

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
“CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate**

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

A V-A SESIUNE INTERNAȚIONALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

21-22 NOIEMBRIE, BUCUREȘTI

**Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”
București, 2005**

COORDONATOR:

CSI dr. Constantin MOȘTOFLEI

CONSILIU ȘTIINȚIFIC:

CSI dr. Nicolae DOLGHIN

CSI dr. Grigore ALEXANDRESCU

EDITORI:

Corina VLADU

CS Vasile POPA

DESIGN:

George RĂDUICĂ

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII
NEGRE. SESIUNE ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
(5; 2005; București)**

**Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre: a V-a
Sesiune Internațională de Comunicări Științifice:
București, 21-22 noiembrie 2005 / Universitatea Națională de
Apărare (București). Centrul de Studii Strategice de Apărare și
Securitate. - București: Editura Universității Naționale de
Apărare „Carol I”, 2005**

Bibliogr.

ISBN 973-663-279-2

I. Universitatea Națională de Apărare (București), Centrul de
Studii Strategice de Apărare și Securitate

355.45(262.5) (063)

***© Toate drepturile sunt rezervate Universității
Naționale de Apărare “Carol I”.
Punctele de vedere exprimate în acest volum
aparțin în întregime autorilor.***

ISBN 973-663-279-2

CUPRINS

SESIUNE PLENARĂ

Mesajul Ministrului Apărării Naționale la Sesiunea anuală de comunicări științifice “Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”

Teodor ATANASIU7

Securitate și cooperare în spațiul extins al Mării Negre

General prof. univ. dr. Eugen BĂDĂLAN..... 9

Secțiunea MEDIUL DE SECURITATE

Guvernare și securitate la Marea Neagră

CS Alexandra SARCINSCHI 14

Regiunea extinsă a Mării Negre între constrângerile tradiției și provocările noului mediu politic internațional de securitate

General-maior (r.) dr. Mihail E. IONESCU 26

Dinamica modificărilor de paradigmă a securității zonei Mării Negre

Colonel (r) CSI dr. Grigore ALEXANDRESCU.....43

Actualitatea securității în regiunea Mării Negre

General-maior Florian PINȚA49

Marea Neagră în contextul geopolitic actual

Colonel conf.univ.dr. Liviu SCRIECIU58

Regiunea Mării Negre - frontieră limită sau oportunitate pentru o nouă etapă de extindere?

ACS Mihai-Ștefan DINU.....67

Secțiunea RISCURI ȘI AMENINȚĂRI

Conflicte “înghețate” în zona Mării Negre

General-locotenent conf.univ.dr. ing. Sergiu-Tudor MEDAR, Colonel dr. ing. Gheorghe SAVU..... 74

Posibile modalități de ducere a atacurilor teroriste împotriva comerțului și transportului maritim

Comandor as.univ. dr.Krzysztof KUBIAK 86

Evoluția prezentă a puterii maritime în Marea Neagră și influența ei asupra geopoliticii în acest spațiu

Contraamiral fl. (r.) prof.univ.dr. Marius HANGANU..... 92

Terorismul ecologic și Al Qaeda: Perspectiva europeană și problemele mediului înconjurător global

Dr. Naeem SHAHID..... 111

Provocări și oportunități în regiunea Mării Negre

Prof.univ. dr. Adrian POP..... 117

Securitatea în regiunea Mării Negre. Oportunități, riscuri existente, direcții posibile de acțiune

Colonel CSII dr. Mihai MACUC122

Conflictul transnistrean și securitatea Mării Negre

CSII dr. Petre DUȚU, cpt. dr. Pavel DUȚĂ 128

Secțiunea FORȚELE ARMATE ȘI STABILITATEA

Securitatea maritimă în Marea Neagră. BLACKSEAFOR și operația “BLACK SEA HARMONY”

Comandor Șener KIR..... 149

Caracteristicile mediului de securitate în bazinul Mării Negre și influențele sale asupra perspectivelor Forțelor Navale ale României

Contraamiral prof.univ.dr. Gheorghe MARIN.....153

Noile misiuni euro-atlantice “în afara ariei de responsabilitate”: unele implicații pentru participarea Bulgariei la cooperarea prin securitate în zona Mării Negre

Prof.univ. dr. Jordan BAEV..... 172

Aspecte militare acționale în bazinul Mării Negre

General-maior Mircea SAVU.....185

Gruparea de cooperare navală BLACKSEAFOR în contextul securității bazinului Mării Negre

Comandor Alexandru MÎRȘU.....194

Posibile contribuții ale forțelor terestre la securizarea frontierei României la Marea Neagră

General de brigadă dr. Visarion NEAGOE 206

Secțiunea COOPERARE ȘI SECURITATE

Confluente și parteneriate la Marea Neagră

General prof. univ.dr. Mircea MUREȘAN.....218

România în ecuația stabilității regionale a bazinului Mării Negre

General-locotenent conf.univ.dr. Sorin IOAN.....227

Securitate prin cooperare în bazinul Mării Negre

General-maior prof.univ.dr. Mihail ORZEAȚĂ.....244

Stabilizarea zonei Mării Negre prin cooperare politico-militară

General-maior Cornel DOBRIȚOIU.....251

Relațiile SUA-Rusia și securitatea bazinului Mării Negre

CSI dr. Nicolae DOLGHIN.....264

Optimizarea securității prin cooperare în Zona Extinsă a Mării Negre

General-maior prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI275

Geopolitică și geoeconomie în regiunea Mării Negre. Considerații geoculturale privind interesele economice în spațiul pontic

General de brigadă dr. Maricel POPA.....294

Extinderea NATO și UE - implicații asupra stabilității și securității în Zona Extinsă a Mării Negre

General de brigadă Cătălin ZISU.....303

Securitatea în Zona Extinsă a Mării Negre. O construcție cu un palier euro-atlantic și un palier local, prin acțiunea integrată a tuturor statelor care o compun

General de brigadă (r.) prof.univ.dr. Constantin-Gheorghe BALABAN.....310

Implicațiile factorului rus în evoluția regiunii extinse Marea Neagră/ Marea Caspică

Căpitan lect.univ. Mihai ȘERBAN.....318

Situația economică a statelor riverane Mării Negre

ACS Cristian BĂHNĂREANU.....325

Dezbateri și comentarii

.....338

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

MESAJUL MINISTERULUI APĂRĂRII NAȚIONALE LA SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE “SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE”

Îmi revine deosebita onoare de a saluta acest nou demers științific al unei instituții de referință în cercetarea științifică românească - Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

Această manifestare științifică vine să completeze eforturile Ministerului Apărării Naționale de integrare a Armatei României într-o societate bazată pe cunoaștere ai cărei piloni principali sunt învățământul superior și cercetarea științifică. Creșterea calității și competitivității educației și instruirii, dezvoltarea cercetării și tehnologiei reprezintă pași importanți în implementarea direcțiilor de acțiune ale Procesului de la Bologna și optimizării raportului dintre binomul educație-cercetare și necesitățile societății.

Domeniul militar al științei necesită o atenție deosebită din partea noastră, a tuturor, constituind o „piatră de temelie” a procesului de transformare a Armatei României, în raport cu Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană, în încercarea de adaptare la mediul de securitate al lumii de azi, de creare și dezvoltare a unei culturi și a unei comunități de securitate. Soluțiile la provocările zilelor noastre, la dinamismul transformărilor organismului militar trebuie temeinic fundamentate, iar această dezbatere constituie un bun prilej pentru specialiștii militari și civili de a contribui la acest proces.

Tematica ce va fi abordată, referitoare la securitatea și stabilitatea în bazinul Mării Negre, este deosebit de actuală și generoasă, intrând în atenția întregii comunități internaționale. Odată cu mutarea

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRĂ

granițelor NATO și, într-un viitor apropiat, ale UE, la Marea Neagră, această zonă a devenit una de interes deosebit. Internaționalizarea acestei regiuni trebuie înțeleasă prin prisma schimbărilor mediului regional de securitate, generate atât de apartenența tot mai vădită la valorile democrației și ale economiei de piață, cât și de „conflictele înghețate”, riscurile, pericolele și amenințările ce emerg din acest spațiu și vulnerabilitățile lui. Analiza și clarificarea acestor aspecte pot oferi proiecții inedite politicii de securitate a României, inițiativelor și strategiilor regionale, precum și oportunităților în exploatarea cărora statul român trebuie să fie un actor activ. Lărgirea NATO și UE, instalarea de baze militare SUA pe teritoriul țării noastre și al Bulgariei, posibila extindere a misiunii „Active Endeavour” în Marea Neagră, precum și întărirea cooperării regionale constituie principalele repere ale procesului de realizare a unui spațiu al păcii, securității și prosperității.

Ministerul Apărării Naționale va asigura și în continuare condițiile necesare pentru stimularea efortului creativ în vederea găsirii soluțiilor optime pentru integrarea deplină a țării noastre în NATO și UE. Universității Naționale de Apărare „Carol I” și, în cadrul său, Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate le revin sarcini importante în realizarea acestora.

Am convingerea că Sesiunea anuală internațională de comunicări științifice, „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre” se va bucura de un deplin succes și vă urez să aveți numai realizări de care să fiți mândri.

*Ministrul Apărării Naționale,
Teodor ATANASIU*

SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN SPAȚIUL EXTINS AL MĂRII NEGRE

*General prof.univ. dr. Eugen BĂDĂLAN,
Șeful Statului Major General*

Salut, la rândul meu, prezența și participarea cu comunicări, la această manifestare științifică, a distinșilor oaspeți de peste hotare, a cercetătorilor români, militari și civili! Adresez, de asemenea, un salut călduros invitaților și tuturor celor prezenți în sală!

Devenită tradițională, organizarea în fiecare toamnă a Sesiunii de comunicări a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, este un eveniment științific de importanță majoră pentru Armata României și pentru toți cei care se ocupă de domeniul securității.

Manifestarea de astăzi este, totodată, o expresie a calității învățământului, cercetării științifice și celorlalte activități din Universitate, instituție care rămâne un fanion al elevării și rigorii actului științific în cadrul Armatei Române. Toți ne raportăm la el. Și este și normal să fie așa, întrucât fiecare activitate științifică ce se desfășoară aici constituie un argument și un fundament pentru ceea ce facem după aceea.

Trebuie spus că, în actualul proces de transformare a armatei noastre, în participarea României la acțiunile Alianței și ale Uniunii Europene, dimensiunea științifică joacă un rol deosebit de important. Nimic nu trebuie făcut întâmplător sau conjunctural. Totul trebuie să se bazeze pe o temeinică argumentare științifică a opțiunilor, geopolitice și strategice. Lumea în care trăim se transformă, se redimensionează. Strategiile de confruntare se înlocuiesc cu strategii de parteneriat, exprimate în cooperare economică, politică, în acțiuni de gestionare internațională a crizelor și conflictelor. Acestea nu exclud competiția.

De aceea, a crescut responsabilitatea statelor, a organizațiilor și organismelor internaționale, a comunității internaționale.

Unul dintre spațiile în care se manifestă pregnant această tendință este cel al regiunii extinse a Mării Negre, spațiu al oportunităților strategice, ce trebuie să se caracterizeze prin prosperitate, stabilitate și securitate. În prezent, asistăm la transformarea acestuia într-o zonă de confluență pentru secolul XXI. Confluența în Spațiul Extins al Mării Negre are drept componente principale dimensiunea economică, în special în ceea ce privește gestionarea resurselor energetice și accesul la resurse, dimensiunea politică, cea militară și procesul de securitate, mult mai cuprinzător, incluzându-le, practic, pe primele două.

Organizațiile de Cooperare Economică a Mării Negre, parteneriatele realizate aici, relațiile bilaterale și multilaterale statornicite în Zona Mării Negre sunt realități concrete ale politicii generale și politicii economice în acest spațiu, iar rezultatul lor se alătură altora, generând această construcție de securitate atât de necesară.

Dacă se dorește a se realiza stabilitate consolidată în Spațiul eurasiatic, procesul trebuie să înceapă în zonele care altădată reprezentau spații de confruntare. Iar una dintre acestea este Zona Extinsă a Mării Negre. Efectul acestei construcții va fi transformarea Mării Negre într-o zonă cu o democrație consolidată, de iradiere a securității și stabilității.

Avem interesul fundamental să construim în acest spațiu piloni de securitate economică, politică și militară, care să se extindă în spațiile adiacente, contribuind atât la dezamorsarea tensiunilor, cât și la o mai bună gestionare a crizelor și conflictelor din Orientul Mijlociu și din Asia Centrală.

Această strategie de transformare a Zonei Extinse a Mării Negre într-un pilon de securitate și stabilitate se coroborează cu strategia luptei împotriva terorismului, cu eforturile active manifestate în cadrul Inițiativei de Cooperare Sud-Est Europeană – SECI și al Inițiativei de Apărare a Frontierelor - BDI.

Iată de ce apreciem că este necesar ca regiunea extinsă a Mării Negre, articulată la arhitectura de securitate euro-atlantică, să se bucure de un interes special, concertat al NATO, UE și Rusiei.

Va trebui consolidat rolul regiunii, de spațiu de securitate și siguranță strategică, de confluență și cooperare, de verigă majoră ce

unește arealul strategic euro-atlantic de cel al Orientului Mijlociu, Mării Caspice și Asiei Centrale, întărit controlul și îmbunătățită gestionarea riscurilor provocate de conflictele înghețate din regiune, traficul de droguri, persoane și armamente, migrația clandestină și crima organizată transfrontalieră, factori puternic destabilizatori ai zonei.

În spațiul pontic, întâlnim, ca structuri moderne de promovare a securității, stabilității și păcii, sistemul benefic al parteneriatelor, menționat anterior, care reprezintă, totodată, un cadru viabil de dinamizare a proceselor de globalizare și democratizare, de acțiune preventivă împotriva amenințărilor și provocărilor actuale.

Merită relevate aici parteneriatul strategic al SUA cu Rusia, relația cu Turcia și parteneriatul cu Ucraina; de asemenea, parteneriatul UE cu Rusia și Ucraina și dorința acestuia din urmă, a R. Moldova și a Georgiei de integrare în UE, care se înscriu în aceeași strategie de transformare a Zonei Extinse a Mării Negre într-un pilon de stabilitate, securitate și dezvoltare durabilă.

Faptul că și în Zona Mării Negre este necesară o largă cooperare regională pentru asigurarea securității decurge din multiplele interdependențe de securitate ce se nasc în mediul regional pontic.

Cooperarea trebuie să se axeze, aici, în primul rând, pe prevenire, pe controlul și acțiunea antiteroristă, pe măsuri combinate, complexe – militare, politice, economice - de îmbunătățire a condițiilor de viață și a egalității șanselor.

Procesul de cooperare și stabilitate regională are în România și armata sa un partener extrem de angajat, prin dezvoltarea formelor de cooperare mai largă, pentru a preveni riscurile convenționale și neconvenționale și a gestiona crizele, abordarea valorilor transatlantice și a standardelor de securitate, asigurarea interoperabilității în managementul crizelor din regiunea extinsă a Mării Negre, cooperarea în securizarea granițelor și a litoralului și în urgențele civile, asistența acordată țărilor vecine în reformarea sectorului de securitate și dezvoltarea programelor de reformă a securității, împreună cu națiunile din regiune.

De asemenea, nu pot fi ignorate activitățile desfășurate de Armata României și armatele celorlalte state din zonă pentru creșterea încrederii.

Este de menționat aportul românesc la măsurile complexe de sporire a încrederii, prin controlul armamentelor, prin contactele la toate nivelurile, prin aplicarea acordurilor „Cer deschis”, cu survolarea, pe baze reciproce, a teritoriilor naționale, pentru creșterea încrederii și transparenței referitoare la operațiunile militare.

În efortul de a proiecta în zonă un model de cooperare trainic, bazat pe principiile potențării reciproce, multinaționalității și responsabilității regionale, țara noastră ia parte activă la Procesul Reuniunii Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei și structura lui militară, SE-EBRIG, ce reprezintă instrumente de luptă împotriva riscurilor asimetrice, de creștere a încrederii politice și militare, de sporire a dialogului și rezolvare a crizelor, de ducere a unor operații de menținere a păcii și sprijin umanitar, sub egida ONU, UE și OSCE.

Alături de armatele statelor vecine și riverane Mării Negre, participăm la reuniunile și exercițiile desfășurate în cadrul inițiativelor Brigada multinațională cu capacitate de luptă ridicată pentru operațiuni ONU (SHIRBRIG) și Grupul de forțe navale de la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), în prezent sub comandă românească, element regional fertil de dezvoltare a cooperării și interoperabilității între forțele militare ale statelor spațiului pontic.

Furnizor real de stabilitate regională, statul român se implică constant, printr-o strategie dinamică, activă, anticipativă, cu personal specializat, în misiuni de stabilitate și combatere a terorismului internațional, de asigurare a democratizării și reconstrucție post-conflict.

Este deja confirmat profesionalismul militarilor români în operațiile de stabilitate și reconstrucție din Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu Extins și din alte zone care le-au solicitat sprijinul.

În condițiile apariției unor noi situații de criză, ale intensificării controlului Alianței asupra rutelor est-europene ale traficului de droguri, crimei organizate și altor riscuri asimetrice, precum și a zonelor de tranzit, țara noastră este obligată să aibă, prin factorul militar, o contribuție mai activă la promovarea proiectelor de stabilitate, la secu-

ritatea regiunii, la garantarea unei evoluții pozitive în arealul pontic. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv va fi necesar să realizăm o evaluare mai aprofundată a provocărilor din mediul de securitate, a modalităților de gestionare a riscurilor, a capacităților de care dispunem, în așa fel încât, adaptându-ne cerințelor, prin instruire și dotare, să putem duce acțiuni eficiente în situațiile cele mai complexe și diversificate.

Cooperarea militară din Bazinul pontic presupune noi modele strategice. Coalițiile ad-hoc, acțiunile integrate, afirmarea unei solidarități funcționale, revitalizarea și consolidarea inițiativelor, pentru crearea unor instrumente operaționale eficiente în lupta cu terorismul și cu celelalte amenințări transfrontaliere sunt doar câteva dintre acestea. Diferențele nu mai constituie un impediment în eforturile de stabilizare regională, câtă vreme nici un actor – fie el statal sau nonstatal - nu mai poate controla de unul singur procesele complexe care au loc în zonă.

Dinamicile diverse și numeroase din Spațiul Extins al Mării Negre și spațiile adiacente – al Mării Mediterane și Orientului Mijlociu Extins - sau Asia Centrală, ce nu pot fi nici conduse, nici predicționate, implică soluții și acțiuni inedite, generabile doar prin cooperare și consultare reciprocă.

Aș dori să apreciez că tema aleasă pentru această sesiune științifică este de stringentă actualitate, iar comunicările și dezbaterile ce vor urma, cu participarea distinselor personalități din țară și străinătate, prin conținutul lor, pot fi socotite ca o posibilă sursă de soluții la problemele multiple, spinoase existente încă în Zona Extinsă a Mării Negre.

În numele Statului Major General, adresez succes deplin lucrărilor sesiunii științifice, ale cărei comunicări așteptăm cu nerăbdare să le vedem publicate și ajunse pe masa noastră de lucru. Pentru că este foarte important ceea ce faceți!

GUVERNARE ȘI SECURITATE LA MAREA NEAGRĂ

*Alexandra SARCINSCHI,
CS, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I“*

1. Argument: de ce guvernare și securitate la Marea Neagră?

În ultimii ani, dimensiunea nonmilitară a securității a câștigat teren în fața celei militare. Motivul principal este simplu și evocat mult prea des în studiile de securitate: conștientizarea faptului că, odată cu sfârșitul Războiului Rece, amenințarea militară de mare amploare s-a diminuat, fiind înlocuită de noi riscuri, pericole și amenințări de natură politică, economică, socială, ecologică etc. Totuși, există o constantă ce traversează aceste două perioade de timp: nevoia de democratizare și dezvoltare nu numai a fostelor țări comuniste, ci și a altor țări slab dezvoltate din toată lumea. Intensitatea acestei nevoi a variat în funcție de paradigmele existente într-un moment sau altul al istoriei recente, atingând punctul culminant nu odată cu declanșarea conflictelor interetnice din Balcani, ci atunci când SUA și NATO au inițiat ample operații militare în Orientul Apropiat și Mijlociu, după momentul 11 septembrie 2001. În acest context, zona Mării Negre a devenit subiect de dezbateri aprinse, deoarece a reintrat în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale, cristalizându-se concepția unei zone distincte care, deși extrem de diversificată, întrunește condițiile transformării sale într-o entitate cu multe interese comune în jocurile, uneori divergente, ale geopoliticii.

Schimbarea a fost reflectată și în strategiile de securitate ce au urmat anilor '90. Pe lângă lupta împotriva terorismului și integrarea europeană și euro-atlantică, statele europene și nu numai (de exemplu SUA, ca unică superputere a lumii) au introdus noi concepte: *proasta guvernare*, ca potențial risc, sau *buna guvernare*, ca deziderat și modalitate de realizare a stării de securitate. Mai mult, organizații

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

internaționale, precum ONU, Comisia Europeană sau Banca Mondială, au început să se preocupe din ce în ce mai mult de identificarea și rezolvarea problemelor de guvernare. Buna guvernare a devenit o condiție esențială pentru asistența de dezvoltare furnizată de agențiile internaționale donatoare.

De asemenea, buna guvernare reprezintă una dintre principalele ținte ale Scopurilor de Dezvoltare ale Mileniului, agenda ONU pentru reducerea sărăciei și îmbunătățirea condițiilor de viață.

Țările din regiunea Mării Negre sunt printre cele vizate de aceste politici ale organizațiilor internaționale, întrucât, prin apropierea de granițele și chiar includerea în NATO și în UE a unora dintre ele, starea lor de securitate va influența direct securitatea respectivilor actori internaționali. De peste un deceniu, securitatea internațională se confruntă cu tendințele de fragmentare din regiunea Mării Negre, iar în particular, securitatea Europei - cu o dilemă geopolitică în relația sa cu aceasta: integrare și creare de stabilitate versus dezintegrare și conflicte latente. Se pare că răspunsul la aceste provocări se află în cooperarea internațională bazată pe patru elemente principale: spirit de parteneriat, sprijin și respect reciproc, crearea de oportunități pentru cooperare regională și relații pozitive și constructive cu guvernele din regiune. Acest deziderat nu poate fi realizat pe un fond de neîncredere și instabilitate politică internă.

De aceea, este necesar ca atât țările riverane Mării Negre, cât și cele din zona extinsă să își rezolve, cu sau fără ajutor internațional, problemele interne, în special cele legate de guvernare.

Totuși, de ce este nevoie de asemenea eforturi de stabilizare și dezvoltare a regiunii Mării Negre? Marea Neagră are o locație strategică: este poziționată la intersecția dintre Europa și Asia, dintre vasta Rusie și Orientul Mijlociu și leagă direct Europa de Sud-Est de Europa Occidentală, prin fluviul Dunărea, dar și de Marea Mediterană, iar, în prezent, extinderea NATO și a UE a transformat-o în vecinătate apropiată a marilor puteri euro-atlantice. De asemenea, zona Mării Negre este importantă și pentru uriașa diversitate de oameni și culturi ce caracterizează țările riverane, diversitate ce constituie atât o sursă de conflicte, cât și o sursă de îmbogățire culturală. Nu trebuie uitat nici factorul eco-

conomic, în special resursele naturale, care fac din Marea Neagră o zonă de interes strategic.

Mai mult, există o serie de motive care determină corelarea zonei Mării Negre, a celor șase state riverane, cu regiunile mai îndepărtate ale Caucazului și Mării Caspice, atunci când este vorba despre problemele de securitate. Cel mai important se referă la faptul că această zonă reprezintă o punte de legătură pentru diverșii actori ai scenei internaționale, care au interese economice, politice și strategice distincte. În acest context, conceptul de regiune a Mării Negre constituie un instrument util pentru descrierea și explicarea complexității relațiilor dinamice manifestate aici.

2. Măsurare și diagnosticare a guvernării în statele riverane Mării Negre

2.1. Repere teoretice

Specialiștii în științe economice, politice și sociale au reușit să dea un răspuns pertinent la întrebarea „Care sunt indicatorii guvernării, în special ai *bunei guvernări*?” Astfel, unii dintre aceștia au propus următoarea grilă de analiză, formată din șase indicatori ai bunei guvernări:

1. participarea – gradul de implicare a decidenților;
2. decența – gradul în care crearea și implementarea legilor ține cont de demnitatea umană;
3. corectitudinea – gradul în care regulile se aplică tuturor la fel, indiferent de statutul social;
4. responsabilitatea – gradul în care oficialii publici, aleși sau numiți, își asumă responsabilitatea pentru acțiunile lor și răspund cerințelor formulate de public;
5. transparența – gradul în care deciziile luate de oficialii publici sunt clare și deschise votului cetățenilor sau reprezentanților acestora;
6. eficiența – gradul în care regulile facilitează procesul decizional rapid și la timp.

În unele analize¹, sunt folosiți tot șase indicatori, însă de o altă

¹ Specialiștii Băncii Mondiale acordă o atenție deosebită problemei măsurării guvernării. Pentru detalii: <http://info.worldbank.org/governance>

natură. Observăm că prima propunere urmărește cuantificarea numai a aspectelor pozitive ale guvernării, în timp ce aceasta din urmă introduce și posibilitatea existenței unor probleme sociale ce trebuie controlate și rezolvate de către guvernanți, făcând trecerea spre conceptul de *proastă guvernare*:

1. voce și responsabilitate – măsoară drepturile politice, civile și umane;
2. stabilitate politică – măsoară posibilitatea declanșării unor manifestări violente, inclusiv terorism/schimbări în guvernare;
3. eficiența guvernării – măsoară competența birocrăției și calitatea serviciilor publice;
4. calitatea reglementărilor – măsoară incidența politicilor de piață neprietenoase;
5. domnia legii – măsoară nivelul respectării legii, dar și posibilitatea declanșării unor acțiuni violente/criminale;
6. controlul asupra corupției – măsoară exercițiul public al puterii în scopuri private, inclusiv mita și corupția la nivel înalt.

Așadar, guvernarea poate fi măsurată și vom opta pentru această din urmă metodologie. Putem folosi tipuri diferite de date, atât obiective, cât și subiective, însă nu este atât de ușor pe cât pare. Pe cât de simplu este să înregistrezi indicatori ai creșterii economice, ai forței de muncă sau ai caracterizării sistemului de învățământ, pe atât de dificil este să creezi și să aplici indicatori unanim recunoscuți ai fenomenului politic la scară largă, precum guvernarea sau drepturile politice.

Totuși, ce înseamnă *buna guvernare*? În mediul internațional, există tendința de a considera acest termen drept sinonim cu *democrația liberală*. Organizațiile internaționale au ridicat caracteristicile guvernării specifice sistemelor politice occidentale la nivelul de deziderate universal-valabile. Motivația își are originile în colapsul sistemului comunist, moment în care democrația liberală s-a afirmat ca singura doctrină politică contemporană viabilă. Totuși, în lume există o multitudine de țări care, deși pretind că sunt democrații liberale, au probleme serioase de guvernare. Cetățenii și, adesea, liderii acestor țări își cer dreptul la *bună guvernare*, creând astfel condiții favorabile extinderii influenței occidentale pe scena internațională. Această situație oferă avantaje

majore, întrucât buna guvernare constituie baza dezvoltării economice, care, la rândul său, este o condiție esențială a asigurării securității și, în consecință, a creării cadrului favorabil dezvoltării umane.

În ceea ce privește *proasta guvernare*, la o primă vedere, ea reprezintă, evident, opusul *bunei guvernări*, însă unde se oprește aceasta din urmă și unde începe prima?

Toate caracteristicile guvernării, enumerate mai sus, pot fi întrunite cu greu și nu în totalitate. Foarte puține țări se apropie de standardele stabilite de diferitele organizații și agenții internaționale de dezvoltare și, în general, cele mai sărace țări ale lumii constituie subiectul proastei guvernări.

2.2. Măsurarea guvernării. Cazul statelor riverane Mării Negre

Mulți dintre analiștii preocupați de geopolitica Mării Negre consideră că acest spațiu este caracterizat de o serie de vulnerabilități², dintre care cea mai importantă constă în diferențele dintre țările ce o compun. Este vorba aici nu numai despre varietatea culturală și politică, ce caracterizează regiunea Mării Negre, ci, mai ales, despre stadiile diferite de dezvoltare în care se află țările din spațiul analizat. Într-un scenariu pesimist al evoluției regionale, aceste diferențe ar potența incapacitatea statelor de a coopera, având efecte negative asupra procesului de integrare europeană și euro-atlantică.

În general, vulnerabilitățile regiunii sunt cele specifice statelor aflate în tranziția de la totalitarism la democrație, având rădăcini adânci în istoria acestora:

- *apartenența majorității țărilor din regiune la blocul comunist, a cărui prăbușire le-a aruncat într-un „vid” geostrategic, din care au încercat să iasă prin inițierea unui proces dificil de tranziție atât la nivel intern, cât și la nivel extern;*

- *nefinalizarea acestui proces în nici unul dintre domeniile vieții societății (economic, politic, social). Analizele economice³ demonstrează*

² *Vulnerabilitatea*, după cum am definit-o și în alte lucrări ale Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, reprezintă, pe larg, *rezultatul combinării riscurilor existente la adresa unei societăți cu capacitatea acesteia de a face față și de a supraviețui situațiilor de urgență internă și externă.*

³ Apud AKINCI, Halil, *Dezvoltarea unei noi strategii euro-atlantice pentru regiunea Mării Negre: constrângeri și perspective*, în Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG (editori), **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Editura IRSI, București, 2004, pp. 57-64.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

ză că, cel puțin în partea de est a zonei Mării Negre, calitatea vieții locuitorilor este cu mult sub nivelul atins în timpul existenței Uniunii Sovietice;

- marea varietate etnică, culturală și religioasă a regiunii. De exemplu, Turcia este vulnerabilă la instabilitatea regiunii din cauza legăturilor sale etnice cu georgienii, azerii și abhazii;

- lipsa unui cadru juridic coerent necesar combaterii fenomenului corupției;

- lipsa unui cadru juridic coerent referitor la combaterea crimei organizate;

- existența, în regiune, a unor țări care nu și-au definitivat opțiunile vis-à-vis de integrarea europeană și euro-atlantică (o parte importantă a oficialilor din Ucraina și Republica Moldova a făcut declarații împotriva potențialei aderări la organizațiile europene și euro-atlantice);

- existența concomitentă a unor jocuri de interese ce urmăresc instaurarea hegemoniei Rusiei în regiune și a tendințelor de integrare europeană și euro-atlantică a statelor de aici;

- dependența țărilor din regiune de resursele energetice ale Federației Ruse.

Problemele legate de guvernarea statelor riverane Mării Negre constituie unul dintre aspectele ce împiedică ameliorarea vulnerabilităților enunțate. Conform metodologiei alese dintre cele prezentate mai sus, în cazul țărilor riverane Mării Negre (am luat în considerare și cazul Republicii Moldova, întrucât statutul său geopolitic amplu dezbătut necesită acest lucru), indicatorii primesc valori după cum se observă în graficele următoare⁴:

⁴ Conform *Aggregate Governance Indicators 1996-2004*, bază de date creată de Daniel Kaufmann, Aart Kraay și Massimo Mastruzzi, Banca Mondială.

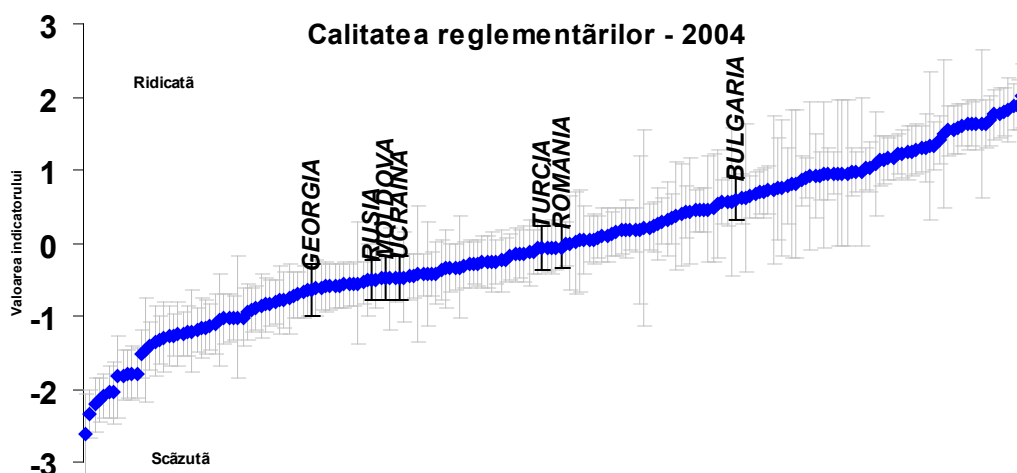
Indicatorul *voce și responsabilitate* ia cele mai mari valori în cazul Bulgariei și României, semnificând nivelul la care sunt realizate drepturile omului, libertățile civile (libertatea de exprimare, de asociere și demonstrație, de apartenență religioasă și de participare la viața politică; oportunități egale; lipsa intervenției excesive a guvernului în viața cetățenilor săi etc.). În același timp, se observă că Rusia, Ucraina, Moldova, Georgia și Turcia formează un grup aproape compact spre scala negativă a valorilor indicatorului analizat.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Stabilitatea politică, în cazul tuturor celor șapte țări analizate, ia valori deosebit de mici. În cazul Ucrainei, evenimentele din acest an au dovedit că așa-numita „revoluție portocalie”, chiar dacă ar fi trebuit să aducă mai multă stabilitate pe scena politică națională, a devenit un factor mai degrabă de instabilitate politică, decât de construcție democratică. România și Bulgaria, în schimb, deși cu valori destul de mici ale indicatorului, se află în jumătatea superioară a graficului. Situația este normală, întrucât perspectiva integrării în Uniunea Europeană determină aceste state să ia unele măsuri care să ducă la stabilizarea situației politice de aici.

Indicatorul denumit *eficiența guvernării* măsoară competența corpului birocratic, calitatea serviciilor publice, dar și consistența și orientarea spre viitor a politicilor guvernamentale. Pozițiile celor șapte state în grafic sunt polarizate în două grupuri: Georgia, Moldova și Ucraina, cu valori scăzute ale indicatorului, și Rusia, România, Bulgaria și Turcia, cu valori mai ridicate, însă tot sub zero. Semnificația acestei situații este evidentă: toate țările analizate au probleme legate de elaborarea și implementarea politicilor guvernamentale.

Calitatea reglementărilor se referă la eficiența normelor și regulamentelor aplicate în domeniul importurilor și exporturilor și al altor tipuri de afaceri. Din acest punct de vedere, Bulgaria ocupă primul loc, fiind urmată, la un interval destul de mare, de România și Turcia, apoi de un alt grup, format din Ucraina, Moldova și Rusia, în timp ce Georgia are cele mai slabe politici regulatorii.

Domnia legii relevă capacitatea statului de a contracara riscuri,

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

pericole și amenințări de genul violențelor, crimei organizate, injustiției, pieței negre etc. Bulgaria, România și Turcia au cele mai ridicate valori ale acestui indicator, în timp ce Moldova, Rusia, Ucraina și Georgia – cele mai scăzute. Situația este pe deplin explicabilă, întrucât se știe faptul că ultimele patru țări se confruntă cu mari probleme, în special în ceea ce privește amploarea crimei organizate.

În fine, ultimul indicator folosit în analiza guvernării, *controlul asupra corupției*, întregeste imaginea creată de ceilalți cinci, exprimând măsura în care exercițiul public al puterii urmărește scopuri private. La acest capitol, deși România și Bulgaria se află în partea superioară a graficului, faptul că valorile luate de indicator sunt sub zero ne trimit cu gândul la capitolele de negociere pentru aderare la UE la care aceste două țări au întâmpinat mari probleme, adică cele referitoare la nivelul corupției.

Primii doi indicatori ai guvernării (*voce și responsabilitate* și *stabilitate politică*) captează prima parte a definiției guvernării: procesul prin care autoritățile respective sunt alese și înlocuite. Din acest punct de vedere, se observă că în România și Bulgaria calitatea guvernării nu este compromisă de posibilitatea ridicată a unei schimbări dramatice a guvernului, spre deosebire de cazul Ucrainei și al Georgiei.

Corelarea următorilor doi indicatori, *eficiența guvernării* și *calitatea reglementărilor*, ilustrează capacitatea guvernului de a formula și implementa politici eficiente. Din nou, Bulgaria și România stau cel mai bine la acest capitol, în timp ce Georgia și Moldova se confruntă încă cu mari probleme.

Ultimii doi indicatori, *domnia legii* și *controlul asupra corupției*, indică pe larg măsura în care interacțiunile dintre cetățeni și stat sunt realizate conform normelor democratice. Bulgaria, Turcia și România ocupă din nou partea superioară a clasamentului, în timp ce Ucraina și Georgia pe cea inferioară.

3. Unele concluzii

Pornind de la securitatea individului uman, putem afirma că fiecare nivel de realizare a acestei stări este important pentru cel superior. Astfel, stabilitatea internă a statului constituie un factor esențial pentru capacitatea sa de a coopera în plan internațional și, mai mult, securitatea internă este un factor determinant al calității securității regionale.

Există pericolul ca, în timp ce unele state își consolidează democrația, altele să fie gestionate deficitar, astfel încât s-au fărâmițat sau au fost marginalizate sub presiunea externă a integrării europene și euro-atlantice.

Din acest punct de vedere, este evident faptul că, în regiunea Mării Negre, guvernarea reprezintă o problemă delicată. Aspectele ce decurg de aici fac referire, cu claritate, la un deficit de securitate concentrat pe malurile nordice și estice ale Mării Negre. De altfel, această situație este indicată și de interesul pe care marile puteri și organizațiile internaționale de securitate îl arată țărilor din regiune. România și Bulgaria sunt țări membre NATO și candidate la UE, în timp ce în cazul Turciei, țară NATO, candidatura la Uniune abia a fost acceptată, după dezbateri aprinse, iar Ucraina, Moldova și Georgia sunt doar la jumătatea drumului către aceste două organizații. Cazul Rusiei este unul aparte, întrucât ea încearcă să refacă fostul bloc politico-militar și economic și luptă pe toate planurile pentru a redeveni un partener important al marilor puteri ale lumii.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Astfel, România și Bulgaria își pot asuma rolul de piloni și promotori ai valorilor euro-atlantice, aceste două țări constituind factori stabilizatori și catalizatori ai acordurilor de cooperare regională. Totuși, în regiunea Mării Negre există riscul creării unor linii de demarcație, prin simultaneitatea a două procese ce se desfășoară în același spațiu: pe de o parte, integrarea țărilor de aici în NATO și UE, iar pe de altă parte, presiunile Rusiei de integrare în CSI a fostelor state sovietice. În acest context, buna guvernare trebuie să reprezinte dezideratul principal al țărilor din regiune. Realizarea ei nu este posibilă decât prin finalizarea tranziției de la totalitarism la statul de drept, la democrație și respectarea drepturilor omului, prin proiecte comune care promovează liberalizarea, privatizarea piețelor și crearea unui mediu de investiții atractiv și, nu în ultimul rând, prin inițierea unor programe și proiecte care să aibă drept scop accelerarea integrării statelor în structurile europene și euro-atlantice, eficientizarea strategiilor de prevenire și luptă împotriva noilor riscuri, pericole și amenințări la adresa regiunii.

REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE ÎNTRE CONSTRÂNGERILE TRADIȚIEI ȘI PROVOCĂRILE NOULUI MEDIU POLITIC INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

*General-maior (r.) dr. Mihail E. IONESCU
Directorul Institutului pentru Studii Politice
de Apărare și Istorie Militară*

Regiunea extinsă a Mării Negre și evoluțiile mediului său de securitate, în perioada post-Război Rece, s-au constituit ca subiect independent de studiu destul de târziu și în conjuncție cu alte arii specifice de interes. Conceptul, ca atare, a fost lansat într-un studiu al cercetătorilor Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson¹ abia în 2004, în directă legătură cu dezvoltarea unor concepte similare, precum cel al Marelui Orient Mijlociu (Greater Middle East).

Literatura de specialitate resimte nevoia redefinirii conceptelor de lucru, pentru a corespunde noilor realități ale mediului de securitate și sistemului relațiilor internaționale în noua configurație post-11 septembrie 2001.

Redefinirea conceptuală în discuție nu reprezintă însă decât o ultimă piesă la dosarul voluminos edificat în literatura de specialitate în legătură cu zona Mării Negre și regiunile adiacente acesteia din punctul de vedere al noului mediu de securitate internațional și evoluțiilor acestuia în perioada post-Război Rece și, mai ales, post-11 septembrie 2001. Poziția geopolitică și geostrategică pe care arealul o ocupă în raport cu vectorii majori de structurare ai sistemului relațiilor internaționale și mediului de securitate european - precum interesele vitale ale statelor Uniunii Europene în accesul facil la resursele energetice caspice, nevoia de creare a unui mediu de securitate stabil și coerent în imediata vecinătate a frontierelor spațiului european comun, nevoia

¹ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *The Black Sea and the Frontiers of Freedom* în „Policy Review”, iunie 2004.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Statelor Unite și a aliaților lor din cadrul coaliției internaționale antiteroriste de a folosi această regiune drept placă turnantă și punct de sprijin în campaniile antiteroriste din Irak și Afghanistan – o impune puternic pe agenda securității internaționale.

Dincolo de aceste considerații și, totodată, în legătură de directă interdependență cu evoluțiile contemporane, „chestiunea Mării Negre” se constituie – conform aserțiunii marelui istoric român Nicolae Iorga – într-una dintre permanențele istoriei românești și europene.

Navigația interioară, conexiunile între țărmurile ei, la care ajungeau celebrele drumuri, „de la varegi la greci” prin istmul ponto-baltic, ulterior al Europei Centrale și al Flandrei, al „mătășii”, urmat de cel „al petrolului caspic”, au conferit acestei unități geografice, de-a lungul vremii, statutul de regiune cu o pondere importantă în economia echilibrului politic, economic, strategic și militar european. Bazin maritim interior Europei sud-estice, închisă de strâmtoarele Bosfor și Dardanele și constituind o prelungire a Mediteranei Orientale, Marea Neagră și regiunea ei de coastă reprezintă o unitate geografică, o arie individualizată a continentului și, deopotrivă, o punte de legătură a acestuia cu Asia anterioară, Orientul Mijlociu și Îndepărtat.

Cale predilectă a invaziilor antice și medievale prin stepele de la nordul ei, „placă turnantă” (G. I. Brătianu) a marelui comerț din evul de mijloc, Pontul Euxin sau Marea cea Mare, cu Strâmtoarele și Dunărea de Jos, alcătuiește o componentă esențială geopolitică pentru descifrarea sensului evoluției istorice a popoarelor acestei părți a Europei și Asiei anterioare, a posibilităților lor de cooperare și dezvoltare.

Profunda transformare a Europei, provocată de războaiele Marii Revoluții Franceze și cele napoleonice, a determinat internaționalizarea chestiunii Mării Negre și Strâmtoarelor, până atunci raportată cu precădere la raportul de forțe între cele două mari imperii riverane, otoman și rus. Se impune o succintă trecere în revistă a evoluției acestui raport, el asociindu-se direct așa-numitei „Probleme Orientale”, a retragerii istorice și succesiunii Imperiului Otoman.

Prin Tratatul de la Kuçuk Kainardji (21 iulie 1774), Rusia obținuse atât dreptul de liberă navigație în Marea Neagră și pe Dunăre,

cât și stăpânirea strâmtorii Kerç, în fapt, controlul Mării de Azov². De la posesiunea pe litoralul Mării Negre a Kinburnului de la vărsarea Niprului, obținut la 1774, Rusia a ajuns, prin pacea cu otomanii de la Huși-Iași din 1792, să stăpânească întregul litoral nordic al Mării Negre, de la fluviul Kuban, la est, la Nistru, la apus³.

În acest fel, Marea Neagră trecea, aproape în același ritm cu vechea expansiune otomană, de la statutul de „lac turcesc” și de la monopolul economic exclusiv al Porții, la statutul de condominiu ruso-otoman, cu observația obligatorie a existenței unei evidente disproporții între forța noului stăpân de pe Neva și aceea în declin a celui de la Bosfor.

Dacă treptat, din 1784 și până la 1802, și celelalte mari puteri europene – Sfântul Imperiu Romano-German, Marea Britanie și Franța – obținuseră dreptul de liberă navigație în Marea Neagră, prezența navelor militare în regiune, mai cu seamă traversarea de către acestea a Strâmtorilor, rămânea nesoluționată. Iruptia în acest peisaj geopolitic a Franței bonapartiste, apoi napoleoniene avea să modifice substanțial raportul de forțe. Pacea de la Campo-Formio (1797) și, mai ales, expediția lui Napoleon Bonaparte în Egipt au determinat, pentru prima dată, încheierea unei alianțe ruso-otomane (23 decembrie 1798), la care a aderat și Marea Britanie. În conformitate cu articolul 10 al acesteia, flota militară rusă putea traversa Strâmtorile pe toată durata războiului comun împotriva Franței⁴.

Pentru Napoleon I, atât Marea Neagră cu Strâmtorile, cât și Dunărea aveau o valoare strategică europeană primordială și eșecul alianței sale cu țarul Alexandru I s-a datorat tocmai rezervelor împăratului francezilor de a le ceda Rusiei. Un argument în plus în acest sens este oferit de către afirmațiile peremptorii ale diplomației ruse asupra locului pe care-l ocupa controlul asupra Strâmtorilor în cadrul strategiei de satisfacere a intereselor geopolitice ale curții de la Sankt Petersburg: „Geografia și *Marea noastră* Neagră, mai mult decât chiar interesul politic, impun ca

² *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, ed. Gabriel effendi NORADOUNGHIAN, t. I, Paris, Leipzig, Neuchâtel, 1897, p.322, pp. 324-325.

³ *Actes et documents relatifs à l'histoire de la régénération de la Roumanie*, ed. Ghenadie PETRESCU, D.A. STURDZA et D.C. STURDZA, vol.I, Bucarest.

⁴ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, ed. Gabriel effendi NORADOUNGHIAN, vol.II, pp.24-31.

să avem Constantinopolul” (subl. ns.). În același timp, pentru curtea de la Tuileries, controlul rus asupra Strâmtorilor reprezenta o amenințare directă a propriilor proiecte asupra unei Mediterane franceze⁵.

Efectul principal al alianței ruso-franceze a fost încheierea unui Tratat anglo-otoman, prin articolul 11 al căruia Poarta se angaja ca, în vreme de pace, să închidă Strâmtorile oricăror nave de război, Anglia fiind garanta acestui angajament⁶.

Era un prim pas spre internaționalizarea statutului Strâmtorilor și, implicit, al Mării Negre. Al doilea pas a fost realizat de Congresul de Pace de la Viena, din 1815, prin proclamarea principiului de drept public al libertății navigației fluviilor care străbat mai multe state sau constituie frontiera dintre ele⁷.

Pacea de la Adrianopol (1829)⁸ – marcând apogeul extinderii ruse pe țărmul vestic al Mării Negre prin dominarea Gurilor Dunării – a prevăzut, sub presiunea internațională, libera navigație a navelor comerciale sub orice pavilion prin Strâmtori și în bazinul pontic (art. 7). În pofida piedicilor puse de prezența militară rusă în Delta Dunării, dezvoltarea fără precedent a comerțului Mării Negre a fost una dintre cauzele esențiale ale transformării capitaliste a principatelor române ale Moldovei și Valahiei⁹.

Este deosebit de interesant de precizat că Pacea de la Adrianopol a prilejuit Cabinetului de la Sankt Petersburg o serioasă analiză a situației geopolitice a Mării Negre, trebuind să se accepte că momentan păstrarea Imperiului Otoman – un imperiu în declin – era mai avantajoasă decât deschiderea chestiunii împărțirii acestuia, imposibilă de tranșat de Rusia singură și în beneficiul exclusiv al acesteia fără intervenția celorlalte mari puteri¹⁰.

Constatarea nu a împiedicat Cabinetul de la Sankt Petersburg să

⁵ S. TATISTCHEFF, *Alexandre Ier et Napoléon, d'après leur correspondance inédite (1801-1812)*, Paris, 1891, p.329, 413.

⁶ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, vol.II, pp.81-85.

⁷ E. CARATHÉODORY, *Du droit international concernant les grandes cours d'eau*, Leipzig, 1861, p.106 ș.u.

⁸ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, vol.II, pp.166-173.

⁹ V. Ștefan ZELETIN, *Burghezia română Originea și rolul ei istoric*, București, 1991.

¹⁰ F. MARTENS, *Etude historique sur la politique russe*, în „Revue de droit international et de législation comparée”, IX, 1877, pp.69-71.

adopte o politică pragmatică și să profite de orice împrejurare pentru ca evidenta dominație rusă în Marea Neagră și pe Dunărea de Jos să fie extinsă și asupra Strâmtorilor.

Prilejul s-a ivit mai repede decât s-ar fi așteptat, criza egipteană obligând, în cele din urmă, Poarta să solicite ajutorul Rusiei. Tratatul de la Unkiar Skelessi (8 iulie 1833) a inaugurat alianța „intimă” între cele două puteri, în fapt, Imperiul Otoman aflându-se sub protecția Rusiei. Un articol separat și secret al tratatului impunea Porții, în schimbul sprijinului rus, închiderea strâmtorii Dardanele navelor de război străine, indiferent de motivul invocat de acestea¹¹. Astfel, prin convența otomană, Marea Neagră devenea, la 1833, cu adevărat un **lac rusesc**.

Situația a fost imediat percepută ca atare de cabinetul englez al lordului Palmerston, care, în primul moment, nu ezita să propună guvernului francez o expediție navală pentru forțarea Strâmtorilor, pătrunderea în Marea Neagră și nimicirea flotei rusești¹². Doar intervenția austriacă a detensionat situația, Rusia declarându-și intențiile pacifice față de Imperiul Otoman. Revigorarea crizei egiptene în 1839-1840 a redeschis și chestiunea Tratatului de la Unkiar-Skelessi, ducând în cele din urmă la Convenția Strâmtorilor încheiată la Londra, la 13 iulie 1841¹³. Prin aceasta, „concertul european” al puterilor - Anglia, Franța, Rusia, Austria, Prusia, Imperiul Otoman – se angaja să respecte inviolabilitatea drepturilor suverane ale sultanului și declara Strâmtorile închise pe timp de pace navelor de război străine. Importanța Convenției de la Londra este de netăgăduit: pentru prima dată chestiunea Strâmtorilor era rezolvată de concertul european, limitând drastic posibilitățile de manevră atât ale Rusiei, cât și ale Porții. Un acord unilateral între cele două privitor la Strâmtori și prin aceasta asupra Mării Negre devenea astfel imposibil.

Politica consecventă a Rusiei, de a avea o „voce” în Mediterana orientală, a dus la declanșarea noului război oriental în 1853 și la campania din Crimeea (1854-1856).

La sfârșitul ei a avut loc o nouă și mai hotărâtă intervenție a

¹¹ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, t.II, pp.229-231.

¹² François GUIZOT, *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps*, t.IV, Paris, 1861, p.51.

¹³ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, t.II, pp.342-344.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

„concertului” puterilor europene în chestiunea Mării Negre. Pregătit prin îndelungate și laborioase negocieri, multe dintre ele secrete, Congresul de Pace s-a încheiat la 30 martie 1856, prin semnarea de către plenipotențiarul Franței, Marii Britanii, Rusiei, Sardiniei, Imperiului Otoman, ai Imperiului Austriei și ai Prusiei a Tratatului de Pace de la Paris¹⁴. Dintru început, tratatul declara includerea Porții Otomane în concertul european, cuprinderea sa în dreptul public internațional și, totodată, angajamentul semnatarilor de a-i garanta independența și integritatea teritorială. Elementul cu totul nou al includerii Imperiului Otoman în dreptul public european fusese discutat în prealabil, Poarta fiind împinsă de „concertul european” să garanteze privilegiile religioase ale populațiilor nemusulmane și să anunțe noi reforme interne. În ceea ce privește Marea Neagră, prin articolul XI al Tratatului, ea era neutralizată, atât Rusia, cât și Imperiul Otoman angajându-se să nu construiască sau să păstreze pe țărmurile acestei mări arsenale militare maritime (art. XIII). Dunărea și gurile sale erau supuse principiului libertății de navigație a râurilor care separă sau străbat mai multe state (art. XV). De asemenea, se prevedea constituirea pe doi ani a unei Comisii Europene, formată din delegații Franței, Austriei, Marii Britanii, Prusiei, Rusiei, Sardiniei și Imperiul Otoman, menită să planifice și execute lucrările necesare navigației în aval pe fluviu, de la Isaccea până la vărsare și în părțile de mare învecinate. Pentru finanțarea acestor lucrări, comisia urma să perceapă o taxă asupra navelor sub orice pavilion (art. XVI). O comisie a riveranilor (Austria, Bavaria, Württemberg, Imperiul Otoman, Serbia, Țara Românească, Moldova) urma să alcătuiască reglementările de navigație și poliție fluvială, să asigure navigabilitatea întregului fluviu și să preia atribuțiile Comisiei europene după încheierea lucrărilor acesteia (art. XVII, XVIII). Executarea dispozițiilor referitoare la Gurile Dunării și părțile de mare învecinate era asigurată prin dreptul fiecăreia dintre puterile semnate de a menține oricând la gurile Dunării două nave militare ușoare – așa-numitele staționare – (art. XIX). În schimbul teritoriului din Crimeea cucerit de aliați în timpul războiului, care i se restituia, și pentru mai buna asigurare a libertății navigației pe Dunăre,

¹⁴ Actes et documents relatifs à l'histoire de la régénération de la Roumanie, t.II, Bucarest, 1889, pp.1075-1084.

Rusia accepta rectificarea frontierei în Basarabia, teritoriul cedat (județele Cahul, Bolgrad și Ismail) fiind reunit cu Principatul Moldovei (art. XX, XXI).

Astfel, ca o consecință directă a schimbării raportului de forțe în Marea Neagră, pentru prima dată după Evul Mediu (1486), un vechi stat al regiunii – Principatul românesc al Moldovei – reapărea ca riveran pe litoralul occidental, fiind primul pas pentru reconstrucția modernă a acestei regiuni europene.

La tratatul de pace se anexa și un Tratat revizuit al Strâmtoarelor, prin care se interzicea accesul navelor de război ale puterilor străine, atâta vreme cât Imperiul Otoman se afla în stare de pace¹⁵.

Libertatea deplină a navigației și comerțului în Marea Neagră era însoțită de acceptarea în toate porturile litorale a consulatelor puterilor străine, supuse principiilor dreptului internațional (art. XII). O a doua anexă la Tratat era convenția pentru neutralizarea Mării Negre, prin care Rusia și Imperiul Otoman limitau numărul navelor militare pe care le puteau avea la 6 vapoare de 50 m lungime și cel mult 800 t și patru nave ușoare cu aburi sau pânze, care să nu depășească 200 t¹⁶. În cursul negocierilor fusese pusă în discuție și posibilitatea Rusiei de a avea porturi militare și de a efectua construcții navale militare în Marea de Azov sau la Nikolaiev, în final restricția generală aplicându-se însă și acestora. În vederea îndeplinirii prevederilor tratatului, Anglia, Franța și Imperiul Austriac încheiau, la 15 aprilie 1856, o convenție secretă pentru garantarea independenței și integrității Imperiului Otoman, prevăzând folosirea forțelor militare terestre și navale pentru acest scop¹⁷. În chip deosebit, Congresul de la Paris pune bazele dreptului maritim în timp de război pentru neutri, abolindu-se corsariatul; prevăzând că pavilionul neutrilor acoperă încărcătura inamică, exceptându-se contrabanda de război; mărfurile neutrilor, exceptându-se contrabanda de război, nu puteau fi capturate, chiar pe vase inamice; blocusul nu era obligatoriu decât în măsura în care era efectiv¹⁸.

¹⁵ *Ibidem*, pp.1084-1086.

¹⁶ *Ibidem*, pp.1086-1087.

¹⁷ *Ibidem*, pp.1189.

¹⁸ *Ibidem*, pp.1087-1088.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Acceptarea condițiilor Păcii de la Paris se datorase completei epuizări a Rusiei în cursul războiului. Treptata sa refacere a fost însoțită de o continuă presiune diplomatică pentru revizuirea clauzelor Tratatului de la Paris. Încă de la 9 septembrie 1870 – la câteva zile doar după înfrângerea franceză de la Sedan -, cancelarul Bismarck venea în întâmpinarea cererilor Rusiei, astfel că, la 31 octombrie 1870, Cabinetul de la Sankt Petersburg adresa puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris o circulară prin care se declara dezlegată de obligațiile impuse ei prin acel tratat¹⁹. Este interesant de remarcat că, printre încălcările Tratatului de la Paris invocate de Rusia pentru a-și justifica propria repudiere, era inclusă atât unirea Principatelor Române, cât și alegerea de către acestea a domnitorului străin. Conferința de la Londra a puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris s-a încheiat prin adoptarea Convenției de la 13 martie 1871, prin care neutralizarea Mării Negre era abandonată și principiul închiderii Strâmtoarelor modificat²⁰. Astfel, sultanul avea latitudinea să permită, pe timp de pace, trecerea prin Bosfor a navelor de război ale puterilor prietene și aliate, în cazul când ar socoti-o necesară pentru salvagardarea executării prevederilor Tratatului de la 1856. În aceeași zi, o convenție ruso-otomană abolea Convenția Specială din 30 martie 1856 privind limitarea numărului și tonajelor navelor militare ale celor două puteri în Marea Neagră.

Convenția de la Londra din 1871, o victorie a diplomației ruse, redeschidea Rusiei perspectiva dominării bazinului pontic și a Strâmtoarelor. Războiul din 1877-1878 a fost prima ocazie a reluării politicii expansioniste, rezultatele sale, deși diminuate la Berlin (13 iulie 1878)²¹, fiind importante, atât în Caucaz, cât și prin revenirea Rusiei la Dunărea maritimă prin reanexarea sudului Basarabiei. Modificarea regimului Strâmtoarelor, prevăzută prin Tratatul preliminar de la San Stefano, nu fusese reținută la Congresul de Pace de la Berlin, care menținuse prevederile de la 1871 și parțial din 1856.

O consecință deloc neglijabilă a evenimentelor de la 1877-1878 a fost consolidarea României independente – regat din 1881, dispunând

¹⁹ Archives diplomatiques. Recueil de diplomatie et d'histoire, t. III, Paris, 1874, pp.177-180.

²⁰ N. DAȘCOVICI, *La Question du Bosphore et des Dardanelles*, Genève, 1915, pp.240-241.

²¹ *Tratatul de la Berlin urmat de protocoalele Congresului*, Ed. Română Oficială, București, 1878.

de o fațadă maritimă importantă, unde va dezvolta portul Constanța și o flotilă maritimă – și apariția principatului Bulgariei, vasal Porții, – mărit la 1885 prin unirea cu Rumelia orientală – și care va traversa ulterior un proces de emancipare treptată de sub controlul rusesc. Astfel, în linii mari, litoralul vestic al Mării Negre se „îmbrăca” prin state naționale interesate în economia și libertatea comerțului bazinului pontic, antrenate în sistemul mondial capitalist.

Comisia Europeană a Dunării, una dintre notabilele realizări ale Păcii de la Paris, și-a prelungit neîncetat mandatul și și-a extins în timp competența în amonte, până la Brăila, impietând desigur asupra suveranității românești, dar înfăptuind o operă tehnică deosebit de utilă la gurile Dunării.

Chestiunea Strâmtoarelor și a închiderii Mării Negre a revenit cu acuitate în prim-planul atenției în cadrul sistemului relațiilor internaționale în anii Primului Război Mondial, mai ales în legătură cu operațiunile franco-engleze de la Gallipoli. Diplomația rusă a obținut în 13 martie 1915, printr-un acord secret cu guvernele englez și francez, ca Strâmtoarele și Constantinopolul, insulele Tenedos și Imbros să revină Rusiei. În schimb, cabinetul de la Londra obținuse modificarea acordului din 1907 privitor la Persia, constituirea în port liber a Constantinopolului, asigurându-se libertatea de navigație prin Strâmtoare a navelor de comerț. Un acord ulterior, special, urma să evalueze pretențiile engleze și franceze în Turcia asiatică. Se stipula ca acest acord, din martie 1915, să fie ținut secret față de Grecia, Bulgaria și România, ceea ce, de fapt, semnifică faptul că, implicit, guvernele englez și francez acceptaseră înstăpânirea rusă la Constantinopol și transformarea Mării Negre într-un lac rusesc²². În decembrie 1916, acordul a fost reconfirmat Rusiei de guvernele englez și francez, în speranța menținerii nervului războinic al imperiului țarilor²³. Anglia și Franța în comun (prin expediția de la Gallipoli) și Franța singură (prin Armata de Orient a generalului Sarrail) au căutat să-și mențină prezența fizică în regiunea Strâmtoarelor și la ieșirea acestora spre Mediterana, pentru a evita astfel deplinul control

²² Cf. N. DAȘCOVICI, *Marea noastră sau regimul Strâmtoarelor*, Iași, 1937, pp.144-145.

²³ Ibidem, p.145. Pentru o altă analiză din punctul de vedere sovietic v. Constantin de GRUNWALD, *Trois siècles de diplomatie russe*, Paris, 1945, pp.260-262.

rusesc în Marea Neagră.

Înfrângerea aliaților Puterilor Centrale din Balcani și Orientul Apropiat, Bulgaria și Imperiul Otoman, deopotrivă cu prăbușirea Rusiei au părut să modifice datele de bază ale chestiunii Mării Negre și a Strâmtorilor. Armistițiul de la Mudros (30 octombrie 1918) prevedea ocuparea Strâmtorilor de către forțele militare aliate. Pacea de la Sevrès (10 iulie 1920) deschidea Strâmtoarele demilitarizate navelor militare și de comerț pe timp de pace și de război, transformând bazinul pontic într-o *mare apertum*. Noul regim al Strâmtorilor era pus sub controlul unei comisiuni a Strâmtorilor, alcătuită din câte doi reprezentanți ai Angliei, Franței, Italiei, Japoniei, câte unul ai Greciei, Bulgariei, României și Turciei, rezervându-se și câte două locuri reprezentanților Statelor Unite și Rusiei, după admiterea lor în Societatea Națiunilor. Situația părea a fi o continuare a aplicării la 1856 a principiului internaționalizării Dunării maritime și creării Comisiunii europene²⁴.

Revoluția kemalistă, emergența noii republici turcești, susținută de Rusia sovietică prin Tratatul de la Moscova (16 martie 1921) și Ankara (2 ianuarie 1922), au impus prin Tratatul de la Lausanne (24 iulie 1923) și un nou regim al Strâmtorilor. Era admis principiul liberei navigații și trecerea pe apă și prin aer a navelor comerciale și militare pe timp de pace și de război (art. 23; art. 1-2 din Convenția Strâmtorilor). În cazul navelor militare ale puterilor neriverane, tonajul lor era mărginit de al celei mai mari flote riverane (al URSS, practic). Pentru a face reală libertatea de navigație, Strâmtoarele au fost demilitarizate conform articolului 4 al Convenției de la Lausanne, securitatea Turciei pentru această zonă aflându-se sub garanția Franței, Italiei, Japoniei și Marii Britanii.

Din 1933, susținută de URSS, Turcia a solicitat, la început, Conferinței pentru Dezarmare de la Geneva, revizuirea Convenției Strâmtorilor. În 1934, Turcia propunea un „Pact al Mării Negre” între statele riverane, prevăzându-se remilitarizarea Strâmtorilor și garantarea libertății navigației doar de către statele riverane. În spatele propunerii se afla desigur înțelegerea sovieto-turcă, acceptată de noua orientare

²⁴ N. DAȘCOVICI, *op.cit.*, p.151.

a politicii franceze și de ministrul de Externe al României, Nicolae Titulescu²⁵.

Rezervele Marii Britanii au fost în parte anulate de pregătirile militare ale Italiei musoliniene în Dodecanez, astfel că la 20 iulie 1936 s-a încheiat la Montreux noua convenție privitoare la regimul Strâmtoarelor. Conform acesteia, s-a admis remilitarizarea imediată a Strâmtoarelor, s-a exclus survolarea lor liberă de către aeronavele militare, ca și trecerea submarinelor, s-a limitat la 30.000 tone (posibil 45.000 tone) capacitatea flotelor neriverane, care ar fi pătruns în Marea Neagră – în vreme ce flota sovietică dispunea atunci de 95.000 tone –, s-a limitat timpul de ședere a acestora la 21 de zile, s-a impus un timp de preaviz pentru pătrundere (8 - 15 zile). Pentru vremurile de război, în cazul că Turcia ar fi fost neutră, se restrângea libertatea de trecere prin Strâmtoare a navelor militare ale beligeranților până la deplina interzicere²⁶.

Dincolo de însemnătatea măcar aparentă a noii convenții pentru securitatea Turciei, este absolut evident beneficiul sovietic. Noua convenție asigură, cu bunăvoința turcă, dominația navală a Uniunii Sovietice în Marea Neagră și posibilitatea aproape neîngrădită a acestei puteri de a opera cu flota sa în Mediterană. Aceste aspecte și implicațiile lor asupra României nu au scăpat unor avizați observatori ai chestiunii Mării Negre, precum universitarii ieșeni Gheorghe Brătianu și Nicolae Dașcovici, exponenți ai unui alt curent de gândire decât Nicolae Titulescu. De altfel, în ceea ce-l privește pe acesta din urmă, poziția adoptată la Montreux avea să cântărească, între altele, în sfârșitul carierei sale politice, el fiind exclus din guvern la 29 august 1936.

Temerile exprimate de specialiștii români ai chestiunii vor fi justificate de politica sovietică în forță din anii 1939-1941 și de presiunea exercitată chiar asupra Turciei în zona Strâmtoarelor, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Atât tratatul de Pace de la Paris (1947), cât și hotărârile Conferinței de la Belgrad a statelor riverane Dunării (1948) reiau practic deciziile

²⁵ *Ibidem*, pp. 177-178.

²⁶ *Ibidem*, pp. 267 - 288. Pentru o analiză făcută mai ales din punctul de vedere al alianțelor regionale ale României, vezi S. SEFTIUC, I. CÂRȚĂNĂ, **România și problema Strâmtoarelor**, București, 1974, din care nu lipsește nici fidelitatea varșoviană.

interbelice asupra problemelor Strâmtoarelor și statutului internațional al Dunării, prevederi în vigoare și astăzi: libertatea completă a navigației, egalitatea de tratament a pavilioanelor, respectarea suveranității naționale a statelor riverane, în cazul Dunării, contingentările de tonaj și restricțiile de penetrare în Strâmtoare pentru navele militare ale puterilor riverane.²⁷

Anii Războiului Rece consemnează dominația necontestată a URSS asupra bazinului Mării Negre. Controlând mai bine de două treimi din totalul țărmurilor, prin teritoriul propriu și cel al sateliților săi – România și Bulgaria -, URSS va încerca să își impună controlul absolut asupra acestui areal prin presiuni directe asupra Turciei, singurul dintre statele riverane care nu se afla sub dominația sa.²⁸

Rezultatul, în planul evoluției arealului geopolitic și geostrategic pontic, a fost transformarea incontestabilă a Mării Negre într-un „lac rusesc”. Bazele navale sovietice din regiune, în primul rând cea de la Sevastopol, dominau întreg spațiul Mării Negre. Posesia Insulei Șerpilor și vecinătatea cu Delta Dunării asigurau URSS și controlul acestei importante artere de comunicație fluvială. Aici, în Marea Neagră, a fost situată și continuă să staționeze cea mai importantă dintre forțele navale ruse. Porturile de la Marea Neagră reprezintă, de altfel, singurele operabile tot timpul anului dintre porturile de care URSS, în era Războiului Rece, ori Rusia, în anii de după, dispun. Finele perioadei Războiului Rece găsesc regiunea Mării Negre, în special partea sa vestică (Europa de Sud-Est), în plin proces de redefinire și restructurare a relațiilor dintre statele acestui areal. Crearea la Belgrad, în 1988, a Inițiativei de Cooperare Balcanică, primă structură de cooperare și colaborare politică, cu importante consecințe în planul sporirii încrederii și securității statelor regiunii și în cel al intensificării relațiilor lor economice, marchează un punct culminant într-un proces ce încerca resuscitarea, cu implicarea tuturor statelor zonei, a structurilor de cooperare economică, politică și militară din anii interbelici. Însă, prăbușirea sistemului comunist (1989), urmată de destructurarea URSS doi ani mai târziu (1991), va întrerupe aceste demersuri pentru o bună bucată de vreme.

²⁷ Ilie SEFTIUC, Iulian CÂRȚĂNĂ, , *op.cit.*, pp. 345-349.

²⁸ Charles KING, *The Black Sea A History*, Oxford University Press, Oxford, 2004, p. 229.

Sfârșitul Războiului Rece redeschide dosarul pontic într-o manieră aproape explozivă. Colapsul sistemului comunist și, mai ales, disoluția URSS conduc la dublarea numărului de state riverane comparativ cu situația de dinainte de 1991, iar echilibrul de putere specific arealului în anii Războiului Rece este profund tulburat.

Cei 15 ani ce ne despart de evenimentele ce au marcat încheierea erei bipolare din istoria postbelică a relațiilor internaționale au fost definiți, în ceea ce privește regiunea pontică, de răsturnări de echilibre și evoluții impredictibile ale mediului de securitate regional, așadar, o fluiditate extremă a acestuia și o creștere exponențială a riscurilor, noi sau vechi, la adresa securității regiunii. Două focare de conflict majore încadrează regiunea. La vest, la începutul anilor '90, avem conflictele circumscrise spațiului ex-iugoslav, cu întreg cortegiul de riscuri și amenințări la adresa mediului de securitate local și a securității statelor vecine acestuia, cu instabilitatea și insecuritatea generate de perpetuarea sa pe parcursul a mai bine de un deceniu. La est, spațiul caucazian, fie că este vorba de fostele republici sovietice – Armenia, Azerbaidjan ori Georgia –, fie de teritoriul Federației Ruse – Cecenia –, consemnează evoluții violente și focare de conflict legate de renașterea și reconstrucția națională a națiunilor din regiune, ori dispute etnice și teritoriale ce sunt consecutive disoluției URSS și se perpetuează până în zilele noastre. Având multiple motivații, de la cele ținând de retorica discursului naționalist la cele legate de frontiere, autonomii ori secesiuni, conflictele circumscrise acestui spațiu se caracterizează prin potențialul extrem de ridicat de contaminare a regiunilor învecinate.

Conflictul transnistrean este tipic perioadei post-sovietice, cu resorturi explicative și declanșatoare ce-și situează originea în politica de implantare teritorială și de modificare a realităților etnice din teren, purtată de fostele autorități sovietice. Declanșat în 1992, după declararea independenței Republicii Moldova, conflictul a fost înghețat de intervenția Rusiei - fosta putere imperială – în calitate de mediator și furnizor de forțe de menținere a păcii interpușe între părțile în conflict.

Dacă mai adăugăm acestor evoluții și avatarurile tranziției de la sistemul economic și regimul politic comunist către democrație și

economia de piață, dificultățile întâmpinate de către statele Regiunii Extinse a Mării Negre în procesul de restructurare societală, economică și politică și riscurile de securitate și instabilitate antrenate, putem spune că, atât pentru debutul perioadei post-Război Rece, cât și pentru anii care au urmat, acest areal prezintă un mediu de securitate instabil și fluid.²⁹

Complicând și mai mult datele ecuației de securitate și a jocului de interese din zonă, se adaugă acestui tablou al riscurilor de insecuritate și instabilitate, date și factori exogeni regiunii propriu-zise a Mării Negre, dar încadrabili într-o accepție extinsă a conceptului.³⁰ Avem în vedere rezervele de hidrocarburi din spațiul Mării Caspice și ciocnirile de interese suscitade de exploatarea și transportul către beneficiari a acestor resurse. Regiunea Extinsă a Mării Negre este calea aproape obligatorie de trecere a acestor resurse către Vest. În plus, evoluțiile mediului internațional de securitate post-11 septembrie 2001 și poziția-cheie pe care o deține, din punct geostrategic și geopolitic, acest areal, prin raportare la obiectivele majore ale amplei ofensive antiteroriste purtate de coaliția internațională constituită în jurul Statelor Unite, l-au vizibilizat amplu în calculele și planificarea strategică a marilor actori ai scenei internaționale.³¹

În contextul acestor evoluții, răspunsurile la ecuația de securitate pontică au fost multiple.

Pe fondul colapsului URSS și al vidului relativ de putere instalat în regiune, Turcia a desfășurat în primii ani de după 1991 (disoluția URSS) o politică externă cu dimensiuni și pretenții de putere politică regională structurată³², cel puțin la nivelul declarativ, și în jurul ideii de regrupare și susținere a statelor turcofone independente nou apărute. Conflictul dintre Azerbaidjan și Armenia, dar și interesele strategice divergente dintre marii actori globali în domeniul resurselor

²⁹ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *op. cit.*

³⁰ *Ibidem.*

³¹ Alexander GONCHARENKO, *Caspian- Black Sea New Security Challenges and the Regional Security Structures*, în "The Quarterly Journal", 2002.

³² Nasuh USLU, *The Russian, Caucasian and Central Asian Aspects of Turkish Foreign Policy in the Post Cold War Period*, în „Alternatives. Turkish Journal of International Affairs”, vol. 2, nr. 3&4, Fall & Winter 2003, pp. 164-187, *passim.*

energetice caspice (aici își manifestă interesul SUA, UE, China, Rusia) constituie alte componente importante ale acestei acțiuni. Nu este mai puțin adevărat că și persistența unei paradigme de securitate ce impunea îndepărtarea/marginalizarea Rusiei din dezbateră strategică și geopolitică circumscrisă spațiului pontic a jucat, la rândul ei, un rol important în structurarea și promovarea unei astfel de politici externe de către Ankara.

Pe de altă parte, nici fosta putere dominantă în acest areal – Federația Rusă – nu a acceptat cu seninătate rolul și locul ce i se rezervau în noua ecuație de securitate, încercând, pe multiple planuri, o recâștigare a pozițiilor pierdute. Acțiunile sale au fost în consecință. Conflictul caucaziene (Cecenia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabakh) și cel din Transnistria prezintă toate caracteristici comune și implică o serie de factori exogeni ce țin de prezența trupelor fostei puteri imperiale și de implicarea acesteia în încurajarea și susținerea economică, politică și militară a separatismelor și factorilor conflictuali. Crearea CSI și doctrina militară a Federației Ruse cu al său concept de „străinătate apropiată” au reprezentat, la începutul anilor '90, o materializare a eforturilor de recâștigare a pozițiilor pierdute în acest areal.

În fine, factorul energetic și interesele strategice de combatere a terorismului și ale altor amenințări non-convenționale din regiune justifică apariția și implicarea profundă a unei alte mari puteri în gestionarea și controlul mediului de securitate regional – Statele Unite. Sporirea prezenței militare americane în Turcia, cât și prezența unor trupe specializate în lupta anti-guerilla în state precum Georgia, iar, mai recent, dislocarea de baze militare în România și Bulgaria sunt factori care permit o cuantificare a importanței regiunii pentru factorii de decizie la Washington. Slăbiciunea Rusiei și apariția energică a altor actori globali în regiune au făcut experții ruși să vorbească de generarea unui pluralism geopolitic în acest spațiu, în ființă și azi.

Dincolo de aceste evoluții, statele regiunii Mării Negre au încercat și, în cea mai mare parte, au și reușit să găsească propriile răspunsuri la datele și evoluțiile înregistrate la nivelul mediului de securitate regional. Expresia materială a acestor soluții o reprezintă acordurile de

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

colaborare și structurile de acțiune în domeniul securității militare și de altă natură edificate de către statele regiunii în anii post-Război Rece.

În domeniul securității, aceste demersuri s-au concretizat în apariția și dezvoltarea mai multor organisme de cooperare regională, ca răspuns la inițiative venind din interiorul acestui areal. Primele s-au concretizat în domeniul economic. Era creată, astfel, în 1992, **BSEC (Cooperarea Economică la Marea Neagră)** căreia i s-au adăugat, ulterior, diferite alte aranjamentele de cooperare pentru construcția de conducte de transport de produse petroliere și gaze naturale, proiecte ce constituie expresia materială a intereselor strategice occidentale în regiune.

Paralel cu debutul și structurarea relațiilor de cooperare economică, statele regiunii, confruntate cu evoluțiile mediului de securitate, cu recrudescența riscurilor și amenințărilor la adresa securității regionale și statale, au procedat la edificarea și instituționalizarea unor structuri de securitate regională. **BLACKSEAFOR**, rezultat al unei inițiative regionale de creare a unei forțe navale de menținere a păcii sub auspiciile PfP, **Pactul de Stabilitate pentru Sud-Estul Europei**, **Inițiativa NATO pentru Sud-Estul Europei**, **SEEBRIG**, precum și **Centrul SECI de combatere a crimei organizate transnaționale** sunt câteva din materializările preocupărilor în domeniul securității ale statelor regiunii.

Lor li se adaugă și evoluțiile înregistrate în spațiul ex-sovietic, în care divergențele dintre interesele fostei puteri imperiale – Rusia – și cele ale statelor regiunii lărgite a Mării Negre, precum și eforturile acestora din urmă de găsire a unor soluții alternative la integrarea în CSI pentru asigurarea nevoilor lor de securitate și apărare s-au materializat în crearea, în interiorul spațiului CSI, a GU(U)AM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan³³, Azerbaidjan și Moldova).

În noiembrie 2002, la Summit-ul de la Praga, statele membre ale NATO au lansat Planul de acțiune pentru parteneriat individual (Individual Partnership Action Plans - IPAPs), destinate acelor state ex-comuniste care doresc să își consolideze relațiile cu Alianța și chiar să aspire la

³³Uzbekistanul a încetat să mai fie membru al acestui organism de cooperare structurat în interiorul spațiului CSI în 2002.

calitatea de membru. Este o inițiativă în relație de complementaritate cu Politica europeană a vecinătății (European Neighborhood Policy), instrumentul recent promovat de UE spre a gestiona relațiile cu statele aflate în contact cu teritoriul european.

La finele acestui periplu istoric, o primă concluzie ce se impune este cea a importanței geostrategice și geopolitice deosebite a arealului pontic în economia actuală a securității și stabilității continentului european. Aserțiunea noastră inițială asupra acestei zone, ca fiind una de confruntare și colaborare, de contact și schimburi permanente între popoare și civilizații diferite, între Europa și Asia, este susținută de istoria acestor locuri, dar și de eforturile actuale de organizare a ei.

În fine, deși coexistă cu perioade de deschidere și relativă libertate a regimului navigației și comerțului în Marea Neagră și pe Dunăre, ca o permanență a regiunii și caracteristicilor sale geopolitice se impune lupta între diverși actori ce s-au afirmat în timp în acest areal și în vecinătatea sa, pentru controlul relativ sau absolut al regiunii. Greci, bizantini, otomani sau ruși, cu toții, au conceput statutul lor de putere regională ori continentală în strânsă legătură cu controlul exercitat asupra acestei zone geografice și geopolitice și asupra resurselor sale explicite ori implicite.

Deși, pentru un recent comentator istoric, „What Herodotus and other ancient writers saw as a distinct region – a set of shared cultures or histories, a network of economic and political connections – has been lost”³⁴, Marea Neagră continuă să reprezinte o regiune istorică și o componentă de prim rang a tabloului geopolitic european al zilelor noastre.

³⁴ Charles KING în **The Black Sea Region. Cooperation and Security Building**, ed. Oleksandr PAVLIUK și Ivanna KLYMPUSH-TSINTSADZE, East-West Institute, New York, London, 2004, p.13.

DINAMICA MODIFICĂRILOR DE PARADIGMĂ A SECURITĂȚII ZONEI MĂRII NEGRE

*Col. (r.) dr. CSI Grigore ALEXANDRESCU,
CSSAS, UNAp „Carol I“*

La începutul anilor '90, statele din bazinul Mării Negre, preocupate de rezolvarea propriilor probleme, generate de noua lor situație oferită de sfârșitul Războiului Rece, creau un sentiment mai degrabă de respingere, decât de focalizare a atenției și interesului comunității internaționale. La acea vreme, conduita lor era prea puțin condiționată și influențată de morală și drept, ci de tendința de apărare a propriilor interese, ceea ce puna în evidență o realitate dramatică: „cooperarea reprezenta excepția, iar competiția regula”¹. Orice perspectivă de aderare la valorile occidentale părea utopică.

Atât NATO, cât și UE își concentraseră atenția spre flancurile Europei Centrale și de Răsărit. La nord, se urmărea desprinderea statelor baltice de sub controlul Federației Ruse și integrarea lor în spațiul euro-atlantic, iar la sud, oprirea confruntărilor sângeroase din Balcani și cultivarea esențelor democrației și statului de drept.

Statele riverane Mării Negre își reevalua și redimensionau sisteme de securitate națională specifice noului lor statut. Pierderea prerogativelor naționale din perioada Războiului Rece le determina să respingă ideea realizării unui sistem comun de securitate. Se puneau bazele reformei sectorului de securitate, în care controlul civil asupra acestuia constituia elementul-cheie.

Prin perfecționările ulterioare și voință politică, reforma devine, la sfârșitul anilor '90, mijlocul care a facilitat coordonarea practică și integrarea conceptuală a remodelării domeniului securității interne.²

¹ P. LORRAIN, *Incredibila alianță. Rusia-Statele Unite*, București, Ed. Trustul Editorial Lider, 2004, p. 234.

² Cf. *Reform and Democracy in Transitional Societies*, Ed. Nomos, Baden-Baden, 2002.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Totodată, statele pe teritoriul cărora s-au desfășurat conflicte militare deschise (Republica Moldova, Georgia, Armenia), după înghețarea confruntărilor, au fost nevoite să treacă la reconstrucția sectorului de securitate. Situația în speță a determinat o acțiune mai amplă, care a impus (re)stabilirea forțelor necesare asigurării securității naționale și eficientizarea acțiunilor acestora, precum și realizarea controlului civil asupra militarilor.³

11 septembrie 2001 avea să scoată la lumină vulnerabilități care demonstau că nici un colț din lumea de azi nu poate să-și asigure securitatea, ca stare obligatorie pentru progres și prosperitate, fără vecini și în nici un caz împotriva acestora. Statele din jurul Mării Negre și-au dat seama că depind tot mai mult unele de altele. Se simțea nevoia acută de solidarități împărtășite pentru a combate multitudinea de riscuri, pericolele și amenințările la adresa viitorului comun. Situația le-a determinat să înțeleagă că problemele politice, economice, de securitate și de orice altă natură, mai vechi sau mai noi, puteau să fie mult mai bine abordate și rezolvate într-un cadru omogen, unde să existe o anumită coeziune și o experiență, chiar și a altora, de dezvoltare. Regiunea avea puterea să ofere cadrul propice pentru stabilirea unor mecanisme de cooperare, care să contribuie la îmbunătățirea climatului internațional de securitate.

Astfel, s-a pornit în ritm alert la identificarea, codificarea și eliminarea percepțiilor eronate dintre statele de pe eșichierul Mării Negre și la realizarea unor mecanisme de cooperare. Dar multitudinea problemelor de rezolvat, necesare atât combaterii amenințărilor la adresa securității comune, cât și realizării stabilității politice și economice a spațiului, a reclamat dezvoltarea exponențială a numărului acestor mecanisme.

Situația de odinioară, prelungită până azi, conflictele și tensiunile din zonele adiacente, lipsa de încredere deplină și prejudecățile, dar și realitățile concrete au dus la apariția unor blocaje în activitatea acestor structuri. Găsirea cadenței pe măsura impusă de valorile democrației necesită timp, iar acesta nu putea fi acordat, datorită multitudinii de

³Alan BRYDEN, Heiner HANGGI, *Reform and Reconstruction of the Security Sector*, Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva, 2004, pp.7-8.

riscuri, pericole și amenințări care au apărut într-un interval foarte scurt și care se adresau deopotrivă tuturor actorilor internaționali de pe spațiul supus analizei. Gestionarea lor în comun părea să fie singura soluție viabilă, dar era nevoie de un aglomerant. Realizarea lui a fost mult îngreunată de faptul, evidențiat și de teoreticienii recunoscuți prin valoarea expertizei lor, că, la începutul perioadei, comunitatea euro-atlantică a „alocat puțin timp și puține resurse politice pentru a aborda regiunea extinsă a Mării Negre”⁴. Aceasta, conchid ei, pentru că „În Occident există tendința de a ignora sau neglija problemele pentru care nu există răspuns sau perspectivă de succes imediate: respectiv cele din categoria ‘prea greu de soluționat’”⁵. Înțelegerea regiunii ca aparținătoare a acestei categorii a fost determinată și de teama de a nu irita Moscova în privința caducității moștenirii sferei sovietice de dominare și de a nu o deranja prin deschiderea subiectului „străinătății apropiate”, care funcționa la Kremlin încă din timpul lui Elțîn, azi lipsit de actualitate și realism.

Primii pași concreți au fost făcuți de NATO în direcția atragerii statelor din zonă în Programul „Parteneriatul pentru Pace”(PfP). Considerând prilejul deosebit de oportun pentru viitorul lor, rând pe rând, tinerele democrații au semnat declarațiile de adeziune. Interesul manifestat încă din primele momente și implicarea lor activă în acțiunile desfășurate în cadrul programului au depășit și cele mai optimiste prognoze ale succesului PfP. Aceasta a schimbat percepția tradițională occidentală, arătând că în zonă există mari disponibilități pentru colaborare și cooperare în sensul valorilor euro-atlantice.

Valurile de extindere din ultimul deceniu ale NATO și Uniunii Europene au transformat regiunea Mării Negre în granița de est a spațiului occidental de securitate și coproșperitate. Dar zona a fost preluată atât cu valorile care o identifică, cât și cu tarele care o personalizează: migrația ilegală, traficul ilicit de droguri, de arme și ființe umane, crima organizată, economii neperformante, corupția, fraudă, conflictele înghețate, proliferarea armelor de distrugere în masă și multe altele. Toate acestea au tendința de a se reuni în jurul Mării Negre. Pe fondul

⁴ Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG, **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Editura IRSI, București, 2004, p.18.

⁵ *Idem.*

labilității perioadei de tranziție a zonei, ele se pot dezvolta, ca, apoi, ajunse la maturitate, să se constituie în valuri succesive care să se spargă pe malurile Atlanticului.

Rezultă că există riscul ca factorii insecurizanți cu care se confruntă acum statele ce formează „limesul” est-european să fie întâlniți, mai devreme sau mai târziu, dar într-o formă agravantă, de cealaltă parte a continentului. Aceasta conduce nemijlocit la atribuirea de către comunitatea euro-atlantică a statutului primordialității urmăririi și combaterii riscurilor, pericolelor și amenințărilor existente sau emergente în zona extinsă a Mării Negre.

Din această perspectivă, ONU, NATO, UE, SUA, statele europene și organismele regionale economice, de securitate și de altă natură s-au implicat activ în realizarea unei rețele dense de mecanisme de cooperare. Aproape fără excepție, în fiecare nod al acesteia se găsește România.

Întărirea cooperării și solidarității regionale este esențială pentru securitatea în regiunea Mării Negre. Pentru România, ca și pentru Bulgaria, Turcia și alte state care au aderat sau sunt în curs de aderare la valorile euro-atlantice, realizarea acestor obiective este complementară preocupărilor privind integrarea europeană.

Nevoia de a soluționa în mod concret și de durată crizele grave înregistrate la nivel continental reprezintă pentru noi motivația și impulsul pentru continuarea unei abordări proactive. De altfel, această abordare a devenit regula în comunitatea euro-atlantică și, odată cu integrarea noastră în Uniunea Europeană, nu ne putem sustrage ei.

Țările din zona extinsă a Mării Negre, în ultimii ani, au făcut dovada trecerii realizării securității și stabilității propriei regiuni în rândul intereselor fundamentale ale fiecăreia. Organismele statale și organizațiile neguvernamentale au fost nevoite să caute și să propună soluții proprii pentru realizarea acestor interese, valorificând specificul și similitudinile regionale, cultivând cooperarea și solidaritatea reciprocă. Desigur, nu la toate au fost finalizate negocierile, sau nu s-a găsit încă o formulă unanim acceptată de punere în operă a altora, dar marea lor majoritate își etalează valorile.

Toate acestea demonstrează că problematica Mării Negre este tratată de fiecare actor local cu deosebită atenție, ca o chestiune vitală, de

interes național și nu numai. În acest sens, România și-a asumat o misiune deosebit de importantă și, în același timp, delicată, referitoare la zonă. Trecerea de la rolul de subiect în cadrul diverselor formule de cooperare la acela de promotor al intereselor spațiului în dialogul universal nu face decât să deschidă un nou capitol în diplomația românească. Prin această modificare comportamentală de substanță se urmărește cunoașterea și stimularea înțelegerii de către comunitatea internațională a specificității problemelor cu care se confruntă statele aparținătoare eșichierului. Se dorește, astfel, internaționalizarea cunoașterii și înțelegerii corecte a acestor probleme, atragerea organismelor internaționale și a statelor interesate în gestionarea riscurilor, pericolelor și amenințărilor cu care se confruntă arealul. Obiectivul final este realizarea unei politici regionale coerente, dinamice și anticipative, având drept scop creșterea încrederii și cooperării în zona Mării Negre și, în acest mod, dezvoltarea sa din punct de vedere economic, social și civilizațional.

În intenția de a evita o posibilă izolare față de o Europă tot mai unită și mai selectivă, statele din Zona Extinsă a Mării Negre desfășoară acțiuni în direcția adoptării valorilor europene: democrația, respectarea drepturilor omului, prosperitatea, libertatea și lupta împotriva terorismului⁶. O bună parte dintre aceste state doresc integrarea în NATO și/sau UE. Multiplele și deloc ușoarele obiective de realizat, termenele stricte din „foile de parcurs” și calitatea impusă rezultatelor determină direcționarea activităților către operaționalizarea forțelor și mijloacelor proprii. Peste toate acestea se adaugă acțiunile concurențiale desfășurate în vederea aderării într-o etapă cât mai apropiată de lărgire a structurilor euro-atlantice.

Pentru aceasta, sectorul de securitate este nevoit să treacă acum prin „a doua generație de reformă”⁷ a sa. Este posibil ca, în lipsa unor orientări politice clare, în contextul agendei neterminată a pregătirii specialiștilor de anvergură internațională, să apară o renaționalizare a securității. Problemele zonale, considerate că se vor rezolva de la sine, odată cu mutarea frontierei euro-atlantice dincolo de granița lor, vor oferi mai puțină atracție. Pe de altă parte, statele NATO și UE, preocupate de

⁶ Rik COOLSAET, *A European Security Concept for the 21st Century*, în *Diplomatic News*, nr. 14, 2004, p. 38.

⁷ Islam YUSUFI, *Understanding the Process of Security Reform in Southeastern Europe*, în *Journal of Security Sector Management*, June 2004, Shriveham (UK), p.13.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

realizarea securității în sistemele la care au aderat, vor trece în plan secund realizarea altor instrumente de cooperare specifice regiunii. Pe fondul acestei vulnerabilități, apare riscul să se piardă de sub control întregul eșafodaj al securității și stabilității Zonei Extinse a Mării Negre, cu urmări ușor de intuit.

În concluzie, un model, o paradigmă bine conturată asupra viitorului securității zonei este greu de oferit. El poate fi dat abia după ce se va constata dacă arealul este capabil să devină o prelungire a spațiului euro-atlantic sau va rămâne doar o zonă de clivaj care să marcheze strict Europa unită de un conglomerat de state asiatice? În oricare dintre variante, există o minimă certitudine: importanța geopolitică a Zonei Extinse a Mării Negre se va menține, iar valoarea ei geoeconomică se va păstra, atâta timp cât nu vor apărea resurse energetice alternative mult mai atrăgătoare.

ACTUALITATEA SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

*General-maior Florian PINȚA,
Locțiitorul Șefului Statului Major General*

Întotdeauna, potrivit etapelor istorice parcurse, Marea Neagră a fost zona de confluență dintre marile imperii: persan, roman, otoman și țarist. În funcție de puterea și gradul de implicare a acestora în regiune, ea a fost, rând pe rând, supusă intereselor vremii. A fost simultan o punte de legătură și o frontieră, o zonă tampon și una de tranzit între Est și Vest, între Sud și Nord, dar și un drum pentru circuitele comerciale către piețele de desfacere și regiunile bogate în resurse energetice. Cu toate acestea, zona a fost în permanență ignorată de Occident și ocolită de planurile și proiectele majore ale marilor investitori strategici. Această situație și-a pus amprenta asupra mentalității și educației numeroasei și eterogenei populații din regiune, reflectată în toate domeniile vieții sociale, de la natalitate și producerea celor necesare traiului, la cultură, religie, filozofie, politică și apărare.

Majoritatea reuniunilor desfășurate în ultima perioadă, la care au participat înalți demnitari politici și militari din statele membre NATO și UE, SUA și Federația Rusă, au avut incluse pe agenda discuțiilor, ca elemente distincte, aspecte privind preocupările și demersurile tot mai insistente ale principalilor actori, pentru elaborarea unei strategii coerente și viabile pentru Marea Neagră și zona adiacentă acesteia.

În prezent, situația de securitate din zona bazinului Marii Negre și a Caucazului este deosebit de complexă, fiind caracterizată, pe de o parte, printr-un proces de reafirmare a arhitecturii regionale de securitate, ca parte a celei euro-atlantice, iar pe de altă parte, prin existența unui important potențial conflictual, cauzat atât de menținerea unor *conflicte înghețate* inter sau intrastatale din Comunitatea Statelor Independente, cât și de amplificarea amenințărilor asimetrice, traficului ilegal de droguri și ființe umane, fenomenul migrației și, nu în ultimul rând, terorism.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Sfârșitul Războiului Rece, având ca primă consecință dispariția lumii bipolare, a permis afirmarea și consacarea unor noi actori statali, dezvoltarea pe bază de parteneriat și încredere a dialogului politic și cooperării internaționale, concomitent cu extinderea rapidă a valorilor democrației pluraliste și economiei de piață. Apariția unui număr mare de noi state în zona Mării Negre și Caucazului, ca urmare a dezmembrării Uniunii Sovietice și fostei Iugoslavii, a adus în atenție și disputele teritoriale și etnice *înghețate* nesoluționate, din Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia și problemele din Kosovo.

Marile acumulări de tehnică militară în zona Mării Negre în perioada bipolară au sporit oportunitățile pentru traficul ilegal de muniții și armament ușor, care alimentează nevoile mișcărilor separatiste/secesioniste în a-și crea propriile grupări de forțe ilegale sau paramilitare. Menținerea bazelor și mijloacelor militare în zonă, în condițiile inexistenței unor reglementări clare în ceea ce privește statutul și dimensionarea acestora, coroborată cu nerespectarea prevederilor Tratatului CFE, reprezintă un factor multiplicator al evoluțiilor negative în regiune. Statele vecine foste sovietice se confruntă azi cu riscuri directe privind îmbunătățirea legitimității politice, reducerea corupției și lupta împotriva grupărilor mafioate interne și externe. Au apărut tensiuni între procesele de integrare regională și cele de fragmentare, între centrele de putere interne și periferiile acestora, incluzând uneori zone necontrolate, împreună cu granițe și conflicte înghețate.

Amploarea fără seamăn a luptei împotriva terorismului și crimei organizate, concomitent cu dinamizarea competiției pentru resurse energetice și căile de transport ale acestora, a adus zona Mării Negre de la periferie spre centrul atenției principalelor organisme europene și euro-atlantice. Zona este o poartă europeană potențială pentru fluxurile de persoane venind din Asia, dar și din regiunile Maghrebului sau chiar ale Africii. Migrația ilegală, împreună cu dezvoltarea organizațiilor de tip mafiot locale, reprezintă o bază potențială de creștere a traficului de armamente și a tranzitului mijloacelor teroriste prin Marea Neagră către Europa. Deși nu există organizații teroriste născute în zona Mării Negre, proximitatea față de Orientul Mijlociu, Balcani și Asia reprezintă un avantaj semnificativ pentru teroriștii din aceste regiuni,

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

de a se conecta la aceste zone de tranzit și rute și de a lansa atacuri pe continentul european. Este evident că aceste riscuri de securitate sunt interconectate și amenințările convenționale, alături de conflictele înghețate, catalizează apariția amenințărilor/provocărilor asimetrice. O rezolvare potențială pentru problemele regiunii nu se poate baza decât pe un concept de securitate extins, care să încorporeze integrarea regională, democratizarea, creșterea economică și redefinirea politicilor și strategiilor privind Marea Neagră. În contextul implicării tot mai mari a NATO în gestionarea situațiilor de criză dincolo de aria de responsabilitate, bazinul Mării Negre și zona adiacentă acestuia reprezintă avanpostul necesar și util Alianței în proiectarea stabilității și securității în întreaga regiune.

Democratizarea și deschiderea piețelor nu pot evolua într-un mod corespunzător fără o abordare care să dea un răspuns politic acestor tensiuni. Este foarte clar că importanța puterii militare primare în zona Mării Negre este în declin, iar dacă cineva dorește să găsească căi de soluționare a conflictelor interne și să contracareze noile amenințări, trebuie să găsească alte instrumente de creare a păcii, pentru asigurarea stabilității regionale.

Nici NATO și nici UE nu și-au elaborat deocamdată strategii unitare și coerente față de regiunea Mării Negre. De altfel, nici SUA și nici principalele state europene nu au acordat o atenție sporită zonei, considerând că aceasta nu reprezintă o prioritate printre proiectele imediate și, drept consecință, nu au fost identificate obiective strategice majore în acest spațiu

Fără o mediatizare adecvată a realităților din regiune și fără o prezentare realistă a oportunităților de afaceri, Occidentul nu a putut fi, pentru o lungă perioadă de timp, atras în mod real de zona Mării Negre. În asemenea circumstanțe, demersurile sporadice și izolate de a trezi interesul organismelor politice și economice internaționale în a acorda mai multă atenție acestui spațiu și a dezvolta proiecte majore care să asigure dezvoltarea zonei și implicit creșterea nivelului de trai al numeroasei populații din regiune s-au dovedit insuficiente față de așteptările acesteia. Disponând de un însemnat potențial politic, economic, militar, cultural, demografic etc., această zonă captează,

fără îndoială, interesele euro-atlantice în zonă, reprezentând, totodată, prelungirea bazinului Mediteranean către Asia Centrală și Orientul Mijlociu. În aceste condiții, bazinul Mării Negre și zona adiacentă acestuia devin un adevărat „turn de control” al spațiului euro-asiatic și „arbitrul” Orientului Mijlociu.

Condițiile care au determinat schimbarea de atitudine a Occidentului față de zona Mării Negre, de la dezinteresul aproape total și lipsa de implicare manifestate până în preajma anilor 2000 la interesul major actual și dorința de prezență activă în întreaga zonă, evidențiază o serie întreagă de aspecte, pe cât de complexe și dificile, pe atât de cronicizate și controversate.

Propulsarea bazinului Mării Negre și zonei adiacente acestuia în planul preocupărilor strategice reprezintă nu numai o cerință a interesului global actual, dar și o condiție pentru evoluția pozitivă a situației politice, garanție a stabilității și securității regionale și mondiale.

Un tablou al amenințărilor, vulnerabilităților și provocărilor la adresa securității în zona Mării Negre și adiacentă acesteia se prezintă astfel:

- instabilitatea internă în numeroase state constituite după destrămarea URSS și accentuarea/menținerea conflictelor etnic-separatiste;
- cucerirea puterii politice pentru separarea unui teritoriu și constituirea unui stat independent (Transnistria, Abhazia, Adjaria);
- competiția economică declanșată de exploatarea și transportul petrolului din Marea Caspică, ce poate contribui fie la aplanarea unor dispute, fie la acutizarea și diversificarea stărilor tensionale;
- interesele și acțiunile rețelelor de crimă organizată, în ceea ce privește comerțul cu arme, materiale nucleare și narcotice, folosirea spațiului ca zonă de tranzit a drogurilor de la furnizorii din Asia Centrală la consumatorii din Europa, precum și furnizarea de armament și facilitarea tranzitului/comerțului ilegal cu acesta;
- poluarea tot mai accentuată a bazinului Mării Negre;
- creșterea numărului de prozești islamiști fundamentaliști, îndeosebi wahhabiți, în rândul intelectualilor și al tinerilor din regiunile Orientului Mijlociu, nordul Africii și nu numai, ceea ce duce la exportul

de instabilitate, prin promovarea fundamentalismului islamic de tip wahhabit și a intereselor statelor islamice către sud-estul Europei;

- asigurarea surselor de finanțare pentru grupurile teroriste;
- menținerea unui climat de instabilitate, prin existența unor conflicte înghețate și a facțiunilor paramilitare în regiune.

Cauzele care conduc la menținerea și proliferarea acestor amenințări pot fi analizate în funcție de natura lor:

- *problemele de natură economică și socială:*
 - decalaje între state, ca urmare a crizelor economice repetate, a reformelor, liberalizării prețurilor și privatizării cu implicații politice;
 - scăderea standardului de viață al populației;
 - nivel ridicat de emigrare, ca rezultat al situației conflictuale interne și externe.

- *probleme de natură politică:*
 - existența unui mediu politic sensibil și instabil, care determină diminuarea autorității statale și proliferarea unor fenomene specifice crimei organizate;

- implicarea unor personalități militare și politice în activități ilegale.

- *probleme de securitate:*
 - persistența unor stări tensionale latente, determinate de mișcări separatiste sau dispute teritoriale (Transnistria, Georgia, Armenia), cu efecte în stabilitatea regională;
 - incapacitatea de supraveghere eficientă a granițelor, care permite proliferarea rețelelor de trafic ilegal;
 - existența unei mari cantități de armament „rămasă” de la fosta armată sovietică.

Consecințe pentru UE, NATO și statele riverane:

- menținerea insecurității în zone de interes strategic pentru statele implicate;
- proliferarea activităților specifice crimei organizate (trafic de droguri, armament și persoane);
- alimentarea unor focare de instabilitate;
- afectarea accesului la rezervele de hidrocarburi din bazinul Mării Caspice și Mării Negre;

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRĂ

➤ afectarea punerii în valoare a magistralei de comunicație fluvialo-maritimă (Rin, Dunăre, Marea Neagră).

Imposibilitatea de a controla rețelele de crimă organizată, traficul cu armament din această zonă, coroborat cu creșterea cererii de droguri în estul Europei și Balcani, va determina o dezvoltare a rutelor ce trec prin sudul Rusiei și va favoriza extinderea acestui fenomen asupra întregii zone a Mării Negre, cu consecințe și pentru statele de pe țărmul vestic al Mării Negre, dacă fenomenul nu va fi stăpânit.

Extinderea cu succes a NATO și UE, prin încorporarea unui grup important de state din Centrul și Sud-Estul Europei, majoritatea foste socialiste, dar și rezultatele obținute de către acestea în tranziția către democrație și economia de piață au contribuit în mod definitiv la trezirea aspirațiilor din regiune. Multe dintre obstacolele și constrângerile manifestate și cronicizate de-a lungul timpului au început să se diminueze sau să dispară.

În aceeași notă, a transformărilor și a schimbărilor de percepții și opțiuni referitoare la Marea Neagră și zona adiacentă acesteia, se înscriu și eforturile, de data aceasta concertate, ale grupului statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice, Bulgaria, România și Turcia, de a sensibiliza Occidentul și a include pe lista de priorități strategice această regiune.

Se poate aprecia că, după ce o lungă perioadă de timp au ignorat zona Mării Negre, instituțiile euro-atlantice încep să vizualizeze sub un alt unghi importanța strategică a regiunii. În consecință, se conturează proiectarea unei noi abordări, care probabil va fi concretizată de această dată în strategii care să vizeze elaborarea unor proiecte și programe cu impact major asupra întregului spațiu cuprins între Balcani, Marea Neagră, Caucaz și, mai departe, către Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Pentru întărirea stabilității și securității în regiune, NATO a dezvoltat parteneriate individuale cu statele PfP din regiune. Documentul privind orientarea strategică a PfP spre Caucaz și Asia Centrală adoptat la Istanbul prevede posibilitatea ca, în cadrul PfP, să fie dezvoltate acțiuni în domeniul securității maritime și portuare, complementare inițiativelor regionale. Tot în acest context, România a lansat în mai 2004 “Border Defense Initiative”, demersul având ca scop întărirea

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

securității frontierelor și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă.

Valoarea strategică a Mării Negre va continua să crească, pe măsura conștientizării reale a importanței sale de către toți actorii politici cu interese în zonă, globali și regionali, a definirii și aplicării unor politici specifice acestui spațiu. Unul din principalele mecanisme de garantare a păcii în acest areal îl constituie internaționalizarea procesului de securizare a regiunii. Aceasta presupune prezența politică și militară a NATO și statelor aliate, pentru un management eficient al amenințărilor asimetrice ce se manifestă în zona Mării Negre.

Procesul de destindere, inițiat la sfârșitul deceniului nouă al ultimului mileniu, a permis nu numai dezvoltarea pe multiple planuri a dialogului politic și cooperării dintre statele aflate în cele două tabere antagoniste ale Războiului Rece, dar și apariția de noi forme de sporire a încrederii și securității.

Parteneriatul pentru Pace, Cer Deschis, Inițiativele de Cooperare regionale și, nu în ultimul rând, parteneriatele strategice încheiate la nivel bilateral au contribuit în mod benefic la o apropiere între state, la o conlucrare eficientă și reală, bazată pe coordonate noi, inedite, pentru protejarea și promovarea intereselor naționale în context regional și global, în condițiile amplificării amenințărilor de tip neconvențional (terorism, crimă organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă, imigrație ilegală, trafic de droguri și materiale periculoase etc.).

Securizarea zonei impune și o sporire a rolului organismelor de cooperare și securitate regionale (BSEC, BLACKSEAFOR, SEEBRIG, GUAM), care, în colaborare cu cele internaționale (UE, OSCE, NATO), să asigure realizarea unei arhitecturi regionale de securitate reale și eficiente, cu participarea activă a tuturor factorilor politici implicați, ca parte a arhitecturii de securitate europene și globale.

Zona va constitui platforma de supraveghere și avertizare timpurie pentru protejarea intereselor strategice de securitate atât ale Federației Ruse, cât și ale Occidentului. În acest context, controlul căilor de comunicație pentru asigurarea libertății de mișcare în teatrul de operații al bazinului Mării Negre, prin potențialul militar dislocat, va conferi în viitor o importanță deosebită acestui spațiu.

Poziționat geostrategic la confluența civilizațiilor și a două sisteme macroeconomice, arealul Mării Negre se va confrunta în continuare cu riscuri și amenințări asimetrice. Probabil că acesta va fi unul dintre punctele comune, de apropiere, dintre Federația Rusă și NATO, în stabilirea și acționarea de comun acord pentru reducerea și stoparea acestora în spațiul comun de interes. Majoritatea țărilor din regiune va trebui să amplifice eforturile în direcția dezvoltării unor economii de piață și apropierii de UE și NATO.

Implicarea NATO în conducerea operațiilor militare din Afghanistan și probabil și a celor din Irak, coordonată cu planurile de dislocare a bazelor militare ale SUA din vestul Europei către centrul și sud-estul continentului, atestă deplasarea sferei de operații a Alianței către Est, concomitent cu lărgirea sferei de interes către Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Lărgirea UE introduce un nou factor de natură strategică în regiune, prin includerea, în perspectiva următorului deceniu, a trei state riverane Mării Negre (Bulgaria, România, Turcia) în zona de prosperitate a pieței unice și în viitoarele aranjamente privind politica externă de securitate și apărare comună.

Noul statut al relațiilor stabilite de Federația Rusă cu NATO și UE, precum și parteneriatul strategic cu SUA, la care se adaugă cele ale Ucrainei cu cele două instituții integratoare și cu SUA, facilitează abordări noi, constructive, într-un cadru multilateral, ale problemelor ce vizează securitatea regională, îndeosebi combaterea amenințărilor neconvenționale, anumite aspecte ale reformei organismului militar sau siguranța energetică. În acest sens, se pot înscrie și eforturile de soluționare a „conflictelor înghețate” din zonă, precum cele din Abhazia, Transnistria sau Nagorno-Karabah. Implicarea NATO în zona Mării Negre trebuie realizată pe mai multe paliere: politic - în relațiile cu statele din regiune, rezolvarea *conflictelor înghețate* și în asistența reformei sectorului de securitate - asistența militară și civilă oferită statelor din regiune; în plan militar/operațional – dezvoltarea unor mecanisme de cooperare în combaterea riscurilor asimetrice din zonă.

Dezvoltarea unei relații de cooperare pragmatică cu Federația Rusă reprezintă un obiectiv important pentru România ca membru

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

NATO. O cooperare eficientă a Rusiei cu Alianța trebuie să se axeze pe priorități concrete și interese comune, precum și pe contribuția efectivă a Rusiei la promovarea păcii și securității alături de NATO. Federația Rusă nu trebuie să dețină nici o formă de control sau un drept de decizie asupra politicilor NATO, în nici unul din domeniile comune de cooperare.

România sprijină eficientizarea cooperării NATO cu statele Dialogului Mediteranean și orientarea lor spre prioritățile de cooperare care să răspundă necesităților acestora, fie în plan comun, fie prin dialoguri individualizate. Pe același profil trebuie să se dezvolte și cooperarea cu statele din Orientul Mijlociu, în cadrul Inițiativei de Cooperare de la Istanbul. De asemenea, România este deschisă cooperării NATO cu statele „triple nons”, din perspectiva asumării de către Alianță a unui rol global de securitate și a contribuției unor asemenea state la operațiunile conduse de NATO.

Marea Neagră reprezintă o provocare strategică pentru comunitatea transatlantică, ce trebuie să proiecteze securitate și stabilitate mai departe de granițele sale. De aceea, România trebuie să își asume responsabilitățile ce îi revin ca partener și aliat și să contribuie, pe măsura potențialului ei, la rezolvarea problemelor de securitate ale comunității euro-atlantice.

Efortul României de a promova regiunea Mării Negre ca o arie geopolitică importantă, în care se încearcă să se dezvolte o politică regională integratoare, este în primul rând în interesul statelor din proximitatea regiunii și al celor din Uniunea Europeană, pentru că alimentează și coagulează procesele de transformare democratică în arhitectura largită de securitate euro-atlantică. Suntem convinși că România poate juca un rol important în definirea politicii Uniunii Europene și a NATO și poate contribui la găsirea unor soluții viabile pentru realizarea unei strategii de stabilizare a regiunii Mării Negre.

MAREA NEAGRĂ ÎN CONTEXTUL GEOPOLITIC ACTUAL

*Colonel conf. univ. dr. Liviu SCRIECIU,
Direcția Administrativă și Servicii, Ministerul Apărării Naționale*

Marea Neagră este o mare continentală, situată între Europa sud-estică și Asia mică, ce scaldă țărmurile României pe o lungime de 245 km, Ucrainei, Turciei și Bulgariei. Prin sistemul de strâmtori Bosfor - Marea Marmara - Dardanele comunică cu Marea Mediterană, iar prin strâmtoarea Kerci cu Marea de Azov - mare care reprezintă, de fapt, o anexă a Mării Negre. Are, în linii mari, formă ovală și țărmuri puțin crestate (cu excepția peninsulei Crimeea), iar în partea de nord-vest are numeroase limanuri. Platforma continentală este foarte extinsă, mai ales în nord-vest, apoi adâncimile cresc, ajungând în regiunea central-sudică la 2.425 m.

În Marea Neagră se varsă numeroase fluvii mari: Dunărea, Nistru, Bug, Nipru, Rioni, Kizil-Irmak, ceea ce face ca salinitatea ei să fie scăzută (în medie 20-22‰), în comparație cu cea a oceanului planetar. Temperatura medie anuală în sectorul românesc este de +12,5°C, depășind cu 2°C temperatura medie a aerului. Iarna, temperaturile scad destul de mult, bat frecvent vânturile de nord-vest, care provoacă valuri mari, foarte periculoase pentru navigație. În iernile mai reci, în zona litorală nordică, Marea Neagră îngheață. Sub influența vânturilor se formează un curent circular, dirijat de linia țărmurilor, care, datorită Peninsulei Crimeea, se împarte în două ramuri închise: estică și vestică. Din Marea Neagră, un curent de suprafață transportă prin Bosfor ape mai dulci spre Marea Mediterană; în adâncime se formează un curent compensator, care transportă în sens contrar ape cu salinitate mare. Din cauza lipsei de circulație verticală, la adâncimi mai mari nu pătrunde suficient oxigen și predomină hidrogenul sulfurat.

Din vechime, Marea Neagră a constituit o cale de legătură prin intermediul căreia populația băștinașă din regiunile pontice a intrat în contact cu cultura miceniană. Începând din sec. al VIII-lea î.e.n., pe țărmurile Mării Negre, coloniștii greci (care o numeau Pontul Euxin)

au întemeiat un număr de orașe (Phanagoria, Kimmerike, Apolonia Pontica, Mesembria, Odessos, Callatis, Tomis, Histria, Tyras, Olbia, Chersones, Theodosia, Panticapaion, Dioscurias, Phasis, Trapezunt, Sinope, Heracleea Pontica etc.), cu un important rol economic, politic și cultural, contribuind la grăbirea procesului de trecere de la formele evolutive ale comunei primitive la cele ale Evului Mediu timpuriu pentru triburile locale. După expediția lui Pericle în Pont (437 î.e.n.), un rol preponderent în viața economică a bazinului Mării Negre l-a avut orașul Atena. Mai târziu, în anul 88 î.e.n., regele Pontului, Mitriade al VI-lea, devenise cârmuitorul sau aliatul tuturor triburilor și popoarelor din jurul Mării Negre (cu excepția Bitiniei), reprezentând o amenințare serioasă pentru influența romană în Orient. La mijlocul secolului I î.e.n., Burebista, conducătorul statului dac începător, și-a întins stăpânirea asupra țărmului stâng al Mării Negre, cuprins între Nistru și Apollonia Pontica.

Dobrogea a fost cucerită de romani și inclusă în provincia Moesia în anul 46 e.n., orașele de pe litoralul dobrogean al Mării Negre (Callatis, Tomis și Histria) au intrat astfel în stăpânirea Romei, cunoscând o nouă perioadă de înflorire economică și culturală (perioada romană). Dominația romană în bazinul Mării Negre a fost continuată de cea romano-bizantină (în secolele IV - VII e.n.), care, pentru a-și menține stăpânirea drumurilor comerciale din Marea Neagră, a trebuit să înfrângă rivalitatea statului iranian al Sasanizilor, iar apoi pe cea a cnejilor ruși. După cucerirea Constantinopolului de către cruciații apuseni (1204), pe litoralul de sud al Mării Negre a apărut Imperiul de la Trapezunt. Din aceeași perioadă a început și pătrunderea neguțătorilor genovezi și venețieni, care, până la cucerirea turcească, și-au instituit monopolul comercial în bazinul Mării Negre. La sfârșitul secolului al XIV-lea, începutul secolului al XV-lea, Marea Neagră constituia hotarul estic al Moldovei și al Țării Românești.

După căderea Caffei, trecerea Crimeei sub suzeranitatea turcească (1475), căderea Chiliei și a Cetății Albe în mâna turcilor (1484), aproape întreg litoralul Mării Negre se află în stăpânirea Imperiului Otoman.

În urma războaielor ruso-turce din secolele XVIII - XIX, stăpânirea turcească s-a restrâns continuu, până ce, în urma primului

război balcanic, în 1912, stăpânirea asupra țărmurilor Mării Negre de către statele riverane a căpătat aproximativ configurația actuală.

Situată în proximitatea heartland-ului, al cărui control face obiectul unui joc politic, diplomatic, economico-militar extrem de complex, Marea Neagră a devenit, în special după 11 septembrie 2001, dar mai ales odată cu luarea deciziei de extindere a NATO din 2002, un spațiu de complicată întrepătrundere a frontierelor geopolitice și geo-economice și un cadru de afirmare a noii comunități euro-atlantice.

De fapt, noua configurație a Mării Negre se anunța încă din anii '90, când s-au trasat primele proiecte ale conductelor ce vor transporta resursele energetice ale Estului către zona euro-atlantică.

Marea Neagră, până în acest moment, a fost ignorată? Dacă da, de ce?

Localizată geografic la intersecția spațiilor de securitate euro-pene, euro-asiatice și ale Orientului Mijlociu, Marea Neagră nu a fost considerată centrul nici uneia dintre ele. În acest sens, explicația occidentală este clară: „Când a venit rândul Europei, prioritatea noastră au reprezentat-o țările care se întindeau de la statele baltice până la cele din Balcanii Orientali. Când a fost vorba de fosta Uniune Sovietică, ne-am concentrat atenția asupra realizării unei noi relații de cooperare cu Moscova. Și, pe lângă conflictul israeliano-palestinian, interesele și atenția din politica noastră pentru Orientul Mijlociu erau limitate, de regulă, la granița de sud a Turciei”.

La aceste argumente se adaugă faptul că, pe de o parte, conflictul din fosta Iugoslavie a direcționat, în bună măsură, atenția spre acest spațiu, iar conflictele înghețate (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Karabah) și situația reziduală lăsată prin destrămarea Uniunii Sovietice au fost ignorate. Socotită și de către occidentali drept o zonă de „străinătate apropiată” a Moscovei, în care aceasta din urmă are interese speciale, Marea Neagră a captat foarte puțin atenția Occidentului.

Totuși, astăzi, regiunea Mării Negre se află în epicentrul eforturilor occidentale de a-și proiecta interesele spre Caucaz și Orientul Mijlociu. Pe măsură ce NATO își extinde atribuțiile și se pregătește pentru o implicare pe termen lung în Afghanistan, luând în considerare și asumarea unor responsabilități suplimentare în Irak, regiunea Mării

Negre începe să fie privită într-o altă lumină.

Punctul de plecare al abordării occidentale de azi în Marea Neagră a fost 11 septembrie 2001, moment care a condus la o modificare a opticii statelor occidentale față de întreaga regiune. Necesitatea creării unei „springboard” pentru combaterea terorismului islamic este întărită de o serie de factori structurali prezenți în regiunea Mării Negre, cum sunt: state neconsolidate, slabă capacitate administrativă, sărăcie și disparități economice, corupție și crimă organizată. Totodată, lărgirea NATO (2004) și UE (2007), până la granițele Mării Negre, și, mai ales, aspirațiile globale ale acestor organizații determină ieșirea Mării Negre din „conul de umbră” în care s-a aflat.

Această viziune geopolitică este însă împărtășită și de către noii parteneri zonali ai Occidentului, precum Georgia; această țară a devenit una din „mărcile” occidentale la Marea Neagră care are misiunea de a asigura, în primul rând, securitatea conductelor petroliere de pe ruta Baku-Tbilisi-Ceyhan; indiferent de temele predilecte ale noii propagande dezvoltate de statele occidentale (identitatea de valori, extinderea arealului democrației, redescoperirea unor teritorii de cultură europeană), este foarte clar faptul că principala rațiune de a fi (în accepțiunea termenului american de „nation-building”) a unor țări precum Azerbaidjan sau Georgia este aceea de a asigura un acces sigur al Occidentului la petrolul caspic. Celelalte dimensiuni, noile ideologii create în laboratoare occidentale și asumate de autoritățile acestor „emerging states”, reprezintă suportul ideologic prin care noile elite justifică existența statelor pe care le conduc și care intră în conflict cu viziunea neo-imperială rusă.

Astăzi, harta politică a zonei Mării Negre este influențată de o fostă superputere, Rusia, și două puteri regionale, Ucraina și Turcia. Ca succesoare a URSS, Rusia este în continuare un factor major în regiunea Mării Negre. După o foarte lungă perioadă de timp în care era cel mai important actor în Marea Neagră, Moscova caută să-și mențină rolul de pivot jucat odată în construirea și menținerea „arhitecturii Războiului Rece al țărnicurilor”. Concepția neo-imperială a Rusiei în Marea Neagră își are originea în epocile țaristă și sovietică, dar, mai ales în nevoia de a contracara expansiunea în regiune a SUA și UE. În acest sens,

președintele rus Vladimir Putin a manifestat permanent un interes sporit pentru flota rusă din Marea Neagră, ce reprezintă, în pofida uzurii morale din ultimii 15 ani, o forță semnificativă de care trebuie să se țină seama. La dezintegrarea Uniunii Sovietice, flota rusă din Marea Neagră avea un număr de nave de război (inclusiv submarine) care varia, conform estimărilor specialiștilor, între 300 și 635, iar numărul personalului asociat cu această flotă era estimat la 47.000 – 70.000 oameni; până în 1995, flota rusă rămăsese cu aproximativ 48.000 oameni, 14 submarine, 31 nave de suprafață, 43 nave de patrulare și de coastă, 125 de avioane de luptă și 85 de elicoptere; echipamentul acoperit de prevederile Tratatului CFE, o divizie pentru apărarea coastei, cu 175 de tancuri, 450 transportoare blindate, 72 de piese de artilerie; în compunerea flotei era inclusă, totodată, o brigadă de infanterie marină cu 50 de tancuri, 218 transportoare blindate și 45 de piese de artilerie, conform *Russian Black Sea Fleet* în www.globalsecurity.org. Declarațiile președintelui rus, de genul „bazinul Mării Negre și al Mării de Azov se află în zona rusă de interes strategic” sau „Marea Neagră oferă Rusiei acces direct la cele mai importante rute globale de transport” nu fac decât să sublinieze faptul că Rusia nu dorește să-și abandoneze pozițiile deținute în Marea Neagră. Aceste deziderate sunt susținute pe teren prin diverse metode. Moscova continuă să obstrucționeze retragerea bazelor sale din Georgia - Batumi și Akhalkalaki -, angajament luat la summit-ul OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999. Statutul acestor baze este de mai mult timp în discuție, fără a se ajunge la o viziune comună. Georgia consideră că un termen de trei ani pentru evacuarea acestor baze este suficient, Rusia insistă asupra unui termen de 14 ani. Totodată, sunt exploatate tendințele separatiste ale Abhaziei și Osetiei de Sud și a republicii autonome Adjaria; deși în 2000 au existat unele gesturi care puteau indica faptul că Federația Rusă ar începe să-și respecte angajamentele internaționale privind retragerea bazelor sale militare din Georgia, totuși, cu excepția bazei de la Vaziani și, la nivel declarativ (verificarea fiind imposibilă), a bazei de la Gudauta, de fapt, majoritatea trupelor ruse au rămas pe poziții și, uneori, desfășoară acțiuni militare, cum a fost aceea din valea Pankisi, sub acoperirea participării la lupta antiteroristă. Strategia rusească este marcată de două tendințe contradictorii. Pe de o parte, se

încurajează dezvoltarea unei atmosfere de încredere, prin angrenarea unor organizații, scheme de cooperare regională, în acțiuni comune de prezervare a securității împotriva așa-ziselor „noi riscuri”, iar pe de altă parte, se folosește forța militară în conflicte înghețate sau doar cu rol de descurajare, în momentul în care Moscova constată că orientarea unor state riverane tinde să ia o turnură periculoasă.

De obicei, atunci când Moscova desfășoară acțiuni militare așa-zis antiteroriste pe teritoriul Georgiei, principala scuză oferită opiniei publice internaționale este aceea că, datorită faptului că Georgia nu are capacitatea de a-și securiza frontierele, Rusia este nevoită să intervină pentru a combate grupurile teroriste cecene; de altfel, pe plan internațional, există destule suspiciuni referitoare la identitatea sponsorilor așa-zisilor teroriști ceceni din Pankisi, în spatele cărora se pare că au stat serviciile speciale ruse.

Proaspăt ieșită din revoluția portocalie, după cele mai multe opinii, subsidiată puternic de Occident, Ucraina devine un avanpost vestic la întretărirea a trei mase geopolitice: euro-atlantică, euro-asiatică și islamică. Deși ne semnificativă ca forță navală în Marea Neagră (comparativ cu Rusia și chiar Turcia), Ucraina este o piesă importantă în puzzle-ul occidental al traseelor energetice. Coridorul de transport Georgia – Ucraina este mult mai scurt decât cele prin Turcia și, amănunt demn de luat în considerare, infrastructura de transport și procesare ucraineană destul de bine dezvoltată în raport cu cea a Georgiei, de exemplu. Prin operaționalizarea terminalului petrolier Odesa, Ucraina are posibilitatea de a regulariza fluxul petrolier dinspre Caspică și Orientul Mijlociu spre Europa. Chiar dacă, la nivel subregional, Ucraina rămâne un jucător cu o anumită pondere, este evident că această pondere depinde, în bună măsură, de traiectoria pe care o vor imprima aceste țări cancelariile occidentale.

Foarte activă în special în fostele republici sovietice de cultură islamică, Turcia, cel mai important pilon american la granița masei continentale și culturale rusești, reprezintă unul din liderii regionali în Marea Neagră. Ambițiile Turciei au la bază, în bună parte, convingerea că, în urma dezintegrării URSS și Iugoslaviei, îi revine misiunea de a restabili influența politică, economică și mai ales culturală asupra fos-

telor teritorii ale imperiului otoman. Deși forțele navale turce înregistrează o anumită dezvoltare, ea trebuie pusă pe seama necesității de a păstra avantajul militar asupra Greciei în zona Mării Egee și a Ciprului. Astfel, deși o prezență semnificativă în Marea Neagră, flota turcă are ca principal obiectiv asigurarea securității Strâmtorilor și, mai ales, capacitatea de a opera în cadrul strategiilor NATO. Implicată în diverse scheme de colaborare regională (OCEMN, BLACKSEAFOR), Turcia are o serie de interese proprii pe care și le promovează nu întotdeauna în consonanță cu acelea ale aliaților riverani din NATO (România și Bulgaria), conștientă de faptul că nici o strategie regională nu va putea face abstracție de viziunea sa.

Care este poziția României în această constelație geopolitică?

Judecând după documentele oficiale ale administrației de la București, viziunea românească pornește de la faptul că, deoarece riscurile și oportunitățile din zona Mării Negre sunt similare cu cele din alte spații, de exemplu Mediterana, se poate crea o viziune comună care să coaguleze Europa de Sud-Est, Marea Neagră, Caucazul și Mediterana; această viziune comună ar trebui să aibă printre obiective, prin asigurarea securității și stabilității în regiune, securizarea rutelor energetice. Totodată, România subscrie la politicile NATO și UE de a sprijini procesele democratice în regiune și la acordarea de asistență directă statelor în tranziție. Stabilitatea va fi proiectată în ariile adiacente, Mării Negre, în armonie cu politicile NATO și UE, procesul beneficiind de avantaje în urma funcționării parteneriatului României cu Grecia și Turcia. De asemenea, România va sprijini aceste procese și prin „dezvoltarea relațiilor de cooperare cu Federația Rusă ca jucător regional major”. Ca membru fondator al Organizației pentru Cooperare Economică la Marea Neagră, România sprijină obiectivele acesteia (dialog continuu cu UE, Pactul de Stabilitate, lupta împotriva crimei organizate, Planul de Acțiune în domeniul transporturilor), considerând că OCEMN are un potențial semnificativ pentru dezvoltarea cooperării economice la nivel regional, pentru promovarea stabilității și securității, ca și pentru construirea unei comunități de interese și valori la Marea Neagră. Dincolo de retorica oficială a Bucureștiului, valoarea strategică a României a fost remarcată și de președintele SUA, George W. Bush,

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

care, în cursul istoricei sale vizite la București, prefigurând oarecum rolul pe care Statele Unite îl rezervă României, a menționat în discursul rostit în Piața Revoluției din București: „*You can help our Alliance to extend a hand of cooperation across the Black Sea*”. În acest context, este clar că situarea regiunii în vecinătatea imediată a NATO (și a UE), dar și a Orientului Mijlociu Lărgit, perspectiva amplasării unor facilități militare americane pe țărmul românesc și bulgăresc al Mării Negre, acumularea în cadrul său a problemelor nerezolvate ale Europei (conflictele înghețate, criminalitatea transfrontalieră, deficitele democratice), dar și prezența unor importante resurse energetice de interes pentru SUA și statele europene sporesc valoarea strategică a României în regiunea Mării Negre pentru comunitatea euro-atlantică. În cadrul NATO, România, alături de Bulgaria și Turcia, a promovat în premieră tema Mării Negre în pregătirile Summit-ului NATO de la Istanbul. Astfel, importanța regiunii pentru comunitatea euro-atlantică și disponibilitatea NATO de a dezvolta un rol în regiune, complementar inițiativelor regionale și-a găsit consacrară în cadrul comunicatului Summit-ului.

Totuși, în pofida unor atuuri certe, România nu are deocamdată mijloacele care să îi permită o poziție proprie. Toată retorica oficială pedalează pe teme în bună măsură epuizate încă din anii '90. În acest context sunt hilare anumite estimări apărute în presa românească; astfel în articolul “Marea Neagră via Washington” din cotidianul Ziua, 12 ianuarie 2005, se menționează extrem de nonșalant că, după intrarea în dotarea forțelor navale românești a celor două fregate achiziționate recent din Marea Britanie, împreună cu fregata „Mărășești”, se creează o grupare navală „gata să asigure securitatea Mării Negre”; dacă România poate asigura securitatea Mării Negre cu o grupare navală formată din trei vase, atunci probabil că, utilizând numai flota din Marea Neagră, Federația Rusă poate asigura securitatea întregului ocean planetar.

Orice încercare a României de a-și depăși, la nivel vocal, statutul și posibilitățile reale va avea ca rezultat pierderea credibilității și eșuarea din start a oricărei inițiative. Experiența participării României la o serie de scheme de cooperare regională, trilaterală, cvadrilaterală (în anii '90 s-a înregistrat o inflație de astfel de inițiative) arată că nu s-au

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

înregistrat beneficii, nici economice, nici de influență pe măsura ideilor. Din punct de vedere geopolitic, România nu are cum să posede o poziție bine delimitată, deoarece potențialul său economic și militar, pur și simplu, nu îi permite. La aceasta se adaugă și diferența de interese chiar în raport cu unii aliați riverani din NATO, dar mai ales faptul că orice strategie de a edifica o relație normală cu Ucraina a reprezentat un eșec constant.

Se poate trage concluzia că Marea Neagră este o regiune de convergență a intereselor marilor actori de pe scena internațională, iar pozițiile unor actori mai mici trebuie să se raporteze permanent la aceste interese. Faptul că România și Bulgaria, împreună cu Turcia, sunt astăzi avanposturile NATO la Marea Neagră, iar SUA doresc amplasarea unor baze militare în aceste țări, arată foarte clar că jocul de șah pentru stăpânirea rimland-ului este în desfășurare, iar România reprezintă o piesă importantă a acestuia. Amplasarea unor facilități militare în România și Bulgaria, dincolo de necesitățile susținerii campaniei antiteroriste și a unui eventual atac împotriva Iranului, comportă, prin ricoșeu, și o un serios motiv de îngrijorare pentru Rusia.

REGIUNEA MĂRII NEGRE - FRONTIERĂ LIMITĂ SAU OPORTUNITATE PENTRU O NOUĂ ETAPĂ DE EXTINDERE?

*ACS Mihai-Ștefan DINU,
CSSAS, UNAp "Carol I"*

Ideea acestui material a plecat de la o serie de reflecții asupra responsabilității cu privire la stabilitatea și securitatea Europei, în contextul extinderii principalelor organizații majore din acest spațiu, frontierele acestora aflându-se în vecinătatea regiunii Mării Negre. Ne vom concentra, astfel, în principal, asupra Uniunii Europene și a NATO, mai exact a influenței pe care acestea o au atât asupra României, cât și a regiunii Mării Negre, în general. Vor fi analizate acțiunile acestora, ce vizează zonele caracterizate de un nivel precar al stabilității și securității, în scopul reducerii influenței negative pe care ele o pot avea asupra spațiului european, dar și relațiile transatlantice și rolul pe care România și-l poate asuma în acest context.

Pentru început, am considerat absolut necesară o radiografiere a mediului global și regional de securitate, cu accente asupra provocărilor ce pot genera instabilitate, influențând stabilitatea și securitatea spațiului european dinspre vecinătatea sa estică, via regiunea Mării Negre extinse.

Aspectele demografice ale lumii contemporane, menținerea păcii, alocarea inechitabilă a resurselor, dezvoltarea armelor ce dispun de o mare capacitate de distrugere, crima organizată, terorismul și, nu în ultimul rând, problemele mediului sunt provocări ce le considerăm majore pentru actuala stare a mediului de securitate.

Putem aprecia că suntem și vom fi martorii unei explozii demografice fără precedent, din moment ce populația planetei, estimată la nivelul anului 1600 la 545 milioane, a crescut la 2,4 miliarde în 1950, ajungând în 2005 la peste 6 miliarde de indivizi, presupunându-se că până în 2050 va crește cu până la 50%. Această creștere, coroborată

cu inegala răspândire a resurselor, e posibil să provoace dezechilibre la nivelul securității, prosperității și stabilității, din cauza mișcărilor de populație dinspre zone lipsite de resurse către altele considerate a deține resurse suficiente. Studiile ce analizează legătura directă dintre tendințele demografice¹ și starea de stabilitate au indicat, de altfel, o corelație între gradul de prosperitate și rata natalității, în statele cu un grad ridicat de prosperitate și securitate înregistrându-se, paradoxal, o scădere a populației (Germania, de exemplu, are cea mai scăzută rată a natalității - 8,45 de nașteri la o mie de locuitori, cea mai ridicată rată înregistrând-o Nigeria, cu 48,91). Lupta pentru resurse, ca și cea pentru accesul la piețele mondiale, a fost, deseori, generatoare de tensiuni și conflicte, dar nu a fost singura. Manifestările de intoleranță în ceea ce privește aspectele religioase sau etnice constituie, de asemenea, surse de instabilitate, în special la nivel regional, mai ales astăzi, când procesul de globalizare conduce spre formarea unor medii multiculturale. În aceste condiții, creșterea influenței unei anumite culturi, depășind spațiul de origine, poate naște o serie de resentimente. Așa cum am afirmat și în alte analize precedente, cele trei mari religii monoteiste (creștină, islamică și iudaică) pot fi transformate, adesea, în cauze ale unor conflicte, deși adevărata cauză pare a fi, mai degrabă, diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase ale fiecăreia din cele trei religii. Riscul unor conflicte interreligioase există, dar nu poate fi ignorată apariția unor tensiuni între denominații mai vaste, cum ar fi susținătorii religiei și cei ai secularismului, influența curentelor seculare asupra vieții cetății înregistrând creșteri semnificative în ultimele decenii. Drumul spre conflict este ușor de parcurs, pentru că sunt implicate aspecte identitare, sensibile la orice influență externă percepută drept agresivă. În alte cazuri, sunt lezate direct drepturile fundamentale ale omului, în special acolo unde ideologiile totalitare încă există, în țări din Asia Centrală, de exemplu, ceea ce face să existe tensiuni între diferite segmente minoritare și cel majoritar de populație.

Crima organizată constituie amenințarea imediată la adresa securității în regiunea Mării Negre, pentru că aici pot fi întâlnite porțiuni

¹Alexandra SARCINSCHI, *Security between objective and subjective. The social representation of security in Romania and Europe*, comunicare susținută în cadrul celei de a 4-a Conferințe Internaționale „Strategy 2005”, organizată de Institutul elen de Studii Strategice, Atena, 3-4 noiembrie 2005.

ale traseelor dinspre Asia Centrală și Orientul Mijlociu către Occident, folosite de syndicate ale drogurilor, precum cele din Afghanistan, cu extinderi ale activităților în zona traficului de arme, atât al celor ușoare, cât și al celor ce folosesc materiale nucleare, a traficului de persoane, până la legături cu organizații teroriste. Acestea din urmă conduc la ideea unui cerc vicios, din moment ce prezența teroriștilor nu permite o stare de stabilitate eficientă într-o țară precum Afghanistanul. Pentru că, prin actele de terorism, se atinge însăși esența democrației, care constă în estomparea diferențelor politice prin deliberări raționale și prin puterea legii în locul celei a violențelor armate.

Pentru a lupta eficient împotriva crimei organizate și a terorismului, care a cauzat tragediile din New York, Istanbul, Madrid sau Londra, trebuie extinsă cooperarea dintre guvernele democratice. Accesul comun la informațiile privind activitățile criminale sau teroriste, cooperarea între organele judiciare și forțele de poliție, precum și monitorizarea comunicațiilor și a tranzacțiilor monetare sunt esențiale pentru asigurarea succesului în această luptă².

Este cunoscut faptul că principalul actor pe scena internațională este, ca formă de organizare, statul-națiune. Dar majoritatea provocărilor amintite anterior acționează, prin natura lor, la nivel supranațional. Este locul în care se face simțită prezența organizațiilor internaționale, precum ONU, NATO și UE. ONU se află, însă, într-un proces de reflecție asupra rațiunii sale de a fi, dorindu-se îndepărtarea de imaginea arbitralului pasiv, pentru asumarea rolului de forță operațională. Îi lipsește însă o structură managerială adecvată și implicarea politică a națiunilor membre pentru a furniza resurse și instrumente îndeplinirii acestui rol.

NATO rămâne piatra unghiulară a stabilității euro-atlantice, apărarea colectivă constituind nucleul de care depinde securitatea spațiului, iar UE s-a dovedit până acum un bun model de organizare cu formă supranațională de guvernare, deși s-au manifestat unele curențe la nivelul cetățeanului.

Procesele de extindere ale acestor două organizații au dus la lărgirea spațiului european, astfel încât în vecinătatea frontierelor

² Gl. prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN, *Strategii inteligente de contracarare a terorismului*, în Impact Strategic Nr. 3, 2005.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

sale se află Ucraina, Moldova, țările fostului spațiu iugoslav, regiunea Caucazului, a Mării Caspice și un segment important al Orientului Mijlociu extins. Întreg acest spațiu este departe de a fi unul stabil, care să poată contribui la securitatea și stabilitatea europeană, ceea ce a dus la necesitatea unei agende de securitate cu puncte comune a celor două organizații, fiecare având punctele sale forte și reușind să ofere avantaje specifice. Plasarea acestor regiuni instabile în vecinătatea imediată a spațiului european și euro-atlantic face absolut necesară conlucrarea celor două organizații, în scopul atingerii obiectivelor politice comune și realizării obiectivelor strategice comune.

România poate avea un rol major în sprijinirea eforturilor comune ale celor două organizații, bazându-se pe argumente solide: rolul său proactiv în regiune, un pilon de stabilitate regională, statutul său de membru NATO, dar și de viitor membru al UE, și, nu în ultimul rând, poziția sa geostrategică.

Imaginea favorabilă de care România reușește să dispună în acest moment la nivelul partenerilor occidentali a fost posibilă datorită modului în care a reușit realizarea unei stabilități atât la nivel intern, cât și la nivelul întregii regiuni din care face parte.

Un alt factor care a contribuit la această imagine a fost rolul României în cadrul misiunilor de menținere a păcii, rol remarcabil, pentru care a depus toate eforturile necesare. Desigur, ar putea exista întrebări de genul: „De ce trimitem noi trupe în Irak și Afghanistan?” Răspunsul este că, devenind parte a Alianței Nord-Atlantice, trebuie să apărăm valorile democratice comune, contribuind la eforturile comune atât pentru securitatea națională, cât și pentru cea a Alianței.

Forțele deplasate în teatrele din afara granițelor (Bosnia, Afghanistan, Irak) s-au dovedit la fel de bine antrenate ca și partenerii lor, îndeplinirea cu succes a diverselor misiuni încredințate dovedind că prezența noastră în teatru nu este una de tip oportunist.

Apreciem că, pe durata proceselor de extindere a NATO și a UE, România și-a câștigat o poziție solidă atât în relațiile cu partenerii occidentali, cât și cu cei din regiune.

În acest moment, frontierele NATO și ale Uniunii Europene sunt constituite în proximitatea regiunii Mării Negre extinse, în vecinătatea

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

României: Ucraina, Moldova, regiunea Caucazului, cea a Mării Caspice, a Orientului Mijlociu lărgit. Cele din urmă sunt, de asemenea, recunoscute drept zone cu un grad ridicat de instabilitate și insecuritate. Spațiul euro-atlantic va trebui să tranziteze spre aceste zone de risc prin România. Iar rolul țării noastre poate deveni acela de a transpune și retransmite valorile democratice către aceste regiuni.

De ce trebuie România să își asume acest rol? De ce să nu-și concentreze eforturile doar în spațiul Europei de Sud-Est? Poate că răspunsul la aceste întrebări stă în exemplul NATO, care, atunci când a apărut problema bosniacă, a cunoscut dezbateri aprinse legate de întreprinderea de acțiuni în afara spațiului Alianței. Ceva mai târziu, în 2002, după discuții între membrii săi, NATO venea în Afghanistan pregătită să își asume responsabilitatea pentru securitatea internațională. Iar răspunsul ce reiese din acest exemplu nu este singurul. Trebuie adăugat faptul că România are, astfel, ocazia de a fi, pe lângă un model de stabilitate, și unul al unei gestionări echilibrate în ceea ce privește relațiile transatlantice.

Foarte multe lucrări, din țară, dar și din străinătate, au dezbătut și analizat divergențele Washington-Bruxelles. Este adevărat că au existat probleme politice și economice ce au necesitat dezbateri, de-a lungul timpului, România părând a fi plasată la mijloc, între cele două părți, dar, de fiecare dată, desfășurarea acțiunilor a fost decisă în favoarea intereselor naționale.

Estimăm că relațiile transatlantice au fost, și probabil vor mai fi, o adevărată dilemă pentru România, la fel de mult ca și pentru noii membri ai Alianței. Însă, perspectiva unor divergențe majore în cadrul relațiilor transatlantice pare îndepărtată, iar exemplul adoptării de către UE a unei Strategii de Securitate Europene, chiar după disputele majore privind intervenția din Irak, vine să confirme acest fapt, în sensul că UE a înțeles că are nevoie să își dezvolte dimensiunea de securitate, pentru o cât mai bună conlucrare în scopul extinderii zonei de stabilitate și prosperitate economică în jurul spațiului său.

Iar de la concepte și până la punerea lor în practică, pasul a fost scurt, astăzi 90% din echipele de menținere a păcii, din spațiul fostei Iugoslavii, aparținând UE.

Criza iugoslavă a fost, se pare, și motivul inițial al relocării bazelor americane din Europa, de la nord către sud. Astăzi, SUA își reconfigurează activele militare din spațiul european: soldați, baze etc. Iar această reconfigurare nu este resimțită doar de personalul angajat, ci și de familiile³ acestora. Oricât de confortabil ar fi fost mediul în care își desfășurau activitățile cotidiene, acesta constituia o parte a trecutului, realitatea că apar noi riscuri și amenințări trebuia percepută, iar transformarea acceptată.

Ce doresc de fapt SUA cu privire la relocarea bazelor? Răspunsul este evident: baze înaintate, care să permită inițierea noilor tipuri de operații, cu acțiuni, rapide, sigure, eficiente, „chirurgicale”. Aceste baze ar oferi mediul propice de antrenament nu doar pentru trupele americane, ci și pentru acelea ale armatelor aliate. Programe comune de antrenament, pentru îmbunătățirea comunicării și a deprinderilor acțiunilor și procedeele de luptă, sunt un factor în plus de consolidare a Alianței. Așa cum spuneam, relocarea bazelor, inițiată ca urmare a crizei iugoslave, în scop tactic, de la nord la sud, continuă acum către est, mai aproape de teatre de operații precum cele din Asia de Sud-Est și Orientul Mijlociu.

Pentru că am amintit criza iugoslavă, trebuie să menționăm că, astăzi, regiunea imediat învecinată României este mult mai stabilă și mai sigură decât în anii trecuți. Dezintegrarea Iugoslaviei a condus la crearea de noi state independente, al căror număr va spori în curând, cu încă două: un Muntenegru independent și, așa cum sperăm cu toții, un Kosovo independent. Aceste două noi state independente ar putea însemna un sprijin real, care să contribuie la stabilitatea regiunii și, poate, motiv pentru Serbia de a coopera într-un mod mai puțin reținut.

Din punct de vedere al stabilității, statele din regiune pot fi împărțite în trei categorii: România și Bulgaria, care sunt deja membre NATO și pe care le mai desparte doar o jumătate de pas de accesarea la statutul de membru în Uniunea Europeană, este primul grup de state, cel mai stabil. Este urmat de cel constituit de state precum Croația, Macedonia

³ CINCINNATI, Ohio (CNN) – În scopul de a asigura o „forță mai agilă și mai flexibilă”, președintele Bush anunță o realiniere importantă a trupelor SUA în lume. Aproximativ 70.000 de personal vor fi relocați în următoarea perioadă. Sunt luați în calcul și membrii familiilor acestora, circa 100.000. (<http://www.cnn.com/2004/ALLPOLITICS/08/16/bush.troops.home>)

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

și Albania. Cel de al treilea grup de state, cel mai sensibil dintre toate, este cel în care putem include Serbia și Bosnia-Herțegovina. Asupra acestui din urmă grup trebuie concentrată toată atenția, pentru că nu este unul stabilizat complet – Bosnia se află la „aniversarea” celui de al zecelea an sub conducere internațională pe propriul teritoriu, iar această perioadă, așa cum mulți dintre cercetători sunt de acord, este una destul de mare. Trebuie notat, deci, că acest ultim grup deține cel mai mare potențial de instabilitate în zonă.

Nu trebuie să uităm situația încă tensionată din Republica Moldova, cu forțele ruse și tehnica militară staționată pe teritoriul Transnistriei. Se apreciază că, fără o acceptare a UE și SUA la masa negocierilor, nu se va putea realiza un acord stabil cu privire la suveranitatea Moldovei.

Iată, deci, că, în acest spațiu, al Mării Negre, aflat în vecinătatea celui euro-atlantic, și care constituie, totodată, regiunea din care face parte România, există provocări demne de luat în seamă, cu mari implicații asupra percepției stabilității și securității regionale. Pentru că ceea ce se întâmplă în Bosnia, Moldova sau Ucraina poate influența direct stabilitatea la nivel regional, deci și național. Din acest punct de vedere, România trebuie să găsească o cale de a aduce stabilitate în regiune, trebuie să realizeze activ dacă Ucraina, regiunea Mării Negre extinse, cea a Caucazului sau a Mării Caspice sunt niște frontiere ce provoacă neplăceri sau unele ce așteaptă noi etape de extindere. Locația geopolitică, coroborată cu punctele comune de pe agendele de securitate ale NATO și UE, care corespunde armonios în ceea ce privește regiunile des amintite anterior, trebuie să fie punctul în care România poate gestiona în mod rațional, echilibrat relațiile transatlantice, realizându-și, în același timp, și interesele naționale.

În concluzie, România trebuie să mențină o politică energică, proactivă în regiunea imediat învecinată, cum este cea a Mării Negre extinse, dar și în regiuni precum cea a Caucazului, Orientului Mijlociu sau a Mării Caspice, aceasta fiind, totodată, o politică comună atât a Washingtonului, cât și a Bruxellesului.

CONFLICTE „ÎNGHEȚATE” ÎN ZONA MĂRII NEGRE

*General-locotenent conf. univ. dr. ing. Sergiu-Tudor MEDAR,
Șeful Direcției Generale de Informații a Apărării
Colonel dr. ing. Gheorghe SAVU,
Șeful Direcției Informații Militare, Statul Major General*

Situația de securitate din zona Mării Negre este deosebit de complexă, fiind caracterizată, pe de o parte, printr-un proces de redefinire a arhitecturii regionale de securitate, ca parte a celei euro-atlantice, iar pe de altă parte, prin existența unui important potențial conflictual, datorat, în bună măsură, menținerii unor conflicte înghețate în majoritatea statelor din Comunitatea Statelor Independente.

1. Conflictul moldo-transnistrean

Conflictul moldo-transnistrean se menține înghețat, prin blocarea negocierilor, survenită în vara anului 2004. În prezent, se constată o tensionare a relațiilor moldo-transnistrene. Tiraspolul acuză Chișinăul de pregătiri militare pentru acțiuni în forță împotriva RMN, precum și pentru „blocada agresivă” promovată față de Transnistria.

În contextul procesului de destrămare a URSS, Parlamentul de la Chișinău a adoptat, la 23 iunie 1990, „Declarația de Suveranitate a RSS Moldova”. În toamna aceluiași an, două regiuni moldovenești, găgăuză (în sudul statului) și transnistreană (în estul țării), s-au proclamat republici autonome independente. La data de 23 mai 1991 a fost adoptată noua denumire de Republica Moldova, stat care și-a proclamat independența la 27 august 1991. Conflictul militar moldo-transnistrean a fost declanșat în primăvara anului 1992 și s-a încheiat la 21 iunie 1992, în urma acordului semnat între președintele rus, Boris Elțin, și cel moldovean, Mircea Snegur.

După mai mult de un deceniu de politică servilă în fața Moscovei, refuzul președintelui Voronin, în noiembrie 2003, de a semna așa-numitul „plan Kozak”, de reglementare a conflictului transnistrean, prin

care regiunii separatiste i se creau multiple condiții de a se despărți de teritoriul R. Moldova și de a-și declara independența sau/și apartenența la un alt stat, a marcat începutul noii orientări externe a R. Moldova, pro-occidentale și neruse.

În pofida redactării unei multitudini de planuri privind reglementarea conflictului separatist din R. Moldova, acesta se menține înghețat. Toate rundele de negocieri au fost fie blocate și boicotate, fie s-au soldat cu tergiversări și evitarea adoptării unor rezoluții aplicabile și eficiente. **Chișinăul** este dispus să acorde un statut mai larg de autonomie Transnistriei (a adoptat *Legea cu privire la statutul de autonomie al Transnistriei în componența R Moldova*, respinsă de Tiraspol și Moscova), dar numai în cadrul Moldovei, care să fie recunoscută ca stat unitar, în granițele actuale, inclusiv cu zona transnistreană.

În continuare, susține o mai consistentă implicare a comunității internaționale și retragerea trupelor ruse de pe teritoriul său, ca factori decisivi pentru procesul de democratizarea a regiunii transnistrene și rezolvarea conflictului.

Regimul secesionist din Tiraspol acționează în scopul obținerii independenței, în primul rând economice și administrative.

Posibile evoluții:

- În pofida angajamentelor asumate de Rusia la summit-ul OSCE de la Istanbul și a solicitărilor insistente din partea comunității internaționale de a-și respecta aceste angajamente, este puțin probabil ca, pe termen scurt, Moscova să accepte să-și retragă trupele și armamentul din Transnistria.

- De asemenea, din desfășurarea negocierilor în cadrul Comisiei Unificate de Control, rezultă că F. Rusă dorește ca, în orice format al forțelor viitoare de menținere a păcii din Transnistria, militarii ruși să dețină o pondere majoritară.

- Chiar dacă luna octombrie a consemnat, în premieră, extinderea participanților la procesul de negocieri, prin prezența reprezentanților SUA și UE, practic, nu există diferențe majore și nici rezultate concrete, deoarece SUA și UE participă doar cu statut de observatori.

- Separatiștii transnistreni vor continua să împiedice adoptarea unor decizii care să ducă la soluționarea efectivă a conflictului și la

acceptarea actualei teritorialități a R. Moldova, recunoscute pe plan internațional.

- Cronicizarea conflictului transnistrean, corupția și sărăcia, permisivitatea frontierelor au creat cadrul pentru amplificarea activităților din sfera crimei organizate în R. Moldova, în principal în ceea ce privește traficul de armament și muniții, migrația ilegală și traficul de persoane. Regimul separatist de la Tiraspol are capacitatea de a vinde diferitele modele de armament ușor, armament de asalt și proiectile reactive.

2. Nagorno-Karabah¹ - conflictul azero-armean

Conflictul armeano-azer este cel mai complex și, probabil, cel mai greu de soluționat dintre toate conflictele din zonă, fiind unul interstatal, în care părțile implicate au poziții ireconciliabile. Mișcarea separatistă a început în anul 1987, sub forma unor manifestații. În 1991, Nagorno-Karabah s-a autoproclamat republică, și-a declarat independența, fapt ce a dus la declanșarea conflictului. Între 1992-1993, milițiile armene au ocupat coridorul Latchin, creând o legătură terestră între enclavă și Armenia, precum și alte teritorii din afara enclavei, ajungând până la frontiera iraniană. La sfârșitul acțiunilor de luptă, cca. 14.000 kmp din teritoriul azer erau ocupați de armeni (4.400 kmp – enclava Nagorno-Karabah și 9.000 kmp - zonă de securitate, în total cca. 15% din teritoriul Azerbaidjanului), existând aproape un milion de refugiați azeri.

¹ Nagorno-Karabah este o enclavă cu o populație majoritar armeană, situată pe teritoriul R. Azerbaidjan.

La începutul anului 1994, părțile au fost obligate de comunitatea internațională să înceteze ostilitățile. La 27 iulie 1994 a fost semnat un acord tripartit, sub egida Rusiei și OSCE, între miniștrii apărării ai Azerbaidjanului, Armeniei și Karabahului, părțile începând negocierile pentru reglementarea conflictului și stabilirea viitorului statut al enclavei Nagorno-Karabah, cu medierea Grupului de la Minsk al OSCE, format din reprezentanții SUA, F. Ruse și ai Franței.

Poziția azeră privind Nagorno-Karabah rămâne fermă, cerând reintegrarea provinciei. Azerbaidjanul se pronunță pentru o soluționare în etape (într-o primă etapă, eliberarea de către forțele armene a raioanelor azere din jurul provinciei ocupate de armeni, în schimbul ridicării blocaei), dar nu se bucură de sprijin internațional susținut în acest demers.

Președintele azer, Ilham Aliev, a declarat că Armenia trebuie să elibereze, fără nici o condiție, teritoriile azere ocupate. În caz contrar, „vom elibera singuri teritoriile noastre”. Guvernul azer intenționează să-și sporească bugetul militar cu 100% pentru anul 2006.

Conform părții azere, medierea Grupului Minsk al OSCE nu este suficientă pentru soluționarea conflictului, fiind necesară implicarea organismelor internaționale - UE, Consiliul Europei, ONU etc. Autoritățile de la Baku consideră că Moscova are un rol deosebit de important, dar acuză Kremlinul pentru poziția proarmeană.

În concepția **părții armene**, fără recunoașterea dreptului la autodeterminare al poporului din Nagorno-Karabah, Erevanul și Stepanakertul nu intenționează să facă nici o concesie. După opinia guvernului armean, acordul final privind soluționarea conflictului trebuie să proclame dreptul la autodeterminare al poporului din Nagorno-Karabah, care să fie recunoscut de comunitatea internațională, pentru aceasta Erevanul fiind dispus să adopte o poziție flexibilă în privința termenului de îndeplinire a acestui obiectiv.

Autoritățile de la Stepanakert au declarat că acceptă doar două variante: obținerea independenței Nagorno-Karabahului sau unirea cu Armenia.

Rusia nu dorește să devină un partener „neacceptabil” pentru vreuna din părți; de aceea, este gata să ia parte, ca mediator și garant, la

stabilirea unor înțelegeri între Armenia și Azerbaidjan.

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) consideră că independența teritoriului Nagorno-Karabah și ieșirea sa din compunerea Azerbaidjanului pot să se facă numai pe baza dreptului internațional, pe cale pașnică. APCE solicită guvernelor celor două țări să se abțină de la folosirea forței și să prezinte propuneri constructive pentru reglementarea conflictului.

Posibile evoluții:

- o rezolvare pe termen scurt sau mediu este puțin probabilă, datorită în primul rând pozițiilor ireconciliabile ale părților;
- probabil, Armenia va renunța la poziția rigidă privind soluționarea conflictului numai prin metoda „la pachet”, acceptând o abordare mai complexă, care cuprinde elemente ale ambelor metode – „la pachet” și „în etape”. Cel mai probabil, Erevanul nu va renunța, însă, la cerințele sale de bază: Nagorno-Karabahul devine independent ori se alipește Armeniei.

Președintele armean, R. Kocharyan, a declarat că „statutul optim pentru Nagorno-Karabah îl reprezintă, în viitorul apropiat, independența și, pe termen lung, alipirea la Armenia”.

- greutatea rezolvării conflictului este amplificată de intransigența populației celor două state privind soluționarea, aceasta fiind mai puțin dispusă decât conducerile politice la o eventuală soluție de compromis. Ca urmare, părțile vor încerca să prelungească cât mai mult ajungerea la un acord final de pace, întrucât acest lucru presupune acceptarea unor compromisuri serioase, ceea ce ar putea conduce la creșterea nemulțumirii în rândul populației și la amplificarea unor curente împotriva regimurilor aflate la putere în cele două state.

- există și varianta, mai puțin probabilă, a revenirii Nagorno-Karabahului la Azerbaidjan, în cadrul unui stat federativ sau confederativ.

Deși, în ultimul timp, se constată o creștere a numărului incidentelor la linia de armistițiu, pe termen scurt nu există riscul unei reactivări majore a conflictului.

3. Conflictele din Georgia

În Georgia se mențin tensiunile dintre puterea centrală și republicile separatiste Osetia de Sud și Abhazia, dar perspectiva unui război este destul de îndepărtată, situația în zonă fiind caracterizată printr-o relativă stabilitate.

Conflictul sud-osetin:

La 20 septembrie 1990, autoritățile osetine au proclamat Osetia de Sud „republică sovietică democratică independentă”. Autoritățile georgiene au suprimat autonomia regiunii, fapt ce a determinat declanșarea conflictului armat, desfășurat pe toată perioada anului 1991.

Pe 24 iunie 1992, Georgia și Rusia, cu Osetia de Sud și cea de Nord în calitate de observatori, au semnat acordul de la Soci, prin care își garantau integritatea teritorială. S-au impus încetarea focului,

retragerea diferitelor formațiuni armate și instalarea unei forțe militare de menținere a păcii, fără a fi stabilit statutul Osetiei de Sud.

Relațiile dintre Georgia și Osetia de Sud nu au cunoscut tensiuni deosebite, în ciuda declarațiilor de independență sau de integrare în F. Rusă. Raporturile dintre cele două entități politice au fost marcate de colaborarea clanurilor mafiote, cu ramificații în conducerea de la Tbilisi, și de lipsa exercitării de către Georgia a atributelor statului în această regiune.

După schimbarea conducerii de la Tbilisi, în noiembrie 2003, relațiile s-au tensionat, președintele osetin afirmând, în mai multe rânduri, intenția Osetiei de Sud de a adera la Federația Rusă, ca urmare a schimbărilor politice survenite.

Conflictul abhaz:

Abhazia și-a proclamat independența prin Constituția adoptată în 1994, dar nu a fost recunoscută pe plan internațional. În 1991, s-a proclamat republică autonomă în interiorul Georgiei, iar pe 15 august părțile au semnat un acord prin care se crea un parlament abhaz. La 23 iulie 1992, parlamentul abhaz adoptă unilateral o declarație de suveranitate, fapt ce a condus la conflictul armat din perioada august 1992 –septembrie 1993.

La sfârșitul războiului, abhazii ocupaseră aproape toată Abhazia. Aproximativ 270.000 persoane, majoritatea etnici georgieni, au fost obligate să părăsească zona. Refugiații georgieni au constituit miliții, care au desfășurat, de-a lungul timpului, operații de infiltrare în regiunea Gali din Abhazia.

În 1994, a fost negociat un acord de încetare a focului (Acordul de la Moscova). S-a hotărât realizarea unui dublu control de încetare a focului cu trupe ruse servind ca forțe de menținere a păcii și misiunea de observatori ONU, dar luptele au izbucnit din nou, în 1998 și în 2001. În 1999, un referendum local a reconfirmat statutul de independență ca Republică suverană.

Principalii actori – Rusia, Georgia, Abhazia și Osetia de Sud - acționează pentru realizarea intereselor individuale propuse, utilizând mijloace diferite de influențare a situației prezente.

Tbilisi este de acord să ofere o autonomie lărgită celor două autoprocimate republici separatiste, însă, cu respectarea integrității teritoriale a Georgiei în actualele sale granițe. Președintele georgian, M. Saakashvili, a declarat că va acționa permanent pentru integrarea Abhaziei și Osetiei de Sud, dar prin mijloace pașnice. În acest scop, a propus un nou plan de reglementare „pas cu pas” a conflictelor cu regiunile separatiste, în trei faze: restabilirea încrederii, demilitarizarea zonelor de conflict și internaționalizarea operațiunilor de menținere a păcii din Georgia.

Autoritățile de la Suhumi și Thinvali, beneficiind de sprijinul Moscovei, solicită recunoașterea independenței celor două republici separatiste.

Părțile se acuză reciproc de incidente care ar genera tensionarea situației, fac demonstrații de forță, prin organizarea de exerciții și aplicații militare în apropierea granițelor administrative, fără să se ajungă însă la o inflamare a conflictului.

Rusia rămâne principalul actor în procesul de reglementare a celor două conflicte.

Rusia consideră că „probleme acute ca Abhazia și Osetia de Sud trebuie soluționate exclusiv pașnic, prin negocieri, cu luarea în considerare a intereselor tuturor popoarelor care locuiesc în aceste teritorii”, un prim pas constituindu-l deblocarea de către autoritățile georgiene a circuitelor economice cu cele două regiuni.

Posibile evoluții:

- pe termen scurt și mediu este puțin probabilă rezolvarea celor două conflicte;

- procesul de reglementare a conflictelor este influențat și de alte două subiecte importante: retragerea bazelor ruse din Akhalkalaki și Batumi și semnarea tratatului de bază ruso-georgian. Odată cu desființarea bazelor sale din Georgia, Rusia își reconfigurează sistemul militar din Caucaz. Ca atare, Rusia va acționa pentru menținerea prezenței sale militare în regiune, sub forma trupelor de menținere a păcii CIS PKF;

- Tbilisi nu dispune, în prezent, de forța necesară rezolvării în

favoarea sa a celor două conflicte și readucerea sub autoritatea sa a celor două republici separatiste. O acțiune militară, ce ar putea avea succes cel mult în cazul Osetiei de Sud, ar putea-o pune în conflict și cu Rusia, lucru pe care nici Tbilisi și nici comunitatea internațională nu-l doresc;

- Kievul a declarat, în mai multe situații, că nu poate fi de acord cu „folosirea pârghiilor puterii” pentru soluționarea stărilor conflictuale.

4. Conflictul din Cecenia

Conflictul din Cecenia constituie cea mai gravă problemă de securitate din zona extinsă a Mării Negre, sursă a terorismului și potențial factor destabilizator pentru întregul Caucaz.

După destrămarea URSS, cecenii au refuzat intrarea în F. Rusă, iar în 1991, conducerea politică de la Groznîi a declarat, în mod unilateral, independența Ceceniei. Manifestările separatiste ale acestei republici au luat forme conflictuale, care se pot delimita în două etape (unii analiști politico-militari le apreciază ca fiind conflicte distincte).

Prima etapă - 1994-1996 - a început cu ofensiva lansată de Moscova împotriva forțelor cecene. După 21 de luni de lupte, cu mari pierderi pentru ambele tabere, trupele ruse s-au retras din Cecenia, această etapă a conflictului încheindu-se indecis. Conform Acordului de la Hasaviurt, semnat la 12 mai 1997, de președintele cecen, Aslan Mashadov (ales președinte în 1997, după moartea lui D. Dudaev) și cel rus, Boris Elțin, părțile implicate în conflict urmau să analizeze, până în 2001, statutul Ceceniei în cadrul F. Ruse.

Cea de a doua etapă a început în anul 1999 și se menține și în prezent drept cel mai activ dintre cele manifeste în zonă.

În octombrie 1999, sub motivul atacurilor desfășurate de grupuri de luptători islamiști ceceni în R. Daghestan și al seriei de atentate teroriste îndreptate împotriva Rusiei (soldate cu moartea a circa 300 persoane), Rusia a declanșat o operație ofensivă împotriva Ceceniei.

De asemenea, conducerea cecenă a încercat să internaționalizeze sau, cel puțin, să regionalizeze conflictul, fără succes însă, din cauza poziției ferme adoptate de Rusia, care, în numele luptei împotriva

terorismului, a solicitat comunității internaționale să nu se amestece în problemele sale interne și să elimine orice formă de sprijin pentru „bandiții ceceni”. Conducerea politică a Ceceniei de la acea dată nu a mai fost recunoscută de Moscova, care a instalat o administrație militară prorusă, iar apoi una civilă.

În această etapă, caracteristica principală a acțiunilor forțelor ruse a constat în întrebuințarea sporită a loviturilor de aviație și artilerie asupra oricărui tip de obiectiv vizat, inclusiv asupra localităților și zonelor populate.

Intervenția terestră s-a produs doar pentru obiective precise, bine determinate și a fost precedată de acțiuni de cercetare terestre și aeriene, de natură a stabili eficacitatea loviturilor executate și oportunitatea întrebuințării forțelor terestre în condiții de minimizare a pierderilor umane și materiale.

Luptătorii ceceni, mult inferiori din punct de vedere numeric și al dotării cu armament și tehnică de luptă, au utilizat tactica neangajării în lupta directă, preferând raidurile de noapte și actele de diversiune în teritoriile ocupate de forțele federale.

Multe din acțiunile întreprinse de separatiștii ceceni au constat în atacuri-capcană, atentate împotriva unor comandanți ruși sau lideri ceceni proruși, dar și a populației civile (comise pe teritoriul cecen, al Rusiei sau al altor republici din zonă - Ingușeția, Daghestan), luări de ostatici, inclusiv din rândul civililor ceceni. Nevoia de fonduri a determinat ca acestora să li se asocieze o serie de acțiuni specifice crimei organizate (traficul de droguri, armamente etc.), aspecte care au permis Moscovei să definească acțiunile luptătorilor ceceni ca acțiuni teroriste.

În 2001, conducerea operațiilor din Cecenia, deținută de Ministerul Apărării, a fost preluată de Serviciul Federal de Securitate (FSB), cu scopul acreditării ideii că acest conflict se înscrie pe linia luptei împotriva terorismului internațional. Urmărind să „demonstreze” încheierea conflictului propriu-zis și derularea unui proces de pacificare și stabilizare a Ceceniei, la 01.09.2003, Ministerul de Interne a preluat, de la FSB, conducerea operațiilor de combatere a terorismului, care au devenit „operații de menținere a legii și ordinii”. Situația actuală nu

oferă, încă, o soluție viabilă și de durată. Părțile continuă să respingă soluțiile de natură politică ale conflictului din Cecenia.

Milițiile cecene pro-ruse sunt mai eficiente în acțiunile împotriva rebelilor, dar sunt și cele care generează cele mai mari încălcări ale drepturilor omului.

Posibile evoluții:

- conflictul separatist din Cecenia va constitui, în continuare, principala problemă internă de securitate a F. Ruse, sursă a terorismului și potențial factor destabilizator pentru întregul Caucaz. Cel mai probabil, va continua modul dur și ineficient în care s-au desfășurat campaniile militare anterioare din Cecenia;

- pe fondul existenței unor importante tensiuni etnice și religioase, al corupției administrației și structurilor de justiție și de securitate, al răspândirii fundamentalismului islamic și intensificării acțiunilor grupărilor separatiste cecene, există pericolul extinderii conflictului cecen la nivelul întregului Caucaz de Nord;

- există pericolul ca metodele de tip terorist să devină instrumentul predilect de rezolvare a diferitelor revendicări, de natură separatistă, etnică, religioasă etc.;

- după moartea președintelui cecen Aslan Mașhadov, liderul grupării moderate, este posibilă o sporire a rolului grupării radicale, orientată către acțiunile de tip terorist, și chiar o radicalizare a acțiunilor celei moderate, care, în lipsa unui lider puternic, ar putea fi subordonată celei radicale;

- în plan militar, pentru compensarea reducerii de efective din Cecenia, în Daghestan și Karacevo-Cerkesia vor fi înființate două brigăzi de trupe speciale. Prin această măsură, F. Rusă schimbă strategia de acțiune în Caucazul de Nord, principalele forțe urmând să aibă ca misiune interzicerea traversării graniței de către luptătorii ceceni, în timp ce acțiunile de luptă propriu-zise vor fi desfășurate de câteva subunități mobile.

5. Concluzii

Prin importantul lor potențial conflictual, prin relațiile strânse dintre liderii regimurilor separatiste și cei ai crimei organizate, prin implicarea tot mai activă a unora dintre organizațiile radical islamice și teroriste în sprijinul lor, conflictele „înghețate” din arealul Mării Negre constituie importanți factori destabilizatori nu doar pentru securitatea statelor pe teritoriul cărora se manifestă, ci pentru întreaga zonă.

Ca urmare, rezolvarea acestora trebuie să fie atributul tuturor statelor din zonă, al comunității internaționale, fără a cărei implicare o rezolvare reală a acestora este, practic, imposibilă.

POSIBILE MODALITĂȚI DE DUCERE A ATACURILOR TERORISTE ÎMPOTRIVA COMERȚULUI ȘI TRANSPORTULUI MARITIM

*Comandor dr. Krzysztof KUBIAK,
Asistent universitar, Universitatea Națională de Apărare, Polonia*

O analiză a atacurilor teroriste împotriva transportului maritim din ultimii 50 de ani ne permite să previzionăm metode posibile de atac utilizate de teroriști. Următoarele activități teroriste sunt posibile:

- atacuri cu explozibil ambarcat, odată cu încărcătura, pe navele ancorate în porturi sau aflate în larg;
- atacuri, în porturi sau în larg, cu explozibil adus la bord de un membru (sau membri) al (ai) unei organizații teroriste;
- deturnarea navelor comerciale de către persoane aflate la bord;
- deturnarea navelor comerciale cu ajutorul altor nave;
- incendierea navelor de comerț manevrate pe lângă țărm sau pe rutele maritime;
- atacuri cu folosirea unor nave cu explozibil manevrate prin telecomandă sau conduse de sinucigași;
- atentate cu scafandri;
- atacuri cu mine.

Atacurile cu explozibil adus odată cu încărcătura pe nave sunt cele mai ușor de organizat și de îndeplinit. Materialul explozibil poate fi introdus în orice încărcătură, în timpul transportului, și prevăzut cu un detonator cu ceas. Principalul impediment al acestei metode este imposibilitatea de a prevedea locul precis al exploziei și de a estima impactul distructiv al exploziei de pe navă (sau infrastructura portului). Impactul exploziei poate fi amplificat sau redus, în funcție de locul plasării încărcăturii unde se află explozibilul. Luând în considerare

circumstanțele enumerate, scopul acestui tip de atac este mai degrabă acela de a genera teamă, psihoza fricii decât distrugerea sau afectarea țintelor selectate.

Din punctul de vedere al teroriștilor, avantajele unui astfel de atac constau în dificultatea de a identifica atacatorul (atacatorii), modalitatea relativ ușoară de a aduce explozibilul pe navă, un risc scăzut pentru atacator(i), posibilitatea limitată de a se organiza o contraofensivă eficientă, posibilitatea de a comite un atentat fără a avea detalii asupra locului desfășurării, datelor de plecare și sosire ale unei nave, destinația mărfii etc. Mai mult, trebuie subliniat faptul că o astfel de metodă (ideea este apropiată de metoda scrisorilor-capcană) poate fi folosită de grupuri restrânse, cu un echipament mai degrabă rudimentar, ușor de procurat, active dincolo de aria țărmlui, atât în țară, cât și peste graniță.

Actele teroriste (atacurile cu bombe) cu ajutorul explozibilului adus la bord de către un membru (sau membri) al (ai) unei organizații teroriste fac posibile atacurile asupra unor ținte atent selectate, prin posibilitatea dispunerii explozibilului în locul în care să aibă cel mai mare impact. În același timp, un lucru important, scala amenințării poate fi amplificată, dacă se acționează asupra unei nave ce transportă deșeuri. Pentru a organiza un astfel de atac trebuie să deții informații detaliate cu privire la mișcarea navelor într-un anumit port (porturi), tipul mărfii transportate, sistemul de securitate portuară, cartul navei vizate și construcția navei (în special, așezarea compartimentelor și a culoarelor).

Planificarea acțiunii necesită o perioadă de supraveghere a navei sau portului, ori, mai sigur, obținerea informațiilor de la un membru al echipajului sau angajat al portului recrutat de teroriști în acest scop. În plus, informațiile din surse deschise au un rol considerabil (publicații, site-uri, materiale publicitare ale companiilor navale și porturilor). În contrast cu metodele descrise mai sus, inițiatorii unui astfel de atac trebuie să aibă cunoștințe de arhitectură navală; în același timp, își asumă riscuri considerabile, pentru că activitățile din porturi, în special de la bordul navei, pot atrage atenția.

Toate navele sunt ținte potențiale pentru deturnări. Următoarele vase sunt cele mai vulnerabile ținte pentru aceste tipuri de atac:

□ navele de pasageri (feriboturile ce transportă oameni și/sau marfă, navele de croazieră), din punctul de vedere al atacatorilor, au o atractivitate crescută de a fi atacate, datorită posibilității de a captura și exercita control asupra unui număr mare de oameni¹, cu intenția de a-i lua ostatici sau de a-i executa;

□ navele ce transportă deșeuri (petroliere, cargouri). Atractivitatea unui astfel de atac constă în faptul că teroriștii câștigă un atu puternic pentru negocieri sub amenințarea distrugerii navei, cu efecte fatale.

O analiză a atacurilor teroriste cu luare de ostatici de pe navele de pasageri, vase de pescuit sau de transport marfă ne determină să credem că atacatorii se pot îmbarca astfel:

□ în port, în secret, cu intenția de a ataca odată ce nava e în larg;

□ în port, legal și la vedere (cu un bilet cumpărat), odată cu pasagerii, cu intenția de a ataca în momentul în care nava a plecat din port²;

□ în port, cu forța, cu intenția de a prelua controlul navei și apoi de a forța echipajul să părăsească portul³;

□ când navighează spre dană sau spre ancorare⁴;

□ pe mare, ajungând secret la bord⁵ și forțând echipajul să oprească nava, folosindu-se de mitraliere (arme de calibru mic) de pe bărci cu motor rapide⁶.

La examinarea amenințării de atac asupra navelor de pasageri e

¹ Patru teroriști au avut controlul deplin al mai bine de 1.000 pasageri și membri ai echipajului în timpul deturnării unui vapor italian de pasageri, *Achille Lauro*.

² Acest lucru l-au făcut teroriștii, în deja menționatul atac, și asupra vasului de pasageri portughez *Santa Maria*, la 22.01.1961, vasul italian *Achille Lauro* la 7.10.1986, încercarea de atacare a vasului grec *City of Poros* la 11.06.1988, atacarea feribotului turc *Avrasya* la 13.01.1996, cf. K. KUBIAK, "Terroryzm morski zagrożenie dla żeglugi" *Morze*, (5) 1990; "Groźba wysadzenia promu," *Rzeczpospolita*, 18.01.1996.

³ Un exemplu este atacarea feribotului *Laju* în Singapore la 3 ianuarie 1974, când patru teroriști din Frontul Popular de Eliberare a Palestinei și Armata Roșie Japoneză au capturat o navă, au luat cinci ostatici, încercând apoi să atace instalațiile Shell Oil.

⁴ În 1994, fundamentalii islamici au ucis în somn echipajul de pe nava comercială italiană *Lucina*, în portul algerian Iyel.

⁵ Este o metodă utilizată mai degrabă de pirații moderni. Documente ale Organizației Maritime Internaționale amintesc despre două pontoane de jefuitori (fără apărătoare în unghiulare și, practic, invizibile pe radare), legate cu o frânghie plutitoare și folosite pentru a ajunge noaptea la bordul navelor. cf. K. KUBIAK, "Piraci czy terroryści," *Komandos*, (3) 1996.

⁶ Metoda deja menționată este folosită de către pirații din regiuni fără unități militare sau de poliție, sau unde stațiile riverane nu au un control efectiv al liniilor lor de țarm. Printre altele, o astfel de operațiune a fost angajată de grupul din Eritreea, aproape de strâmtoarea Bab el Mandeb.

necesar să remarcăm elementul fundamental ce trebuie avut în vedere, și anume, naționalitatea (cetățenia) pasagerilor luați ostatici. Pavilionul vasului nu are importanță. Cele mai amenințate sunt feriboturile de pasageri cu rute stabilite, care îmbarcă pasageri din două-trei state, în cazul în care unul dintre state este implicat într-un conflict (direct sau indirect) cu teroriști sau cu un stat ce sponsorizează aceste grupări.

Amenințarea depinde, în special, de numărul pasagerilor de o anumită naționalitate și crește proporțional cu numărul pasagerilor cetățeni ai statelor cu care organizația teroristă este în conflict sau care trec printr-o criză internațională.

O navă poate deveni ținta atacurilor teroriste de pe mal când circulă de-a lungul țărmului sau pe fluviile interioare, așteaptă să intre în port sau e ancorată la liman. Până în prezent, mortiere, lansatoare de rachete și grenade de diferite tipuri au fost utilizate în acest gen de atacuri (atât în atacuri teroriste, cât și conflicte locale). Nu pot fi excluse atacurile cu rachete ghidate, lansatoare automate de grenade și puști-mitralieră de calibru mare.

Mortierele și lansatoarele de rachete ghidate pot fi folosite mai ales împotriva navelor care se mișcă încet sau sunt imobile⁷. Astfel de atacuri sunt de foarte mică precizie. În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, mai multe nave au fost atacate cu armament de pe alte nave, în special de pe bărci rapide cu motor⁸ (așa-numitele vedete sau Boghammers⁹). Nave cu un deplasament de 1-3 tone, înarmate cu mitraliere, lansatoare de grenade, lansatoare de rachete, lansatoare de rachete neghidate, dar și sisteme mobile antiaeriene au fost utilizate în operații și au ajuns la viteze mai mari de 40 de noduri (pe mare liniștită).

⁷ A fost o metodă tipică, folosită de gherilele din Nordul Vietnamului pentru a ataca navele comerciale ce se mișcau de-a lungul țărmului ce lega Saigonul de mare, cf. R. L. SCHREADLEY, „Stăpânii mărilor,” *USNI Proceedings*, (8) 1970; R. L. Schreadley, „Războiul naval în Vietnam 1950-1970”, *USNI Proceedings*, (5) 1971, p. 66.

⁸ În perioada de după al Doilea Război Mondial, bărci cu motor înarmate au fost folosite de grupuri cubaneze anti-Castro, teroriști arabi ce urmăreau navigația și țărmurile Israelului, marina iraniană în timpul războiului Irak-Iran, forțele croate în timpul războiului civil din Iugoslavia și Tigrii Tamil în conflictul intern din Sri Lanka.

⁹ Compania suedeză a construit bărci cu motor pentru Iran în timpul războiului împotriva Irakului. Acestea au fost folosite de către Garda Revoluționară Iraniană pentru a ataca petroliere.

Parametrii sistemelor de arme instalate pe bărcile rapide cu motor (aria efectivă de foc de pe o platformă de mică stabilitate, precum barca) determină alegerea tacticii. Utilizarea propice a mitralierelor, lansatoarelor de grenade și de rachete neghidate necesită o apropiere de obiectiv la 300-400 de metri, acuratețea crescând la micșorarea distanței.

Un atac armat cu bărci cu motor asupra unei nave comerciale presupune:

- o încercare de apropiere, cât mai silențioasă, de țintă, cu una sau mai multe bărci;
- o continuitate de foc de la câteva până la 10 minute (se urmăresc mai ales suprafețele punții și intrărilor, preferându-se părțile superioare și suprastructura, în locul focului precis asupra unor elemente specifice de construcție ale navei);
- retragerea.

Tipurile de arme ce pot fi folosite de pe bărcile teroriștilor sunt cele care se armează ușor, dar care, în principiu, nu provoacă daune fatale unei nave comerciale de mărime mijlocie. Totuși, este posibil să provoace pierderi în cadrul echipajului, încărcăturii sau cabinei punții și uneori chiar la pierderea navei.

Trebuie să recunoaștem că, în statele care duc o politică liberală cu privire la navigație, înregistrarea activității navale și achiziționarea unui vas sunt limitate doar de resursele financiare ale unui grup care planifică activități teroriste¹⁰. Trebuie să avem în vedere că o astfel de navă poate fi cu ușurință folosită drept mamă-navă pentru bărci cu motor rapide utilizate de grupări teroriste. **În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial s-au petrecut mai multe atacuri navale cu scafandri** antrenați și echipați de actori nonstatali. Organizarea unui astfel de atac este facilitată de faptul că antrenamentul scafandrilor, cel puțin la nivel de bază, este un element de recreere, în majoritatea țărilor dezvoltate existând la vânzare sau închiriere echipamentul necesar scufundării. Deși, cu siguranță, un terorist, în câteva zile de antrenament și dotat cu echipament achiziționat dintr-un magazin sportiv, nu are

¹⁰ Această opinie este confirmată de ușurința cu care grupările teroriste implicate în trafic de persoane pot achiziționa nave. Cf. Z. KUSOVAC, „Stoparea traficului de persoane pe mare,” *Jane's Navy International*, (4) 2002, pp. 18-20.

același potențial militar ca un membru antrenat al Forțelor Speciale navale, el poate fi un posibil pericol, mai ales în situația unui atac-surpriză.

Astfel, orice organizație, oricât de slabă sau prost finanțată ar fi, poate antrena „scafandri amatori”, dar acesta este singurul risc. Organizațiile puternice și influente își pot permite să antreneze, chiar dacă nu sunt susținute de stat, echipe profesionalizate de teroriști subacvatici (trebuie să menționăm că Palestina a fost prima care a organizat un grup de luptători scafandri, cu sprijinul Iugoslaviei). Tigrii Tamil sunt un exemplu de scafandri de luptă echipați cu aparate de oxigen cu circuit închis (re-respirator)¹¹, numite Dräger (produse în Olanda), de care ar fi mândre multe unități navale.

Tipul de armă care este extrem de util în atacurile teroriste împotriva vaselor comerciale este mina¹². Având în vedere experiența de după cel de-al Doilea Război Mondial¹³, ne putem aștepta la utilizarea acestora în atacurile teroriste împotriva navelor comerciale care se îndreaptă către dană sau ancorare sau împotriva vaselor ce se apropie de portul statului atacat. Punerea în pericol a unui al treilea stat este puțin probabilă.

În urma unei analize a metodelor utilizate în ducerea atacurilor teroriste împotriva navelor au rezultat o arie largă de mijloace pe care autorii lor le au la dispoziție. Deci, nu numai organizațiile cu resurse financiare considerabile și sute de membri și simpatizanți (adesea, chiar cu sprijin din partea statului) pot fi o amenințare a navelor comerciale, ci și organizațiile cu resurse limitate de personal, finanțe și echipament pot fi periculoase.

¹¹ Firma germană care este lidera globală în domeniul echipamentului militar de scafandru.

¹² Potrivit Jane's Underwater Weapon System, următoarele state fabrică mine: Brazilia, Chile, Republica Populară Chineză, Danemarca, Germania, Irak, Italia, Coreea de Nord, Polonia, Rusia, Spania, Suedia, Taiwan, Regatul Unit, Statele Unite, Iugoslavia. Între 250.000 și 450.000 mine de toate tipurile și folosințele (potrivit estimărilor americane) se găseau numai în arsenalul fostei forțe navale a URSS, cf. F. B. KELSO II, „Construirea blocurilor puterii navale”, *USNI Proceedings*, (11) 1992, p. 40. Folosirea minelor de către rebelii Tamil atestă proliferarea minelor. Aceasta se confirmă, de asemenea, prin daunele provocate la 29 mai 1987 de o explozie subacvatică asupra unei nave grecești de 29423 t.d.w., în apropiere de Trinkomali. Cf. „Știri navale”, *BIMCO Weekly News*, (26) 1997, p. 3.

¹³ De la cel de-al Doilea Război Mondial, au fost folosite mine în scopuri teroriste de Contra în lupta împotriva guvernului Sandinist din Nicaragua, de către UNITA, în războiul civil din Angola (în principal, în apropiere de Luanda); de formațiunile neregulate iraniene, în atacurile asupra navelor din Golful Persic; în timpul războiului iranian-irakian, de forțele navale și serviciile speciale libiene în Golful Suez în 1984, de separatiștii Tamil.

EVOLUȚIA PREZENTĂ A PUTERII MARITIME ÎN MAREA NEAGRĂ ȘI INFLUENȚA EI ASUPRA GEOPOLITICII ÎN ACEST SPAȚIU

*Contraamiral fl.(r) prof.univ.dr. MARIUS HANGANU,
Prorector pentru Cercetare Științifică,
UNAp "Carol I"*

Contextul geopolitic nou, în care Europa occidentală a devenit principala sursă de putere (capital, tehnologie, informație și putere militară) a continentului, iar partea sa centrală și de răsărit, cel mai important spațiu de manifestare a acesteia, ridică serioase semne de întrebare cu privire la viitorul continentului european. Se poate afirma că, după aproape o jumătate de secol de divizare, Europa se află în fața redefinirii unei noi identități - *pacea, cooperarea și integrarea* -, ca alternativă la *confruntare*. Este tendința de evoluție ce se manifestă cel mai pregnant și de care depinde viitorul comunității europene.

Realitatea mediului geopolitic și geostrategic european actual și tendința sa de evoluție evidențiază două alternative:

➤ realizarea unei depline integrări, prin includerea treptată a statelor est și central-europene în structurile pan-europene, europene și euro-atlantice și realizarea unei Europe unite;

➤ extinderea instabilității spre vest, prin accentuarea actualelor decalaje economice și tehnologice, amplificarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității, a cărei finalitate ar putea conduce la reluarea cursei înarmărilor, pe fondul divizării continentului în grupări de state ostile, create ca urmare a diferențelor economice, dar și datorită divergențelor de natură religioasă.

Prima alternativă este cea mai probabilă, dar realitățile contemporane, la nivel mondial, conduc la ideea că integrarea europeană va fi împinsă dincolo de primul deceniu al mileniului III, întrucât fenomenul de globalizare, devenit omniprezent, eforturile de

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

integrare europeană și euro-atlantică ale grupului de state ex-socialiste, dezvoltarea și orientarea Rusiei, afirmarea tot mai puternică a țărilor asiatice în viața politică mondială, la care se adaugă reconsiderarea rolului țărilor arabe în menținerea păcii în Orientul Mijlociu, condiționează în mod decisiv evoluția mediului de securitate, la nivel regional. La acestea se adaugă și efectele proceselor naturale la nivel global (încălzirea climei, lipsa apei, deșertizarea, inundațiile, cutremurele, epuizarea resurselor naturale, evoluția demografică etc.), ale sărăciei, crimei organizate și recrudescenței terorismului, ale căror consecințe sunt tot mai prezente în determinarea mediului de securitate.

Amplul proces de redefinire a raporturilor internaționale, în condițiile evoluției către multipolaritate și afirmării noilor poli de putere, are drept corolar competiția pentru controlul și gestionarea resurselor strategice și a căilor de acces către acestea, concomitent cu creșterea gradului de interdependență și interacțiune dintre statele lumii.

Aflată în plin proces de redefinire a rolului și locului său în rândul statelor lumii și de materializare a opțiunilor politice ireversibile privind integrarea deplină în structurile europene și euro-atlantice, România are nevoie ca, pe baza evaluării mediului de securitate din spațiul de interes, să-și elaboreze și să-și adapteze conținutul obiectivelor și direcțiilor de acțiune, pentru îndeplinirea scopurilor strategice fundamentale.

Din punct de vedere strategic, România posedă câteva atuuri importante: numărul și calitatea populației, resursele naturale, relieful, potențialul economic, științific, cultural și militar. Totodată, prin operaționalizarea canalului Rhin-Main-Dunăre-Marea Neagră și creșterea importanței strategice a zonelor portuare de la Marea Neagră, România poate ocupa un loc semnificativ în circuitele economice europene și în conectarea Europei la spațiile geografice învecinate - Orientul Mijlociu și zona Golfului Persic.

Situația din țările sud-estului Europei și a celor vecine României din spațiul Mării Negre este caracterizată, în principal, de eforturile acestora de implementare a prevederilor Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și integrare în structurile europene și euro-atlantice. Vecinătatea imediată a României poate fi caracterizată ca determinată de stabilitate și demersuri susținute de integrare în structurile europene

și euro-atlantice, pe de o parte, și instabilitate, insecuritate și tendințe de refacere a zonei de influență a Federației Ruse, pe de altă parte.

România, în calitate de actor pe scena europeană, racordată ireversibil la procesul de integrare politică, economică și de securitate în structurile europene și euro-atlantice, se preocupă susținut de dezvoltarea statului de drept, afirmarea principiilor democratice în toate sectoarele vieții sociale, concomitent cu implementarea economiei de piață, respectarea drepturilor omului și afirmarea valorilor morale și spirituale ale poporului român în galeria valorilor europene și mondiale. Participantă activă la eforturile comunității internaționale de gestionare și rezolvare a situațiilor de criză, România dovedește că, prin implicare și sprijin comunitar, reprezintă un real factor de stabilitate și securitate regională.

Toate aceste determinări fac din țara noastră obiectul atenției crescânde din partea marilor puteri. Aceasta semnifică atât posibilitatea de a deveni, prin abilitate politico-diplomatică, pol de interes în sud-estul Europei, cât și dezavantajul de a rămâne - încă o dată în istoria noastră - obiect al înțelegerii dintre marile puteri.

Putem, astfel, afirma că, în plan european, politica de securitate a României este definită de perspectiva integrării sale depline în structurile de securitate europene și euro-atlantice, de diversificarea și amplificarea raporturilor cu marile democrații occidentale, iar în plan regional, de consolidarea și intensificarea cooperării cu statele din vecinătatea apropiată și riverane Mării Negre.

Creșterea importanței spațiului maritim, ca spațiu de manifestare a intereselor naționale, și a rolului forțelor navale în gestionarea situațiilor de criză din zonă constituie o chestiune evidentă și evidențiată tot mai pregnant în pozițiile oficiale ale conducerii statului.

Capacitatea de a controla spațiul maritim reprezintă, în prezent, unul din factorii strategici de primă importanță, chiar dacă, concomitent, asistăm la o reducere a nivelului și la schimbarea tipologiei posibilelor amenințări.

Complexitatea problemelor legate de necesitatea asigurării controlului în zona maritimă de interes face ca, în prezent, strategia

maritimă să fie considerată element al strategiei globale, la nivel național. Elementul nou ce se adaugă însă acestei strategii constante – adică, tendința de a considera Forțele Navale drept „braț operativ” pentru intervenții de menținere a păcii și de gestionare a situațiilor de criză – și care are drept consecință întrebuintarea mijloacelor militare comportă, în mod necesar, o reevaluare a criteriilor privind compunerea, pregătirea și folosirea acestor forțe. În acest context, managementul crizelor, ca obiectiv important al politicii de securitate, și necesitățile operaționale de nivel tot mai ridicat impun restructurarea cu prioritate a Forțelor Navale, atât în sensul măririi flexibilității, mobilității autonomiei logistice, adaptabilității la misiuni diferite sau la implicări de nivel diferit, cât și al promptitudinii în reacție. Forțele navale au arătat, în mod indubitabil că, pe lângă operațiile navale clasice, sunt cele mai apte să exercite un sprijin flexibil, continuu și prelungit, pe timpul desfășurării unor acțiuni politico-diplomatice și al gestionării situațiilor de criză.

Capabile să acționeze la mare distanță, fără constrângeri impuse de granițele naționale sau de limitele controlului armamentelor, Forțele Navale, în mod frecvent, sunt primele ce acționează în zonele de criză. Flexibilitatea, rezistența și capacitatea lor de a-și menține echilibrul le fac participante ideale, în primele momente ale declanșării crizelor. O forță navală poate constitui, astfel, un instrument al politicii externe de securitate, vizibil la exterior, a cărui prezență exercită deseori o influență mult mai convingătoare, în comparație cu mărimea și costurile elementelor sale componente.

Forțele Navale au reprezentat întotdeauna simbolul și suportul puterii maritime, garantul folosirii libere a mării, în principal, în scopuri economice. Efortul economico-financiar, cerut de necesitatea creării și menținerii în stare operațională a unor forțe navale credibile, este susținut de o serie de argumente de actualitate ca, de exemplu:

- *mările și oceanele au devenit spațiu privilegiat de manifestare a intereselor zonale și a diplomației navale, dar și de monitorizare a situațiilor de criză;*

- *a crescut considerabil importanța economică și strategico-militară a mediului acvatic și, direct proporțional, amploarea intereselor privind securitatea națională pe mări și fluvii;*

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- *capacitatea Forțelor Navale de a participa la gestionarea crizelor apărute în diferite zone geostrategice, determinată de posibilitatea acestora de a exercita o prezență nonbelligerantă timp îndelungat, cu efecte deosebite în planul descurajării militare;*

- *marea diversitate a genurilor de forțe din compunerea Forțelor Navale (nave de suprafață, submarine, aviație maritimă, infanterie marină, scafandri de luptă, forțe speciale etc.) permite desfășurarea unor operații militare pe teatre de acțiuni întinse și pe perioade de timp îndelungate, pentru realizarea unor scopuri strategice sau operative;*

- *posibilitatea Forțelor Navale de a trece rapid de la starea de pace la cea de război și de a realiza, astfel, surprinderea strategică.*

Menținerea, și în viitor, a importanței Forțelor Navale este demonstrată și de tratamentul privilegiat de care se bucură această categorie de forțe, în cadrul convențiilor de reducere a arsenalelor militare.

În continuare, vom analiza câteva **tendențe și evoluții în dezvoltarea Forțelor Maritime Militare ale statelor riverane Mării Negre.**

Atât dezvoltarea și modernizarea Forțelor Maritime Militare, cât și perfecționarea metodelor și procedeelelor de luptă ale acestora se înscriu printre prioritățile de acțiune ale conducerii politico-militare din toate statele riverane la mări și oceane, care posedă această categorie de forțe armate, a cărei importanță a fost demonstrată, cu prisosință, în ultimele conflicte regionale.

Dimensiunea flotei maritime a unui stat nu poate fi condiționată doar de lungimea litoralului acestuia, ci și de dimensiunea intereselor sale maritime și ale statelor riverane vecine, raportată la nivelul de dotare al acestora cu forțe navale, dar și la posibilitățile economico-financiare de care dispune.

a. Forțele Maritime Militare ale Bulgariei

În ultimii ani, Bulgaria nu a construit în șantierele navale proprii decât nave de mic tonaj, respectiv vedete de patrulare, de desant și dragoare. Principalele forțe și mijloace din compunerea FMM bulgare au fost importate din fosta URSS și includ: două submarine (folosite, în prezent, doar pentru instrucție), o fregată, șase corvete, șase vedete purtătoare de rachete, aproximativ 35 de nave și vedete puitoare de mine și dragoare, 18 nave și vedete de desant (în cursul anului 2001 au fost livrate ca ajutor militar, Georgiei, două vedete din clasa „Vidra”), 12 elicoptere antisubmarin, 12 elicoptere de căutare-salvare.

Ca și celelalte țări central și est-europene, Bulgaria se confruntă cu greutatea inerentă procesului de tranziție la economia de piață, situație care, în ansamblu, are repercusiuni negative și asupra forțelor armate, atât în ceea ce privește implementarea programului de restructurare a acestora, cât și prin stoparea sau compromiterea majorității planurilor de modernizare și dotare a tuturor categoriilor de forțe armate.

În prezent, conducerea FMM bulgare a elaborat o serie de studii care au în vedere atât raportul de forțe, posibilitățile de acțiune, de asigurare logistică, modernizarea unor nave de luptă mai vechi, cât și dotarea cu altele noi și moderne, concomitent cu scoaterea din înzestrare a navelor și a tehnicii de luptă cu grad avansat de uzură fizică.

Având în vedere importanța misiunilor ce revin FMM bulgare, conducerea politico-militară a țării este hotărâtă să acorde o atenție sporită creșterii capacității de luptă a acestora, astfel încât, din punct de vedere calitativ, să fie cel puțin egală cu cele aparținând celorlalte state riverane Mării Negre.

Totuși, chiar dacă planul de reformă a Forțelor Maritime Militare a fost elaborat și vizează realizarea unor importante modificări în structura organizatorică și în dotarea acestora până în 2010, acesta va fi întârziat, atât datorită cadrului legislativ, încă neadecvat, cât și datorită problemelor de natură economică. În acest context, deși viitoarea structură a FMM a fost deja prefigurată, ea nu poate fi realizată în condițiile actuale, necesitând o perioadă mai îndelungată de timp, în cursul căreia vor fi scoase din serviciul operativ mai multe nave de luptă, acestea ur-

mând să fie înlocuite cu altele, de construcție proprie sau achiziționate din Vest.

În urma unor consultări cu reprezentanți ai NATO, conducerea militară bulgară a elaborat un proiect intitulat *Armata bulgară în anul 2015*, care, dacă va fi aprobat, va impune unele amendamente la Legea Apărării, precum și la actualul program de reformă a armatei, în principal, în sensul creșterii efectivelor.

Conducerea militară bulgară apreciază profesionalismul acestei categorii de forțe armate, care, datorită specificului activităților sale, a parcurs mai repede și mai ușor etapele reformei militare. Totodată, Forțelor Maritime Militare bulgare le revine un rol important și în ceea ce privește întărirea relațiilor de cooperare cu flotele celorlalte state riverane Mării Negre, în contextul preocupărilor generale de asigurare a securității și stabilității în regiune.

b. Forțele Maritime Militare ale Turciei

Începând cu 1995, în cadrul Forțelor armate ale Turciei se derulează un program de modernizare pe termen lung, respectiv până în 2020, program evaluat la aproximativ 150 miliarde de dolari. În cadrul acestui program, Forțelor Maritime Militare turcești le-a fost repartizată o cotă importantă din suma menționată, întrucât rolul și importanța acestora tind să crească, în raport cu celelalte categorii de forțe.

Principalele tendințe ce se manifestă în domeniul naval sunt următoarele:

Înzestrare:

- dezvoltarea flotei de submarine, prin înzestrarea cu noi submarine din clasa „209”, în scopul creșterii influenței și a capacității de descurajare a forțelor maritime militare din Marea Egee și nord-estul Mării Mediterane și, nu în ultimul rând, contrabalansarea influenței flotei ruse din Marea Neagră;
- dezvoltarea flotei de fregate, prin construirea de noi fregate, îndeosebi din clasa “Meko- 200”, atât în șantierele navale de la Golcuk, cât și în șantierele navale din Hamburg, Germania. Același obiectiv se va realiza și prin achiziționarea de fregate “O.H.Perry”, scoase din

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

serviciul operativ al FMM ale SUA. În acest sens, Turciei i-au fost deja transferate opt fregate din această clasă;

- dezvoltarea flotei de nave dragoare, prin construirea unor noi nave de acest gen în șantierele navale militare turcești și achiziționarea unor nave moderne din Franța;

- dezvoltarea și modernizarea componentei navale din cadrul Forței de Reacție Rapidă, destinată descurajării oricărei agresiuni dinspre mare.

Construcții de nave:

În ultimii ani, s-a pus un mare accent pe dezvoltarea capacității de producție a șantierele navale militare turcești. Se poate afirma că, în prezent, aici pot fi construite aproape toate categoriile de nave de luptă de suprafață și de submarine clasice necesare unei flote moderne.

Dezvoltarea Forțelor Maritime Militare tinde să se reflecte și în ceea ce privește efectivele. Astfel, în prezent, efectivele FMM reprezintă aproape 10% din totalul efectivelor forțelor armate turcești, tendința actuală fiind de creștere în continuare a acestui procent.

Misiuni:

Pe lângă misiunea de bază, aceea de respingere a oricărei agresiuni din direcția mării, Forțele Maritime Militare se implică, în prezent, în executarea unor misiuni multiple și diverse:

- participarea la operațiunile internaționale de menținere a păcii;
- asigurarea transportului pe mare al ajutoarelor umanitare;
- prevenirea acțiunilor teroriste pe mare;
- prevenirea poluării și menținerea echilibrului ecologic al mărilor.

c. Forțele Maritime Militare ale Ucrainei

Tergiversările privind partajarea flotei ex-sovietice din Marea Neagră au condus și la întârzierea programelor de restructurare și modernizare a flotei ucrainene.

Având în vedere potențialul existent (infrastructuri suficiente și bine dotate, șantiere navale puternice și o economie pe cale de redresare),

se poate aprecia că Ucraina dispune de pârghiile necesare creării unei flote militare puternice, dotate cu nave de luptă moderne.

Din misiunile și obiectivele stabilite Forțelor Maritime Militare, prin prevederile Doctrinei militare naționale, reiese că viitoarea structură și dotare a acestora vor trebui să răspundă următoarelor cerințe:

- operativitate, eficiență și siguranță în conducerea și asigurarea forțelor;
- realizarea capacității de respingere a oricărei agresiuni dinspre mare;
- apărarea obiectivelor de la litoral și a celor din zona economică exclusivă;
- participarea la misiuni și activități internaționale sub egida organismelor internaționale competente.

Paralel cu definitivarea planurilor privind organizarea și compunerea forțelor, conducerea politico-militară ucraineană va pune în aplicare, în următorii 10-15 ani, programe de construire și modernizare a unor nave de luptă în șantierele navale proprii, atât pentru necesitățile flotei militare, cât și pentru export.

În privința pregătirii forțelor, un accent deosebit se va pune pe calitățile manevriere ale acestora, pe dezvoltarea capacității de acțiune și regrupare rapidă, în orice situație de ducere a operației aeronavale.

Pentru perioada imediat următoare, autoritățile ucrainene au în vedere dezvoltarea Forțelor Maritime Militare. Astfel, se vor pune în aplicare programe de construire și modernizare a unor nave de luptă în șantierele navale din Nikolaev (nave de suprafață mari și mijlocii), Cernomorskoe (nave de desant), Feodosia (nave pe aripi portante și pe pernă de aer) și Kerçi (nave fluviale).

Totodată, se vor continua programele de cercetare în domeniul naval, avându-se în vedere că există un asemenea institut specializat, la Nikolaev, precum și o serie de proiecte de construire în comun, cu Rusia, a unor variante modernizate de nave de luptă. Se au în vedere și o serie de programe de construcții și de modernizare a unor submarine.

În ceea ce privește construcția navelor de luptă de suprafață, se va da prioritate instalării la bord a unor sisteme de armament de înaltă precizie, integrate cu elemente moderne de război electronic și sisteme

automate de comandă și control, de monitorizare a informațiilor și de conducere a focului. Se va urmări garantarea unei maxime eficacități în producția militară, având în vedere faptul că resursele materiale și financiare sunt limitate. Pentru optimizarea folosirii resurselor existente se va urmări dezvoltarea sau achiziționarea de sisteme de înaltă tehnologie cu o cât mai mare standardizare, conversia rațională a industriei de apărare, utilizarea unor sisteme de arme ecologic sănătoase și economic profitabile, creșterea puterii de foc și mobilității armamentului, astfel încât să fie competitive cu piața mondială.

Un element prioritar îl va constitui și crearea, pentru Forțele Maritime Militare, a unei infrastructuri noi, corespunzătoare cerințelor actuale.

d. Flota Rusiei din Marea Neagră

Întârziat mult datorită crizei economice, procesul general de reformă din Rusia continuă să fie aplicat pe baza respectării anumitor priorități, reforma organismului militar devenind, în ultima perioadă, preocuparea majoră a conducerii politico-militare ruse.

Principalele beneficiare ale programului de restructurare și modernizare sunt Forțele Maritime Militare, care, pe lângă crearea unor structuri mult mai suple, vor fi dotate cu armament și tehnică de luptă moderne, pentru a fi în măsură să acționeze oportun și eficient în orice situație cerută de necesitatea intervenției acestora.

Obiectivele urmărite în cadrul programelor de restructurare și modernizare a Forțelor Maritime Militare se referă la:

- realizarea unor structuri echilibrate în ceea ce privește dimensiunile puterii navale (submarină, de suprafață, aeronavală, forțe speciale etc.);
- menținerea și sporirea operativității grupărilor de forțe maritime strategice;
- reforma structurii trupelor, a conducerii și a sistemului de instruire;
- ridicarea capacității combative a unităților de nave;
- îmbunătățirea asigurării logistice;

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- înzestrarea navelor de luptă cu armament și tehnică de luptă de înaltă precizie, concomitent cu reducerea numărului acestora;
- menținerea în stare de operativitate a rețelei de baze maritime militare și perfecționarea sistemului automatizat integrat de conducere a trupelor;
- îmbunătățirea sistemului de comunicații, prin utilizarea mijloacelor de calcul și a transmițerilor prin sateliți;
- implementarea noilor sisteme de conducere și navigație prin satelit.

În perspectiva apropiată, Forțele Maritime Militare sunt angrenate în transpunerea în practică a unui program de restructurare, având ca obiectiv îmbunătățirea mobilității, operativității și interoperabilității, prin constituirea unor grupări navale de lovire având în compunere nave moderne, dotate cu tehnică de vârf, de producție autohtonă. Acest demers este unicul la care poate spera conducerea politico-militară rusă, ținând cont de faptul că starea economică, sprijinul financiar și gradul de integrare a noilor tehnologii nu permit încă modificarea radicală a programelor de construcții navale militare.

În acest context, flota rusă din Marea Neagră se află încă în plin proces de restructurare în ceea ce privește organizarea, compunerea și dislocarea acesteia. A fost reorganizată pe două grupări navale, una la vest, având Statul Major dislocat la Sevastopol și una la est, având Statul Major dislocat la Novorosiisk. În baza acestei reorganizări, Gruparea Navală de Vest va folosi în continuare bazele maritime militare din portul Sevastopol (Iujnaia, Karantinaia, Kazacia, Strelețkaia) și din Feodosia, în timp ce Gruparea Navală de Est, pe cele din Kerçi, Novorosiisk, Ghelendjik și Tuapse.

În urma restructurării, flota rusă din Marea Neagră va avea în compunere aproximativ 300 de nave, peste 100 de avioane și câteva zeci de elicoptere.

Deși vor fi menținute actualele mari unități navale, se va acționa constant pentru crearea unor grupări operative eterogene, cu sprijin aerian tactic, care să răspundă cerințelor complexe ale ducerii operațiilor navale actuale și principalelor misiuni ale flotei:

- *distrugerea unor obiective importante de la litoralul inamic;*

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- *atacul și distrugerea unor grupări navale dislocate în mare sau în bazele maritime militare;*
- *interzicerea pătrunderii forțelor aeronavale ale adversarului pe căile de comunicații maritime proprii;*
- *debarcarea desantului maritim și executarea traversadei, în cel mult 15 ore, către cel mai îndepărtat punct de pe litoralul Mării Negre;*
- *supravegherea comunicațiilor maritime din bazinul central și de vest al Mării Negre.*

Ca tendință de perspectivă, se menține preocuparea pentru sporirea eficienței și modernizarea dotării principalelor unități combative din compunerea flotei.

Noua configurație statală a litoralului Mării Negre și evoluțiile politico-militare și economice vor impune țărilor riverane să mențină forțele maritime militare la nivel superior, în limitele potențialului economico-militar al fiecăreia dintre ele și ale restricțiilor cantitative impuse de tratatul CFE.

Eforturile statelor riverane Mării Negre de a transforma această zonă într-o zonă a păcii, stabilității și cooperării pot fi încununuate de succes în cele mai multe dintre domeniile de interes reciproc, numai în măsura în care fiecare țară în parte acționează în această direcție.

Probleme geopolitice în arealul Mării Negre

Marea Neagră, sau Pontul Euxin, apare pe marea hartă a lumii aproape ca un lac, de Oceanul Mondial legând-o doar Bosforul Tracic, lat de numai 700 m. Enclavat în Eurasia, acest bazin acvatic de dimensiuni mijlocii (422,0 de mii km²), timp de trei milenii, s-a aflat în mijlocul unei istorii tumultuoase. Grație enclavării și enormei depărtări de ocean, Marea Neagră are un “hinterland” imens și important. Ea stă la confluența a două părți ale lumii (Europa și Asia), a două religii mondiale (creștinismul și islamul) și a două familii de popoare (slave și turcice). O mare putere contemporană, Rusia, și două puteri regionale, Ucraina și Turcia, își construiesc concepțiile strategice, politice și economice ținând cont de această mare și de spațiul adiacent ei.

În 1945, pionierii geopoliticii germane aveau un dublu coșmar – pe de o parte, catastrofa Germaniei – implicit, a întregii tradiții geopolitice de la Ratzel la Haushofer, pe de altă parte, “heartland-ul” lui Mackinder se profila ca o realitate a lumii postbelice. Marele geopolitician britanic prevedea în lucrările sale interbelice că pericolul cel mai mare ar fi unirea sau alierea puterilor continentale măcinate întotdeauna de discordie (în primul rând, era vorba de Germania și URSS) și constituirea unui spațiu compact, controlat de ele, ce ar cuprinde regiunile interioare ale Eurasiei, spațiu ce ar avea o frontieră naturală pe Rin – Alpi – Dunăre – Marea Neagră – Caucaz – Elbrus – Kopetdag – Hindukus – Himalaia – Huanhe (teritoriu numit în geopolitică “heartland” și „Semiluna interioară”). Apărată de un puternic „zid montan”, secondată de deșert, în sud, și de impenetrabilul Ocean Arctic, la nord, această „semilună a ororii”, așa cum era denumită, se învecinează cu toate punctele strategice ale Terrei, ea însăși fiind greu accesibilă. „Cine stăpânește heartland-ul va stăpâni lumea”, spunea Mackinder. Clasicii geopoliticii germane sperau un heartland german, marea lor deziluzie, dar și a occidentalilor fiind heartland-ul sovietic.

A fost necesar ceva mai puțin de o jumătate de secol pentru a suporta șocul succesiv al celei de-a doua conflagrații mondiale și a Războiului Rece, ce înghețase pentru patru decenii pozițiile armistițiului din 1945. Doar doi ani au trecut de la dramaticele evenimente desfășurate lângă Porțile Brandenburg până la coborârea drapelului sovietic de pe Kremlin. Pentru acea parte a omenirii ce suporta dominația sovietică, se deschidea o epocă istorică nouă. Se ștergeau ansambluri geopolitice artificiale și se reconstituiau altele, care, constrânse de dominația sovietică, păreau trecute pentru totdeauna în istorie. Așa s-a întâmplat și cu regiunea Mării Negre - arenă a unora dintre cele mai dramatice scene ale istoriei –, care, după un „antract” de jumătate de secol, și-a reluat firul multimilenarei epopei.

După 1991, la Marea Neagră au acces direct șase state: Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia și Georgia. Pentru patru dintre ele – Ucraina, România, Bulgaria și Georgia - „calea pontică” reprezintă unicul acces maritim. Datorită penetrării adânci în continent, Marea Neagră dispune de un imens “hinterland”. E vorba de țările a căror unică

deschidere maritimă se realizează prin intermediul Dunării, cel mai mare fluviu din bazinul pontic – Austria, Slovacia și Ungaria. Și Republica Moldova, prin intermediul Dunării maritime, cu care se mărginește pe o lungime de 1,8 km, e considerată o țară riverană Mării Negre. De altfel, Republica Moldova poate fi considerată un stat pontic nu numai geografic, ci și istoric, de la finele secolului al XIV-lea, Principatul Moldovei având ieșire directă la Marea Neagră, de care va fi strâns legată toată istoria sa ulterioară.

Prin intermediul Dunării, care are statut de cale acvatică internațională, la Marea Neagră mai au acces Germania, Iugoslavia și Croația. De asemenea Belarus, cea mai mare țară europeană, fără un debușeu maritim, are prin intermediul Niprului (axa fluvială a Belarusiei) o deschidere la Marea Neagră.

O altă ieșire maritimă la Marea Neagră - Bosforul Cimerian – s-ar părea că este „falsă” și fără valoare, căci dă într-un „impas” – Marea Azov. Însă, din 1952, acest „impas” capătă o valoare geostrategică nouă, grație conectării prin canalul Volga – Don a Mării Caspice la Oceanul Mondial. Acest canal, construit din motive strategice, permite trecerea unor vase cu greutatea de 5 000 de tone, adică a unor nave maritime. În 1991, când trei state caspice – Kazahstan, Turkmenistan și Azerbaidjan vor accede la independență, „impasul cimerian” va căpăta o valoare adăugată în sens geopolitic și geoeconomic. Nevalorificat însă plenar, factorul „caspic” este deja conștientizat de geopoliticienii și geoeconomiștii din Rusia și Turcia și poate reprezenta în viitorul apropiat unul din atuurile forte ale spațiului geopolitic pontic.

Se impune clarificarea sintagmei „spațiu pontic”. În primul rând, e de așteptat o explicație fizico-geografică. În acest sens, avem un răspuns foarte precis, luând în considerare faptul că nu pot exista divergențe privind bazinul hidrografic al Mării Negre. Din punct de vedere fizico-geografic, regiunea pontică cuprinde bazinul fluviilor ce se varsă în Marea Neagră (Dunăre, Nipru, Nistru etc.). Dacă o privim sub acest aspect, regiunea Mării Negre include integral sau în cea mai mare parte România, Moldova, Bulgaria, Slovacia, Austria, Ungaria și Ucraina, precum și părți considerabile ale Turciei, Georgiei, Rusiei, Cehiei, Germaniei, Sloveniei, Croației, Bosniei-Herțegovina, Serbiei.

Dar, toți cei ce vorbesc despre regiunea Mării Negre în sens politic, istoric, economic sau cultural vor admite cu greu ideea că aici s-ar încadra Viena și nu s-ar încadra Istanbulul, care, în sens hidrografic, aparține Mării Marmara.

Sub aspect socio-geografic, regiunea Mării Negre ar include unele regiuni ce, din punct de vedere fizico-geografic, aparțin altor bazine hidrografice (de ex. Ciscaucazia și Transcaucazia), dar sub aspect politic, istoric, economic și cultural formează o entitate distinctă și ar exclude unele teritorii ce, fizico-geografic, aparțin spațiului pontic, dar socio-geografic aparțin altor entități spațiale (de exemplu, Austria sau Belarus).

Să încercăm să stabilim o frontieră socio-geografică a regiunii Mării Negre, admițând că orice încercare de acest gen comportă un element arbitrar. Spațiul pontic cuprinde nu atât țările de la Marea Neagră, cât cele două subcontinente situate la extremele bazinului pontic. Pe de o parte, șapte state balcanice – R. Moldova, România, Bulgaria, Macedonia, Serbia-Munteșnegru, Bosnia-Herțegovina, Albania, Grecia –, de cealaltă parte cele trei țări caucaziene – Georgia, Armenia, Azerbaidjan. Și la propriu și la figurat, cele două regiuni sunt conectate de către Turcia. Chiar și Ciprul, ținând cont de specificul său geopolitic, ar putea fi inclus în acest ansamblu. Toate cele 12 state menționate au, în cea mai mare parte, interese politice legate de spațiul balcano-caucaziano-pontic.

Rusia și Ucraina pot fi calificate mai greu drept țări ale regiunii pontice, calitatea lor de puteri regionale, așezarea geografică și dimensiunile făcându-le mai greu de inclus într-un ansamblu geopolitic. Totodată, Rusia este incontestabila „primadonă” a scenei geopolitice pontice și principalul „furnizor de climat politic” în zonă. Dar, în cazul Rusiei, țară riverană Mării Negre, este evident că nu putem include Vladivostokul sau Petersburgul în spațiul geopolitic pontic. Deja cei din Astrahan privesc de la distanță problemele regiunii în discuție. Istoric, spațiul pontic rus ar cuprinde doar Ciscaucazia. De altfel, această regiune reprezintă un raion economic distinct al Rusiei – Caucazul de Nord.

O frontieră socio-geografică ține cont mai ales de similitudinile geoeconomice ale unei regiuni, de unitatea sa geoculturală și geoistorică.

Caucazul și Balcanii, în pofida depărtării, au mult mai multe trăsături comune decât Caucazul și Asia Centrală, pe de o parte, și Balcanii și Apeninii, pe de altă parte, chiar dacă logica distanțelor ne-ar face să credem contrariul.

Un ansamblu geopolitic ar fi un areal geografic ce are condiții specifice pentru crearea unui climat politic propriu unei regiuni. Acest climat ar putea fi influențat de prezența sau absența unei mari puteri sau puteri regionale, de poziția față de principalii poli de gravitație ai sistemului relațiilor internaționale (aspectul topopolitic), de harta demografică și etno-confesională (aspectul biopolitic), de interdependența economică regională (aspectul emporopolitic), de izolarea sau de largă deschidere a regiunii, cauzată de factori naturali (configurația țării, dar și de mari bariere interne - lanțuri muntoase, deșerturi, fluvii internaționale, mări – factori ce definesc aspectul morfopolitic).

Intensitatea și rezonanța dezbaterilor privind spațiul pontic au sporit vertiginos, odată cu destrămarea Uniunii Sovietice, și încercările de edificare, dincolo de frontierele barajului geopolitic Est-Vest, a unui ansamblu geopolitic coerent. Frontierele spațiului pontic sunt greu de trasat ori de definit. Și mai greu este să înțelegem, după implozia Uniunii Sovietice, configurația acelor „supape spațiale” ce determină mersul istoriei în această regiune a lumii sau, cu atât mai mult, să pătrundem până la capăt în tainele „misticiei spațiale”.

Noțiunea de spațiu pontic a apărut încă din Antichitate, ca o definiție pur geografică. Ulterior, ea s-a asociat cu mari imperii pontice bipilonare balcano-caucaziene, Bizanțul și Turcia, în epoca modernă. Astăzi spațiul pontic evocă imaginea unui mozaic etnic și confesional, a unui spațiu ce reunește cele două coridoare (Balcanii și Caucazul) între Asia și Europa, lumea islamică și creștină.

Situarea geografică, ca și existența acestei unice mostre de „arhitectură spațială” care este succesiunea: mare (Adriatică) – continent (Balcanii) – mare (Marea Neagră) – continent (Caucazul) – mare (Marea Caspică), conferă spațiului pontic o identitate complexă. Cele două „coridoare geopolitice” continentale (Balcanii și Caucazul) au găzduit timp de patru milenii iureșul schimbărilor și mișcărilor dintre Europa și Asia. Aici, cele două părți ale lumii nu se întâlnesc doar, ele

se întrepătrund: identitatea continentală cu cea maritimă, cea etnică cu cea confesională, cea europeană cu cea asiatică, cea de „lume a treia” cu a celor „de rangul întâi”. În urma acestui „trafic euro-asiatic”, în cele două coridoare se menține în permanență o stare de „curent” ce degenerază după anumite perioade (acumulative) într-un vârtej distrugător. Musulmanii și creștinii, Sud și Nord, europenii și asiaticii se disipează periodic, antrenați de „forța torentului”, într-un macabru „dans geopolitic”. Turbulența și complexitatea identității pontice – două calități generate de arhitectura spațială – sunt, cu certitudine, cele mai importante caracteristici și singurele capabile să le distingă și să le separe de ansamblurile învecinate.

După răgazul cauzat de „dictatura geopolitică” a Uniunii Sovietice și de „forța de atracție” a faliei geopolitice Est-Vest, ce a focalizat toată energia distructivă a regiunii Mării Negre, aici apare o gravă fractură transversală, ce despică spațiul pontic, urmând linia faliei geologice, părănd să opună definitiv Sudul Nordului.

Unitatea pontică riscă mai mult ca oricând să devină un mit. La rândul său, spațiul pontic nu e o noțiune geopolitică, ci mai curând simbolică – este pământul unei societăți blestemată de „providența spațială” să fie mereu în tranziție și doar de tranziție.

Spațiu de legătură între Europa și Asia, între Occident și Orient, între creștinism și islamism, zona Mării Negre reflectă, în bună măsură, evoluția și tendințele din viața politică, economică și socială manifestate în plan internațional și, îndeosebi, european.

Prin poziția sa geografică, riscurile și amenințările existente și avantajele oferite, privind cooperarea politică, economică și militară, în ultimii ani, zona Mării Negre a atras tot mai mult interesul organizațiilor europene și transatlantice, dar și al principalelor puteri, determinând astfel o abordare mai atentă a problemelor cu care se confruntă acest spațiu.

Importanța acestei zone, situată între două spații cu potențial conflictual foarte mare (Balcanii și Caucazul) și în apropierea bazinului răsăritean al Mării Mediterane (marcat de conflictele din Orientul Mijlociu și de exacerbară terorismului islamist) este evidențiată, în principal, de următoarele elemente:

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- reprezintă spațiul de interferență a trei zone geopolitice și geostrategice considerate ca fiind în topul zonelor actuale, cu deosebit de acute probleme privind securitatea și stabilitatea (Europa de Sud, Europa Răsăriteană și Orientul Mijlociu);
- constituie poartă de ieșire la Oceanul Planetar pentru Ucraina, România, Bulgaria și țările transcaucaziene;
- este străbătută de diferite rute pentru transportul petrolului și hidrocarburilor din Marea Caspică și Asia Centrală către Occident și, totodată, include și traseul viitoareii magistrale energetice TRACECA;
- reprezintă un segment al graniței de sud a Rusiei și, în același timp, extremitatea de nord a flancului sud-estic al NATO;
- include cel puțin un segment al filierei traficului de stupefiante din Asia Centrală și Orientul Mijlociu, al traficului cu armament din țările fostei URSS și chiar al traficului cu emigranți din Est către Occident;
- dispune de importante resurse submarine, de o largă rețea de porturi și amenajări portuare, cât și de un litoral agreabil, oferind astfel multiple facilități de cooperare comercială și turistică;
- reprezintă un bun mediu pentru extinderea cooperării militare.

Creșterea importanței strategice a zonei Mării Negre s-a materializat și prin apariția, în 1998, a două inițiative regionale majore, fundamentate pe câte o perspectivă asupra noii arhitecturi de securitate a Europei începutului de mileniu trei, așezând OSCE, respectiv NATO și UE/UEO, în centrul acestora:

- a. Negocierea unui acord multilateral, cuprinzând măsuri de creștere a încrederii și securității regionale (CSBMs), în spiritul documentelor OSCE de la Viena, din 1994 (propunere ucraineană);
- b. Crearea unei forțe navale multinaționale la Marea Neagră (BLACK SEA FORCE), capabilă să acționeze în situații de criză, inclusiv la cererea unor organisme de securitate internațională, ca NATO sau UEO (propunere turcă).

Spațiu intermediar între lumi diferite, Marea Neagră, cu spațiile sale limitrofe, se află la o distanță aproximativ egală de zonele strategice de interes ale celor două superputeri nucleare. Vidul de securitate

apărut în zonă după destrămarea fostei URSS a condus, în mare măsură, la transformarea acesteia într-un spațiu de instabilitate, marcat de disputele de natură politico-militară și economică dintre riverani, dar și de preocuparea altor state de a-și revizui interesele în zonă.

Consolidarea prezenței NATO în zonă evidențiază faptul că flancul sud - estic al Alianței Nord-Atlantice se deplasează din estul Mării Mediterane către Marea Neagră. Dacă în anii 1994-1998 se produceau, în medie, 20-30 intrări/navă de luptă străină în porturile Mării Negre, în ultimii ani, numărul acestora a continuat să crească.

În concluzie, putem spune că mediul actual de securitate în care evoluează România, raportat atât la nivel global, cât și regional, se află într-un proces de transformare și remodelare, caracterizat prin unele tendințe care, probabil, se vor confirma ca evoluții certe și complete, în următorii ani. Situată, din punct de vedere geostrategic, în „*zona gri*”, conturată între Europa Occidentală, Federația Rusă și Balcani, România se va afirma în sfera de influență a polului de putere european. Chiar dacă se va integra în structurile politice, economice și de securitate europene și euro-atlantice, poziția ei geografică periferică o situează printre verigile de legătură cu Rusia și cu zona de interes a acesteia din spațiul Mării Negre și cel al Balcanilor. În aceste condiții, interesele Europei Occidentale și ale SUA, în România, ar putea coincide cu cele ale Rusiei, deci, n-ar fi divergente, ci doar, cel mult, concurente. Cu toate acestea, deși securitatea și stabilitatea României nu pot fi rezolvate pe deplin decât în cadrul oferit de calitatea de membru al NATO, nu trebuie neglijată nici preocuparea pentru realizarea unei structuri de forțe armate care să asigure o capacitate de apărare viabilă și credibilă.

În calitate de stat riveran al Mării Negre și posesor al unei frontiere fluviale de peste 900 km, situat între trei focare de conflict (Balcani, Caucaz și Orientul Mijlociu), cu potențial exploziv și de extindere în zone învecinate, **România** are nevoie de nave de luptă moderne și componente de supraveghere și avertizare timpurie adecvate, care să permită interoperabilitatea cu flotele statelor membre NATO și să asigure exercitarea drepturilor riverane ale statului român, la mare și fluviu.

TERORISMUL ECOLOGIC ȘI AL QAEDA: PERSPECTIVA EUROPEANĂ ȘI PROBLEMELE MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR GLOBAL

*Dr. Naeem SHAHID,
Herbs Research Foundation of Pakistan, Pakistan*

Introducere

Deși terorismul are rădăcini adânci în societatea umană și întotdeauna a existat în cadrul ei, sub diferite forme, ori de câte ori își face apariția întinează sufletele inocente și prețioase ale umanității. În zilele noastre, umanitatea suferă cel mai mult de pe urma acestui flagel.

Terorismul este considerat chiar o știință a secolului XXI și, în prezent, teroriștii nu sunt oameni incuși, ci chiar persoane foarte calificate: ingineri IT, piloți, strategii, doctori și biologi etc. Ei pot ucide și pot fi uciși doar de dragul banilor sau în numele religiei, Al Qaeda fiind unul dintre exemplele cele mai elocvente ale acestui tip de rețele teroriste, care nu numai căucid oameni nevinovați în numele religiei, dar, în același timp, deformează imaginea pașnică și iubitoare a islamului.

Istoria terorismului modern a dovedit că rețeaua Al Qaeda este o amenințare majoră la adresa oamenilor nevinovați, deoarece acționează pe întreg mapamondul, are celule pregătitoare și organizații afiliate apte să se activeze în orice moment și să atace din proprie inițiativă¹. Deci, revizionând critic atacurile sau tentativele teroriste anterioare, am încercat să le pătrund comportamentul psihologic, pentru a determina ce tipuri de atacuri teroriste pot fi încercate în viitor în țările europene și America. Rezultatul obținut nu este numai terifiant, dar poate fi, de asemenea, extrem de fatal pentru umanitate.

¹ Joseph S. NYE, Jr., Yukio SATON și Paul WILKINSON, *Rezolvarea noului terorism internațional: prevenire, intervenție și cooperare multilaterală*, Comisia Trilaterală Washington D.C., Paris și Tokio, mai 2003, pp. 22-23.

Mai devreme sau târziu, teroriștii își vor opri atenția asupra terorismului ecologic. Poate vor polua fântânile și lacurile din parcurile orașelor cu substanțe precum cianura sau vor folosi diferite păsări, porumbei, de exemplu, pentru a împrăști agenți toxici și antrax în zonele cu populații urbane, ori vor incendia pădurile europene și americane etc.

Posibile atacuri teroriste în țările europene și America. Vom trece în revistă cele mai vulnerabile arii unde pot fi executate posibile atacuri teroriste ale rețelei Al Qaeda.

Utilizarea porumbeilor pentru răspândirea antraxului în zonele urbane. Împrăștierea virusurilor fatale, precum antraxul, în birourile oficialilor guvernamentali de rang înalt și în ambasade a fost întotdeauna o metodă preferată pentru generarea terorii și fricii în societatea civilă. Teroriștii au folosit mereu această modalitate, creând teamă și teroare în societate, trimițându-i către cei vizați prin poștă sau curier. În trecut, trimiteau praful de antrax în plicuri sau pachete, dar acum pot folosi și alte mijloace, porumbeii fiind unul din instrumentele preferate ale teroriștilor.

1. Metode posibile:

Aproape toate țările europene au numeroși porumbei și, de obicei, aceștia sunt localizați în zone urbane, piețe mari, unde și populația umană este numeroasă. Teroriștii pot mai întâi colecta sute sau mii de porumbei din afara orașelor, le pot unge ghearele cu praf de antrax, trimițându-i apoi înapoi în zonele urbane aglomerate.

2. Impactul asupra populației locale:

Acești porumbei vor răspândi antraxul la ființele umane. Nimeni nu-și poate imagina cum ar fi situația în care o persoană ar fi infectată cu antrax, când va descoperi acest lucru mult prea târziu ca să mai poată fi salvat. Pe de altă parte, infectarea unei persoane pune în pericol și viețile celorlalți membri ai familiei lui.

3. Impactul asupra populației globale:

Apoi, virusul poate ajunge în alte părți ale lumii. În primul rând, prin turiștii contaminați de porumbei și, în felul acesta, întreaga populație a globului este amenințată. Și, în al doilea rând, acest virus fatal poate ajunge la țările învecinate, prin aceiași porumbei ce zboară dintr-o țară

în alta.

4. Recomandări:

Ar putea să se facă, din când în când, un test obișnuit al ghearelor porumbeilor, pentru a detecta eventualele infestări sau contaminări. Putem selecta câțiva porumbei, la întâmplare, ca mostre pentru testul de antrax și, dacă virusul este găsit, chiar și la unul singur, trebuie declanșată starea de urgență în acea arie și interzis accesul oamenilor, în timp ce acolo se vor face investigații suplimentare, pentru a determina măsura în care s-a produs contaminarea. Pe de altă parte, fiecare porumbel trebuie prins și supus testului de detectare a antraxului, iar cei afectați să fie tratați.

Deversarea de substanțe toxice sau viruși în fântânile sau lacurile din ariile urbane. În viitor, teroriștii își pot exprima ura și furia prin folosirea fântânilor și apelor lacurilor pentru atacuri teroriste. Teroriștii pot amesteca sau deversa substanțe toxice sau viruși letali în aceste ape.

Impactul asupra oamenilor. Dacă o astfel de situație se va produce, va avea un impact dezastruos asupra oamenilor, deoarece, dacă cineva intră în contact cu aceste fântâni sau lacuri toxice, consecințele vor fi fatale.

Impactul asupra păsărilor și animalelor. Această situație va afecta și păsările și animalele, când acestea vor bea apă din locurile afectate de substanțele chimice toxice sau virușii fatali. Acestea, contaminate, vor împrăști substanțele nocive, la rândul lor, în mediul înconjurător și, în cele din urmă, vor afecta și oamenii.

Impactul asupra fertilității solului. Astfel de atacuri teroriste nu vor afecta doar oamenii, păsările și animalele, ci vor avea efecte negative și asupra fertilității solului.

Impactul asupra mediului înconjurător. Având în vedere că oamenii, păsările, animalele și apele fac parte din mediul ambiant, contaminarea lor îi va influența direct, de exemplu, când viruși sau substanțe toxice afectează păsări sau animale, și acestea călătoresc în altă parte, elementele toxice vor fi transportate de acestea și vor cauza diferite boli la alte păsări și animale sănătoase; de asemenea, nu trebuie să uităm că și oamenii sunt posibile victime.

În opinia mea, putem aborda aceste genuri de atacuri teroriste în două feluri:

a) În primul rând, să inventăm și să dezvoltăm dispozitive care să fie instalate în ariile urbane, unde există fântâni și lacuri, și care să le verifice constant compoziția chimică. Dacă dispozitivul detectează urme de substanțe toxice sau virale, alarma să se activeze automat, iar echipele de intervenție să sosească rapid pentru a preîntâmpina contaminarea oamenilor cu apa toxică. Fără îndoială, această metodă este costisitoare, așa că putem folosi o altă metodă, mai ieftină și mai simplă;

b) Ar trebui să punem pești în fântânile și lacurile din zone urbane. Dacă vor fi deversate substanțe toxice, atunci peștii vor muri și așa ne putem da seama că s-a întâmplat ceva rău. Această metodă suportă însă riscuri foarte mari, pentru că, dacă apa lacurilor este poluată cu vreun virus, există riscul ca acesta să nu omoare peștii imediat și să ajungă în corpul uman, atunci când cineva va intra în contact cu apele respective.

Deversarea substanțelor toxice sau a virusilor în terenurile agricole. Ca și în cazul deversării de substanțe toxice în apele lacurilor și fântânilor, teroriștii pot acționa și asupra terenurilor agricole.

Substanțele toxice sau virusii vor pătrunde în recoltele agricole, și o astfel de contaminare poate fi efectuată la scară largă. Astfel, produsele contaminate vor ajunge pe piețe.

Impactul asupra oamenilor:

Desigur, nu există nici o îndoială că, dacă aceste atacuri teroriste se vor petrece, o intoxicare a recoltelor agricole ce ajung pe piețe va provoca pierderi severe.

Recomandări:

Pentru a fi în siguranță, trebuie să testăm fiecare recoltă contra virusilor și toxinelor. Putem lua diferite mostre pentru a determina dacă întreaga recoltă este sănătoasă sau dacă trebuie să fie retrasă de pe piață și supusă investigațiilor.

Incendii în pădurile din zonele urbane:

Pădurile din zonele urbane sunt, de asemenea, unul dintre cele mai vulnerabile locuri în care se pot produce atacuri teroriste. Nu trebuie să fi expert ca să poți incendia o pădure. Singurul lucru pe care îl face un

terrorist în această acțiune este să toarne petrol sau gazolină în pădure, să arunce o brichetă aprinsă și apoi ne putem imagina cu ușurință ce ar putea urma.

Impactul asupra oamenilor:

Se poate produce o pâclă imensă de fum, ceea ce va afecta cu siguranță oamenii, provocându-le probleme respiratorii și pulmonare, în special cetățenilor în vârstă și copiilor.

Impactul asupra mediului:

Incendierile pădurilor au un impact direct asupra mediului, pentru că distrugerea pădurilor înseamnă deteriorarea mediului în sine și, în plus, ecologia globală va fi periculos afectată, ca și stratul de ozon.

Recomandări:

Părerea mea este că, pentru a putea preîntâmpina astfel de atacuri, trebuie să instalăm alarme contra incendiilor în pădurile din zonele urbane, conectate la secțiunile de poliție și de pompieri. Dacă se produce un incendiu, alarmele vor determina acțiunea promptă a echipelor de intervenție.

Concluzii

Terorismul ecologic este o amenințare majoră pentru umanitate. Unii ar putea considera că studiul meu de cercetare se bazează mai degrabă pe ficțiune, dar acțiunile din trecut ale Al Qaeda ne-au indicat faptul că ei au planificat o serie de atacuri ce au avut la bază arme chimice sau otrăvuri și au țintit Europa, însă, din fericire, cooperarea serviciilor de informații cu poliția a dus la deturnarea lor.

Al Qaeda a planificat, de exemplu, atacuri cu sarin la Parlamentul European din Strasbourg și unul cu cianură asupra proviziilor de apă de la ambasada SUA din Roma², ceea ce arată că membrii Al Qaeda nu au limite morale sau umanitare atunci când acționează, nu fac diferența dintre combatanți și necombatanți, sau între civili și militari.

Dimpotrivă, Bin Laden a recomandat, în mod deosebit musulmanilor, să atace SUA și pe aliații săi, inclusiv civili, unde și de câte ori este posibil³.

² Ibidem.

³ Ibidem.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Așa cum am arătat, orice individ se poate folosi de aceste locuri vulnerabile pentru un atac terorist.

Deci, pentru a putea combate terorismul ecologic, mai întâi trebuie să se revizuiască drastic politicile globale americane și europene, toate disputele globale să se încerce a fi rezolvate pe cale amiabilă, prin dialog bazat pe egalitatea părților. Pe de altă parte, trebuie să folosim tehnologie modernă și să inventăm noi instrumente pentru a putea identifica tipurile posibile de terorism, inclusiv să anticipăm terorismul ecologic, deoarece eu consider că „recunoașterea timpurie a posibilelor atacuri teroriste” înseamnă „protecția anticipată a oamenilor și proprietăților acestora”. Cred, de asemenea, că nu este numai de datoria guvernelor sau agențiilor de securitate să conlucreze împotriva terorismului, ci și a fiecărui individ, indiferent de religia sau opiniile sale. Toți trebuie să fim vigilenți atunci când vine vorba de terorism.

PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

*Prof. univ. dr. Adrian POP,
Universitatea "Dimitrie Cantemir"*

Ca și complex de securitate emergent în arealul geopolitic și geostrategic al Orientului Mijlociu extins și regiune direct învecinată Europei extinse, spațiul Mării Negre are o importanță strategică majoră pentru Europa și comunitatea euro-atlantică în ansamblul său. Regiunea este parte a unui proces istoric neîncheiat, de eliminare a moștenirii Războiului Rece și edificare a stabilității și democrației în Europa. Acest proces, început în Europa Centrală, zona Mării Baltice și Europa de Sud-Est, a inclus recent și regiunea Mării Negre.

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 și 11 martie 2004 au dus la o profundă revizuire a geopoliticii globale, subliniind faptul că este posibil ca cele mai mari amenințări de securitate să vină dinspre Orientul Mijlociu extins. Pe fundalul redefinirii *Heartland*-ului, regiunea Mării Negre a fost „redescoperită” de Occident și împinsă „*de la periferie către centrul atenției occidentale*”¹. Devenind o trambulină pentru combaterea terorismului și exportul democrației, regiunea Mării Negre are nevoie de o nouă strategie euro-atlantică, cuprinzătoare, pentru a putea face față conflictelor înghețate, criminalității transfrontaliere, deficitelor democratice, statelor eșuate și înapoierii economice.

Ca sursă a amenințărilor tradiționale și netradiționale la adresa securității și barieră în calea acestora, precum și ca spațiu de combinare a abordărilor concurențiale și cooperative, regiunea Mării Negre cuprinde o varietate de riscuri și probleme, dar și oportunități de rezolvare a acestora. OSCE, Consiliul Europei, UE, NATO și ONU sunt deja prezente în regiune, prin mecanisme și programe specifice. În ultimii

¹Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, “Marea Neagră și frontierele libertății”, în *Policy Review*, Nr. 125, iunie-iulie 2004, pp. 17-26. Articolul a fost republicat în Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG (editori), *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, The German Marshall Fund of the United States, Washington D.C și Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu”, București, 2004, pp. 17-26.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

ani am asistat la un interes reînnoit față de regiune, atât din perspectiva economică, cât și cea de securitate. Summit-ul NATO de la Istanbul a semnalat interesul Alianței Nord-Atlantice de a contribui la stabilitatea și securitatea regiunii. UE a inclus Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Armenia și Azerbaidjan în Politica Europeană de Vecinătate (PEV). PEV urmărește construirea, la periferia UE, a unui „cerc de prieteni” care împărtășesc aceleași principii, valori și standarde ce definesc esența Uniunii Europene. Mai mult, „revoluția trandafirilor” din Georgia, „revoluția portocalie” din Ucraina și tulburările din Kârgâstan s-ar putea constitui în modele pentru Armenia, Azerbaidjan și Republica Moldova. Cu toate acestea, soluționarea conflictelor înghețate întârzie, forțele separatiste sunt din ce în ce mai active, teritoriile necontrolate au devenit raiul activităților criminale, iar dificultățile economice și tensiunile politice sunt bariere serioase în calea alternativelor democratice. Regiunea se plasează în prim-planul geopoliticii și al securității energetice, dar în partea sa estică, unde sunt localizate majoritatea resurselor de energie, securitatea este încă problematică.

Pentru a crea un cerc virtuos și un scenariu victorios în regiunea extinsă a Mării Negre, triumphiul strategic UE-NATO-SUA trebuie să dezvolte un plan pentru viitoarele acțiuni în regiune. Un prim pas în această direcție l-ar putea constitui realizarea unui cadru cuprinzător al cooperării inter-instituționale în regiune, sub forma unui Forum pentru Securitate și Democrație în bazinul Mării Negre, în vederea elaborării graduale a unei strategii euro-atlantice integrate și realizarea unei capacități regionale pentru gestionarea crizelor în zona Mării Negre. Un astfel de Forum, cuprinzând statele membre ale Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN), UE, NATO și SUA, ar trebui să exploreze o arie largă de probleme legate de contribuția organizațiilor internaționale și regionale la îmbunătățirea securității și stabilității în regiunea Mării Negre și să găsească răspunsuri la o serie de întrebări preliminare precum:

- Care sunt provocările și prioritățile de securitate în regiunea Mării Negre?
- Există o viziune comună a țărilor Mării Negre privind provocările regionale și rolul instituțiilor europene și euro-atlantice în regiune?

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- Cum văd organizațiile-cheie, regionale și internaționale, regiunea Mării Negre? Drept o zonă-tampon în raport cu Orientul Mijlociu, sau ca pe o punte spre acesta? Parte finală a coridorului Marea Caspică-Marea Neagră de tranzit al resurselor energetice sau capăt al coridorului strategic Marea Baltică-Marea Neagră? Parte de mijloc a axei geoeconomice emergente Marea Mediterană-Marea Neagră-Marea Caspică sau zonă mediană a axei geopolitice Marea Baltică-Marea Neagră-Marea Adriatică?
- Cum se poate rezolva dilema opțiunii pentru legături mai strânse cu UE și NATO, păstrând, în același timp, relații bune cu Federația Rusă?
- Cum să se evite crearea unor noi linii de divizare, răspunzând, totodată responsabilităților pe care le impun noile frontiere ale NATO și UE lărgite?
- Care este contribuția organizațiilor internaționale (OSCE, Consiliul European, NATO, UE, ONU) la creșterea stabilității în regiune?
- Cât de eficiente sunt organizațiile de cooperare regională la Marea Neagră (OCEMN, GUAM/GUUAM, BLACKSEAFOR, Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei, Procesul de Cooperare în Sud-Estul Europei, Reuniunea miniștrilor apărării din Sud-Estul Europei) și în ce zone converg interesele lor?
- Care sunt metodele-cheie de aprofundare a cooperării în regiunea Mării Negre?
- Care sunt impedimentele aprofundării cooperării în regiunea Mării Negre?
- În ce măsură Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) și Politica Europeană de Vecinătate (PEV) oferă noi oportunități pentru implicarea UE în crizele regionale și conflictele înghețate din regiune (Transnistria, Abhazia, Nagorno-Karabah, Osetia de Sud, Adjaria)?
- Cum pot fi instituționalizate unele dintre aranjamentele de cooperare regională cu caracter informal în bazinul Mării Negre?
- Cât de fezabilă ar fi includerea regiunii Mării Negre pe agenda transatlantică SUA-UE?
- În ce măsură ar putea fi concepută o sinergie a organizațiilor

internaționale și regionale în regiunea Mării Negre?

Obținerea răspunsurilor la aceste întrebări-cheie nu este deloc o sarcină ușoară. Este suficient să spunem că atât cooperarea inter-instituțională a organizațiilor internaționale din regiune, cât și cooperarea multilaterală la nivel regional între actorii locali sunt, în prezent, obstrucționate de o varietate de factori.

Diferențele conceptuale dintre UE și NATO, ce vorbesc, la rândul lor, despre diferențe de viziune și priorități strategice ale celor două organizații în abordarea problemelor de securitate ale regiunii Mării Negre, împiedică o abordare unitară a acestora de către comunitatea euro-atlantică. Prin conceptul „Europa lărgită-noua vecinătate” (*Wider Europe-New Neighbourhood*), UE subliniază ideea formării unui lanț de țări prietene la periferia ei, care să includă, ca o componentă distinctă, regiunea Mării Negre. NATO fie reliefează importanța coridorului energetic Marea Caspică-Marea Neagră, prin conceptul de „Marea Neagră extinsă” (*Wider Black Sea*), referindu-se la țările din regiunea Mării Negre și Caucazul de Sud, fie subliniază faptul că regiunea Mării Negre este o trambulină spre zona strategică frământată a Orientului Mijlociu, prin conceptul de „Orientul Mijlociu extins” (*Greater Middle East*).

Mai mult decât atât, prin Politica Europeană de Vecinătate (PEV), UE este pregătită să ofere „mai mult decât un parteneriat și mai puțin decât calitatea de membru” vecinilor săi estici. Fiind un compromis între dorința noilor vecini de a deveni membri UE și capacitatea limitată a Uniunii de a accepta noi membri, PEV nu oferă noilor state vecine suficiente stimulente de reformă. Prin contrast, lăsându-și ușile deschise pentru viitoare includeri în Planul de Acțiune pentru Aderare (MAP) și, în cele din urmă, în Alianță, ca membri cu drepturi depline, NATO oferă vecinilor săi din regiunea Mării Negre stimulente puternice pentru a se reforma. În plus, combinând cooperarea în sfera reformei militare prin Planul de Acțiune Individual de Parteneriat (IPAP) și Planul de Acțiune pentru Parteneriat în Construcția Instituțiilor de Apărare (PAP-DIB), cu instrumente regionale precum Planul de Acțiune pentru Parteneriat împotriva Terorismului, NATO tinde la crearea unei identități ad-hoc a Mării Negre.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Ultimul aspect este important în special sub incidența faptului că studii empirice au arătat că, în percepțiile elitelor locale, conștiința apartenenței la regiunea Mării Negre este foarte slab evidențiată.

În ceea ce privește cooperarea regională, unul dintre factorii care, în percepțiile elitelor locale, stânjenește cel mai mult cooperarea regională în zona Mării Negre, alături de economiile deficitare, respectiv diferențele dintre statele regiunii Mării Negre în ceea ce privește orientările lor politice și strategice², a început să fie îndepărtat odată cu „revoluția trandafirilor” și „revoluția portocalie” și posibilitatea efectului de domino al acestora în țările învecinate. Această nouă fereastră de oportunitate trebuie folosită pentru revitalizarea Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN), considerată de elitele locale ca având cel mai mare impact printre inițiativele regionale din zonă. Prin adăugarea unor programe din sferele securității energetice și luptei împotriva crimei organizate din regiune, OCEMN ar putea fi eficientizată și „reinventată” ca organizație economică și de securitate.

Concluzionând, se poate afirma că proiectarea stabilității dincolo de granițele actualelor state candidate și membre este cea de-a doua contribuție la securitate și stabilitate durabilă pe care comunitatea euro-atlantică o poate aduce după „bing bang”-ul lărgirii NATO și UE. Din varii motive de securitate, regiunea Mării Negre a devenit o zonă strategică unde o astfel de proiecție este necesară pentru a completa proiectul unei Europe întregi, libere și sigure. Pentru moment, comunitatea euro-atlantică nu dispune de o strategie unificată privind regiunea. Aceasta se datorează unor factori diverși, ce includ diferențele dintre conceptele ce vizează regiunea și abordările în conlucrarea cu statele Mării Negre, precum și lipsa stimulentei pentru reformă. Un prim pas către depășirea actualilor factori perturbatori l-ar putea constitui acela de pune bazele unui Forum pentru Securitate și Democrație în bazinul Mării Negre, care să includă statele membre OCEMN, UE, NATO și SUA, în vederea elaborării treptate a unei strategii euro-atlantice integrate pentru regiunea Mării Negre.

² Adrian POP, „Regionalism, sub-regionalism și securitate în regiunea Mării Negre: rezumat de cercetare”, în *Studiile Euro-Atlantice*, Nr. 7, 2004, Universitatea București, Centrul de Studii Euro-Atlantice, pp. 77-78, 80.

SECURITATEA ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE. OPORTUNITĂȚI, RISURI EXISTENTE, DIRECȚII POSIBILE DE ACȚIUNE

*Colonel CS II dr. Mihai MACUC,
Centrul de Studii și Cercetări pentru Siguranța Națională*

1. Importanța regiunii extinse a Mării Negre pentru România. Oportunități

În contextul evoluțiilor geostrategice și geopolitice de dată recentă, Marea Neagră și statele litoralului său constituie o placă turnantă între spațiul de securitate euro-atlantic (al Uniunii Europene și al Alianței Nord-Atlantice extinse) și regiunile Orientului Apropiat, Caucazului și Asiei Centrale. Acest fapt nu face decât să reconfirme și să pună pe un plan superior vocația și caracteristicile recunoscute și analizate, de-a lungul timpului, mai întâi de către istorici și diplomați, iar, ulterior, de specialiștii în probleme de securitate, ale arealului în cauză.

Percepțiile asupra evoluțiilor viitoare din regiune, dar și asupra priorităților în materia asigurării securității sale diferă însă, de foarte multe ori, după cum o confirmă articolele și studiile de specialitate sau dezbaterile organizate în cadrul grupurilor de experți. Potrivit unora din aceste considerații, regiunea Mării Negre ar trebui să reprezinte, îndeosebi, un pilon întărit al noii granițe estice a NATO și a Uniunii Europene, accentul punându-se, în acest sens, pe necesitatea securizării acestui limes euro-atlantic, pe un model care ar putea fi numit, cu o formulă sui-generis, „pattern-ul intra muros”. Dimpotrivă, vocile care susțin și promovează conceptul regiunii extinse a Mării Negre se bazează pe viziuni care extind aria de interese de securitate a celor doi importanți actori internaționali menționați dincolo de actuala configurație fixată de valurile succesive de extindere, pe baza unei analize ce implică luarea în calcul a contribuției esențiale a acțiunilor de parteneriat și cooperare cu vecinii din est, sud și nord ai NATO și ai Uniunii Europene, intere-

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

sați și capabili să aducă un spor real de securitate și stabilitate, atât pe componenta „hard”, cât și „soft” a acesteia.

Atât pentru primul „pattern” mai sus amintit, cât și pentru cel de al doilea, trebuie relevat un alt element care conferă un caracter aparte regiunii Mării Negre, ca „inimă a Eurasiei” și coridor de legătură între toate punctele cardinale, dar și între multiplele geografii culturale. Marea Neagră a fost și este un spațiu de confluență între populații cu identități culturale și religioase diferite, a căror moștenire istorică a probat, de-a lungul vremii, pe lângă numeroase dovezi de bună conviețuire pașnică, și valențele benefice ale toleranței, dialogului și respectului reciproc, și perioade de neîncredere, tensiuni și confruntare.

Continuitatea maritimă spre Mediterana și Oceanul Atlantic, precum și către bazinul hidrografic al Dunării și altor fluvii include Marea Neagră pe unele dintre cele mai importante rute de comerț și turism. În actualul context al globalizării și amplificării nevoii de resurse de energie, bazinul Mării Negre este important nu doar ca traseu de transport energetic, ci și ca potențial furnizor de material energetic (petrol și gaze naturale). Acest spațiu, care concentrează în prezent atenția unor importanți actori globali, poate fi stabil și securizat numai prin voința și cu contribuția tuturor statelor și organizațiilor internaționale interesate, în cadre instituționale pragmatice și eficiente, menite să promoveze și să protejeze interesele comune ale țărilor decise să participe la acțiunile ce vizează asigurarea unui mediu stabil de securitate.

Importanța intensificării cooperării și colaborării între statele din zonă, precum și oportunitățile existente în această direcție sunt evidente, dacă se au în vedere:

- necesitatea securizării optime a infrastructurii importantelor trasee energetice, prin Marea Neagră, către spațiul Uniunii Europene, dinspre Asia Centrală, Caucaz și Orientul Apropiat;

- necesitatea securizării noii granițe estice a Uniunii Europene și a NATO;

- atașamentul față de valorile democratice, exprimat la nivelul factorilor de decizie și al elementelor societății civile din majoritatea țărilor riverane;

- influența benefică pe care o pot exercita, în direcția

consolidării mediului de securitate regional, prezența în zonă a statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene, precum și participarea statelor riverane sau învecinate în organisme de cooperare internațională și regională (OSCE, BSEC etc.) ori prin intermediul noilor formate de intensificare a Parteneriatului pentru Pace (PfP) și activităților Consiliului de Parteneriat Euro-Atlantic.

Pentru România, una dintre cele șase țări ale litoralului pontic, care are calitatea de membru al NATO și care va deveni în curând și un stat din componența Uniunii Europene, alături de Bulgaria, securitatea și stabilitatea în regiunea Mării Negre și în arealul numit zona extinsă a Mării Negre prezintă o importanță deosebită, având în vedere poziția aparte pe care o deține la gurile Dunării, terminal al unei esențiale căi de tranzit fluviale dinspre și către centrul, sud-estul și vestul Europei.

România are relații de bună vecinătate cu toate statele riverane. De aceea, de la bun început, a fost prezentă în toate acțiunile importante de parteneriat și colaborare regionale, fiind direct interesată în amplificarea și consolidarea acestora, precum și în găsirea unor noi modalități de cooperare internațională, inclusiv pe planul întăririi securității și stabilității, prin extinderea acestora și spre state neriverane, îndeosebi state democratice din spațiul euro-atlantic.

2. Riscuri de securitate existente

În pofida evoluțiilor pozitive din ultima perioadă, regiunea Mării Negre nu este scutită de prezența unor factori de risc care pot induce stări de pericol și amenințări asimetrice la nivel regional și chiar cu impact internațional. Gradul lor de periculozitate poate evolua în funcție de anumite conjuncturi, iar enumerarea într-o anumită ordine nu înseamnă, neapărat, și o prioritizare în funcție de parametrul respectiv:

- **menținerea unor situații conflictuale de joasă intensitate, în faza de îngheț** (Nagorno-Karabah, Osetia de Sud, Transnistria), a căror activare poate contamina și spațiile învecinate și a căror rezolvare se dovedește pe mai departe foarte dificilă;

- **diversitatea problemelor de natură identitară, culturală, precum și de altă natură**, amplificate de diversitatea etnică și

confesională, precum și de cauze socio-economice, politice, ori legate de moștenirea istorică;

- **apropierea geografică de zone marcate în prezent de instabilitate sau având un potențial ridicat de risc în acest sens:** Orientul Mijlociu, granițele Irakului și Iranului, Balcanii de Vest;

- **persistența acțiunilor specifice fenomenului crimei organizate** și dificultățile legate de monitorizarea, prevenirea și controlul acestora prin acțiuni de cooperare regională și internațională;

Acțiunile structurilor criminalității organizate sunt favorizate de climatul politic instabil din unele regiuni și din unele spații limitrofe, de corupție și de starea precară din punct de vedere economic a populației, contribuind la proliferarea contrabandei, migrației ilegale și altor activități infracționale.

- **încercările de extindere a legăturilor grupurilor/grupărilor, organizațiilor și rețelelor teroriste** (Al Qaeda, rețelele cecene și kurde, alte rețele) în regiunea extinsă a Mării Negre;

Cazuistica în materie confirmă tendința de extindere a nucleelor inspirate de doctrinele extremismului islamic și ale Al Qaeda, prin atragerea de noi adepți și implicarea acestora în acțiuni îndreptate împotriva coaliției antiteroriste.

- **tendința de utilizare de către elemente teroriste a filierelor și rutelor infracționalității transfrontaliere**, a suportului logistic și uman al acestora;

- **posibilitatea intensificării acțiunilor pe rutele de migrație ilegală**, în contextul aderării la Uniunea Europeană a statelor riverane Mării Negre;

Fluxurile migraționiste traversează regiunea preponderent pe rute terestre (Ucraina și Turcia fiind plăci turnante), dar unele importante rute ale migrației ilegale din Africa și din Orientul Mijlociu și Orientul Extrem traversează deja bazinul Mării Negre. Ținând cont de măsurile de securizare a frontierelor terestre, întreprinse de statele membre și candidate la Uniunea Europeană, este de așteptat o sporire a fluxurilor de migrație pe rute maritime și fluviale.

- **Traficul ilegal cu materiale strategice, armament, tehnică de luptă și muniție, precum și cel cu droguri;**

Traficul cu armament, tehnică de luptă și muniție este stimulat atât de existența unor mari cantități de arme în regiune, cât și de producția de armament a unor țări riverane. O parte a armamentului traficat se transportă prin porturile de la Marea Neagră, rutele maritime de contrabandă fiind considerate de traficanți mai sigure decât cele terestre.

Traficul cu materiale strategice, consecință a conlucrării între grupări și organizații teroriste și mafiile apărute în regiune, în special în spațiul ex-sovietic, reprezintă, de asemenea, o gravă amenințare la adresa securității și stabilității zonei.

Traficul cu droguri este favorizat de dezvoltarea pieței de producție și consum a stupefiantelor, precum și de schimbarea și diversificarea rutelor, incluzând rute maritime.

● **Apariția și persistența unor vulnerabilități ce pot alimenta factori de risc neconvenționali privind mediul și sănătatea populației** și ineficiența unor mecanisme de coordonare a acțiunilor de protecție în situații de urgențe civile (poluare, pericolul unei pandemii, contrabanda cu bunuri de consum etc.).

3. Acțiuni dezirabile și posibile în direcția întăririi securității și stabilității în regiunea Mării Negre

Poziția constantă a României în raport cu problematica de securitate a regiunii Mării Negre are o veche tradiție. Aceasta se încadrează în concepția și practica asigurării conviețuirii interetnice, precum și a dezvoltării relațiilor de colaborare și cooperare cu statele și națiunile din estul și sud-estul Europei, din spațiul baltic, din bazinul caspic și mediteranean, precum și din Caucaz.

Astăzi, în contextul nou creat de extinderea proceselor de democratizare, există oportunitatea și posibilitatea de a se conferi noi dimensiuni orientărilor și obiectivelor comune îndreptate spre cooperare și conlucrare, care asigură cunoașterea, prevenirea și contracararea factorilor de risc și amenințărilor la adresa securității și stabilității zonei. Aceasta este în interesul și beneficiul tuturor statelor din zonă, dar și din alte spații. Pentru România, dezvoltarea cooperării și întărirea secu-

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

rității și stabilității în regiunea Mării Negre pot contribui la întărirea și amplificarea relațiilor cu Republica Moldova.

Odată cu integrarea tot mai accentuată a regiunii Mării Negre, împreună cu spațiile Asiei Centrale și Orientului Mijlociu, în procesele de mondializare economică, sunt dezirabile și posibile următoarele acțiuni:

- menținerea și dezvoltarea formulelor preexistente de cooperare intraregională, inclusiv prin implicarea mai activă a Uniunii Europene și a statelor membre NATO, precum și a celor care participă în acțiunile de parteneriat, prin Pfp, PAP și EAPC;

- atragerea în formule de cooperare eficiente a unor state neriverane democratice, care manifestă interes în acest sens și pot aduce un real plus de securitate regiunii;

- menținerea și dezvoltarea actualelor mecanisme de schimb de informații la nivelul regiunii Mării Negre, îndeosebi pentru sprijinul cooperării pe problemele de securitate „soft” (identificarea, prevenirea și contracararea amenințărilor transfrontaliere și acțiunile de combatere a fenomenului crimei organizate).

CONFLICTUL TRANSNISTREAN ȘI SECURITATEA MĂRII NEGRE

*CSII dr. Petre DUȚU,
CSSAS, UNAP "Carol I",
Căpitan dr. Pavel DUȚĂ*

Procesele, fenomenele, faptele și evenimentele sociale, economice, politice, militare, culturale și ecologice ce se produc într-un spațiu geografic și geostrategic sunt interdependente și se influențează, mai mult sau mai puțin semnificativ, unele pe celelalte. Uneori, aceste procese, fenomene și evenimente, definite prin complexitate și multidimensionalitate, pot să constituie riscuri și amenințări la adresa securității naționale, regionale și chiar globale.

Acesta pare a fi cazul conflictului transnistrean, care, prin caracteristicile și efectele sale, reprezintă o continuă sursă de insecuritate atât pentru statele din zonă, cât și pentru spațiul Mării Negre. Analiza impactului său asupra securității Mării Negre va pune în evidență pericolozitatea sa pentru menținerea securității zonei într-o stare de normalitate, adică o stare compatibilă cu derularea vieții și activității umane, pe toate planurile, fără disfuncționalități majore, în statele riverane acesteia.

1. Conflictul transnistrean - sursă de insecuritate în zonă

Conflictul transnistrean a fost și este perceput diferit de către actorii interesați și/sau implicați în derularea sa. Astfel, populația Republicii Moldova, partidele politice, societatea civilă, ca și guvernarea acestei țări, îl privesc ca pe un eveniment deosebit de important, atât prin consecințele sale pentru evoluția întregii vieți și activități din societatea moldovenească, cât și prin efectele sale asupra securității din zonă.

Practic, astăzi, acest conflict este unul nerezolvat, deși fiecare dintre cei implicați/interesați a avansat propria soluție.

Despre acest conflict s-au scris și publicat diverse materiale și s-a discutat mult și, fără îndoială, dezbaterile vor continua. S-a spus despre el că este un conflict geostrategic și geopolitic, în care sunt interesați atât actori statali (R. Moldova, Rusia, Ucraina, România), cât și nonstatali (OSCE, ONU). În același timp, s-a afirmat că este un conflict politic și etnic. Se pare că cea mai apropiată de adevăr este aprecierea că „problema transnistreană are mai curând la origine un conflict intercultural, ce a căpătat, după noiembrie 1989, un tot mai pronunțat caracter de conflict geopolitic”.¹

Republica Moldova a apărut, ca stat independent, la 27 august 1991, în calitate de succesor al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM), care fusese creată în 1940, după anexarea de către URSS a Basarabiei (spațiul dintre râurile Prut și Nistru, cu denumirea istorică de Basarabia). Teritoriul RSSM (37 mii de km²) a fost constituit din Basarabia și o parte din teritoriul fostei Republici Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM). Pentru justificarea expansiunii teritoriale și creării statalității „sovietice socialiste moldovenești”, statul sovietic a promovat o politică dură de deznaționalizare și de creare a „noului popor”, adică a celui „moldovenesc”. Momentul-cheie al „moldovenismului sovietic” a fost românofobia, inoculată prin toate mijloacele statului totalitar (deportări, nimicirea fizică a intelectualității, foametea artificială din 1947, „spălarea creierilor” etc.). Trecutul istoric diferit al acestor două părți componente ale RSSM, ca și structura etnică diferită a populației, a determinat atitudini dominante diametral opuse la procesele politice ce au urmat, după 1985, în spațiul sovietic.

În condițiile politicii de „perestroika”, inițiată de Mihail Gorbaciov în 1985, în toate fostele republici unionale a devenit posibilă abordarea problemei emancipării naționale a populației autohtone. Aceste două momente, *emanciparea națională a populației autohtone* și *transformarea RSSM într-un stat independent*, au provocat o atitudine ostilă în centrele industriale din zona de est a Republicii Moldova. Starea de spirit dominantă din această regiune și greșelile tinerei democrații din Moldova au fost abil exploatare de către conducerea URSS, iar după 1991 – de Federația Rusă. La agravarea situației au contribuit și trupele

¹ Oleg SEBERIAN, *Conflictul transnistrean: geopolitică și geoistorie*, <http://ro.altermedia.info/p.2>.

fostei Armate a 14-a, ale cărei unități au fost dislocate după 1945 în orașele din zona de est a Republicii Moldova. Această suprapunere de factori negativi a provocat, în primăvara anului 1992, un conflict armat de proporții între puterea constituțională și regimul separatist, în urma căruia ultimul a instaurat controlul deplin asupra a 12% din teritoriul Republicii Moldova și a circa 700.000 de locuitori.

În soluționarea conflictului transnistrean s-au implicat diferit, atât o serie de actori statali cu interese diverse în zonă (Rusia, Ucraina, România), cât și nonstatali (organizații regionale - OSCE și internaționale - ONU, prin Înaltul Comisariat).

Cel mai mult s-a implicat OSCE, datorită scopului și naturii sale, ca organizație de securitate și cooperare regională (europeană). Pe ansamblu, strădaniile OSCE pentru găsirea unor soluții viabile conflictului din Transnistria au fost fără efecte semnificative. Motivul principal al insuccesului său îl constituie regula consensului, adică unanimitatea fără de care nu se poate lua nici o decizie. Or, Rusia este membru al acestei organizații și se folosește de această prevedere ori de câte ori socotește că îi sunt lezate în vreun fel sau altul interesele în zonă.

În plus, credibilitatea OSCE a suferit serios atunci când reprezentanții acesteia din Moldova fie și-au depășit mandatul încredințat, fie au acționat într-o manieră părtinitoare, favorizând în mod evident una din părțile implicate în conflict².

Procesul soluționării conflictului transnistrean sub patronajul OSCE a parcurs o serie de etape, denumite diferit, în funcție de reprezentarea socială dominantă despre evenimentul analizat. Astfel, la început s-a vorbit de „conflictul transnistrean”, apoi de „federalizare” și, în final, de „regionalizare”³. În 2005, au fost propuse mai multe planuri de soluționare a acestui conflict. Mai întâi, este vorba de Planul Iuscenko, apoi Planul lui Basarov și, în fine, Planul Chișinăului.

În prima parte a anului 2005, OSCE - for european, în sarcina căruia a rămas rezolvarea crizei transnistrene - a invitat oficial România,

² Cf. dr. Dan DUNGACIU, *OSCE și Republica Moldova*, <http://www.studiidesecuritate.ro/p.5>

³ Vezi *** *Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România*. București, Editura UNAp, 2004, pp. 384-392.

UE și SUA să intre în negocierile privind Transnistria⁴, deși ulterior a renunțat la a mai chema și statul român la soluționarea acestui conflict. În același timp, președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a avansat, în aprilie 2005, ideea autonomiei Transnistriei⁵. În acest sens, Parlamentul a aprobat *Legea cu privire la principiile de bază ale statutului juridic al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)*, document care prevede crearea, în cadrul Republicii Moldova, a unei autonomii pentru Transnistria, care va permite transnistrenilor să aibă propriul Parlament, propriul Guvern, buget, drapel și imn. De asemenea, documentul stipulează că Republica Moldova și regiunea autonomă transnistreană vor avea o singură politică externă, aceeași armată, o bancă națională și o monedă comune⁶. Opiniile privind conținutul și posibilele efecte ale acestei legi sunt diferite. Astfel, Partidul Socialiștilor „Patria-Rodina” consideră că *Legea cu privire la principiile de bază ale statutului juridic al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)* este o dovadă „a nedorinței ferme și a incapacității actualei puteri de a soluționa problema transnistreană și de a unifica țara pe cale pașnică, în baza înțelegerilor anterioare și a compromisului dintre părți”⁷.

La rândul său, Federația Rusă a criticat modul de adoptare, de către Parlamentul de la Chișinău, a *Legii cu privire la principiile de bază ale statutului juridic al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)*, apreciind-o drept „contraproductivă”. Moscova consideră drept „acțiune unilaterală” adoptarea Legii menționate.

Potrivit sursei citate, planul ucrainean de reglementare a conflictului transnistrean, la care au făcut trimitere și deputații moldoveni, prevede ca părțile să se abțină de la acțiuni unilaterale.

În opinia Moscovei, această lege „complică perspectiva revenirii la masa tratativelor și îngreunează eforturile mediatorilor din partea Rusiei, Ucrainei și OSCE de a acorda susținerea necesară în elaborarea de către părți a unui statut special pentru Transnistria, în componența

⁴ Vezi George COMAN, *OSCE cheamă România în Transnistria*, <http://www.ziua.net/display.php?id=6955&data=2005-03-1>

⁵ Vezi George COMAN, *Voronin propune autonomia Transnistriei*, <http://www.ziua.net/display.php?id=9605&data=2005-04-14>

⁶ Ibidem.

⁷ *Partidul Socialiștilor Patria-Rodina consideră că legea despre statutul Transnistriei este un ultimatum dat celorlalți participanți la procesul de negocieri*, <http://www.azi.md/news ?ID=35342>

Moldovei”⁸. Această opinie dovedește că Rusia nu renunță la menținerea influenței sale semnificative în zonă.

Conflictul transnistrean reprezintă, în continuare, o potențială sursă de instabilitate în zonă, datorită următoarelor considerente : *existența unor forțe și arsenale militare, pe teritoriul R. Moldova, ce aparțin unui stat străin, respectiv Rusiei; autoproclamata republică transnistreană nu este recunoscută pe plan internațional ca stat; activitățile economice, și nu numai, derulate pe teritoriul din stânga Nistrului nu respectă legislația în vigoare emisă la Chișinău de autoritățile legale ale statului independent și suveran, recunoscut internațional - R. Moldova ; măsurile diverse adoptate de separatiștii de la Tiraspol aduc prejudicii în diferite domenii (economic, social, politic, cultural, militar etc.) și atingere suveranității statale a R. Moldova ; motivele reale sau cele declarate care au generat evenimentele din martie – iulie 1992 nu au dispărut ; exemplul oferit de separatiștii de la Tiraspol ar putea constitui un îndemn și pentru grupuri de interese din alte zone ale continentului, și nu numai, de a cere autonomie și ruperea de statul din care fac parte.*

Soluțiile avansate separat de către cei implicați (Rusia, Ucraina, OSCE și R. Moldova) nu au fost acceptate de părțile aflate în conflict și, prin urmare, nu au fost transpuse în practică. Caracteristic pentru aceste soluții este faptul că *aduc atingere integrității teritoriale, independenței și suveranității R. Moldova și urmăresc să statueze dominația Moscovei pe întreg teritoriul R. Moldova*, prin menținerea efectivelor și arsenalelor militare rusești în Transnistria. În realitate, cauzele reale ale conflictului transnistrean nu sunt eliminate, prin aplicarea în practică a oricăruia dintre proiectele propuse, ci rămân „înghețate”, așteptând momentul prielnic manifestării active.

România, pe viitor, ar trebui să se implice mai activ decât a făcut-o până în prezent în rezolvarea conflictului transnistrean, datorită următoarelor motive: *în teritoriul din stânga Nistrului, 30,9% din populație este de naționalitate română* (potrivit recensământului realizat de Tiraspol în toamna anului 2004). Și, așa cum alte state (vezi Ungaria) se preocupă îndeaproape de conaționalii lor, aflați ca cetățeni ai altor state,

⁸ Federația Rusă apreciază drept contraproductivă legea cu privire la prevederile de bază ale statutului special al Transnistriei, adoptată de Parlamentul de la Chișinău, <http://www.azi.md/news?ID=35.322>

la fel și statul român are această obligație morală, și nu numai; *menținerea cauzelor care au generat conflictul transnistrean poate conduce la tensionarea situației din zonă* și este posibil să producă daune diverse intereselor naționale ale României; *climatul permisiv promovată de separatiștii de la Tiraspol poate conduce la dezvoltarea pe teritoriul din stânga Nistrului a unor focare active ale crimei organizate*, ceea ce s-ar răsfrânge negativ și asupra României; *rolul României, de generator de securitate în zonă, o obligă să se implice mai activ în găsirea și aplicarea celor mai adecvate soluții de rezolvare a conflictului transnistrean; România este stat membru al NATO și acest statut înseamnă responsabilități suplimentare în domeniul stabilității și păcii în zonele de interes proprii și ale Alianței.*

Implicarea organizațiilor internaționale și regionale, precum și a statelor lumii care au puterea economică, militară și morală necesară în soluționarea conflictului ar trebui să fie mai consistentă și mai semnificativă decât până acum. OSCE, prin tot ceea ce a întreprins, a dovedit că nu are puterea și capacitatea de a soluționa efectiv acest conflict. În plus, unii reprezentanți ai acestei organizații au acționat în mod partizan, avantajând una din părțile implicate în conflict. Soluționarea efectivă și eficientă a conflictului transnistrean trebuie să fie opera eforturilor concertate ale ONU, UE, SUA, în principal, și a statelor cu interese directe în zonă (România, R. Moldova, Ucraina și Rusia), în special.

2. Regiunea Mării Negre - caracteristici geopolitice, geostrategice și geoeconomice

Regiunea Mării Negre este o parte componentă a unei zone mai mari, cea balcano-caucaziană, care posedă un potențial enorm atât sub aspectul uman (are o populație de 400 milioane de oameni), cât și al resurselor naturale (rezerve de petrol și gaze naturale în Caucaz).

În plus, pe teritoriul regiunii există câteva culoare strategice, prin care statul ce le controlează poate influența cu succes atât situația din această zonă, cât și de dincolo de spațiul cuprins între Focșani (România) și Nistru. Este vorba de culoarul strategic Crimeea, Georgia, Bosfor, Dardanele și zona localizată la hotarele acesteia.

Crimeea este punctul de plecare în proiectarea influenței asupra întregului acvatoriu al regiunii. De aici continuă „luptă” a marilor puteri, printre care și Rusia, de a stăpâni acest teritoriu. De fapt, peninsula oferă avantaje esențiale în ceea ce privește controlul asupra întregii regiuni a Mării Negre. Dispariția URSS de pe harta politică a lumii a accentuat „bătălia” pentru acest spațiu. În prezent, Ucraina deține acest teritoriu. Materialul lansat de Aleksandr Susko⁹, la Conferința internațională de la Constanța, din august 2005, reflectă în detaliu intențiile Ucrainei față de regiunea Mării Negre, acoperind toate aspectele acestei probleme - de la coridoarele de transport energetic până la cooperarea regională - sub pretenția că „Regiunea Mării Negre trebuie să fie definită ca un spațiu natural al intereselor ucrainene”. În același timp, este subliniat faptul că „Ucraina trebuie să joace un rol semnificativ în organizarea unui nou sistem de ordine regională¹⁰”. „Marele premiu pentru Ucraina ar fi dacă ar putea să reușească să se stabilească în calitate de transportator major al petrolului caspic către Europa”, arată Aleksandr Susko. Studiul citat subliniază că „Ucraina conține rutele de transport petrolier pe axele est-vest și nord-sud”. În prezent, Ucraina deține controlul asupra rutelor de transport petrolier european, varianta de transport prin Marea Neagră urmând să spargă acest control. Însă ambițiile Kievului de a-și păstra poziția în transportul petrolier sunt clar indicate în fraza „în calitate de rută strategică de transport energetic pentru Europa Occidentală, Ucraina devine un centru de regularizare a problemelor geoeconomice”. Materialul lui Aleksandr Susko afirmă că, „datorită unor politici inconsistente, Ucraina folosește prost ocazia de a obține un loc conducător printre transportatorii regionali de petrol și chiar riscă să fie exclusă din acest proces”. Rusia este blamată intens pentru acest fapt, deoarece nu doar „a dezvoltat activ coridoare de transport în jurul Ucrainei, ci și-a și apărat interesele naționale”.

Un alt aspect important al zonei asupra căruia a insistat autorul citat l-a reprezentat Transnistria. În acest sens, se apreciază că „încercarea

⁹ Fundația germană Friederich Ebert a organizat la Constanța, în 13-14.08.2005, conferința internațională cu tema „*Regiunea Mării Negre - către un parteneriat al secolului XXI*”. În cadrul acestei conferințe, Aleksandr Susko (Centrul pentru Pace și Politică Externă al Ucrainei) a prezentat un material despre intențiile Ucrainei față de Marea Neagră, http://www.greenmedia.info/rom/more/A1185_0_3_0_M

¹⁰ *Ucraina vrea controlul Mării Negre*, http://www.Greenmedia.info/rom/more/A1185_0_3_M

Uniunii Europene de a juca un rol superior în spațiul transnistrean duce lipsă de instrumente și de voință politică pentru implementarea *modelului balcanic* în regiunile de conflict. De aceea, printre sarcinile majore ale Uniunii Europene - menționează sursa citată - se numără intensificarea presiunii asupra țărilor care au capacități în regiune, aparent Federația Rusă și mai ales Ucraina”. Mai mult, studiul citat apreciază că Ucraina este singura țară capabilă să rezolve conflictul transnistrean, iar această rezolvare ar constitui cheia de acces a Kievului în Uniunea Europeană. „Ucraina - afirmă Aleksandr Susko - este singurul jucător din regiune care poate influența ambele părți și care are o influență unică în Transnistria. Ucraina este așteptată să conducă o politică eficientă în această problemă. În mod informal, rezolvarea acestui conflict este deja prezentată ca o cheie pentru aderarea la Uniunea Europeană”.

Totodată, studiul amintit prezintă proiectul de realizare a canalului Bâstroe ca fiind unul în care nu există probleme majore, nici de încălcare a tratatelor internaționale, nici de evaluare a impactului ecologic. Aleksandr Susko susține că, „pe baza rezultatelor studiilor privind efectele asupra mediului, a fost preferată varianta Bâstroe. Analiza comparativă a impactului celorlalte variante asupra mediului și faunei au indicat rezultate aproape identice”. Nu există nici o explicație pentru refuzul Kievului de a prezenta Bucureștiului studiile sale de impact ecologic, în conformitate cu acordurile bilaterale. Pe de altă parte, studiul citat prezintă pe larg acțiunile internaționale ale României împotriva canalului Bâstroe, menționând că „numărul acțiunilor și nivelul lor confirmă faptul că România a elaborat și implementează o strategie coerentă pe scară largă, pentru a preveni crearea unei rute alternative între Dunăre și Marea Neagră”. Din punctul de vedere al lui Susko, „proiectul Bâstroe nu a fost *crimă împotriva naturii*, ci doar un proiect care nu a fost destul de bine elaborat și implementat de către guvernul Kucima-Ianukovici, care nu a fost transparent, producând astfel probleme poziției internaționale a Ucrainei”.

Întreg studiul menționat se dorește o justificare a poziției de lider în regiune, la care Ucraina aspiră și pe care se crede îndreptățită să-l obțină, în dauna celorlalte state riverane Mării Negre. Georgia reprezintă o altă verigă-cheie a regiunii Mării Negre. Teritoriul pe care-l ocu-

pă aceasta a ajuns să fie scena pe care se ciocnesc interesele Rusiei și NATO. Țara constituie artera de transport a Caucazului de Sud. După ce a fost pus în aplicare proiectul Conducta de bază de export Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTD), Georgiei i-a revenit rolul de teritoriu de importanță geostrategică și geoeconomică exclusivă pentru Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană. Realizarea proiectului BTD le va permite SUA și Europei să evite șantajul din partea țărilor membre ale OPEC în domeniul formării prețurilor la petrol. Funcționarea stabilă a proiectului BTD poate fi asigurată doar în cazul creării unui sistem complex de securitate, inclusiv prin admiterea Georgiei în NATO. Rusia nu este interesată de apariția unor căi alternative de transportare a gazelor naturale și petrolului, care să ocolească teritoriul său, scop în care, pentru a elimina din start o astfel de situație, a și creat pe teritoriul Georgiei două formațiuni parastatale „marionete”, pseudoindependentele Abhazia și Osetia de Sud. Tendința de a destabiliza cu orice preț situația în Caucaz explică crearea sistemului „haosului dirijat”, declanșarea și menținerea activă a conflictului din Cecenia.

Conflictul dintre Chișinău și Tiraspol este o verigă importantă în sistemul de securitate euro-atlantic din regiunea Mării Negre. Existența lui generează contradicții în domeniul cooperării regionale. Un pericol pentru stabilitatea și securitatea regională îl prezintă și *componenta ideologică a zonei de conflict*. În Transnistria, ca și în alte zone de conflict din statele situate în regiunea Mării Negre, cu eforturile Rusiei, a fost instalat un model arhaic, care funcționează în chip de formațiune parastatală, constituind *de facto* o enclavă criminală, dotată cu toate instrumentele nelegitime specifice. Aceste zone constituie un loc ideal pentru înființarea „off-shore-ului negru”, cu circuit ilegal de mărfuri, incluzând armament și droguri. Volumul anual al acestui circuit este estimat la circa două miliarde de dolari americani¹¹. Astfel de enclave sunt atractive pentru reprezentanții terorismului internațional, care, în mod firesc, pot acționa nestingheriți de autoritățile autoproclamate ce le conduc. Componenta ideologică a zonelor „conflictelor înghețate” este marcată, potrivit lui Boris Asarov, de amplificarea tendințelor de

¹¹ Cf. Boris ASAROV, președintele Asociației transnistrene „Pro Europa”, *Zona Mării Negre și Republica Moldova: motive de securitate sporită și perspective euro-atlantice*, <http://www.azi.md/news?ID=34958>

manifestare a intoleranței naționale, antisemitism și xenofobie. În acest context, obiectul îngrijorării țărilor GUAM este absolut clar: toate s-au ciocnit de conflicte interne sau pericolele acestora și, în fiecare caz, era prezent *interesul rusesc* în toata splendoarea lui: în Transnistria (Republica Moldova), în Abhazia și Osetia de Sud (Georgia), în Karabahul de Munte (Azerbaidjan) și în Crimeea (Ucraina).

Bulgaria și Turcia sunt alte două state riverane, ambele membre NATO. Prin urmare, rolul lor în regiune în ceea ce privește securitatea este și va fi unul semnificativ. În plus, Turcia a avansat și o serie de propuneri de cooperare economică a statelor riverane Mării Negre (în iunie 1992 s-a creat Zona de Cooperare Economică a Mării Negre, care își propunea instaurarea unei zone de liber schimb și stabilirea unor multiple conexiuni).

Rusia este cel mai mare stat riveran la Marea Neagră. Interesele sale geostrategice, geopolitice și geoeconomice se pare că au rămas aceleași cu cele din timpul defunctei URSS. De aici și îndârjirea cu care își apără pozițiile deținute anterior în regiune. Totuși, atunci când se proiectează activități de perspectivă, pe toate planurile, de către celelalte state riverane Mării Negre, se cere luarea în calcul a Rusiei, a puterii sale militare, economice și nu numai, dacă se dorește evitarea unui eșec. Conflictul transnistrean, cel din Azerbaidjan și din Georgia se pare că nu sunt străine de implicarea Rusiei. În același timp, potențialul uman, resursele naturale, puterea militară etc. de care acest stat dispune îi obligă pe ceilalți actori, statali și nonstatali, din regiune să țină seama de opiniile și atitudinea sa față de tot ceea ce doresc să întreprindă, pe orice plan. Atragerea Rusiei în proiectele economice, militare, politice și nu numai inițiate de către statele riverane Mării Negre se poate dovedi benefică pentru securitatea, pacea și stabilitatea regiunii.

Totuși, regiunea Mării Negre oferă imaginea unei zone în plină evoluție, care ar putea forma în viitor un spațiu economic coerent, dar care rămâne mereu traversat de contradicții profunde, pentru a considera această evoluție ca efectuată. Este posibil ca dorințele de dezvoltare economică a acestei regiuni să găsească, în viitor, mijloacele de a elabora și pune în practică proiectele de dezvoltare atât pe plan geopolitic, cât și socio-economic. În plus, valurile de extindere din ultimul deceniu ale

NATO și ale Uniunii Europene au transformat regiunea Mării Negre în granița de est a spațiului occidental de securitate și prosperitate. România, ca stat membru NATO, *se confruntă acum la frontiera estică cu o serie de riscuri care, de fapt, constituie amenințări strategice pentru securitatea întregii comunități euro-atlantice*, pentru că țările din regiunea Mării Negre reprezintă, astăzi, primul front în combaterea principalelor riscuri și amenințări care preocupă cetățenii europeni: migrația ilegală, traficul ilicit de narcotice, arme, ființe umane, crima organizată, corupția, fraudă, conflictele înghețate (cum este cazul Transnistriei), proliferarea armelor de distrugere în masă¹².

Marea Neagră reprezintă, deci, o mare provocare strategică pentru comunitatea transatlantică, ce trebuie să proiecteze securitate și stabilitate mai departe de granițele sale. În acest context, este firesc ca România să își asume responsabilitățile ce îi revin, ca partener și aliat activ al celorlalte state europene, și să contribuie pe măsura potențialului ei la rezolvarea problemelor de securitate ale comunității euro-atlantice. Prin urmare, întărirea cooperării și solidarității regionale sunt esențiale pentru securitatea în regiunea Mării Negre. Pentru România, realizarea acestui obiectiv este însă complementară preocupărilor sale privind integrarea europeană. De asemenea, axa București – Londra - Washington, pe care politica externă și de securitate a României încearcă să o întărească, include, în mod obligatoriu, nucleul strategic reprezentat de Uniunea Europeană.

Interesul manifestat de România pentru proiectele de cooperare economică între țările riverane Mării Negre ține, înainte de toate, de poziția sa geostrategică, ce a determinat-o întotdeauna să joace un rol de intermediar între Orient și Occident, iar în prezent, și de calitatea sa de stat membru al Alianței Nord-Atlantice și, în curând, al Uniunii Europene. Prin poziția sa, prin potențialul economic, demografic și militar, România se afirmă ca unul dintre pivoții strategici din Balcani. În plus, ea joacă rolul de punte de legătură între Orient și Occident.

Pentru România, ieșirea la Marea Neagră prezintă și alte interese decât cel al unei simple națiuni riverane. Astfel, importanța strategică și

¹² Mihai STĂNIȘOARĂ, *Promovarea regiunii Mării Negre este și în interesul statelor UE*, ziarul ZIUA din 06.05.2005

comercială a portului Constanța crește și mai mult, odată cu deschiderea canalului Rin-Dunăre. Această arteră fluvială va face legătura între orașele germane Bamberg, în nord, și Regensburg, în sud, și va „uni” Dunărea de Main, afluent important al Rinului. Vapoarele vor putea circula liber de la Rotterdam la Constanța.

În același timp, Marea Neagră constituie o miză strategică majoră după dispariția URSS. Căci înapoia Turciei stă voința SUA de a construi căi de acces care să înconjoare Rusia, pentru a ajunge la bogățiile naturale din Caucaz și din Asia Centrală și pentru a garanta hegemonia „noii ordini mondiale”. În aceasta constă sensul major al proiectului GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan, Moldova) pus în practică cu Marea Neagră ca pivot. Activitatea acestui organism economic nu a fost prea evidentă și eficace, dovadă fiind și faptul că țările membre s-au orientat, între timp, spre alte direcții (UE și NATO), iar Uzbekistanul a ieșit din organizație. De asemenea, în această regiune se află efectele politicii duse de Washington pentru a împiedica o apropiere între Ucraina și Rusia, pentru ca aceasta din urmă să nu poată deveni un element de contragreutate internațional. Totodată, Marea Neagră reprezintă frontiera orientală a comunității euro-atlantice cu Orientul Mijlociu extins. Ținând seama că Afghanistanul, Irakul și Iranul se află în fruntea listei sfidărilor strategice cu care se confruntă Occidentul, ancorarea democrației și securității în aceste noi țări-frontieră ale comunității euro-atlantice a devenit o prioritate pentru Statele Unite și Uniunea Europeană¹³. Așa se explică, într-o bună măsură, intervenția coaliției militare internaționale în Irak, împotriva regimului dictatorial al lui Saddam Hussein.

3. Activitatea statelor riverane Mării Negre pentru securizarea acestei regiuni

Unii analiști apreciază că începutul secolului al XXI-lea este marcat de o schimbare calitativă a situației în bazinul Mării Negre¹⁴. În susținerea afirmației sunt prezentate câteva „focare”, capabile să afecteze

¹³ Prof. ing. Titu I. BĂJENESCU, *Economie: Integrarea euro-atlantică și țările de pe litoralul Mării Negre*, <http://www.icr.ro/curierulromanesc/?module=display&story>

¹⁴ Cf. Boris ASAROV, *op. cit.*

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

securitatea în bazinul Mării Negre: pericolul extinderii terorismului internațional; intensificarea migrației ilegale, a traficului de droguri și a diverselor operațiuni de contrabandă dinspre Asia spre Europa, Marea Neagră jucând rolul de punte specifică între cele două continente; apariția și dezvoltarea unor grupări criminale transnaționale, ca urmare a nivelului diferit de dezvoltare a țărilor riverane. De exemplu, pe teritoriul Republicii Moldova și al Georgiei activează enclave interlope, care constituie amenințări la adresa securității statelor din zonă, prin rețeaua de acțiuni și activități organizate și desfășurate; politica Federației Ruse în zonă este un alt element de insecuritate. Regiunea Mării Negre se află sub o dublă influență, pe de o parte, a NATO, prin statele sale membre riverane acestei mări și, pe de altă parte, a Rusiei, care încearcă să promoveze o politică proprie (sub forma amestecului în treburile lor interne), prin care să impună țărilor din regiune modelul său de funcționare.

Țările riverane Mării Negre au un interes fundamental în securizarea propriei regiuni, în expansiunea democrației și contracararea terorismului pe o arie cât mai largă. În acest context, ele trebuie să caute și să propună soluții proprii pentru realizarea acestor interese, valorificând specificul și similitudinile regionale, cultivând cooperarea și solidaritatea reciprocă. Problematika Mării Negre se cuvine tratată de către fiecare stat riveran ca o chestiune vitală, de interes național și nu numai. În acest sens, România are capacitatea de a sprijini activ și eficient eforturile de consolidare a democrației în statele din vecinătatea sa: Ucraina, Republica Moldova, Georgia. În calitatea sa de actor important în zonă, țara noastră poate și trebuie să dezvolte continuu și sistematic o politică regională coerentă, dinamică și anticipativă, centrată pe o înțelegere profundă a acestor evoluții. Efortul acesteia de a promova regiunea Mării Negre ca o arie geopolitică importantă, în care se încearcă să se dezvolte o politică regională integratoare, este și în interesul statelor din Uniunea Europeană, pentru că alimentează dinamismul proceselor de transformare democratică în arhitectura lărgită de securitate euro-atlantică.

Alianța Nord-Atlantică, prin statele sale membre riverane la Marea Neagră, este prezentă în această regiune, consolidând astfel

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRĂ

securitatea și stabilitatea în zonă și edificarea unui model de cooperare. De fapt, zona reprezintă traseul comercial principal între Est și Vest, mai cu seamă din punct de vedere al transportării resurselor energetice. Ca rezultat, regiunea unificată de securitate s-a lărgit și Marea Neagră a încetat să mai fie izolată, „devenind” o continuare a legăturii între zonele mediteraneană, cea caspică și resursele energetice ale Caucazului, Kazahstanului și Orientului Apropiat.

Posibila admitere a Georgiei, Ucrainei, iar în eventualitatea modificării Constituției - vizavi de statutul de neutralitate - și a R. Moldova în NATO va conduce la întărirea controlului centralizat asupra spațiului aerian continental și asupra regiunii Marii Negre în ceea ce privește lupta cu criminalitatea organizată și migrația ilegală, existente și manifeste în zonă. Posibilitatea construcției unor noi baze mobile pentru desfășurarea rapidă de trupe în hotarele uneia dintre cele mai instabile regiuni din lume constituie încă un atu strategic, pe care Alianța îl poate deține prin prezența sa în spațiul de la Delta Dunării până în Crimeea și Caucaz.

Prezența NATO în zona litoralului și acvatoriului Mării Negre ar garanta securitatea Europei. Controlul asupra resurselor energetice ale Caucazului și spațiului caspic ar putea deveni un factor facilitator al extinderii zonei de responsabilitate NATO la Marea Neagră. Astfel, hotarul de Est al NATO, în următorii ani, s-ar putea axa pe mările Baltică și Azov, iar cel de Sud ar trece prin Caspica și Turcia, garantând condiții optime pentru planificarea apărării și rezistenței în fața pericolelor asimetrice.

Posibila includere în Alianța Nord-Atlantică a Georgiei, Ucrainei și Republicii Moldova va completa golul existent astăzi în zona de responsabilitate a NATO în Sud-Est și va spori puterea, flexibilitatea și mobilitatea Alianței, încheind, practic, construcția regiunii euro-atlantice.

Unul din rolurile-cheie în politica Alianței Nord-Atlantice la Marea Neagră îl joacă România, pe teritoriul căreia se poate crea un centru din care ar fi posibilă dirijarea proceselor din cele mai îndepărtate puncte ale continentului, precum și a coridoarelor strategice europene.

4. Impactul conflictului transnistrean asupra securității regiunii Mării Negre

Conflictul transnistrean are un impact puternic și semnificativ asupra securității bazinului Mării Negre, prin multiplele implicații pe care le generează pe toate planurile (*social, economic, militar, cultural, al relațiilor internaționale*). Astfel, rămânerea acestui conflict într-o stare „de așteptare a soluționării sale” menține în zonă o sursă de insecuritate și instabilitate, care afectează atât climatul din regiune, cât și natura relațiilor dintre statele riverane Mării Negre. Astfel, se perpetuează o stare de suspiciune și neîncredere între statele cu interese în Transnistria, ceea ce are efecte colaterale semnificative, pe toate planurile (economic, politic, militar, al relațiilor interstatale). În plus, nesoluționarea conflictului este un pericol pentru securitatea din zonă și prin materializarea practicii „faptului împlinit”, în sensul că un grup uman dintr-o țară, susținut de forțe externe adecvate, poate produce o separare teritorială, practic, o secesiune într-un stat suveran și independent, creând astfel o „nouă” entitate statală. Comunitatea internațională, de regulă, nu acceptă o asemenea atitudine și acțiune practică, fiind constant împotriva secesiunilor teritoriale, care, odată acceptate, deschid „Cutia Pandorei” în acest domeniu.

Pe plan economic, impactul este evident. Deși așa-zisă Republică Transnistreană nu este recunoscută internațional ca stat suveran și independent, aceasta întreține și dezvoltă o amplă rețea de schimburi comerciale în cele mai diverse domenii - de la bunuri civile la armament și muniție - cu multe state ale lumii. În aceste context, se pot aminti vânzările de armament către Balcanii de Vest, Iran, Irak, unde sunt conflicte armate în plină desfășurare. Practic, întregul comerț desfășurat de separatiștii din Transnistria este unul ilegal, întrucât încalcă legile statului căruia aparțin de drept - Republica Moldova. Cei care au legături comerciale cu Tiraspolul știu acest lucru, dar interesele economice de grup sunt mai puternice decât normele și cutumele relațiilor internaționale. Totodată, potrivit mass-media de la noi și din alte state, în Transnistria se derulează activități ce țin de crima organizată - spălare de bani, trafic de droguri, de ființe umane, de armament. În plus,

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

acest teritoriu reprezintă un spațiu în care terorismul internațional poate afla loc de pregătire, aprovizionare și refugiu. De asemenea, conflictul transnistrean poate fi apreciat ca o frână în realizarea obiectivelor economice ale statelor riverane Mării Negre, prin concurența neloială pe care Tiraspolul le-o face în multe sectoare.

Sub aspect *militar*, conflictul transnistrean reprezintă un pericol continuu pentru pacea și securitatea din regiune. El se poate activa oricând și fără eforturi prea mari. Va fi suficient ca doar una din părțile implicate nemijlocit în conflict să adopte unele măsuri active cu caracter militar. În plus, prezența unor structuri și efective militare consistente ale Rusiei pe teritoriul Transnistriei, deși există înțelegeri internaționale de retragere treptată a lor (vezi acordul de la Istanbul din 1999), iar până acum nu s-a întreprins nimic concret, mențin teama reizbucnirii conflictului. Mai mult, potrivit mass-media, Rusia a declarat că nu-și retrage forțele militare și armamentul din zonă, întrucât are interese mari de apărare. De asemenea, exportul de armament către zone în care sunt conflicte armate înghețate sau active poate genera tensiuni ce riscă să fie urmate de un conflict militar, între Tiraspol și statele afectate de acest comerț. Un asemenea conflict ar influența negativ stabilitatea și pacea din regiune. În același timp, existența unor structuri militare fidele regimului de la Tiraspol este o sfidare la adresa Republicii Moldova, ca stat suveran și independent.

Pe plan *cultural*, faptul că Tiraspolul se opune folosirii limbii române și grafiei latine, de către populația de etnie română din zonă, este o încălcare a drepturilor acestor oameni de a vorbi limba maternă, de a scrie și de a-și exprima sentimentele, aspirațiile, idealurile și speranțele în graiul strămoșilor lor. Potrivit recensământului făcut în 2004 în Transnistria, populația de pe acest teritoriu are următoarea structură etnică: 31,9% *moldoveni*, 30,3% *ruși* și 28,8 % *ucraineni*¹⁵. Prin urmare, ar fi logic să se permită populației majoritare să folosească limba maternă și alfabetul latin în toate locurile publice și private.

Relațiile internaționale sunt afectate negativ, prin acordul tacit al statelor și organizațiilor regionale și mondiale, care întrețin legături

¹⁵ *Transnistria a făcut publice rezultatele preliminare ale primului recensământ al populației*, <http://www.azi.md/news?ID=35820>

comerciale, militare și de altă natură cu regimul instalat abuziv la Tiraspol. Practic, în acest mod, se recunoaște neoficial existența autoproclamatei Republici Transnistrene, încălcându-se norme și cutume internaționale consacrate privind accesarea unor teritorii aparținând altor state suverane la statutul de entitate statală independentă și suverană. În același timp, prezența acestui „stat” reprezintă o frână în procesul de democratizare a Republicii Moldova și de accesare a sa în structurile europene și euro-atlantice, fapt ce afectează semnificativ securitatea și stabilitatea în zonă, pe de o parte, și activitatea organismelor internaționale cu competențe în domeniul păcii și securității, pe de altă parte. Frecvent, regimul de la Tiraspol nu permite reprezentanților organismelor regionale și internaționale să viziteze teritoriul autoproclamatei republici, pentru a-și îndeplini misiunile de observator încredințate de cei în drept, și nu numai. De asemenea, existența și funcționarea autoproclamatei Republici Transnistrene de mai bine de 10 ani, ca și enclavele similare din Georgia și Azerbaidjan, pot servi atât ca model de urmat și în alte teritorii aparținând unor state suverane și independente, cât și ca practică a unor state puternice de a-și menține dominația și prezența în zonele de interes geostrategic, geopolitic și geoeconomic.

Se impune să fie făcută mențiunea că implicațiile impactului conflictului transnistrean asupra securității și stabilității bazinului Mării Negre formează un tot, ale cărui efecte sunt cumulative, complexe, de durată și cu influență semnificativă asupra evoluției pozitive a statelor riverane Mării Negre.

5. Posibile evoluții ale regiunii Mării Negre

Revoluțiile, care au avut loc în Georgia și Ucraina, precum și transformările din Republica Moldova s-au soldat cu crearea unei situații calitativ noi în regiune. Georgia, Ucraina și R. Moldova se străduiesc să iasă din sfera influenței rusești, fapt dovedit de schimbările petrecute în societate, de atitudinea proeuropeană a elitelor aflate la conducerea țării. România, ca stat membru cu drepturi depline NATO și, din 2007, al Uniunii Europene, constituie un exemplu și un sprijin real pentru aceste state pe calea democratizării lor, aceasta întrucât dispune de

un potențial considerabil, în cele mai diverse domenii, și este un aliat strategic al SUA în regiunea Mării Negre.

În esență, România constituie pentru R. Moldova, Ucraina și Georgia pilda atractivă de țară care a sintetizat reușit cultura ortodoxă și valorile liberal-democratice contemporane. Aceasta este capabilă și trebuie să devină pilonul reconstrucției socioculturale a regiunii. În acest scop, ea se impune să fie prezentă permanent și semnificativ în procesele regionale și să joace un rol activ în structurile suprastatale ale țărilor din regiune. Dacă Ucraina, Georgia și R. Moldova (state membre ale GUAM) nu îndeplinesc condițiile necesare și suficiente aderării la UE, după unii analiști, le satisfac pe cele pentru integrarea în NATO¹⁶. Pentru realizarea unui asemenea program este nevoie ca, mai întâi, GUAM să fie completată cu componenta politico-militară și, apoi, să se pună punct „conflictelor înghețate”.

De asemenea, este strict necesară consolidarea și dezvoltarea în continuare a proiectelor ce țin de infrastructura transportului de energie. În acest context, se cuvine menționat faptul că nici o țară din regiune nu trebuie „ocolită” de traseele de transport energetice sau de cele de transport normale, ce leagă statele din regiunea Mării Negre de Europa Occidentală.

R. Moldova mai are de depășit un obstacol: în Constituție este stipulată neutralitatea statului. Dacă această prevedere din legea fundamentală a țării nu se abrogă, demersurile sale de a accede în NATO și UE rămân simple aspirații. În același timp, se cere accelerată reforma în toate domeniile de activitate din stat și societate.

Pentru R. Moldova, ca și pentru Georgia și Ucraina, colaborarea cu NATO va fi reciproc avantajoasă: Alianța își va putea plasa fără dificultăți bazele sale mobile pe teritoriul Transnistriei, Crimeii și Abhaziei. De asemenea, existența unor relații multiple și intense pe toate planurile cu România ar fi avantajoasă pentru R. Moldova, în strădaniile ei de a accede în NATO și UE.

¹⁶ Vezi Boris ASAROV, *op. cit.*

6. Concluzii

Integrarea Georgiei, Ucrainei și R. Moldova în NATO va însemna recunoașterea rolului activ jucat de România în regiune. Acest trio, în viitorul apropiat, este posibil să devină o componentă activă a relațiilor transatlantice. Totodată, integrarea R. Moldova, Ucrainei și Georgiei în NATO va însemna și faptul că ele devin state mai sigure și mai bine guvernate. În acest context, va spori, printre altele, și atracția lor pentru investitorii strategici, ceea ce este posibil să le amplifice șansele de admitere în Uniunea Europeană.

Țările riverane Mării Negre au un interes fundamental în securizarea propriei regiuni, în expansiunea democrației și contracararea amenințărilor asimetrice pe o arie cât mai largă. De aceea, ele trebuie să acționeze concertat pentru realizarea intereselor lor naționale, în acest scop, valorificând specificul și similitudinile regionale, cultivând cooperarea și solidaritatea reciprocă. Astfel, ele își sporesc șansa să devină actori influenți și activi în zonă, cu toate consecințele ce derivă din acest statut. Prin urmare, realizarea inițiativelor regionale, cum ar fi Pactul de Stabilitate pentru regiunea Mării Negre, Pactul de Stabilitate pentru Caucaz etc., devine o necesitate absolută.

Conflictul transnistrean se cere soluționat rapid și potrivit normelor și cutumelor internaționale. În acest sens, o implicare mai activă a României, Ucrainei, Rusiei, SUA și UE reprezintă un deziderat major. Fiecare dintre actorii menționați are de jucat un rol activ, distinct și complementar, totodată, în soluționarea acestui conflict. În final, ar trebui ca R. Moldova să rămână un stat unitar și suveran pe întregul său teritoriu, democrat și fundamentat pe valorile europene.

Prezența acestui conflict, căruia încă nu i s-a găsit soluția optimă, adică convenabilă tuturor părților implicate, direct sau mediat, afectează semnificativ și consistent securitatea regiunii Mării Negre pe mai multe căi. În primul rând, prin calitatea sa de sursă de instabilitate în zonă¹⁷. În al doilea rând, prin rețeaua de interese geopolitice, geostrategice și geoeconomice ce animă părțile aflate atât în interiorul conflictului (R.

¹⁷ Vezi CSII dr. Petre DUȚU, *Conflictul transnistrean - permanentă sursă de instabilitate în zonă*, în volumul *Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România*, București, Editura UNAp, 2004, pp.373-394.

Moldova și Rusia), cât și pe cele adiacente (Ucraina, România, SUA și UE). Se știe că Marea Neagră și zona extinsă a acesteia se constituie în zona de resursă energetică esențială a Europei. Din zona extinsă a Mării Negre se furnizează în momentul de față 50% din energia necesară UE, și perspectiva este ca, în următorii zece ani, 70% din necesarul de energie al țărilor UE să fie furnizat din această zonă.

Iată, deci, elemente esențiale care obligă România să fie parte a proceselor politice care au loc în Marea Neagră¹⁸. În al treilea rând, prin derularea în spațiul transnistrean a unor activități ilicite și ilegale, cum sunt *traficul de droguri* din zona extinsă a Mării Negre către țările UE, inclusiv România, dar care au destinație finală, la fel de bine, Germania, Marea Britanie, Franța, Olanda și multe alte țări europene, *traficul de persoane* care, de asemenea, utilizează Marea Neagră și zona extinsă a acesteia ca un pod de tranzit către țările UE, *traficul ilegal de armament*, care se desfășoară în volume considerabile, fără control, și care alimentează conflictele locale și regionale, din Balcanii de Vest, Iran, Irak sau din orice altă zonă de conflict din lume. În fine, prin influența negativă pe care o exercită asupra procesului de democratizare a R. Moldova, și nu numai.

Prin urmare, Marea Neagră și zona extinsă a acesteia sunt afectate de acțiuni și activități care periclitizează securitatea națională a României și a altor state europene. De aici, necesitatea adoptării unei atitudini active și responsabile a statelor riverane, și nu numai, față de actorii și factorii ce pun în pericol securitatea regiunii.

Garantarea securității și stabilității regiunii Mării Negre este datoria statelor riverane, în primul rând, și apoi a comunității internaționale. În acest scop, este necesară realizarea tuturor proiectelor economice, culturale și științifice inițiate de un stat sau altul din regiune, pe de o parte, și întărirea influenței NATO în zonă, pe de altă parte.

România, ca stat membru al Alianței Nord-Atlantice, și în viitor al Uniunii Europene, cu un potențial uman, economic, cultural și militar important, va trebui să joace un rol tot mai activ și responsabil, implicându-se consistent în garantarea securității și menținerea stabilității în regiunea Mării Negre. Ea este un actor important în zonă, care poate și

¹⁸ Vezi Traian Basescu propune internationalizarea Marii Negre, <http://www.trafic.ro/top/?rid=ziuanet>.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

trebuie să dezvolte o politică regională coerentă, dinamică și anticipativă, centrată pe o înțelegere profundă a stării actuale și a evoluției regiunii Mării Negre. Efortul României de a promova regiunea Mării Negre ca o arie geopolitică importantă, prin dezvoltarea unei politici regionale integratoare, este în interesul statelor din Uniunea Europeană, pentru că alimentează dinamismul proceselor de transformare democratică în arhitectura lărgită de securitate euro-atlantică.

SECURITATEA MARITIMĂ ÎN MAREA NEAGRĂ, BLACKSEAFOR ȘI OPERAȚIA “BLACK SEA HARMONY”

*Comandor Șener KIR,
Statul Major al Forțelor Navale, Turcia*

Marea Neagră, fiind o zonă semiînchisă, are pentru riveranii săi un set de caracteristici unice. Este o zonă în care majoritatea statelor riverane și-au stabilit zone economice exclusive și și-au trasat granițe maritime. De exemplu, nu există dispute asupra granițelor maritime în Marea Neagră. Dimpotrivă, în ultimii 15 ani, Turcia a semnat 36 de tratate internaționale cu vecinii de litoral.

Globalizarea are efecte asupra Mării Negre, care se manifestă printr-o creștere constantă a traficului maritim în culoarul ei de comunicație. Provocările de securitate în regiunea Mării Negre pot fi împărțite în două categorii: minore și majore. Provocările majore de securitate sunt bazate pe conflictele etnice și secesionismul teritorial, acestea putându-le influența și pe cele minore.

În realitate, securitatea domeniului maritim din regiune este cea mai afectată de creșterea volumului de transport.

Schimbul de informații din cadrul BBCIC (Centrul de Informare și Coordonare al frontierei Mării Negre) din Burgas (Bulgaria), înființat, în 2003, de paza de coastă a șase țări riverane, oferă informații importante asupra activităților ilegale din spațiul Mării Negre.

Experiența noastră din Marea Neagră demonstrează că majoritatea cazurilor de ilegalități din zona maritimă implică diferite tipuri de contrabandă, în principal cu combustibil, și nu cu teroarea sau proliferarea de arme de distrugere în masă, care reprezintă cazuri izolate, și nu tipare sistematice.

Deși există cazuri izolate de acțiuni ilegale în sfera maritimă a Mării Negre, știm că riscurile asimetrice și acțiunile ilegale din zonă au potențialul de a se amplifica și a se transforma în adevărate amenințări, dacă nu sunt luate măsuri de intimidare a acestora. Știm, de asemenea, că nu există activitate ilegală sistematică în sfera maritimă a Mării Ne-

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

gre. Deși ilegalitatea există izolat și la un nivel scăzut, trebuie să ne referim la paradigma celor 3D, pentru a face față acestor riscuri:

„Deny” – împiedicarea eventualilor teroriști în a utiliza zona maritimă a Mării Negre

„Disrupt” – întreruperea activităților ilegale din zona maritimă a Mării Negre

„Develop” – în final, trebuie să dezvoltăm un mecanism eficient în schimbul de informații pentru a spori cooperarea între statele riverane învecinate în lupta împotriva terorismului și prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă, ca și a altor activități maritime ilegale.

BLACKSEAFOR a realizat cinci dislocări sub comandă turcă, ucraineană, bulgară, georgiană și română. La început, activitățile planificate au fost focalizate pe măsuri de deminare, asistență umanitară și exerciții de bază ale formațiilor de luptă. Începând cu 2004, potrivit deciziilor luate la întâlnirea Comitetului Comandanților Navali ai Mării Negre, BLACKSEAFOR a fost însărcinat și cu exerciții de tipul celor de securitate și interdicție maritimă. Mai mult, BLACKSEAFOR a fost activat de două ori mai mult în acest an. În timpul activărilor, BLACKSEAFOR a interacționat cu exercițiile naționale, în spiritul exercițiilor PfP și al celor anuale, pentru construirea măsurilor de încredere și securitate în domeniul naval al Mării Negre, îmbunătățind, astfel, interoperabilitatea și încrederea între marinele litorale.

În ultima decadă a lunii august, Grupul Operațional a condus instruirea interaliată în Operația „Black Sea Harmony”, punând accent, pentru prima oară, pe operații de securitate maritimă. O altă realizare remarcabilă a BLACKSEAFOR a constituit-o stabilirea Rețelei de Comunicații Securizate „computer la computer”, cu criptare specială, dezvoltată de Turcia între diferite nave de luptă, care i-a înlesnit comandantului exercițiului Grupului Operațional Român funcțiunile de comandă și control asupra unităților dispersate în teritoriu. Prin activarea acestor funcțiuni, BLACKSEAFOR a rezolvat numeroase urgențe portuare. Dialogul și prietenia dintre marinari, dar și relațiile bune cu localnicii, în timpul acestor acțiuni, sunt excelenți indicatori ai unei relații bune cu celelalte state litorale. BLACKSEAFOR a demonstrat că a atras un sprijin remarcabil din partea populației riverane.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Perioada post-11 septembrie a crescut pe mapamond nevoia de solidaritate și cooperare interstatală în lupta împotriva terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă și a altor tipuri de trafic ilicit. Aceasta s-a reflectat în domeniul maritim al Mării Negre, în cadrul activităților BLACKSEAFOR, și a îmbunătățit cooperarea dintre trupele de pază de coastă ale țărilor riverane.

Activitatea BLACKSEAFOR se confruntă cu un nou proces. Toate statele riverane Mării Negre și-au exprimat voința și intenția de a depune eforturi susținute în acest proces, la cele două întruniri la nivel înalt din anul 2004, cea a miniștrilor adjuncți de Externe și cea a subsecretarilor statelor membre BLACKSEAFOR.

Conștienți de responsabilitatea noastră de a menține o circulație navală lină prin Strâmtoarele turcești, dar și o ordine navigațională de-a lungul liniilor de comunicație navale vitale în sfera maritimă a Mării Negre, Forțele Navale ale Turciei au lansat, la 1 martie 2004, Operația „Black Sea Harmony”. Această operație este desfășurată potrivit principiilor conținute în Carta Națiunilor Unite și obiectivelor stabilite prin rezoluțiile 1373, 1540 și 1566 ale Consiliului de Securitate al ONU. Misiunea „Black Sea Harmony” (OBSH) constă în:

- conducerea de operații maritime, periodic, de supraveghere, în ariile de jurisdicție navală și aeriană, conform legislației internaționale;
- conducerea operațiilor de recunoaștere cu privire la navele suspecte;
- urmărirea/supravegherea navelor suspecte;
- prezența forțelor navale pe rutele de trafic ale navelor comerciale.

Forțele Navale ale Turciei au ca scop menținerea intimidării în fața riscurilor activităților ilegale și asimetrice, prin prezența forțelor navale pe rutele de trafic ale vaselor comerciale din Marea Neagră, unde 85 de națiuni diferite străbat apele cu un aflux zilnic mai mare de 300 de nave. Cu alte cuvinte, misiunea „Black Sea Harmony” generează intimidare și produce securitate maritimă pentru binele regiunii și menținerea ordinii globale. Noi solicităm tuturor navelor comerciale din zonele supravegheate să ne ofere toate informațiile referitoare la identitatea,

destinația, portul de acostare și tipul încărcăturii. De la începutul operației, nici o navă nu s-a opus cooperării cu unitățile noastre.

Când există informații sau motive clare de suspectare a vreunei nave, cum că ar desfășura activități ilegale, Forțele Navale și Paza de Coastă turce procedează la verificarea acesteia, dacă se află în apele lor teritoriale. Turcia a făcut invitația tuturor țărilor riverane Mării Negre, în iulie 2004, la întâlnirea de la Moscova a reprezentanților speciali ai BLACKSEAFOR, de a adera la operația „Black Sea Harmony”.

La întâlnirea reprezentanților speciali BLACKSEAFOR la nivel de miniștri adjuncți de Externe, de la Kiev, din martie 2005, Ucraina a fost prima țară care și-a anunțat formal aderarea la „Black Sea Harmony”. Federația Rusă a urmat-o imediat, și cele două anunțuri au fost reafirmate la întâlnirea Comitetului Comandanților Forțelor Navale BLACKSEAFOR, desfășurată în mai 2005, în România (Constanța).

Forțele navale ale Turciei și Federației Ruse au demarat discuțiile tehnice în iunie 2005. Schimbul de scrisori a fost adoptat pentru a finaliza procedurile legale de aderare a Federației Ruse la „Black Sea Harmony”. Abordarea noastră cu privire la securitatea ariei maritime a Mării Negre se bazează pe simplitate și aplicabilitate. Credem că operația „Black Sea Harmony” satisface nevoile de securitate ale tuturor partenerilor și aliaților NATO. În acest sens, este foarte promițătoare recunoașterea, alături de alte inițiative și instituții regionale, în cadrul forumurilor NATO, a operațiunii „Black Sea Harmony” drept un instrument pentru cooperare regională în sprijinul securității și stabilității în regiunea Mării Negre. Ne așteptăm ca NATO, așa cum s-a reflectat în comunicatul summit-ului de la Istanbul, să continue încurajarea cooperării în Marea Neagră, menținându-și simultan interesul și deschiderea în interacțiunile sale cu operația „Black Sea Harmony”, BLACKSEAFOR și alte organizații regionale. Ceea ce se străduiește Turcia să realizeze, prin instrumentele disponibile și utile ale securității maritime, în zona Mării Negre, operația „Black Sea Harmony” și BLACKSEAFOR, este o interfață prin care interesele NATO să se îmbine cu cele ale statelor riverane, în vederea ancorării lor la sistemul de securitate euro-atlantic.

CARACTERISTICILE MEDIULUI DE SECURITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE ȘI INFLUENȚELE SALE ASUPRA PERSPECTIVELOR FORȚELOR NAVALE ALE ROMÂNIEI

*Contraamiral prof. univ. dr. Gheorghe MARIN,
Șeful Statului Major al Forțelor Navale*

1. Importanța geostrategică a zonei Mării Negre

Din cele mai vechi timpuri, Marea Neagră a fost o zonă de tranzit a intereselor economice, politice și strategice. În sprijinul acestei afirmații, amintesc atât caravanele și liniile maritime antice, care au consacrat *drumul mătăsii* ca legătura dintre civilizațiile orientale și occidentale, cât și dese deplasări în scopuri economice și militare ale marilor strategii ai vremii, de la sud la nord și invers.

Evoluția geopolitică și de securitate în regiunea Mării Negre, poziția geografică a regiunii, riscurile, amenințările existente, dar și avantajele oferite privind cooperarea politică, economică și militară au atras tot mai mult interesul organizațiilor europene și transatlantice, determinând o abordare mai atentă a problemelor cu care se confruntă acest spațiu.

Politica externă a României situează printre prioritățile ei pe cele referitoare la Zona Mării Negre, considerată „*o chestiune deosebit de importantă, de interes național*”¹.

În analiza caracteristicilor geopolitice ale zonei Mării Negre trebuie să pornim de la identificarea obstacolelor-cheie și a dilemelor cu care se confruntă regiunea, în încercările țărilor din zonă de a încadra eforturile lor în procesul sistemic și dinamic de construire a securității regionale și, implicit, globale. De asemenea, impactul tranziției post-comuniste asupra statelor riverane pe timpul adaptării noii ordini de securitate euro-atlantică este un factor esențial în înțelegerea fenomenului

¹ Alocuțiunea președintelui României, domnul Traian Băsescu, de la Palatul Cotroceni, din 29.08.2005.

actual. Nu în ultimul rând, analiza intereselor geoeconomice ale unor puteri regionale (Rusia și Turcia), în special din perspectiva competiției energetice și a traseelor de tranzit ale resurselor, care leagă Mediterana, Marea Neagră, Marea Caspică și Asia Centrală, este concludentă pentru definirea perspectivei geopolitice pe termen scurt și mediu.

În noul context geostrategic, influența evoluției istorice este un factor de luat în seamă în configurarea relației regiunii cu NATO și cu Uniunea Europeană și în demonstrarea importanței crescânde a acestei regiuni. Astfel, cu secole în urmă, marinarii greci, romani, italieni, turci otomani și ruși au folosit Marea Neagră în scopuri economice și militare. În trecut, marile imperii ale vremii și-au extins dominația peste regiunea Mării Negre atât datorită bogățiilor (cereale, minereuri, lemn și pește), cât și datorită importanței sale geostrategice. Nu de puține ori, din acest motiv, Marea Neagră a fost considerată o zonă-tampon între civilizații. În ultimii ani, însă, regiunea Mării Negre s-a evidențiat în plan global ca o zonă de tranzit între Asia Centrală, Caucaz și Orientul Mijlociu și Europa Centrală și de Vest.

Trebuie subliniat faptul că Europa de Sud-Est, inclusiv Zona Extinsă a Mării Negre, este singura regiune europeană în care există încă „conflicte înghețate”, a căror soluționare face obiectul dezbaterilor structurilor internaționale de securitate.

Statutul României de membru al structurii de securitate euro-atlantice și de viitor membru al Uniunii Europene, caracteristicile evoluției relațiilor geopolitice din zona Mării Negre și din regiunile adiacente acesteia determină, în mod inevitabil, transformarea strategiei de securitate națională și, implicit, a strategiei militare, cu implicații majore asupra rolului, locului și destinației forțelor armate, în general, și a forțelor navale, în particular. Acest nou statut al României presupune, în afara garantării stabilității și securității naționale, responsabilități în domeniul generării de stabilitate/securitate regională și europeană.

Este de anticipat că, în urma integrării în Uniunea Europeană, România va trebui să aibă o contribuție națională la structura de securitate europeană, care va completa sarcinile și responsabilitățile asumate în cadrul NATO. Referindu-se la importanța pentru România a arealului Mării Negre, domnul general Constantin Degeratu, consilier de stat,

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

aprecia, la Reuniunea anuală a comandanților Marinelor Militare din Marea Neagră, din 17.05.2005, că, „*în accepțiunea noastră, zona Mării Negre este înțeleasă ca o arie geopolitică importantă, ce cuprinde și statele situate în jurul sau în proximitatea acesteia. Ea reclamă o adevărată strategie euro-atlantică menită, pe de o parte, să asigure stabilitatea democratică, securitatea și prosperitatea, și - pe de altă parte – să alimenteze corespunzător dinamismul proceselor de transformare democratică. În fundamentarea unei astfel de strategii trebuie pornit de la realitățile zonei, dar și de la modul în care această zonă se articulează cu procesele globale*”.

Din această afirmație, precum și din alte declarații recente ale președintelui României, rezultă că sunt cel puțin trei elemente caracteristice pentru regiunea Mării Negre.

În primul rând, toate statele din zonă sunt unite în jurul unor valori și interese fundamentale, care guvernează evoluția relațiilor internaționale actuale, și anume: democrația, respectarea drepturilor omului, economia liberă de piață și lupta împotriva terorismului.

În al doilea rând, toate statele din acest perimetru sunt legate, într-un fel sau altul, de structura de securitate euro-atlantică. În raport cu NATO, în regiune sunt state membre ale Alianței, state membre ale Parteneriatului pentru Pace și state care dezvoltă parteneriate speciale cu NATO. Din perspectiva Uniunii Europene, statele riverane își manifestă tot mai ferm opțiunea de integrare, unele au semnat tratatul de aderare, altele vor începe tratativele în acest scop sau dezvoltă o cooperare activă și dinamică cu Uniunea Europeană.

În al treilea rând, Zona Mării Negre se dezvoltă ca o verigă majoră care realizează legătura între arealul strategic euro-atlantic și cel care cuprinde Orientul Mijlociu, Marea Caspică și Asia Centrală. Zona Mării Negre se situează, astfel, în punctul nodal al celor două fluxuri strategice majore, situate pe același traiect, dar evoluând în sensuri contrare și care leagă cele două areale geostrategice: fluxul între producătorul de energie și consumatorul de energie, pe de o parte, și fluxul dintre producătorul de securitate și consumatorul de securitate, pe de altă parte.

În prezent, se constată transformări profunde pe plan internațional, constând în progrese în domeniul democratizării, căutării și definirii opțiunilor de securitate, precum și o evoluție importantă privind caracterul și natura riscurilor și amenințărilor la adresa securității regionale și globale. În acest context, preocupările statului român în domeniul relațiilor internaționale și ale cooperării sunt orientate spre o contribuție activă la politica de pace, securitate și stabilitate.

Importanța acestei zone, situată între două spații cu potențial conflictual foarte mare (Balcanii și Caucazul) și în apropierea bazinului răsăritean al Mării Mediterane (marcat atât de conflictele din Orientul Mijlociu, cât și de exacerbarea terorismului islamist) este evidențiată, în principal, de următoarele elemente:

- reprezintă spațiul de interferență a trei zone geopolitice și geostrategice considerate ca fiind în topul zonelor actuale, cu deosebit de acute probleme privind securitatea și stabilitatea (Europa de Sud, Europa Răsăriteană și Orientul Mijlociu);
- constituie poartă de ieșire la Oceanul Planetar pentru Ucraina, România, Bulgaria și țările transcaucaziene;
- este străbătută de diferite rute pentru transportul petrolului și hidrocarburilor din Marea Caspică și Asia Centrală către Occident și, totodată, include și traseul viitoarei magistrale energetice TRACECA;
- reprezintă *un segment al graniței de sud a Rusiei și, în același timp, extremitatea flancului sud-estic al NATO*;
- include cel puțin un segment al filierei traficului de stupefiante din Asia Centrală și Orientul Mijlociu, al traficului cu armament din țările fostei URSS și chiar al traficului cu emigranți din Asia Centrală către Occident;
- dispune de importante resurse submarine, de o largă rețea de porturi și amenajări portuare, de un litoral agreabil, oferind astfel multiple facilități de cooperare comercială și turistică;
- reprezintă un mediu propice pentru extinderea cooperării militare în cadrul programului Parteneriatului pentru Pace și chiar pentru dezvoltarea programului de Parteneriat special NATO-Rusia.

Importanța crescândă a regiunii Mării Negre în contextul geopolitic, de la acest început de mileniu III, este dată de necesitatea realizării

fluxului de materii prime strategice, de cooperarea economică și militară și de implicarea crescândă a marilor puteri și organismelor internaționale în problematica generală a regiunii.

2. Interesele maritime și fluviale ale României privind stabilitatea și securitatea în zona Mării Negre

Considerăm că situarea României în vecinătatea Mării Negre și conectarea ei la Oceanul Planetar reprezintă un atu strategic care trebuie valorificat la maxim.

Așa cum am amintit, în contextul priorităților politicii externe, România acordă o atenție deosebită problematicii Mării Negre. Această preocupare este o chestiune foarte importantă, de interes național.

România dorește să-și promoveze interesele maritime și fluviale proprii, care sunt susținute de puterea sa maritimă, de ieșirea la mare și de ponderea lungimii frontierelor maritime și fluviale.

Din această perspectivă, țara noastră are interese majore în aprovizionarea cu materii prime externe pe căile de comunicații maritime și fluviale, în exploatarea subsolului marin, în perspectivele de dezvoltare ale explorării și exploatării submarine, în asigurarea activităților economice ce se desfășoară pe mare și pe fluviu - transporturi navale, turism, construcții navale - și în promovarea și cunoașterea imaginii sale pe glob, prin intermediul prezenței drapelului național pe mările și oceanele lumii. De asemenea, o importanță deosebită o are și implicarea euro-atlantică în regiunea extinsă a Mării Negre.

Forțele Navale ale României, componentă principală a puterii maritime

Esența puterii maritime a unui stat este reprezentată de gradul posibilităților de folosire cât mai eficientă a bogățiilor și facilităților maritime în interesul său și de capacitatea sa de a interzice potențialilor adversari folosirea mării.

Conform **Doctrinei pentru Operații a Forțelor Navale**, elementele constitutive ale puterii maritime sunt:

- a) forțele și mijloacele navale militare, inclusiv cele ale Poliției

de Frontieră, aviația maritimă și infanteria marină;

b) marina comercială;

c) infrastructura și resursele logistice, cuprinzând: bazele, porturile, punctele de aprovizionare și depozitele, șantierele navale, atelierele de reparații nave, aeroporturile;

d) sistemul de învățământ de marină;

e) ligile și asociațiile profesionale în domeniu;

f) componentele specializate ale mass-media;

g) șantierele și firmele de profil naval;

h) firmele, instalațiile și navele specializate în cercetarea și exploatarea resurselor maritime, fluviale și subsolului marin;

i) firmele și asociațiile care promovează turismul pe mare și fluviu și mijloacele din dotarea acestora;

j) institutele de cercetare care activează în domeniul cercetării mediilor acvatice și logistica acestora.

Aceste elemente ale puterii maritime izvorăsc și sunt furnizate de condiții precum:

- *poziția geografică*: configurația fizică; întinderea teritorială; lungimea litoralului; existența golfurilor și pozițiilor favorabile pentru amenajarea porturilor și adăpostirea navelor pe timp de furtună; existența apelor interioare, lacuri, fluvii și canale navigabile, ce permit navigația maritimă sau fluvială;

- *forma de guvernământ*: relațiile politice și economice externe; politica maritimă a statului;

- *resursele și potențialul de război*: economia; resursele naturale; sistemul terestru de comunicații; sistemul de tele și radiocomunicații; populația; armata etc.

Având în vedere aceste considerente, puterea maritimă poate fi reprezentată ca fiind un sistem încheșat și inseparabil. Astfel, avem de-a face cu o interconectare, în care comerțul maritim influențează resursele maritime, resursele determină tăria navală a statului care, la rândul ei, se transpune în supremație maritimă, favorizând comerțul.

Evoluția economică și politică a României este strâns legată de politica privind activitățile pe mare. O Românie dezvoltată va însemna în viitor și o **Românie ca putere maritimă**.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Interesele maritime și fluviale ale României constituie parte componentă a intereselor naționale, economice și politico-militare ale statului. Ele evoluează în timp, în funcție de puterea maritimă și situația politică a statului.

Interesele maritime și fluviale se promovează prin negocieri și încheieri de tratate, iar apărarea intereselor maritime și fluviale se realizează de către Forțele Navale, care trebuie să fie capabile să proiecteze puterea statului în marea liberă, în scopul apărării obiectivelor economice, comunicațiilor maritime și fluviale și oriunde interesele proprii sau cele ale Alianței o cer.

În *Doctrina pentru Operații a Forțelor Navale* se subliniază faptul că România este interesată vital de păstrarea integrității sale teritoriale în limitele granițelor terestre, maritime și fluviale, de păstrarea nealterată a ieșirii pe Dunăre la Marea Neagră prin brațele Dunării, în principal, și pe Canalul Dunăre - Marea Neagră, de asigurarea condițiilor pentru impunerea și păstrarea zonelor maritime de interes, în vederea exploatării economice și desfășurării nestânjenite a activităților în aceste spații, de asigurarea stabilității în zonă, a libertății de mișcare pe căile de comunicații fluviale și maritime, de apărarea infrastructurii din spațiul riveran, de protecția mediului marin, a celui fluvial și a deltei, precum și de participarea la acțiunile militare navale ale aliaților și partenerilor.

În condițiile complexității situației politico-economice, în special în spațiul Mării Negre, existența Forțelor Navale se constituie în argumentul concret care conferă credibilitate politicii României de apărare a intereselor sale maritime. În acest context, finalizarea restructurării și trecerea la noua etapă de modernizare a Forțelor Navale este o prioritate de interes național.

Considerăm că reconstruirea și modernizarea Forțele Navale trebuie să se raporteze în permanență la următorul deziderat:

Pe termen mediu și lung, România trebuie să-și poată apăra singură interesele maritime în Marea Neagră și în celelalte spații maritime, împreună cu aliații și partenerii săi. În acest sens, se impune ca țara noastră să devină o putere maritimă regională.

În perspectivă, eventuala participare a unei componente navale românești, în structura permanentă a Forțelor Navale Aliate, s-ar putea

constitui într-un factor de sprijin în situarea politicii României în interiorul structurilor politice decizionale internaționale.

Riscuri și amenințări la adresa intereselor maritime ale României în etapa actuală

În etapa actuală, au fost identificate o serie de posibile amenințări care s-ar putea manifesta în spațiul de responsabilitate al Forțelor Navale și în arealul limitrof acestuia, cum ar fi: escaladarea conflictelor interetnice și religioase în apropierea României; limitarea libertății de navigație sau a activităților garantate de către legislația maritimă internațională; violarea granițelor maritime, fluviale sau terestre; desfășurarea unor acțiuni cu caracter terorist; acțiuni specifice războiului informațional și economic, îndreptate atât împotriva societății civile, cât și a organismului militar; traficul cu armament, muniții și droguri; contrabanda cu materiale periculoase; emigrarea frauduloasă; poluarea; un posibil accident nuclear.

Agresiunea armată directă împotriva litoralului românesc și Dobrogei, deși mai puțin probabilă, rămâne o amenințare căreia România trebuie să-i facă față în orice moment.

România nu consideră nici un stat ca o potențială amenințare la adresa securității naționale. Forțele Navale, ca întreaga armată, de altfel, pot lua parte la soluționarea unor diferende ce se referă la mare și fluviu, în special prin mijloace pașnice, contribuind la menținerea climatului de securitate în regiune.

Participarea la exerciții navale comune cu flotele statelor riverane, în cadrul inițiativelor regionale, precum Grupul Naval de Cooperare în Marea Neagră – BLACKSEAFOR–, concură la întărirea încrederii, prieteniei și relațiilor de bună vecinătate cu toate statele care au litoral la Marea Neagră.

Principiul din *Strategia de Securitate Națională a României* conform căruia forța militară constituie ultima pârghie pentru asigurarea nevoilor de securitate ale țării ne obligă să nu neglijăm posibilitatea angajării militare.

Din analiza riscurilor și amenințărilor actuale în regiune rezultă o anumită ierarhizare, în raport cu probabilitatea producerii conflicte-

lor sau evenimentelor la care Forțele Navale vor trebui să reacționeze. Acestea pot fi acțiuni nemilitare, de tip asimetric, concretizate în acțiuni împotriva crimei organizate, traficului de droguri, a contrabandei și fluxului de refugiați pe calea mării, împotriva actelor de piraterie și teroriste pe mare și în porturi. Acestea nu exclud însă posibilitatea izbucnirii, fie a unui conflict armat regional, caracterizat de combinarea acțiunilor convenționale cu cele neconvenționale, de intensitate mică sau medie, în toate mediile - acvatic, subacvatic, aerian, electronic -, fie a unui conflict armat major, constând într-un război convențional, bazat pe mijloace cu capacitate mare de manevră, precizie în executarea loviturilor, protecția multidimensională a forțelor, folosirea mijloacelor de război informațional și electronic.

La acestea se adaugă dezastrele naturale și incidentele ecologice care, datorită caracterului lor imprevizibil, nu pot fi ierarhizate pe criteriul probabilității, dar au efecte importante care reclamă și intervenția Forțelor Navale.

3. Contribuția Forțelor Navale ale României la asigurarea securității și cooperării în zona Mării Negre

Capacitatea de a controla spațiul maritim reprezintă, în prezent, unul din factorii strategici de primă importanță, chiar dacă, concomitent, asistăm la o reducere a nivelului și la schimbarea tipologiei posibilelor amenințări. Elementul nou ce se adaugă însă acestei strategii constante este tendința de a considera Forțele Navale drept „braț operativ” pentru intervenții de menținere a păcii și de participare la gestionarea situațiilor de criză, care comportă, în mod necesar, o reevaluare a criteriilor privind compunerea, pregătirea și folosirea acestor forțe.

Capabile să acționeze la mare distanță, fără constrângeri impuse de granițele naționale sau de limitele controlului armamentelor, Forțele Navale, în mod frecvent, sunt primele forțe care acționează în zonele de criză. O forță navală poate constitui, astfel, un instrument al politicii externe de securitate, a cărei prezență exercită deseori o influență mult mai convingătoare în comparație cu mărimea și costurile elementelor sale componente.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Cu toate că regiunea este caracterizată de instabilitate, relațiile dintre statele riverane Mării Negre s-au modificat în mod radical în ultima decadă. Principala tendință care se manifestă în zona Mării Negre este ca aceasta să devină un spațiu de cooperare, dezvoltare și securitate regională. Cooperarea regională este o realitate cu rezultate notabile, în special în ceea ce privește nivelul de încredere între statele riverane. Pentru prima dată în istoria sa, Marea Neagră este pe cale să devină o sursă de unitate, dezvoltare și stabilitate în această extinsă arie geografică, permanent supusă instabilității și care a reprezentat o graniță între diferite sisteme politice, ideologice și religioase.

Relațiile de cooperare se concentrează pe dezvoltarea economică și prevenirea și înlăturarea factorilor de risc care ar putea să genereze situații de criză cu efecte nocive asupra stabilității și securității regionale. Astfel, sunt promovate relații politice, economice, diplomatice și culturale, în scopul menținerii și consolidării stabilității, dar și relații de cooperare militară, în scopul creșterii încrederii și securității prin transparență. În acest sens, președintele României, cu prilejul vizitei în SUA, în alocuțiunea privind importanța Mării Negre, din martie 2005, declara: „*Suntem pregătiți să participăm la un fond mutual al Mării Negre, care să fie implementat cu sprijinul financiar al partenerilor noștri americani, USAID și German Marshall Fund, și cu participarea Uniunii Europene. Acest fond mutual va aspira la sprijinirea dezvoltărilor democratice în vecinătatea noastră, prin crearea de parteneriate public-private. În plus, vom continua să inițiem proiecte sub auspiciile Comunității Democrațiilor, pentru a alătura Georgia și celelalte state comunității euro-atlantice*”.

Menținerea unui climat de pace și stabilitate, necesar atingerii obiectivelor economice și de prosperitate propuse, trebuie să fie asigurată de un instrument corespunzător, care să fie garantul securității regionale. Opțiunea României pentru realizarea în viitor a unei Forțe Navale Multirol, capabilă să îndeplinească atât misiuni navale tradiționale, cât și misiuni de combatere a riscurilor asimetrice, se circumscrie acestui demers și a fost determinată de capacitatea actuală a economiei românești de a susține structuri militare reduse, de marea diversitate a acțiunilor în care sunt angajate Forțele Navale, precum și de trecerea

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

la tehnologii și echipamente multifuncționale, moderne, în domeniul naval.

Existența unei forțe maritime multinaționale la care participă toate statele riverane Mării Negre constituie o modalitate de transpunere în viață a unora din activitățile de cooperare: lupta împotriva pericolului pe mare, protecția vieții umane și protecția mediului. Prin participarea la activitățile din cadrul Grupului Naval de Cooperare în Marea Neagră - BLACKSEAFOR, Forțele Navale Române sunt angajate în îndeplinirea unor misiuni, în principal, cu caracter umanitar și de căutare-salvare. Contribuția Forțelor Navale ale României în domeniul asigurării stabilității regionale poate fi evaluată și prin adoptarea *Documentului privind măsurile de creștere a încrederii și securității în domeniul naval la Marea Neagră*, rezultatul negocierilor ce au avut loc între toate cele șase state riverane. Domeniile, stipulate în document, care duc la creșterea încrederii, securității și, implicit, la menținerea păcii sunt:

- cooperarea în domeniul naval;
- efectuarea vizitelor reciproce de către nave și observatori aparținând statelor riverane în bazele navale;
- realizarea schimbului de informații în domeniul naval;
- notificarea forțelor și a principalelor activități navale naționale;
- planificarea și desfășurarea anuală a unor exerciții navale în comun.

În același context se înscrie participarea Forțelor Navale Române, în cooperare cu alte instituții ale statului cu atribuții în domeniu, la combaterea terorismului naval și la preîntâmpinarea altor riscuri și amenințări la adresa securității, precum: crima organizată, traficul de droguri, traficul ilegal de arme, precum și exploatarea ilegală a resurselor marine în zona de suveranitate maritimă și fluvială a României.

În cazul dezastrelor naturale sau al apariției unor situații de criză, Forțele Navale române pot asigura evacuarea populației civile și a personalului necombatant. De asemenea, ele pot asigura, prin structurile specializate, tratamentul medical de urgență, repararea sau evacuarea infrastructurii avariate, restaurarea sau construirea de poduri, drumuri și alte obiective. Tot în sprijin umanitar, acțiunile Forțelor Navale se pot

concentra și asupra măsurilor de salvare a vieților omenești, respectiv, de sprijin medical, aprovizionare cu apă, alimente, îmbrăcăminte, combustibil, hrană, precum și transportul pe mare al persoanelor afectate de dezastru.

Forțele Navale pot duce acțiuni militare sau/și nemilitare, atât în cadru național, cât și internațional, în mod independent sau/și în cooperare, sub conducere națională sau sub conducere NATO/UE.

Întreaga gamă de operații/acțiuni navale, indiferent de cadrul în care se desfășoară, național sau internațional, va respecta principiile războiului pe mare, prevederile legilor naționale și internaționale, acestea fiind planificate, conduse și desfășurate după proceduri operaționale similare.

4. Transformarea și adaptarea Forțelor Navale ale României

Începând cu 1990, Armata României a intrat într-un amplu proces de reformă, a cărui finalitate este interoperabilitatea cu forțele armate ale statelor NATO. Acest proces, de lungă durată și costisitor, a fost și este sprijinit de Guvernul României, astfel încât statul român să dețină o forță armată capabilă să răspundă amenințărilor de orice natură la adresa siguranței și suveranității naționale.

În acest context general, Forțele Navale au trecut prin procesul de reformă, care a dus la transformarea acestei categorii de forțe într-o forță mai flexibilă, mai puternică, aflată în prezent în plin proces al modernizării conceptuale, structurale și acționale.

Activitatea prezentă și de perspectivă a Forțelor Navale este orientată spre crearea unei structuri de forțe capabilă să răspundă riscurilor și amenințărilor caracteristice noului mediu de securitate din regiune, interoperabilă cu structurile militare maritime ale Alianței Nord-Atlantice. Obiectivul prioritar al acestui demers îl reprezintă regândirea concepțiilor, legislației, doctrinelor, regulamentelor și manualelor, pentru asigurarea cadrului legislativ-normativ al executării misiunilor, adaptarea sistemului de planificare și conducere a acțiunilor militare, implementarea procedurilor standard de executare a acțiunilor în comun cu Forțele Navale ale aliaților și partenerilor, modernizarea navelor și

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

echipamentelor, dotarea forțelor cu mijloace de luptă de ultimă generație, capabile să asigure atât interoperabilitatea cu Forțele Navale ale NATO, cât și îndeplinirea tuturor misiunilor cu eficiență maximă.

În ultimii 15 ani, efective din Forțele Navale au participat, în cadrul Parteneriatului pentru Pace și – în ultimul an – în cadrul NATO, la exerciții militare în regiunea Mării Negre și a Mării Mediterane. Exercițiile multinaționale la care acestea au participat au vizat întărirea cooperării cu forțele navale din statele NATO, precum și din cadrul Parteneriatului pentru Pace. Dintre exercițiile desfășurate în Marea Neagră, putem aminti aici: COOPERATIVE PARTNER, BLACK SEA PARTNERSHIP, cele de tip LIVEX, bilaterale, cu Bulgaria și Turcia, precum și activările pentru instrucția anuală a BLACKSEAFOR.

Pentru integrarea deplină în NATO, România face pași hotărâți spre a deține o flotă capabilă să răspundă tuturor cerințelor Alianței. Astfel, pe lângă fregata Mărășești, în anul 2004 și, respectiv, în 2005, țara noastră a achiziționat două fregate moderne, care au sporit considerabil capacitatea operativă a Forțelor Navale. De asemenea, unitățile de corvete și de dragoare maritime au fost apreciate de către partenerii din alianță, datorită participării cu succes la multe exerciții navale multinaționale. Unitatea de scafandri de luptă ocupă un loc deosebit de important în componența Forțelor Navale, datorită destinației speciale pe care o are acest gen de forțe. Trupe de elită, scafandri de luptă îndeplinesc misiuni cu un impact major în cadrul unui teatru de operații. Scafandrii români au participat la exerciții în Marea Neagră și Marea Mediterană cu partenerii de Alianță, dovedindu-și din plin profesionalismul.

Nave din compunerea Forțelor Navale au participat, în cadrul exercițiilor multinaționale, la o multitudine de acțiuni comune într-un teatru de operații: trageri reale cu artileria, apărare antiaeriană, apărare împotriva navelor de suprafață, convoiere, luptă antisubmarin, operațiuni contra minelor, formații și evoluții, comunicații navale, căutare și salvare pe mare, refacerea plinurilor în marș, aprovizionare și evacuare folosind elicoptere, remorcaj, vitalitatea navei (stingerea incendiilor, astuparea găurilor de apă, evacuarea apei din compartimentele inundate) etc. Statul român își continuă politica consecventă de impunere a intereselor sale maritime în regiunea Mării Negre și are ca obiectiv

demonstrarea angajamentului și credibilității în cadrul Alianței. Prin intermediul Forțelor Navale își va demonstra capacitatea de a răspunde amenințărilor de orice fel la adresa stabilității regionale și globale. Prin participarea cu fregata Regele Ferdinand la operația Active Endeavour, în perioada 15 octombrie – 15 decembrie 2005, Forțele Navale își etalează atât capacitatea de a îndeplini misiunile asumate de Alianță, cât și posibilitatea de a apăra interesele românești și pe alte teatre de acțiuni maritime. Forțele Navale dovedesc, astfel, că flota militară a făcut pași importanți în transformarea dintr-o forță costieră într-una care se poate disloca și autosuține departe de bazele navale proprii.

Reforma conceptuală a fost demarată odată cu elaborarea FN-1 *Doctrina pentru Operații a Forțelor Navale*, în care se stipulează noile misiuni ale Forțelor Navale, misiuni adaptate condițiilor actuale din regiune. Acestea sunt:

- sprijinul autorităților naționale în combaterea activităților ilegale la mare și fluviu;
- supravegherea navală și avertizarea timpurie la litoral, mare și fluviu;
- participarea la evacuarea cetățenilor români din străinătate (operații de evacuare noncombatanți);
- apărarea comunicațiilor maritime și fluviale;
- participarea la respingerea agresiunii dinspre mare și fluviu;
- cercetarea hidrografică, amenajarea de navigație, editarea de hărți marine și rutiere fluviale și asigurarea serviciului hidrometeorologic;
- participarea la operații de apărare colectivă, de răspuns la crize, sprijin al păcii, de asistență umanitară, conduse de NATO, UE, OSCE și ONU;
- participarea la inițiativele regionale de cooperare în domeniul apărării și implementarea măsurilor de creștere a încrederii și stabilității în regiunea Mării Negre;
- participarea la limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor naturale, evacuarea și protecția populației și a bunurilor materiale;
- sprijinul acțiunilor de căutare și salvare organizate de autoritățile naționale maritime.

Zona Mării Negre, mai ales partea estică a acesteia, este o regi-

une frământată de lungi perioade de instabilitate și insecuritate, o sursă de îngrijorare pentru democrațiile europene, dar și o importantă placă turnantă a traseului energetic mondial. În viziunea NATO și a Uniunii Europene, trebuie întreprinse măsuri ferme pentru a întări siguranța rutelor comerciale și a conductelor petroliere din regiune. Astfel, Forțele Navale române devin o componentă de bază ce poate fi folosită pentru a îndeplini aceste deziderate. Responsabilitățile pe care România urmează să și le asume în regiune și mijloacele la care va recurge au fost prezentate cu claritate de președintele României, domnul Traian Băsescu: *„Bazinul Mării Negre este zona de criminalitate în care România trebuie să se implice. Nu numai că are o flotă militară capabilă să participe la controlul a ceea ce se întâmplă în Marea Neagră, dar, în ultimele luni, flota militară a României a dobândit două fregate, excelent echipate, care, alături de fregata Mărășești, deja existentă, formează trei unități navale de maximă importanță, capabile să participe la un proces de control a ceea ce se întâmplă în Marea Neagră”*.

Pentru monitorizarea cu succes a crizelor și prevenirea conflictelor pe mare, România trebuie să aibă capacitatea de a asigura protecția intereselor sale legale și legitime în utilizarea pașnică a mării libere. În acest scop are nevoie de o Forță Navală capabilă să facă față oricărei situații de criză sau conflict, în măsură să acționeze când și unde se impune, o forță care, spre a fi conceptual bine echilibrată, trebuie să cuprindă componentele și elementele necesare ducerii operațiilor de suprafață, submarine și aeronavale. Pentru a face față tuturor riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, Forțele Navale vor parcurge, în anii următori, alături de celelalte categorii de forțe ale armatei, un proces de adaptare a structurilor și capabilităților, în așa fel încât să îndeplinească atât misiuni specifice conflictului de mare intensitate, cât și misiuni de tip nemilitar, care determină existența unor structuri militare reduse, flexibile, rapid dislocabile și capabile să se autosustină în zonele de acțiune.

În acest sens, opțiunea noastră se referă la dezvoltarea unei *Forțe Navale Multirol*, care să fie astfel structurată, încadrată, înzestrată și instruită încât, prin folosirea aceluiași număr de mijloace și resurse, să corespundă evoluției fenomenului militar, să se adapteze ușor la saltu-

rile calitative în tehnologia navală și să fie bazată pe o resursă umană calificată și motivată la cel mai înalt nivel.

Forța Navală Multirol va avea o structură și o compunere optime pentru îndeplinirea cu succes a oricărui tip de misiune și va dispune de capacități navale structurate pe niveluri operaționale, astfel încât să poată contribui la acțiuni militare în toate etapele desfășurării conflictelor. De asemenea, această forță va fi o prezență semnificativă în operațiile întrunite cu nave, subunități specializate și capacități de susținere în teatru. Ea își va aduce o contribuție importantă la apărarea integrității teritoriului național, la securitatea porturilor, a obiectivelor și a căilor de comunicații navale și va sprijini, la nevoie, autoritățile naționale cu atribuțiuni în domeniul naval.

Forța Navală Multirol va avea deplină interoperabilitate cu celelalte categorii de forțe ale Armatei României, cu ceilalți parteneri în operații întrunite naționale și multinaționale și un potențial ridicat de modificare a nivelului capacității operaționale a forțelor și a capacităților acestora, în raport cu evoluția situației în plan strategic. Nu în ultimul rând, va avea și capacitatea de a exploata avantajele nivelului tehnologic al navelor, pentru a obține, în mod eficient, succesul în acțiunile întreprinse.

De asemenea, sunt avute în vedere platforme și echipamente ale căror performanțe să asigure îndeplinirea cu succes a unor misiuni variate. Capabilitățile echipamentelor vor fi optimizate pentru: desfășurare și susținere în teatru; conducere sigură și autoapărare; cunoașterea cu precizie a situației; angajarea rapidă a adversarului și efect precis al armamentului.

O *Forță Navală Multirol* eficientă și economică necesită un sistem de susținere logistică perfecționat, compus din resurse dislocate în baze permanente și mijloace proprii de reprovizionare.

Instrucția colectivă a echipajelor, integrată, de înaltă calitate, pe misiuni din diferite categorii, va constitui baza realizării *Forței Navale Multirol*. Aceasta se va desfășura pe baza misiunilor specifice fiecărei componente a forței, de la simplu la complex, de la mediul naval la mediile întrunite și multinaționale. Realizarea și menținerea capacității operaționale a forței va fi supusă evaluărilor periodice, prin exerciții

desfășurate pe mare și la uscat, utilizând tehnologiile virtuale, simulării revenindu-i un rol major, urmărind-se în special dezvoltarea spiritului de echipă în rândul personalului.

Reforma structurală și modernizarea *Forței Navale Multirol* vor continua, pentru realizarea unei forțe capabile să-și îndeplinească rolul de componentă navală în operații întrunite, să execute întreaga gamă de misiuni cuprinse în Strategia Militară a României. Cerințele pe care trebuie să le îndeplinească forța navală pe care o proiectăm sunt următoarele: comandă și control, structură echilibrată de forțe, interoperabilitate și infrastructură.

Comanda și controlul vor asigura: corelarea atribuțiilor structurilor de comandă și control ale *Forței Navale Multirol* cu sistemul de conducere al Armatei; îmbunătățirea nivelului de interoperabilitate acțională al comandamentelor cu partenerii de Alianță; crearea capacității de conducere a acțiunilor în comun cu forțe aparținând altor ministere. Nivelul de ambiție la care ne raportăm în domeniul comenzii și controlului îl reprezintă implementarea segmentului care revine marinei în cadrul conceptului de „război bazat pe rețea” (network centric warfare), pentru Forța Navală modernă pe care dorim să o dețină România în viitor. Structura echilibrată de forțe se va obține prin realizarea de pachete de forțe, la diferite niveluri ale capacității operaționale, din clasele de nave și genurile de forțe necesare îndeplinirii misiunilor, precum și structurarea pe grade a personalului, echilibrată piramidal. Nu este de neglijat nici asigurarea rezervei necesare trecerii forțelor la un nivel superior al încadrării, conform nivelului capacității operaționale solicitat.

Se are în vedere, de asemenea, formarea unei structuri organizatorice a forțelor și comandamentelor care să asigure atât deplina interoperabilitate cu cele ale Alianței, cât și posibilitatea integrării în structurile de forțe constituite pentru operații sub conducerea NATO sau UE. Se va crea infrastructura necesară bazării, instrucției forțelor și mentenanței navelor și echipamentelor, pentru menținerea la un nivel scăzut a costurilor de operare și mentenanță ale *Forței Navale Multirol*.

Integrarea efectivă în acțiunile NATO și interoperabilitatea cu celelalte categorii de forțe și cu aliații se bazează pe coerența conceptuală a doctrinei, tacticilor, metodelor și procedeelelor utilizate în operație,

care vor fi adaptate la cerințele documentelor și standardelor NATO. Periodic vor fi revizuite regulamentele, dispozițiile, alte publicații conceptuale de marină, pentru a fi actualizate în spiritul modificărilor survenite în concepțiile de utilizare a instrumentului militar sau în strategia de întrebuințare a forțelor navale.

Elaborarea doctrinei, regulamentelor și altor acte normative se va face cu conținut clar, ușor de înțeles și de aplicat la toate eșaloanele. Promovarea în aceste documente a conceptului „*conducerii centralizate și execuției descentralizate*” va permite comandanților numiți în posturi să se adapteze condițiilor schimbătoare. Componenta *Forței Navale Multirol* este determinată de necesitatea de a pune în echilibru cel puțin două cerințe esențiale: forțe suficiente pentru a îndeplini misiunile și capacitatea de a susține și menține forțele în starea operațională planificată.

Pornind de la starea actuală a Forțelor Navale, analizând probabilitatea manifestării riscurilor și amenințărilor în regiune și având în vedere posibilitățile susținerii financiare a proceselor de dezvoltare și modernizare, se poate aprecia că, în condițiile actuale și cele previzibile, realizarea unei astfel de înzestrări a Forței Navale Multirol este posibil a se desfășura, în mod gradual, pe termen mediu și lung, până către orizontul anilor 2020. De aceea, se va avea în vedere o planificare riguroasă pe termen lung a proceselor ce vor continua să constituie substanța dezvoltării și modernizării capabilităților, cât și urmărirea realizării proiectelor prin obținerea cu prioritate a resurselor necesare pentru a răspunde riscurilor și amenințărilor probabile, evitarea cheltuirii fondurilor pentru modernizarea navelor proiectate cu mai mult de 20 de ani în urmă, în detrimentul achiziționării unora noi. La modernizarea navelor sau achiziționarea celor noi, echipamentele instalate trebuie să asigure, pe cât posibil, un grad avansat de modernitate, precum și interoperabilitatea cu Forțele Navale ale statelor membre NATO.

Numărul de ani în care e posibilă realizarea acestei structuri a *Forței Navale Multirol* este în mod direct dependent de evoluția progresului economiei și, implicit, valoarea resurselor financiare alocate. Procesul poate fi accelerat printr-o repartizare optimă, pe categorii de forțe ale armatei, a bugetului alocat Ministerului Apărării Naționale,

având în vedere atât direcțiile din care se manifestă riscurile și amenințările cele mai probabile, cât și analiza costurilor de achiziție a navelor și echipamentelor, precum și pentru operarea și mentenanța acestora.

Componentele acestei forțe navale eficiente se vor completa reciproc și, împreună, pot acoperi un spectru operațional care răspunde necesităților, condițiilor impuse de noua situație geostrategică și importanței crescânde a ofertei de forțe la NATO, în măsură să execute întreaga gamă de misiuni.

În opinia noastră, crearea unei flote militare echilibrate reprezintă cheia îndeplinirii obiectivelor operativ-strategice naționale.

Strategia de dezvoltare și înzestrare a Forței Navale pe termen mediu și lung are în componere programe de achiziții și modernizări a căror finalitate o reprezintă crearea unei structuri echilibrate de capacități moderne, necesară îndeplinirii noilor misiuni. Modernizarea echipamentelor este determinată nu numai de evoluția mediului de securitate, de nevoia de a răspunde unor noi riscuri și amenințări, ci și de progresul impus de parcurgerea procesului de transformare a armatelor, în general, și a forțelor maritime militare, în special. În mod concret, dotarea cu echipamente și nave a Forțelor Navale se referă la: înlocuirea sistemului de observare de la litoral cu sistemul SCOMAR; finalizarea programului de modernizare a fregatelor și dotarea acestora cu elicoptere și sisteme de luptă moderne; înlocuirea corvetelor cu corvete multifuncționale noi, moderne; înlocuirea navelor dragoare cu vânătoare de mine moderne; revitalizarea submarinului și achiziționarea, pe termen lung, a unor submarine clasice moderne; dotarea scafandrilor cu echipamente performante și nave de intervenție competitive; dotarea cu capacități logistice și de susținere în teatru a forțelor dislocabile.

Realizarea acestor cerințe va depinde în mare măsură de nivelul resurselor financiare ce pot fi alocate Forțelor Navale. Susținerea aprecierilor privind creșterea rolului Forțelor Navale în gestionarea situațiilor de criză și acoperirea cerințelor de securitate în zona Mării Negre, prin prioritizarea resurselor financiare și sprijinului obținerii acestora, coroborată cu o planificare judicioasă a utilizării fondurilor, poate face posibilă îndeplinirea, pe termen lung, a acestor nevoi de dotare și modernizare.

NOILE MISIUNI EURO-ATLANTICE “ÎN AFARA ZONEI DE RESPONSABILITATE”: UNELE IMPLICAȚII PENTRU PARTICIPAREA BULGARIEI LA COOPERAREA PRIN SECURITATE ÎN ZONA MĂRII NEGRE

*Prof. univ. dr. Jordan BAEV,
Colegiul de Apărare și Stat Major C.S. Rakovski, Bulgaria*

1. Efectele transformărilor UE și NATO și noul lor rol în menținerea păcii

Schimbarea radicală a mediului strategic de securitate și stabilirea unui sistem multinațional de cooperare internațională, de la sfârșitul modelului de confruntare bipolară al Războiului Rece, au provocat un puternic flux format din două curenți principale paralele între organizațiile regionale europene și euro-atlantice. Curentele pot fi definite concis drept *transformare* și *lărgire*. Procesul dual al transformării și lărgirii, atât al NATO, cât și al UE, însoțit de reinstituționalizarea similară a OSCE și apariția unor noi inițiative și acorduri regionale variate, determină arhitectura actuală internațională de securitate, provocată în prezent de noile riscuri și amenințări asimetrice. În același timp, esența și înțelesul unor definiții și scopuri centrale doctrinare și terminologice au fost dezvoltate și extinse semnificativ, generându-se astfel noi termeni substitutivi, cum ar fi: misiunile „în afara zonei de responsabilitate”, obligațiile „Non-articol 5” și scopurile ONU din capitolul „VI și 1/2”.

Noua înțelegere a unui mapamond mult mai coerent, cu o cooperare de securitate transeuropeană și eurasiatică interdependentă și supraregională mult mai dinamică, ce abordează ariile vecinătății lărgite (Marele Orient Mijlociu, de exemplu), conduce în mod logic spre viziunea NATO și UE, de păstrătoare ale păcii și generatoare de cooperare de securitate nu numai regională, dar și internațională, dincolo de sferile tradiționale ale angajamentelor lor ulterioare. În această viziune, NATO va fi în mod esențial elementul central de legătură între marile puteri

ale lumii: SUA, Uniunea Europeană, Rusia și China, spre un dialog de securitate și o formă de parteneriat de securitate care să nu excludă, evident, diferențele, între ele și dintre ele, asupra unor anumite chestiuni tactice, păstrându-se totuși conclucrarea acestora, în vederea rezolvării unor probleme strategice mai largi, cum ar fi proliferarea armelor de distrugere în masă sau lupta împotriva terorismului, unde există interese cu adevărat comune.

Această viziune, a unei Alianțe mult mai globale, va atrage regiunile periferice, Orientul Mijlociu, Afghanistan, Caucaz, Asia Centrală și Africa într-un sistem de securitate și cooperare, bazat pe succesul activităților Parteneriatului pentru Pace al NATO. Vorbind despre unele dimensiuni regionale ale politicii actuale a Alianței, la Summit-ul NATO de la Bruxelles din februarie 2005, Secretarul General Jaap de Hoop Scheffer a subliniat: *„Importanța întăririi Dialogului Mediteranean al NATO, a Inițiativei de Cooperare de la Istanbul pentru activitățile NATO în această regiune foarte axială, unde nu doar securitatea și stabilitatea sunt mai importante pentru regiune, ci merg dincolo de ea”*.

Actuala abordare a Uniunii Europene vis-à-vis de prevenirea conflictului și managementul crizelor, expusă în Strategia Europeană de Securitate, este și una globală, folosind întreaga arie de instrumente ale politicii externe la îndemâna Uniunii Europene (politice, diplomatice, economice, umanitare, civile și militare).

Spectrul din ce în ce mai larg al misiunilor¹ necesită o cooperare, mai bine instituționalizată și practică, cu NATO, prin aranjamentele permanente de securitate UE-NATO („Berlin Plus”). Printre principalele scopuri pentru realizarea acestor noi roluri și misiuni de importanță crucială sunt stabilirea unor instrumente și capacități militare mai eficiente și dezvoltarea ulterioară a unei cooperări civil-militari mai adecvate.

Evident, astfel de instrumente unice sunt Forța de Răspuns a NATO și Grupurile de Luptă ale UE, primul fiind pe deplin operațional

¹ Din 2001 s-au desfășurat în total 12 misiuni UE: EUPM (BiH), MilOp ALTHEA (BiH), EUPOL PROXIMA (FYROM), CONCORDIA (FYROM), EUJUST THEMIS (Georgia), ARTEMIS (DRC), EUPOL KINSHASA, EUSEC RD CONGO, AU (Sudan), EUJUST LEX (Irak), misiune de monitorizare Aceh (Indonesia), și EU EOM (Sri Lanka).

până în 2006. Pe 25 aprilie 2005, Comitetul Militar NATO a aprobat Memorandumul MC 0003-05, furnizând îndrumarea necesară asupra relației Forța de Răspuns a NATO - Grupurile de Luptă ale UE.

2. Punctele de vedere strategice ale țărilor membre NATO și UE asupra securității regiunii Mării Negre

Mulți autori pretind astăzi că, în unele sensuri, „Marea Neagră a fost o gaură neagră a civilizației în conștiința istorică a Vestului” și un fel de „amnezie istorică” vestică. Potrivit acestora, până de curând, regiunea Mării Negre a fost într-un fel marginală preocupărilor NATO. Aceleași comentarii au fost ridicate și cu un deceniu în urmă pentru Balcani, comparate cu o atenție constantă sensibilă pentru Europa Centrală în timpul anilor Războiului Rece. Oricum, opiniile că interesele UE și SUA în regiunea Mării Negre au apărut după atacurile teroriste din 11 septembrie „datorită vulnerabilității regiunii în contextul războiului global împotriva terorismului”² sunt doar în parte justificate. După cum pretinde Ian Lesse, de la Corporația RAND, periferia sudică a NATO – bazinele Mediteranei și Mării Negre și interiorul statelor din regiune – atrage o atenție crescândă în dezbaterile transatlantice de la începutul anilor 1990³.

Dacă, de exemplu, privim creșterea constantă a sumei de finanțare a proiectelor experților regiunii lărgite a Mării Negre, manevrate de câteva organizații de teoreticieni respectați de la jumătatea anilor ‘90, putem vedea aceasta drept un nou indicator valid al adâncirii interesului multor agenții specializate în acest areal deosebit. O contribuție valoroasă la dezvoltarea și expunerea viziunii moderne a Vestului asupra regiunii Mării Negre, ca o componentă semnificativă a sistemului de securitate global euro-atlantic, a adus-o, anul trecut, fostul asistent al Secretarului de Stat al SUA, Ronald Asmus, în colaborare cu dr. Bruce Jackson, președintele Proiectului asupra Democrațiilor în Tranziție. În lucrarea lor „Marea Neagră și frontierele libertății”, care a fost citată de

² Orhan BABAĞLU, *The Black Sea Basin: A New Axis in Global Maritime Security*, *Policy Watch*, The Washington Institute for Near East Policy, No. 1027, August 24, 2005.

³ Ian LESSER, *NATO Looks South: New Challenges and New Strategies in the Mediterranean*, RAND Corporation MR-1126, 2000.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

foarte multe ori de către diferiți experți și politicieni, autorii subliniază:

„Regiunea Mării Negre este epicentrul unei mari provocări strategice în încercarea de proiectare a stabilității într-un spațiu european lărgit și dincolo de Marele Orient Mijlociu. Având în vedere că NATO își extinde rolul în Afghanistan și se pregătește pentru o misiune pe termen lung acolo și intenționează să-și asume și responsabilități suplimentare în Irak, regiunea Mării Negre începe a fi văzută printr-o prismă diferită: în loc să apară drept un punct periferic al teritoriului european, începe să ia forma unei componente centrale a arealului interior Vestului”⁴

Vorbind despre conceptul „regiunii extinse a Mării Negre”, trebuie să-i descriem mai mult sau mai puțin corect structura prin definiție, legături strategice, riscuri de securitate, potențiale și existente, și ivirea de inițiative strategice. Marea Neagră este centrul unui număr crescut de coridoare și conducte de transport ce leagă Europa de Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu. O expresie populară a acestor interconexiuni și interdependențe supraregionale revendică un sistem euro-atlantic, văzut drept generator de securitate, stabilitate și valori democratice și o regiune Extinsă a Mării Negre drept furnizoare de energie și resurse. Trebuie să luăm în considerare și „un arc nord-estic și un acces la marile râuri comerciale care se varsă în Marea Neagră: Dunărea, Nistru și Nipru”. Mai mult, regiunea este strâns legată de alte zone de conflict din sud-vest – din Mediterana și Balcani, sau mai degrabă, dintr-o zonă mai „largă” a Europei de Sud-Est – Mediteranei. Interesele comune care leagă statele membre și nemembre NATO pe Mediterană și Marea Neagră „oferă potențialul întăririi legăturilor dintre cele două grupuri”⁵.

Cu ultima lărgire a NATO din 2004, aproape întreaga coastă sud-vestică a Mării Negre este considerată un avanpost spre Răsărit. Având în viitorul apropiat două țări ale regiunii Mării Negre, România și Bulgaria, membre NATO și o a treia – Turcia, la începutul procesului de negociere cu Bruxelles-ul, - granițele UE se vor extinde și în

⁴ Ronald ASMUS, Bruce JACKSON, “The Black Sea and the Frontiers of Freedom”, *Policy Review*, Hoover Institution/Washington, No. 125, June/July 2004.

⁵ *Raportul Conferinței de Cooperare Regională a Securității Mării Negre*, 6-8 decembrie, 2004, Centrul European de Studii de Securitate și Programul de Securitate al Mării Negre, Universitatea Harvard, p. 3.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

bazinul Mării Negre. Aici pot fi specificate amenințări și provocări variate, importante la adresa comunității euro-atlantice din zonă: „conflictele înghețate”, „proasta guvernare”, activitățile teroriste, crima organizată, traficul ilegal de arme, droguri și ființe umane, spălarea de bani, corupția transfrontalieră, dezastrea ecologice etc. Preocuparea primară de securitate este cea privitoare la canalele crimei organizate, care prosperă în regiune și pot sprijini organizațiile teroriste, înlesnind, pentru ele, intrările și ieșirile din țară ale teroriștilor și traficului cu arme convenționale, materiale cu dublă utilizare și chiar arme de distrugere în masă. Conglomeratele criminale operează regional și au tentacule internaționale, ajungând spre Vest, în arealul NATO și UE. Securitatea spațiului maritim este în ultimii ani cea mai afectată și de creșterea volumului transportului naval – aproximativ 25 de tancuri petroliere trec prin Bosfor în fiecare zi.

Noile amenințări nu pot fi detașate unele de altele și tratate individual⁶. Eforturile susținute ale NATO includ politici destinate să aducă noi națiuni mai aproape de Alianță. Abordările Alianței și UE încurajează, în particular, atât cooperarea regională maritimă de securitate, cât și operațiunile civile de menținere a păcii, precum cele de: poliție, grăniceri, vămi și observatori civili neînarmați.

În ultimul deceniu și jumătate, au fost semnate în jur de 36 de tratate bilaterale între statele din zonă. Există multe inițiative multilaterale regionale, dincolo de cadrele formale ale NATO, UE și OSCE, care pot contribui la dezvoltarea unei rețele de securitate eficiente de avertizare timpurie și prevenire a conflictelor – Cooperarea Economică a Mării Negre (CEMN), BLACKSEAFOR, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Inițiativa Sud-Est Europeană, SEEBRIG, întâlnirile Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei, GUUAM, Organizația Cooperării Asiei Centrale etc. La ultima întâlnire a Consiliului Miniștrilor de Externe al Cooperării Economice a Mării Negre din 28 octombrie 2005, s-a discutat implementarea programelor întrunite și proiectele de infrastructură în cooperare cu UE. Printre priorități erau menționate lupta împotriva crimei organizate transfrontaliere și furnizarea de asistență

⁶ Vezi: Jan TRAPANS, „Georgia, the Black Sea and the Approaching West”, în Philip FLURI, *From Revolution to Reform: Georgia's Struggle with Democratic Institution Building and Security Sector Reform*, Vienna and Geneva, July 2005, pp. 293-311.

în situațiile de urgență. SUA, Republica Cehă, Croația și Belarus au primit statutul de observatori ai Cooperării Europene la Marea Neagră. Unii experți au sugerat extinderea a câtorva inițiative curente naționale sau multilaterale, cum ar fi operația „Black Sea Harmony” condusă de Turcia sau operația „Active Endeavour” condusă de NATO în bazinul Mediteranei.

3. Contribuția Bulgariei la noile misiuni NATO și UE în afara zonei de responsabilitate

Prima participare a unui contingent bulgar la operațiunile de sprijin al păcii a avut loc în timpul transformării operațiilor tradiționale ONU de menținere a păcii la operațiuni de pace „lărgite” sau „de generația a doua”. La începutul lui 1992, Bulgaria a primit o invitație de la ONU să participe la începerea operațiunii de sprijin UNTAC din Cambodgia. Forțele armate bulgare au participat cu un batalion de infanterie cu 850 de servanți (care activau prin rotație), 10 ofițeri de stat major care lucrau la comandamentele misiunii, 34 ofițeri – observatori militari, 11 soldați de poliție militară. De atunci, Bulgaria a mai participat la alte 10 misiuni multinaționale, sub comandă ONU, NATO, OSCE și UE. Aceste misiuni au fost duse nu numai în imediata vecinătate, cum ar fi Balcanii de Vest – Croația, Bosnia-Herțegovina, Kosovo, FYROM, dar și în Georgia, Tadjikistan, Angola și Etiopia/Eritreea, Afghanistan și Irak. Scopul acestor acțiuni a fost variat – de la misiuni de menținere a păcii, monitorizare și poliție la misiuni de deminare, dezarmare, umanitare, pătrunderi în forță și operații de construire a păcii post-conflict.

Prima operație dusă de NATO la care au participat trupele bulgare a fost SFOR, în Bosnia-Herțegovina. A urmat apoi KFOR în Kosovo și ISAF în Afghanistan. Aeroportul Sarafovo de lângă portul Burgas de la Marea Neagră a fost folosit ca bază, în 2002, de navele americane care au participat la misiunea „Enduring Freedom”. Guvernul și parlamentul bulgar și-au exprimat voința de a-și trimite soldații în misiunile NATO pentru pregătirea forțelor armate și de securitate din Irak. Între timp, țara continuă să participe cu un batalion de infanterie la operațiunea Coaliției multinaționale CFIR din Irak. Foarte recent, guvernul bulgar

și-a anunțat disponibilitatea de a participa la noua misiune umanitară NATO din Pakistan⁷.

Pe 19 aprilie 2001, Bulgaria a prezentat o listă a forțelor și capabilităților Forțelor Armate Bulgare disponibile pentru operațiuni de management al crizelor conduse de UE. Această contribuție este una dintre componentele principale ale participării Bulgariei la construirea PESA și în special a Forței de Reacție Rapidă Europene. Forțele și capabilitățile declarate de Bulgaria sunt în concordanță cu capabilitățile sale naționale și nevoile respective. Ele sunt parte a forțelor și capabilităților cu care Bulgaria contribuie la operațiunile sub comandă NATO. Aceasta le garantează interoperabilitatea cu forțele din statele UE și NATO atât în domeniul procedurilor și doctrinelor, cât și în cel privitor la nivelul pregătirii și echipamentului lor. La 1 martie 2003, a fost actualizată lista forțelor și capabilităților forțelor armate bulgare. A fost confirmată ulterior, în martie 2004. Din aprilie 2005, Bulgaria are un nou statut vis-à-vis de Uniunea Europeană. Țara este observator activ al instituțiilor UE și are multe oportunități de a fi informată și de a discuta problemele Politicii Europene de Securitate și Apărare cu partenerii UE. La întâlnirea din 22 noiembrie 2004, de la Bruxelles, Bulgaria și-a arătat disponibilitatea de a participa la procesul de evoluție al formării Grupului de Luptă UE, cu adăugarea unei companii de infanterie ușoară, ofițeri de stat major și echipă medicală. Au fost organizate consultații și discuții, cu Grecia drept națiune-cadru și România drept contributor, referindu-se la disponibilitatea de a contribui la formarea forței multinaționale la dispoziția UE pentru planurile ei viitoare de la 1 ianuarie 2007 din arealul Politicii Europene de Securitate și Apărare. Cipru și-a exprimat disponibilitatea de a se alătura Grupului de Luptă. Reprezentanții Bulgariei au fost invitați să participe la prima Conferință de Coordonare a Grupului de Luptă, din mai 2005. Guvernul bulgar întreprinde toate eforturile necesare și ia toate măsurile legislative pentru a face față responsabilităților și obligațiilor ce rezultă din viitoarea calitate de membru UE, datată 1 ianuarie 2007.

⁷ Oricum, luptătorii pakistanezi ai Jihadului s-au opus prezenței celor 1000 de soldați NATO, sub motivul că: *“NATO este o alianță defensivă... Nu a acționat niciodată ca o agenție de ajutorare. Nimic nu-i justifică prezența în Azad Kashmir... Ne temem că conducătorii noștri ne-au vândut armamentul nuclear către NATO.”* – *South Intelligence Review*, Vol. 4, Nr.17, 7 noiembrie 2005.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Revizuirea Strategică de Apărare, lansată în iulie 2004, a furnizat o viziune pentru dezvoltarea apărării și forțelor armate până în 2015. Mai este un pas în armonizarea politicii naționale de apărare cu politica Alianței și cu țelurile și scopurile PESA. Potrivit acestui document, noile riscuri la adresa securității statului derivă din terorismul internațional, proliferarea și utilizarea armelor de distrugere în masă, instabilitatea proceselor de democratizare în zonele învecinate de conflict, crima organizată, traficul ilegal de materiale strategice interzise, tehnologii, arme, droguri și persoane, ca și din impacturile distructive asupra sistemelor de informații, instabilitatea economică, dezastrele naturale. În regiunea Mării Negre, Bulgaria are responsabilități importante cu privire la aceste riscuri și amenințări. Mediul ecologic complex, global și regional, al oportunităților dinamice în schimbare și provocărilor puțin previzibile, necesită folosirea unor abordări și soluții netradiționale, preventive și anticipative, eforturi complementare și coordonate ce implică măsuri politice, economice, tehnologice și informaționale, atât militare, cât și civile.

4. Unele implicații pentru politica bulgară de externe, apărare și securitate națională în arealul Mării Negre

În calitate sa de membră NATO, Bulgaria are șansa de a influența regiunile învecinate, acționând ca un fel de intrare pentru diseminarea valorilor și principiilor euro-atlantice spre ariile adiacente. Bulgaria nu ar trebui să încerce să impună soluții sau poziții în relațiile sale cu partenerii din Balcanii de Vest sau Caucaz. Aceasta ar fi dincolo de puterile sale și se poate dovedi chiar contraproductivă. Pe de altă parte, oricum, Bulgaria nu ar trebui numai să urmeze și să reacționeze la evenimente, ci să și inițieze politici benefice în mod reciproc pentru toți cei implicați. Acum, după ultima lărgire NATO, aproape jumătate din statele Mării Negre sunt în Alianță, în timp ce alte trei întrețin relații strânse cu aceasta.

Considerând Inițiativele Europei de Sud-Est drept un model al cooperării regionale sub auspiciile NATO, unul dintre rolurile majore ale acestora este de a exercita eforturi în mobilizarea regiunii Balcanilor

pentru cooptarea în sprijinul expansiunii viitoare a spațiului civil și de securitate spre Răsărit, prin implicarea și a altor state ale bazinului Mării Negre și din zona Caspică în eforturile de stabilizare și prin construirea condițiilor prealabile pentru viitorii membri UE. În termeni practici, anumite formate de cooperare din Europa de Sud-Est ar trebui furnizate și statelor precum R. Moldova, Ucraina sau celor din Caucazul de Sud. Combinația parteneriatelor din Balcani „jos-sus” și „sus-jos” a catalizat tendințele de transformare spre o sub-regiune compatibilă UE. NATO și rețeaua ei de securitate au furnizat argumente și condiții preliminare majore pentru dezvoltarea acestui proces⁸.

Datorită acestor convingeri geopolitice, geoeconomice și geostrategice de pe țărmurile de Vest și de Est ale Mării Negre, Bulgaria ca și România, trebuie să demonstreze că parteneriatul cu UE și NATO reprezintă un succes politic, social, economic și de securitate pentru națiunile prietene: Georgia, Ucraina, Moldova, Azerbaidjan și Armenia. Regiunea Mării Negre continuă să fie dependentă de situația securității din Caucazul de Sud și Marea Caspică, de pe partea estică. Nu există încă un concept adecvat pentru modelarea intersecției coridoarelor Nord-Sud și Est-Vest într-un mod de cooperare, în același timp regularizând pașnic conflictul de interese. Influența evenimentelor din Orientul Mijlociu Lărgit și continua democratizare a spațiului post-sovietic adaugă elemente noi de nesiguranță, dar și de speranță.

Unul dintre proiectele pe termen lung ale politicii externe prevede consolidarea procesului cooperării regionale, printr-o contribuție activă și multilaterală a întâlnirilor Ministeriale de Apărare ale Sud-Estului (SEDM). Inițiativele realizate în cadrul procesului SEDM sunt Forța Multinațională de Pace în Sud-Estul Europei, înființarea unei unități de ingineri constructori, înființarea unei rețele de informații pentru acțiuni în timpul crizelor la scară regională, înființarea unui Consiliu Civil-Militar de Planificare pentru acțiuni în cazul dezastrelor naturale, construirea unui sistem de schimb de informații în sfera reformelor militare între statele din Sud-Estul Europei. Ministerul Apărării bulgar participă la brigada multinațională cu un batalion mecanizat pregătit să

⁸ Plamen PANTEV, *Bulgaria in NATO and the EU: Implications for the Regional Foreign and Security Policy of the Country*, ISIS Working Paper No. 12, Sofia, September 2005.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

îndeplinească misiuni de menținere a păcii. Pentru a reacționa la necesitatea de lărgire a cooperării regionale în ceea ce privește dezastrelor naturale și răspunsul la crize, au fost luate măsurile de planificare, prin punerea în practică a inițiativelor de înființare a unei unități de ingineri constructori în cadrul Forței Multinaționale de Pace în Sud-Estul Europei, ca și punerea la punct a unui sistem informațional de răspuns la crizele de informații.

După alinierea la inițiativa „Parteneriatului pentru Pace”, din februarie 1994, guvernul bulgar și-a declarat disponibilitatea de a organiza „Breeze-94” – un exercițiu militar operațional și tactic în spiritul acestei inițiative, cu participarea forțelor navale a opt țări. Acest exercițiu militar naval a fost primul de acest gen din Marea Neagră. De 10 ani, au fost duse alte șapte exerciții navale „Breeze”. Bulgaria a găzduit, de asemenea, și primul exercițiu „Cooperative Partner” NATO/PfP LIVEX Marea Neagră în 1995, care apoi a fost organizat cu regularitate în fiecare an. La sfârșitul lunii august și începutul lui septembrie 2005 a avut loc un exercițiu combinat „Cooperative Key 05” (CK 05) la Plovdiv, Bulgaria. Exercițiul a avut drept scop de a permite Forțelor Aeriene ale țărilor PfP și Dialogului Mediteranean să practice și să-și îmbunătățească interoperabilitatea în operațiile în spațiu aerian și în spațiu terestru limitat, în sprijinul unui scenariu al unei Operații de Răspuns la Criză și Sprijin al Păcii. „Cooperative Key 05” (CK 05) a fost proiectat drept o combinație dintre un exercițiu aerian (AIREX), un exercițiu de comandă (CPX) și un exercițiu de supraviețuire (LIVEX). Acest exercițiu a implicat forțele aeriene a 14 națiuni membre NATO. Au participat câteva țări partenere - Azerbaidjan, Croația, FYROM, Georgia, Moldova, Suedia, Elveția și Ucraina. Franța, națiunile partenere - Albania și Rusia, națiunile Dialogului Mediteranean Algeria, Iordania, Maroc și alte națiuni, Serbia-Muntenegru, Bosnia-Herțegovina au participat de asemenea ca observatori.

Contribuția principală a Bulgariei la cooperarea prin securitate a Mării Negre se bazează pe patru elemente: politic-diplomatic (Ministerul Afacerilor Externe); naval (Ministerul Apărării și Statul Major General al Forțelor armate bulgare); paza de coastă și forțe speciale de poliție (Ministerul de Interne); organizații de urgențe și ajutorare civile

(Comisia de Stat a Protecției Civile). Din punct de vedere operațional, o importanță particulară o are stabilirea coordonării și cooperării bilaterale și multilaterale în ultimele trei puncte.

Cooperarea navală: Un Grup operațional pentru cooperare navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR) a fost înființat în aprilie 2001. Acesta include toate statele riverane Mării Negre. Principalele sarcini ale BLACKSEAFOR includ operațiuni de căutare și salvare, operațiuni de asistență umanitară, deminarea marină, protecția mediului și orice alte sarcini stabilite de toți membrii, de exemplu, misiuni în sprijinul păcii. Unități desemnate de Forță rămân în locațiile lor de bază și se unesc pentru a forma o forță corespunzătoare, fiecare potrivit programelor pregătite întrunit sau, în cazul unor operațiuni ad-hoc, în combinația considerată necesară pentru a executa sarcini specifice. BLACKSEAFOR este sub comanda Comitetului de Comandă al Forței Navale a Mării Negre, care este responsabil, de asemenea, pentru întreaga planificare a activității BLACKSEAFOR. Deciziile sunt luate prin consensul tuturor statelor membre și președinția este deținută prin rotație. BLACKSEAFOR este compusă doar din elemente navale, fără participarea directă a elementelor de forțe aeriene sau terestre. Cooperarea navală dintre statele riverane este, de asemenea, subiectul Documentului asupra Construirii Încrederii și Securității (2003), odată ce documentul conține referințe explicite la cooperare în spațiul activităților contrateroriste și clauza de asistență în lupta împotriva crimei organizate și a traficului ilegal de droguri și de arme.

Supravegherea, recunoașterea, avertizarea timpurie a amenințărilor și avertizarea oportună sunt esențiale pentru regimul favorabil operațional din spațiul maritim.

Viziunea asupra dezvoltării forțelor navale bulgare conține conceptul Sistemului Național Integrat pentru Informația și Controlul Spațiului Maritim, care, organizațional, este structurat în elemente principale: Centrul Operațional de Suveranitate Navală; Centrul Regional de Control al Traficului Aerian; Sistemul de Coastă pentru Controlul Traficului Maritim; două Sisteme autonome de Trafic Naval pentru arealele Varna și Burgas; Sistemul Integrat Digital de Comandă

și Informații⁹. În plus, acest subsistem este integrat cu Centrul Național Militar de Comandă și cu organizații adecvate ale Ministerului de Interne, Ministerului Transportului și Comunicațiilor, Ministerului Mediului și Apelor și alte agenții guvernamentale.

Cooperarea pazei de coastă. Bazele cooperării pazei de coastă le-au constituit o serie de înțelegeri între statele riverane – cea mai recentă fiind cea dintre Bulgaria și Turcia în 2003. Un element multilateral a fost introdus la întâlnirile regionale la nivel de comandă și experți, care au loc anual din 2000. Punctul culminant al procesului l-a reprezentat decizia, luată în 2003, de înființare a unui Centru Regional de Coordonare și Informare Integrat pentru Marea Neagră în Burgas, Bulgaria. Centrul are rolul de a îmbunătăți comunicarea și integrarea la nivel regional și internațional, prin menținerea comunicării directe cu centrele polițiilor de frontieră și coordonarea operațiilor întrunite de poliție. În plus, potențialul cooperării regionale a pazei de coastă are o mare nerealizare în ce privește: angajamentul politic foarte scăzut, înzestrarea materială inadecvată a pazei de coastă și lipsa fondurilor de finanțare. Mai mult, acest potențial este inerent limitat, deoarece forțele pazei de coastă pot opera doar în apele teritoriale ale statului în discuție.

Cooperarea protecției civile. La 3 aprilie 2001, patru țări (Bulgaria, Croația, FYROM și Slovenia) au semnat la Sofia un tratat pentru înființarea Consiliului Civil-Militar al Planificării de Urgență pentru Europa de Sud-Est. România s-a aliat la acest tratat în 2002, iar Turcia în 2003. Principalul rol al Consiliului este de a facilita cooperarea regională în managementul dezastrelor. În cadrul Consiliului au fost organizate patru grupuri de lucru (Tehnologia Informațiilor, Managementul Informațiilor, Standarde și Proceduri, Planificare și Exerciții). Acordul a luat în considerare dezvoltarea Arhitecturii Regionale a Rețelei de Urgență și a Centrelor Naționale de Operații de Urgență în fiecare stat al Consiliului.

În iulie 2004, un exercițiu al Consiliului (CMEPEX-04), cu aproximativ 1.000 de participanți din șase state și observatori din alte

⁹ Contraamiral Emil LYUTZKANOV, "New Roles and Capabilities of the Navy", *Information & Security. An International Journal*, Sofia, Vol. 13, 2004, pp. 20-21.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

patru (Grecia, Moldova, Serbia-Muntele Negru și SUA), a fost găzduit de Bulgaria. Scopul acestui exercițiu era acela de a exersa și îmbunătăți procedurile și capacitățile Consiliului Civil-Militar al Planificării de Urgență în Europa de Sud-Est și Centrului Euro-atlantic de Coordonare a Răspunsului la Dezastru.

O provocare foarte importantă este aceea de a crea o activitate dinamică de Planificare Civil-Militară de Urgență pentru arealul Mării Negre. În octombrie 2004, o nouă Conferința „Inițiativa Mării Negre” s-a desfășurat la Varna. La acest atelier s-au planificat pentru anul viitor o serie de exerciții. Sarcina de bază a acestora este „lărgirea cooperării și colaborării între națiunile riverane Mării Negre, în același timp pregătindu-se pentru riscurile regionale, inclusiv utilizarea de către teroriști a armelor de distrugere în masă”. În urmărirea cunoscutei formule „gândește global și acționează local”, probabil că va fi necesară aplicarea adecvată a „trusei de scule” naționale și regionale a instrumentelor de securitate și a măsurilor coordonate, cum sunt cele propuse la ultima întâlnire ministerială G-5 de la Evian, din iulie 2005 (informațiile navale întrunite, noul sistem informațional Schengen etc.). O nouă abordare interesantă în această direcție a fost propusă în Planul Național de Protecție a Infrastructurii de către Departamentul de Securitate Internă SUA, al cărui scop de bază este acela de a contura o strategie de securitate națională pentru protecția fizică a Infrastructurii Critice și Bunurilor - Cheie. O astfel de strategie definește un sistem integrat la nivel federal, statal, local, de sector privat, de academie, de organizații neguvernamentale și strategie, dar și o creștere substanțială a cooperării și coordonării internaționale în problemele critice¹⁰.

¹⁰ US Departamentul de Securitate Internă, *Draft National Infrastructure Protection Plan (NIPP v1.0)*, Washington D. C., November 2, 2005.

ASPECTE MILITARE ACȚIONALE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

*General-maior Mircea SAVU,
Șeful Direcției Operații, Statul Major General*

„You can help our Alliance to extend a hand of cooperation across the Black Sea”. (Președintele SUA, George Bush, Piața Revoluției din București)

1. Preambul

Complexitatea aspectelor militare sau cu trimitere către domeniul militar, din bazinul Mării Negre, transformă aproape orice încercare de analiză într-o aventură, iar argumentul științific într-o pură speculație. Poate că, tocmai de aceea, atracția către astfel de demersuri este mai puternică. Prezentul articol nu-și propune nici să trateze exhaustiv subiectul și nici să dea lecții sau verdicte. Scopul lui este acela de a-i îndemna la reflecție atât pe politicieni, cât și pe militari. Se spune că recurgerea la argumentele militare în politica externă trebuie să se facă doar în ultimă instanță. Așa stau lucrurile și în politica internă. Atunci când lucrurile pot scăpa ușor de sub control, această „instanță” devine, cu adevărat, ultima.

2. Despre „mediul înconjurător”

Înainte de a intra propriu-zis în subiect, să privim puțin statisticele ce vizează cheltuielile militare la nivel mondial, pentru a ne face o imagine despre importanța acordată armatelor în lumea întreagă. Conform cifrelor¹, se pare că, la nivelul anului 2004, țările au cheltuit în medie 162\$ pe cap de locuitor și aproximativ 2,6% din PIB-ul lor. În perioada 1990-2004 s-au manifestat două trenduri, unul de scădere a cheltuielilor, între 1990-1998, altul de creștere, între 1998-2004. Marea accelerare a cheltuielilor însă s-a simțit între 2002-2004, când, în ter-

¹ *Recent trends in military expenditure*, www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_trends.html

meni reali, creșterea anuală a fost de 6%. Contributorul major la aceste cifre este, desigur, Statele Unite ale Americii care cheltuiesc circa 47% din cât cheltuiește întreaga lume pentru nevoi de apărare. Europa Centrală și de Răsărit² și-a sporit cheltuielile între 1995-2004 cu 22%, ceea ce o situează în poziția a noua față de celelalte regiuni ale globului. În zona noastră, doar Rusia (4,3%) și Turcia (4,9%) depășesc 4% din PIB³ în ceea ce privește cheltuielile de apărare. Despre Ucraina nu există date suficient de relevante.

Deci, nu trebuie să ne punem problema dacă în viitor armatele vor juca sau nu un rol important în relațiile dintre state, ci de cum va fi jucat acest rol în condițiile unor „schimbări regizorale” interesante în zona Mării Negre.

Poziția strategică a Mării Negre, situată la răspântia dintre Europa, Asia și Orientul Mijlociu, o face extrem de vulnerabilă la amenințările asimetrice.

Statele riverane și cele din imediata vecinătate trebuie să manifeste vigilență față de posibilitatea măririi în amploare și răspândirii terorismului, traficului de ființe umane și de droguri, transferurilor ilicite de armament și proliferării armelor de nimicire în masă.

Din punct de vedere militar, riscul îl reprezintă mai ales existența unor conflicte latente și acțiunile grupurilor înarmate necontrolate din țările care au aparținut URSS.

„Ce se întâmplă, de fapt, în Marea Neagră? În primul rând, Marea Neagră este o zonă de conflicte înghețate. Imaginați-vă harta. În nordul Mării Negre, începând de foarte aproape de frontiera românească cu Moldova, sunt câteva conflicte înghețate sau unele active, dar toate foarte periculoase și continuu într-o acumulare de energii negative. Vorbim de Transnistria, de Osetia, de Nagorno-Karabah, de Abhazia. Toate sunt apropiate de frontiera noastră de est, de răsărit. Toate sunt cu impact asupra evoluției viitoare a României. Dacă în nordul Mării Negre avem patru conflicte înghețate, din care conflictul transnistrean este cel mai apropiat de frontiera României, Marea Neagră și zona extinsă a Mării Negre sunt afectate de acțiuni și activități care periclitează securitatea națională a României, periclitează securitatea altor state europene.”⁴

² *World and regional military expenditure estimates 1995 – 2004*, http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_wnr_table.html

³ *Military expenditure as a share of GDP, 1998-2003*, http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_share_gdp.html

⁴ *Traian Basescu propune internationalizarea Marii Negre*, www.ziua.ro/b.html

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Afirmațiile președintelui României, Traian Băsescu, îndeamnă la o analiză atentă și la prudență în concluzii. Există diverse opinii despre cine și cum influențează spațiul Mării Negre, este însă cert că o mare influență asupra fenomenului militar o are ceea ce se întâmplă în spațiul ex-sovietic, mai precis în subregiunea caucaziană. Culoarul destul de larg de la Marea Caspică la Marea Neagră este „populat” cu tendințe agresive și separatiste.

Cecenia

Trupele ruse au intrat în Cecenia la sfârșitul anului 1994, pentru a împiedica separarea de Federația Rusă⁵. Mișcarea separatistă era condusă de Djokar Dudaev, fost pilot în Aviația Strategică a fostei URSS. După doi ani de război, care a costat multe vieți și a determinat deplasarea a peste 500.000 de oameni, s-a încheiat un acord de pace care prevedea amânarea cererilor de independență ale Ceceniei pentru cinci ani. Confruntările dintre diversele grupuri separatiste și armata rusă au continuat, însă, și după încheierea acordului.

Pentru a-i înfrânge și dezarma pe rebeli⁶, armata rusă a mai executat o incursiune majoră în Cecenia, în 1999. Numărul victimelor nu se cunoaște cu exactitate. Unele cifre afirmă că peste 6.000 de partea armatei ruse și peste 10.000 de rebeli, dar și civili, victime ale bombardamentelor asupra capitalei, Groznâi. Victime au făcut și atacurile teroriste executate de luptătorii ceceni pe teritoriul Federației Ruse, ca răspuns la ofensiva Moscovei. Actualul președinte al Federației Ruse, Vladimir Putin, a refuzat orice dialog cu teroriștii, iar confruntările continuă. Regiunea în cauză este de importanță strategică, deoarece căile de acces din centrul Federației Ruse către Marea Neagră și Marea Caspică trec pe aici și tot pe aici trec și conductele de țigăi și gaze naturale din Kazahstan și Azerbaidjan.

În prezent, după declarațiile raportorilor⁷, conflictul cecen a depășit granițele regiunii, afectând și alte regiuni din nordul Caucazului.

⁵ *First Chechnya War - 1994-1996*, www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm

⁶ *Second Chechnya War - 1999-???*, www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm

⁷ FULLER, Liz, *Chechnya: PACE Envoy Says Conflict Spreading In North Caucasus*, www.globalsecurity.org/military/library/news/2005/10/mil-051021-rferl03.htm

*Daghestan*⁸

În a doua jumătate a anului 1999, extremiști islamici, aflați în Cecenia, au executat o serie de incursiuni în Daghestan, republică aparținând Federației Ruse și situată în estul Ceceniei, cu intenția de a crea un stat islamic independent. Unele surse afirmă că rebelii au primit arme și sprijin financiar provenind de la Osama Bin Laden. Forțele fidele lui Shamil Basaev, fost prim-ministru al Ceceniei și actualul conducător al mișcării din Daghestan, continuă luptele cu armata și forțele de ordine ruse. Printre cei aproximativ 7.000 de combatanți ai lui Basaev se află, se pare, mercenari din fosta Iugoslavie, Turcia și Afghanistan. Spre deosebire de Cecenia, unde populația, deși tot musulmană, este mai omogenă, din punct de vedere etnic, Daghestanul reprezintă un amestec de peste 30 de grupuri etnice diferite, între care există adesea disensiuni.

*Georgia*⁹

Situată pe o posibilă cale de acces către petrolul caucazian, Georgia este încă măcinată de conflicte, cu toate reformele economice și instituționale, inclusiv reforma armatei, demarate de președintele Șevarnadze. Prezența militară străină pe teritoriul țării adaugă și mai multă complexitate situației. Rusia a cerut o perioadă de grație de 15 ani pentru retragerea forțelor sale din bazele din regiunile Adjaria, Akhalkalaki și Javakhetia.

Cauzele tulburărilor din zona de frontieră a Georgiei o constituie interesanta distribuție etnică. Marea concentrare de populație rusofonă se află în Abhazia.

Guvernul georgian nu are, practic, nici un control, nici asupra Abhaziei nici asupra unei alte părți, Osetia de Sud. Adjaria are statut de regiune autonomă. Totuși, toate aceste regiuni au un statut relativ incert. Tentativele de asasinat asupra președintelui Șevarnadze, din 1995, ale grupului paramilitar Mkhedrion, și 1998, a colonelului Akaki Eliava, demonstrează volatilitatea mediului.

⁸ *Dagestan Incursions August-September 1999*, www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2-2.htm

⁹ *Georgia*, www.globalsecurity.org/military/world/war/georgia.htm

Abhazia

Tensiunile interetnice au izbucnit aici în iulie 1992, când Sovietul Suprem abhaz a declarat independența regiunii față de Georgia. Încleștările care au urmat, între separatiști și Garda Națională georgiană, au dus la sute de victime și mii de refugiați. În 1993, separatiștii au pus definitiv stăpânire pe teritoriul abhaz. Pentru a restabili echilibrul, în zonă au fost desfășurați observatori ONU, care își desfășoară cu greu activitatea, fiind serios împiedicați de minele antipersonal și de forțele de gherilă. În zonă acționează grupuri de partizani și separatiști abhazi, organizați în Legiunea Albă și Frăția Codrilor.

Adjaria

Sub conducerea lui Aslan Abașidze, regiunea autonomă Adjaria a căpătat o tristă faimă datorită ratei înalte a criminalității și dezordinii interne. Georgia a tot evitat să abordeze abuzurile și ilegalitățile din zonă, pentru a evita o manifestare separatistă deschisă. Conflictul deschis a izbucnit, totuși, când, în 2004, generalul Roman Dumbadze a declarat că nu mai recunoaște autoritatea militară de la Tbilisi și că va accepta numai ordine care vin de la președintele Abașidze, pe care îl consideră comandantul său suprem. Au avut loc, ulterior, ciocniri violente între armata guvernamentală georgiană și forțele generalului rebel.

Osetia de Sud

Regiune autonomă din 1922, Osetiei i-a fost retrasă autonomia în 1990 și redată în 1992 de către președintele de atunci al Georgiei, Zviad Gamsahurdia. Cu toate că în zonă există forțe militare regulate georgiene și rusești, tensiunea mocnită între locuitorii regiunii și guvernul de la Tbilisi poate oricând să se transforme în violențe.

Grupuri operative ale Forțelor Armate ale Rusiei în Transcaucaz și alte forțe militare în zonă

În prezent, alături de separatiști acționează și mercenari ruși. Forțele rusești de menținere a păcii trimise în Transcaucaz, sub numele Grupul Forțelor Ruse din Transcaucaz, în 1993, au scăzut ca număr până la 8.500 militari în 1996. În baza acordului OSCE de la Istanbul din 1999,

bazele militare rusești de la Batumi și Akalkalaki trebuiau desființate. În mai 2005, Rusia a obținut acordul pentru prelungirea șederii forțelor sale în cele două baze până în 2008. Forțe rusești de menținere a păcii se află în Abhazia, alături de observatori ONU. Ani buni de negocieri nu au dus la o soluționare clară a problemelor din zonă. SUA continuă să încurajeze negocierile, conlucrând cu Franța, Marea Britanie, Germania și Rusia. Misiunea ONU în Georgia, UNAMIG, încearcă să sădească rădăcinile încrederii.

3. Rezultatele conflictelor

Diversele conflicte din zonă au reușit să realizeze:

- victime în rândul civililor;
- escaladarea confruntărilor armate dintre triburi, grupări religioase sau etnice, în special datorită erodării structurilor statale;
- dezvăluirea faptului că scopurile acestor tipuri de conflicte sunt mai puțin militare și mai mult orientate spre interese ale unor comunități locale;
- creșterea volumului comerțului internațional cu arme convenționale, în special arme mici și ușoare;
- creșterea riscului utilizării (mai ales în scopuri teroriste) a substanțelor radioactive (bombe murdare), substanțelor biologice sau chimice.

4. Ce poate face Armata României

Pentru etapa actuală, ceea ce ar trebui să facem este să găsim răspunsuri la întrebarea: „Cu ce fel de adversar ne-am putea confrunta în bazinul Mării Negre?” Din cele prezentate anterior se pot desprinde cel puțin următoarele caracteristici ale unui posibil adversar:

a) este non-statal, deci, nu reprezintă voința politică a guvernului țării sale. Nu este exclus ca, în tacticile sale, să încerce să atragă de partea sa intervenția forțelor militare regulate ale altor state;

b) o serie de capi ai grupărilor adverse cunosc modurile clasice de acțiune ale armatelor regulate, fiind foști militari de carieră sau având

diverse stagii efectuate în armatele regulate;

c) urmărește scopuri, în general, separatiste, iar discursurile sale cuprind frecvent chestiuni naționaliste și etnice;

d) nu citește sau ignoră prevederile Dreptului internațional umanitar și acționează pe principiul că „scopul scuză mijloacele”. El știe însă că armatele regulate sunt limitate în acțiuni de faptul că respectă Dreptul conflictului armat;

e) cunoaște foarte bine puterea de influențare psihologică a mass-media și o poate utiliza cu succes în favoarea sa;

f) dispune de armament și tehnică militară de proveniență dubioasă, dar are și capacități deosebite de a crea mijloace improvizate de acțiune. Unii indivizi pot acționa ca adevărate „bombe biologice”, ducând acțiuni sinucigașe;

g) este capabil de a recurge la orice pentru a-și finanța lupta, inclusiv la surse legale;

h) este greu de intuit în acțiunile sale, din cauza lipsei canalelor de comunicare și a lipsei de documentație scrisă;

i) acțiunile sale pot fi puternic motivate din punct de vedere religios.

5. În loc de încheiere

Nu trebuie decât să vedem multitudinea de inițiative politice și politico-militare, ca să ne dăm seama de cât de mult, îi preocupă pe politicieni și militari zona în discuție. Considerăm că toate acestea nu sunt decât încercări ale comunității internaționale de a transforma bazinul Mării Negre într-un spațiu mai predictibil, un spațiu în care să se poată elabora și analiza trenduri, iar concluziile desprinse din acestea să aibă sens. Apreciem că forțele militare ale statelor din acest spațiu trebuie să se întrebe, în mod foarte serios, către ce se îndreaptă armatele naționale.

Având în vedere cele expuse, suntem în măsură să afirmăm că am putea asista la o posibilă evoluție a acțiunilor militare către operațiuni „artizanale”, către „producții” unicate ale artei militare, în general, și ale artei operative, în special.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Desigur, și la nivel tactic mutațiile vor fi corespunzătoare.

Spațiul Mării Negre, cu marea sa diversitate economică, culturală, etnică, este un spațiu extrem de propice pentru „creații” militare. Nu credem că vreo experiență operațională națională poate fi cu adevărat extrapolată și aplicată. De aici rezultă și dificultatea „învățării” din experiența altora. Vor fi puțini cei care cunosc soluțiile „artizanale” aplicate de una sau alta dintre armate, în detaliu, încât să poată trage concluzii corecte din „lecțiile învățate”. În condițiile confruntării cu un adversar asimetric, care nu citește despre arta militară sau care ignoră existența ei, care este nevoit să recurgă la improvizații pentru a-și atinge scopul, va trebui, probabil, să ne gândim la formarea unei noi generații de militari, care să nu se bazeze atât de mult pe experiența acumulată, ci mai ales pe capacitatea de adaptabilitate, pe puterea de a învăța lucruri extrem de diverse și de bizare, într-un timp foarte scurt și în condiții de stres accentuat.

Se pare că nevoia de a întrebuința forțele militare pentru impunerea și menținerea ordinii în diverse puncte „fierbinți” ale spațiului Mării Negre le va face să dobândească anumite trăsături polițienești, unele armate acționând ca o veritabilă poliție „pentru uz extern”. În aceste condiții, trebuie întărite legăturile dintre forțele armate și cele ale ministerelor de interne, colaborarea dintre ele fiind extrem de benefică pentru situațiile în care vor trebui să ducă acțiuni conjugate împotriva unor adversari non-statali.

Pentru a încheia într-o notă optimistă, putem să afirmăm, fără teama de a greși, că cel mai previzibil lucru este caracterul impredictibil al evoluției fenomenului militar din zona bazinului Mării Negre. Totuși, un sprijin militar în domeniul securitar dat unei țări din zonă reprezintă și o întărire a securității proprii pentru țara care sprijină, datorită rapidității cu care se poate răspândi un focar de instabilitate, dacă nu este dezamorsat la timp.

**ALTE REFERINȚE BIBLIOGRAFICE
DESPRE ZONA MĂRII NEGRE:**

1. *Armed Conflicts Report 2001*, Project Ploughshares, Waterloo, Ontario, 2002.
2. Ernie REGEHR, *Introduction*, în *Armed Conflicts Report 2003*, Project Ploughshares, Waterloo, Ontario, 2004.
3. Mark TOWNSEND, Paul HARRIS, “*Now the Pentagon Tells Bush: Climate Change Will Destroy Us*”, în *The Observer*, February 22, 2004.
4. *Institutul European din România – Studii de impact (PAIS II)*.
5. IONESCU, Costin, „Marea Neagră – un pivot geopolitic în dispută?”, *Geopolitica*, Nr.1(5)/2005, an IV, p. 44.
6. Ilie BĂDESCU, **Tratat de geopolitică**, Ed. Mica Valahie, 2004.
7. Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG, **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu”, 2004, pp. 18-25.
8. Mihai GRIBINCEA, **Politica rusă a bazelor militare. Moldova și Georgia**, Editura Civitas, Chișinău, 1999.
9. George Cristian MAIOR, Mihaela MATEI, *Strategic Dynamics Of The Black Sea Region In An Enlarged Europe: Changing Patterns, Changing Politics*, *Mediterranean Quarterly*, January 2005, pp.33-51.
10. Tedo JAPARDIZE, Alexander RONDELI, *Georgia – cu gândul la Europa în O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI „Nicolae Titulescu” 2004.
11. *Russian Black Sea Fleet*, www. Global security.org.
12. CDI Russia Weekly, 18 septembrie 2003.
13. Vladimir Socor, **September 11 and the geopolitical revolution of our time**, Editura Politeia – SNSPA, București 2004, p.22.
14. „*Security and Stability in the Black Sea Region – military dimension and general framework*” *Conference Report of the 6th Black Sea Strategy Group Meeting, Kyiv, Ukraine, February 28 – March 2, 2002*, East West Institute, f. 4.
15. The Government of Romania, **White Paper of Security and National Defence**, Bucharest, 2004, p.5.

GRUPAREA DE COOPERARE NAVALĂ BLACKSEAFOR ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII BAZINULUI MĂRII NEGRE

*Comandor Alexandru MÎRȘU,
Comandantul Grupării Navale de Cooperare în Marea Neagră
COMBLACKSEAFOR*

Sfârșitul Războiului Rece a avut atât efecte negative, cât și pozitive. În timp ce partea de Vest a Europei și-a continuat dezvoltarea într-un climat normal de securitate, țările din regiunea de Sud-Est, parcurgând o prelungită perioadă de tranziție către democrație și economia de piață, s-au confruntat cu o serie de efecte negative.

Aceste efecte au inclus crize majore generate de tendințe separatiste, bazate pe criterii religioase și etnice, declinuri economice și instabilitate politică, influențând inclusiv climatul de stabilitate și securitate din Bazinul Mării Negre.

Pe de altă parte, efectele pozitive determinante au fost reprezentate de deschiderea spre dialog politic și cooperare între statele democratice, organismele internaționale și între vechii adversari ideologici, pentru întărirea și menținerea stabilității și securității regionale și globale.

Această lucrare prezintă câteva aspecte privind atât principalele riscuri la adresa securității și stabilității în Bazinul Mării Negre, cât și unele inițiative regionale, dintre care se evidențiază **Gruparea navală de cooperare a statelor riverane Mării Negre - BLACKSEAFOR**. În continuare sunt evidențiate evoluția și realizările acestei grupări în cei patru ani de existență și principalele tendințe de evoluție.

Acest studiu nu încearcă să găsească soluții de rezolvare a problematicii securității regionale, ci caută să prezinte o evaluare cât mai obiectivă a contextului în care acționează BLACKSEAFOR.

Contextul de securitate din Bazinul Mării Negre

Regiunea Mării Negre este o importantă componentă a securității și stabilității spațiului euro-atlantic. Fiind situată la intersecția Europei, Asiei și Orientului Apropiat, reprezintă o importantă cale de tranzit pentru comerț și, mai ales, pentru resursele energetice spre piețele internaționale. Instabilitatea în regiunea Mării Negre ar avea repercusiuni asupra securității și stabilității întregului spațiu euro-atlantic. Cu toate acestea, regiunea Mării Negre nu ridică probleme majore de securitate ce ar putea fi exploatare de organizațiile teroriste și cele ale crimei organizate, atâta timp cât statele riverane rămân determinate și implicate hotărât în prevenirea și combaterea activităților ilegale, impunând respectarea principiilor fundamentale de drept internațional.

Chiar dacă, în prezent, Marea Neagră se caracterizează printr-o atmosferă de relativă securitate și stabilitate, este evident faptul că acest spațiu maritim nu este imun la riscurile asimetrice și de altă natură. Atât terorismul, traficul de persoane, droguri și armament, cât și proliferarea armelor de nimicire în masă, a purtătorilor acestora și materialelor cu dublă întrebuințare obligă statele riverane să rămână vigilente pentru prevenirea răspândirii acestora.

Evaluarea riscurilor la adresa securității din Marea Neagră

Riscurile la adresa securității maritime în spațiul Mării Negre sunt generate atât din interior, cât și din exterior. Acestea pot fi asimetrice, de natură nonmilitară, precum terorismul, crima organizată, ce se poate rezuma, dar nu limita, la traficul de droguri, migrația clandestină, traficul de persoane, contrabanda cu armament și traficul ilegal de arme de distrugere în masă, sisteme de lansare și materiale adiționale și, nu în ultimul rând, ecologice, precum poluarea marină, ce pot fi generate prin accident, eroare umană sau chiar deliberat.

Din perspectiva riscurilor asimetrice, Marea Neagră a devenit o importantă rută de tranzit pentru resurse energetice, petrol, dar și de transport pasageri și marfă. Ca și în alte regiuni din lume, unde se observă o creștere a volumului de transport maritim, apare posibilitatea

ca traficul maritim să poată fi folosit pentru destabilizarea securității regionale.

Din punct de vedere al crimei organizate, chiar dacă nu sunt indicii certe despre existența traficului sistematic de persoane în regiunea Mării Negre, acesta poate prolifera, prin intermediul căilor de comunicații maritime.

Imigrația ilegală existentă în regiune, ca și în alte părți ale Europei, Asiei și Orientului Mijlociu, care până acum folosea rutele terestre, a început să-și facă din ce în ce mai mult simțită prezența pe rutele maritime din Marea Neagră.

Nu apare nici o dovadă clară că în Marea Neagră există un trafic sistematic de droguri. Substanțele narcotice destinate Europei, care provin din Afghanistan, prin Orientul Mijlociu, sunt transportate, în principal, pe uscat. Deși traficanții folosesc întotdeauna cele mai sigure căi și le schimbă cât mai des, Marea Neagră ar putea fi folosită ca rută de tranzit alternativă sau în cazuri izolate de trafic. Oricum, rămâne posibilitatea ca liniile de comunicații maritime să poată fi mai des folosite în viitor, dacă nu sunt controlate corespunzător.

Pe de altă parte, nu au fost raportate importante cazuri de trafic ilegal cu arme de distrugere în masă, purtătorii acestora și materiale duale în Marea Neagră. Oricum, acest risc nu poate fi ignorat, dată fiind natura cu totul specială a materialelor menționate și implicațiile efectelor folosirii lor.

Ca și în cazul altor regiuni, există o evidentă legătură între terorismul internațional și crima organizată transfrontalieră, traficul de droguri, spălarea de bani și traficul ilegal de armament în regiunea Mării Negre. Această zonă nu este ferită de posibile mișcări ale materialelor de natură nucleară, chimică, biologică și de alte asemenea tipuri de material care pot avea efecte dezastruoase.

Din punct de vedere al riscurilor de mediu, în Marea Neagră nu au avut loc incidente cu consecințe catastrofale și cauze oculte. Câteva incidente minore din trecut se pare că au fost cauzate de condiții hidrometeorologice extreme sau eroarea umană. În altă ordine de idei, au fost raportate câteva cazuri care au implicat deversări de deșeuri industriale în Marea Neagră.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Se poate trage concluzia că poziția geostrategică a Mării Negre, la intersecția drumurilor europene, asiatice și din Orientul Mijlociu și importanța sa ca rută de tranzit o fac vulnerabilă la riscuri din cele mai variate. Instabilitatea în zona Mării Negre ar avea implicații largi pentru securitatea și stabilitatea zonei euro-atlantice. Din moment ce în zona maritimă a bazinului Mării Negre nu există un vid de securitate, atât riscurile asimetrice, crima organizată, cât și riscurile de mediu reprezintă principalele provocări care pot fi întâlnite.

Cu alte cuvinte, principala provocare din acest punct de vedere s-ar putea ivi din posibilitatea ca principalele căi de comunicații maritime ale Mării Negre să devină rute de tranzit pentru scopuri ilegale. În această privință, navele de transport comerciale suspecte constituie principalul obiectiv, iar supravegherea continuă a zonelor maritime alese pentru acest scop, urmărirea lor devine o necesitate. Acest lucru cere, între altele, eforturi comune ale statelor riverane pentru crearea unei strategii comune de combatere a activității ilicite.

În acest context, cooperarea regională între statele riverane adaugă o dimensiune importantă întăririi securității, prin prisma eficientizării folosirii instrumentelor și mecanismelor existente, cum ar fi, printre altele, BLACKSEAFOR și Documentul privind Măsurile de Creștere a Încrederii și Securității în Domeniul Naval, cât și a celor care pot fi dezvoltate în viitor.

Inițiative regionale de securitate în Marea Neagră

Există deja un număr de instrumente și inițiative puse în practică pentru creșterea securității regionale și dezvoltate de către statele riverane.

Cooperarea navală între statele riverane este subiectul Documentului privind Creșterea Încrederii și Securității, în vigoare din 2003. Acest document conține referințe explicite la cooperarea în domeniul prevenirii terorismului și prevederi pentru acordarea asistenței în combaterea crimei organizate și traficului ilegal de droguri și armament. Documentul privind Măsurile de Creștere a Încrederii și Securității în Domeniul Naval în Marea Neagră, semnat la 25 aprilie

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

2002, este un instrument robust, care creează o bază solidă pentru eforturile regionale în această direcție. Acest document stipulează atât cooperarea în domeniul naval, cât și contacte la diferite niveluri, invitații în bazele navale, schimb de informații și exerciții anuale pentru creșterea încrederii reciproce.

Acordul de cooperare al Gărzilor de Coastă stă la baza cooperării între Gărzile de Coastă/Polițiile de Frontieră, constituit într-o serie de acorduri bilaterale între statele riverane, cel mai recent fiind semnat între Bulgaria și Turcia în anul 2003. În acest document au fost introduse și elemente de cooperare multilaterală pe timpul întâlnirilor la nivel regional între factorii de decizie și la nivelul experților, care se țin anual din 2000.

Punctul culminant al acestui proces a fost, în 2003, luarea deciziei de stabilire a unui Centru Regional Integrat pentru Coordonare și Informare în Marea Neagră, situat la Burgas, Bulgaria. Centrul are rolul de a îmbunătăți comunicarea și integrarea la nivel multinațional regional, prin menținerea unei legături directe între toate centrele Poliției de Frontieră și coordonarea operațiilor întrunitate ale acestor instituții. Din păcate, cooperarea regională în domeniul Gărzii de Coastă nu a fost folosită la întreaga capacitate, datorită angajamentului politic relativ scăzut, mijloacelor inadecvate din dotare și a subfinanțării. Mai mult, acest potențial este limitat, datorită faptului că forțele Gărzii de Coastă pot opera numai în apele teritoriale ale statelor respective.

În anul 2001 s-a semnat Acordul de Constituire a Grupării Navale pentru Cooperare în Marea Neagră, BLACKSEAFOR. Acesta include toate statele riverane Mării Negre și reprezintă un pas important pe linia creșterii cooperării și interoperabilității între forțele navale ale statelor membre, prin intermediul unui set bine definit de misiuni și activități.

Principalele misiuni ale BLACKSEAFOR includ: operații de căutare și salvare pe mare, operații umanitare, acțiuni împotriva minelor marine, protecția mediului și altele, stabilite în comun de către toate părțile, cum ar fi, spre exemplu, operații pentru sprijinul păcii. BLACKSEAFOR s-a înființat pentru a contribui la întărirea continuă a prieteniei, bunelor relații și încrederii reciproce între statele riverane Mării Negre, ca și pentru a menține pacea și stabilitatea în regiune.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Operația BLACK SEA HARMONY (OBSH), lansată pe 1 martie 2004, de către Marina Militară a Turciei, are ca obiectiv realizarea supravegherii navale și monitorizarea navelor suspecte. OBSH include activități de securitate maritimă, ca, de exemplu, patrularea în raioanele importante, supraveghere, recunoaștere și urmărire a navelor suspecte în zone din sudul și sud-estul Mării Negre, cu accent principal pe Strâmtoarea Bosfor. OBSH este o inițiativă deschisă, fiind încurajată contribuția și a altor state riverane pentru participarea la această operație.

Un alt mecanism pentru întărirea cooperării între instituțiile responsabile de impunerea legii este, teoretic, Organizația pentru Cooperarea Economică din Marea Neagră (BSCE).

Cu toate că principalul obiectiv al BSCE este comerțul, aceasta poate contribui la întărirea securității regionale prin creșterea transparenței schimburilor economice între țările riverane pe căile de comunicații maritime.

Dincolo de țărmurile Mării Negre, dar în același context și cu implicații în securitatea Mării Negre, se desfășoară operația sub conducerea NATO Active Endeavour (OAE). Scopul Operației Active Endeavour este de prevenire și combatere a terorismului internațional în Marea Mediterană. Operația Active Endeavour a fost inițiată în octombrie 2001 sub conducerea Comandamentului Naval Aliat al forțelor din sudul Europei de la Napoli, Italia. Acțiunile din Marea Mediterană sunt desfășurate combinat cu nave, avioane și submarine, asigurate prin rotație de către Forțele Navale permanente ale NATO din Marea Mediterană și Oceanul Atlantic.

Misiunea OAE este aceea de a monitoriza și descuraja activitățile legate de terorism în Marea Mediterană. Metodele folosite includ supravegherea rutelor și controlul punctelor importante de trecere, conductelor de petrol, a porturilor și asigurarea escortei navelor de tranzit civile, prin Strâmtoarea Gibraltar, ale statelor membre NATO care solicită aceasta.

Un aspect important este acela că, din aprilie 2003, forțele navale ale OAE au adoptat o abordare proactivă, inspectând navele a căror încărcătură este considerată suspectă.

Gruparea Navală de Cooperare în Marea Neagră - BLACKSEAFOR

Revenind la BLACKSEAFOR, această inițiativă reprezintă un exemplu semnificativ al relațiilor de cooperare constructivă între statele riverane Mării Negre. Ideea de bază la constituirea acestei inițiative, introdusă pentru prima dată de către Turcia în 1998, a fost aceea de a crea o viziune comună a marinelor statelor riverane, printr-un cadru legal agreat prin consens, pentru a îndeplini misiuni specifice bine stabilite, prin proceduri standard de operare, întărirea încrederii, înțelegerii și dialogului între statele partenere.

De-a lungul a trei ani de muncă susținută, statele fondatoare - Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina -, au stabilit toate detaliile Acordului de Constituire a BLACKSEAFOR, semnat pe 2 aprilie 2001 la Istanbul. Scopul BLACKSEAFOR, subliniat în Acordul de Constituire, este acela de a contribui la întărirea prieteniei, bunelor relații și încrederii între statele Mării Negre, promovarea păcii și stabilității, prin intermediul cooperării și interoperabilității forțelor navale. Principalele misiuni ale BLACKSEAFOR sunt:

- căutare și salvare pe mare (SAR);
- operații de asistență umanitară (HA);
- luptă contra minelor marine (MCM);
- operațiuni de protecție a mediului;
- vizite de prietenie;
- orice altă misiune agreată prin consens de către parteneri.

Comanda BLACKSEAFOR este asigurată de către Comitetul Comandanților Forțelor Navale din Marea Neagră (BSNC), responsabil și pentru planificarea generală a activităților grupării navale. Toate deciziile sunt luate prin consensul membrilor, iar președinția Comitetului este asumată prin rotație, în ordine alfabetică. Controlul operațional este asigurat de OPBLACKSEAFOR, ofițer desemnat de statul care, conform principiului rotației, este la comanda grupării, asistat de către un ofițer de legătură din fiecare stat partener.

Comanda nemijlocită a grupării de nave este asigurată de COMBLACKSEAFOR, ofițer desemnat, de asemenea, de statul care

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

asigură comanda, asistat de un stat major format din câte un ofițer desemnat din fiecare stat, cu atribuțiuni funcționale bine stabilite.

Navele destinate Forței rămân bazate în porturile proprii, fiind adunate pentru constituirea Grupării Navale numai pe timpul activărilor planificate sau ad-hoc.

Pe timpul activărilor se desfășoară exerciții și antrenamente, pentru creșterea interoperabilității și eficienței în îndeplinirea misiunilor specificate.

BLACKSEAFOR, ca forță „la chemare”, este activată, pentru desfășurarea activităților planificate, cel puțin o dată pe an. În afara activităților planificate, oricare dintre state poate solicita activarea Forței, aceasta constituindu-se, însă, pentru acțiune numai pe baza consensului partenerilor și pentru îndeplinirea misiunilor prevăzute în Acord.

BLACKSEAFOR este formată numai din elemente navale, fără a avea în compunere forțe sau mijloace din alte categorii de forțe armate (aviație sau trupe de uscat), dar poate fi sprijinită de acestea, în situația în care este necesar, pentru îndeplinirea misiunilor.

Gruparea este compusă din 4-6 nave, incluzând o navă pentru comandă și control desemnată de fiecare stat membru, dar nu poate activa cu mai puțin de patru nave.

Principalele clase de nave ce pot fi destinate sunt:

- fregate;
- corvete (nave de patrulare);
- dragoare de mine;
- nave amfibii;
- nave auxiliare.

BLACKSEAFOR este o inițiativă regională, de sine stătătoare, caracterizată de o profundă transparență, fiind, în același timp, deschisă și altor state terțe interesate să i se alăture. Aria de acțiune este Marea Neagră, însă poate fi dislocată și în alte teatre maritime, dacă situația o impune și este îndeplinit consensul părților.

De asemenea, poate fi pusă la dispoziția Organizației Națiunilor Unite sau Organizației pentru Securitate și Cooperare Europeană, la cererea acestora, sau a altor inițiative internaționale, însă numai pentru misiunile stipulate în Acord și pe baza aprobării tuturor membrilor.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Prima activare s-a făcut între 27 septembrie și 16 octombrie 2001, având ca țară-gazdă Turcia (fiind și țară inițiatoare). Sub conducerea amiralului turc Nurset Guner, COMBLACKSEAFOR, pe timpul activităților desfășurate pe mare, Gruparea Navală a executat manevre de formații și evoluții, seriale de comunicații, exerciții de căutare și salvare pe mare și de vitalitate a navelor. Pe perioada activării au fost vizitate câteva din porturile fiecărei țări, precum: Istanbul, Varna, Constanța, Odessa, Novorossiysk și Poti. Statul Major al COMBLACKSEAFOR a fost ambarcat pe nava-comandant, fregata turcească Fatih.

A doua activare a avut loc între 5 și 28 august 2002, având ca țară-gazdă Ucraina. Sub comanda comandorului ucrainean Ihor Tenukh, COMBLACKSEAFOR, pe timpul activităților desfășurate pe mare, Gruparea Navală a executat manevre tactice, seriale de comunicații, exerciții de căutare și salvare pe mare, antrenamente de vitalitate și exerciții de protecție antiterorism. Pe timpul celei de a doua activări au fost vizitate porturile Sevastopol, Golcuk, Constanța și Varna. Statul Major al COMBLACKSEAFOR a fost ambarcat pe nava-comandant, nava de comandă și control ucraineană Slavutich.

A treia activare a avut loc între 3 și 31 august 2003, având ca țară-gazdă Bulgaria. Sub comanda amiralului bulgar Giorgi Gheorghiev, COMBLACKSEAFOR, pe timpul activităților desfășurate pe mare, Gruparea Navală a executat manevre tactice, seriale de comunicații, exerciții de căutare și salvare, antrenamente de vitalitate, exerciții antiterorism și antrenamente de asistență umanitară. Pe timpul celei de a treia activări au fost vizitate porturile Sevastopol, Golcuk, Constanța și Varna. Statul Major al COMBLACKSEAFOR a fost ambarcat pe nava-comandant, corveta bulgară Smeli.

După primele trei activări, caracterizate de o anumită rutină a activităților, cea de a patra activare, găzduită de Georgia, între 3 și 27 august 2004, a ieșit din tipar, prin faptul că s-a desfășurat în două etape. Sub comanda comandorului georgian Genady Khaidarov, în prima etapă, s-au executat activitățile uzuale pe mare, însă cu accent pe exercițiile de protecție împotriva riscurilor asimetrice, iar în a doua etapă, în perioada 4-27 aprilie, a participat la activități în cadrul exercițiului naval turcesc BLACK SEA PARTNERSHIP 05, în vestul

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Mării Negre. Pe perioada activării au fost vizitate, mai întâi, porturile Batumi, Novorossiysk și Sevastopol, iar apoi Karadeniz Ereğli, Istanbul, Burgas și Constanța. Datorită limitelor tehnice și de spațiu, Statul Major al COMBLACKSEAFOR a fost ambarcat pe nava-comandant, fregata turcească Yildirim.

Urmând principiul rotației în ordine alfabetică, a cincea activare revine sub comanda și găzduirea României. Devenită de acum uzanță, are planificate două activări. Prima a avut loc între 8 și 28 august, sub comanda comandorului român Alexandru Mîrșu, COMBLACKSEAFOR, și a început, practic, cu participarea navelor la sărbătorirea Zilei Marinei Române (15 august). În continuare, pe timpul activităților desfășurate pe mare, au fost îndeplinite toate exercițiile planificate, privind măsuri de luptă contra minelor, căutare și salvare pe mare, protecția navelor, manevre tactice, formații și evoluții și comunicații. Suplimentar, a fost experimentat un nou subconcept: proceduri de acțiune într-un mediu sub amenințare chimică, biologică, radiologică și nucleară. De asemenea, în ultimele două zile ale perioadei, Gruparea Navală a participat la exerciții în comun cu Operația națională navală a Turciei BLACKSEA HARMONY. Pe timpul acestei prime faze a activării au fost vizitate porturile Constanța, Varna și Karadeniz Ereğli. Statul Major al COMBLACKSEAFOR a fost ambarcat pe nava-comandant, fregata românească Mărășești.

Ca o regulă generală, în porturi au avut loc atât schimburi de vizite la autoritățile militare și civile locale, activități sportive și vizitarea obiectivelor turistice, cât și exerciții demonstrative, ședințe de planificare și bilanțuri. Pe timpul acostării în porturi, navele au fost deschise pentru vizitare de către populația civilă.

Analizând rezultatele de până acum, este evident că BLACKSEAFOR a devenit un instrument eficient pentru atingerea scopului de bază stipulat în Acordul de Constituire, însă nu a atins deplina maturitate operațională, pentru a putea fi folosit în alte tipuri de activități ce nu au fost exersate suficient pe timpul activărilor anterioare. În același timp, deși forțele navale membre depun toate eforturile pentru îndeplinirea la cel mai înalt nivel a cerințelor prevăzute în Acord, sunt limitate de bugetele alocate, iar în unele cazuri, de vechimea navelor

avute la dispoziție. Dar, demn de subliniat este faptul că, în ciuda acestor constrângeri, angajarea entuziastă a echipajelor în îndeplinirea misiunilor, pe timpul activărilor, se dovedește meritorie.

Tendențele viitoare de evoluție a BLACKSEAFOR

Având în vedere actualul context de securitate în Bazinul Mării Negre, pentru viitor, se reliefează în principal două tendințe de evoluție a BLACKSEAFOR.

Prima este reprezentată de continuarea întăririi încrederii reciproce, cooperării și interoperabilității între forțele navale și statele riverane Mării Negre, prin intermediul Grupării Navale, în condițiile și limitele actualului Acord de Constituire. Aceasta implică angajarea Forței numai pentru îndeplinirea misiunilor specificate, fără a fi necesară modificarea prevederilor Acordului.

În același timp, continuarea antrenamentelor pentru îmbunătățirea interoperabilității, elaborarea și experimentarea de noi subconcepțe și proceduri standard de operare, dezvoltarea complexității exercițiilor tematice desfășurate pe mare, pentru a fi capabilă să acționeze în contextul realităților din teatru.

Altă tendință în evoluția BLACKSEAFOR ar putea fi angajarea efectivă a grupării în acțiuni de prevenire a riscurilor maritime la adresa securității și stabilității în regiune. Aceasta ar fi posibilă numai în condițiile modificării structurale a unor prevederi ale Acordului de Constituire.

Cele mai semnificative modificări se referă la procedurile și mecanismele necesare pentru realizarea unei activări neplanificate, ca și la modalitățile de conducere a forțelor (având în vedere faptul că nu există un Stat Major permanent), starea „gata de acțiune” a navelor, aranjamentele logistice necesare, arhitectura structurii de comandă și control, cât și procedurile și baza legală pentru schimbul de informații clasificate și protecția acestora.

Concluzii

Marea Neagră reprezintă centrul de convergență al unui număr mare de coridoare de transport ce leagă Europa de Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Datorită acestei localizări, principala îngrijorare privind securitatea în regiune o reprezintă elementele crimei organizate ce activează pe aceste rute și pot sprijini activitatea organizațiilor teroriste, prin facilitarea trecerii ilegale a frontierelor și traficul de armament sau al armelor de nimicire în masă.

Cooperarea în domeniul securității s-a dezvoltat greoi, după sfârșitul Războiului Rece, fiind încetinită de o serie de rivalități locale și geostrategice. Însă, odată cu amploarea luată de amenințările asimetrice din ultimii ani, a devenit o necesitate logică și pentru statele Mării Negre de a lua măsuri concertate pentru contracararea acestora.

În cei patru ani de existență, BLACKSEAFOR s-a dovedit un instrument eficient, pe de o parte, pentru întărirea încrederii reciproce și prieteniei între statele riverane, iar pe de altă parte, pentru creșterea cooperării și interoperabilității între forțele navale. Pentru evoluția viitoare a grupării se reliefează două direcții principale de evoluție. Una, de a-și continua activitatea în actuala formulă, în limitele prevederilor Acordului de Constituire, și cea de-a doua, de a fi folosită efectiv în prevenirea și combaterea amenințărilor la adresa securității regionale, dar în condițiile unor modificări structurale ale Acordului privind consensul politic pentru permanentizarea forței, structurile de comandă și control, suportul logistic și schimbul de informații clasificate.

Bazinul Mării Negre este situat într-un context complex de securitate, în care determinarea și eforturile de a face față provocărilor sunt foarte puternice. Convenția de la Montreux, acordurile bilaterale existente, aranjamentele, organizațiile și structurile multinaționale de cooperare sunt instrumente concrete în acest sens. Ceea ce contează este dorința efectivă a tuturor statelor riverane de a menține pacea și stabilitatea în domeniul maritim, așa cum aceasta este reflectată în cooperarea din cadrul BLACKSEAFOR, ce constituie un motiv întemeiat de optimism în viitor.

POSIBILE CONTRIBUȚII ALE FORȚELOR TERESTRE LA SECURIZAREA FRONTIEREI ROMÂNIEI LA MAREA NEAGRĂ

*General de brigadă dr. Visarion NEAGOE,
Statul Major al Forțelor Terestre*

Participarea Forțelor Terestre la securizarea frontierei României la Marea Neagră are loc în contextul general al îndeplinirii misiunilor ce revin acestei categorii de forțe ale armatei pentru asigurarea unor componente specifice ale securității statului, prin prevenirea și contracararea factorilor de risc și amenințărilor ce intră în sfera de cuprindere a zonei sale de competență.

Îndeplinirea rolului constituțional al Forțelor Terestre, în ansamblul instituțiilor guvernamentale abilitate să realizeze securizarea frontierelor țării, se concretizează în acțiunile desfășurate pentru prevenire și avertizare în legătură cu amenințările ce vizează granița maritimă, precum și în operațiile desfășurate în caz de criză și conflict sau agresiune directă, independent, întrunit sau interagenții.

1. Factori de risc și amenințări. Modalități de contracarare a acestora

Evoluția situației politico-strategice în centrul și sud-estul Europei, în condițiile dispariției divizării continentului prin „Cortina de Fier”, a favorizat în bună parte diversificarea și amplificarea riscurilor, influențând în mod direct configurația și condițiile de manifestare ale acestora. Aceste condiții au determinat o nouă fizionomie a mediului de securitate, caracterizată prin:

- transformarea radicală a configurației geopolitice și geostrategice a zonei, în urma destructurării Tratatului de la Varșovia;
- conturarea unui spațiu deficitar de securitate în centrul și sud-estul Europei, pe fondul dispariției unei „umbre protectoare”;

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- dezghețul conflictelor teritoriale și etnice, încastrate, în perioada imediat următoare încheierii celui de-al Doilea Război Mondial, în matricea conservatoare a sistemului comunist;
- dificultățile tranziției la statul de drept și economia de piață, generatoare de vulnerabilități și riscuri specifice de insecuritate.

Bazinul Mării Negre, reprezentând prelungirea bazinului mediteranean către Marea Baltică și, mai departe, către Asia Centrală și Orientul Mijlociu, are principalele caracteristici politice și de securitate asemănătoare zonei Balcanilor, dar și caracteristici proprii, cum sunt interesele țărilor riverane, ca și ale principalilor actori pretendenți la topul ierarhiei mondiale (SUA, Rusia, China, Japonia, India, țările UE), imensul potențial economic, militar și demografic, precum și rolul acestei zone ca element de legătură între Asia Centrală și Orientul Mijlociu, în jocul intereselor politice și economice globale.

Pornind de la aceste lucruri, se consideră că pacea, stabilitatea și securitatea, atât de sperate și dorite, încă nu s-au generalizat în aceste zone, ci, din contra, aici s-au reactivat unele conflicte aflate în stare latentă, simultan cu apariția altora, generând noi puncte de tensiune și insecuritate în întregul areal al Balcanilor, bazinului Mării Negre și în proximitatea acesteia - Georgia, Republica Moldova, Rusia, Ucraina, Armenia, Azerbaidjan etc. Aceste puncte completează zonele nesigure ale Europei, reprezentate de Caucaz și Balcani, ce influențează în mod direct securitatea și stabilitatea zonală și regională.

Analiza conflictelor și stărilor tensionate evidențiază faptul că majoritatea au premise istorice aproape comune, la care se adaugă faptul că întreaga zonă se confruntă cu mari probleme de natură economică, politică și socială, determinate de procesul de tranziție prin care trec țările respective. Contrar evoluțiilor generale, favorabile destinderii și colaborării internaționale, în zona Balcanilor și bazinului Mării Negre continuă să se manifeste, pe fondul existenței unor vulnerabilități specifice, amenințări și provocări militare sau nemilitare care pot pune în pericol securitatea și stabilitatea întregii regiuni. Cauzele care generează aceste amenințări, în funcție de natura lor, sunt:

- probleme de natură politică:
 - existența unui mediu politic instabil și sensibil, care

determină diminuarea autorității statale și proliferarea unor fenomene specifice crimei organizate;

- implicarea unor personalități politice și militare în activități ilegale;

- amplificarea și generalizarea corupției.

- probleme de securitate:

- persistența unor stări tensionate latente, determinate de mișcări separatiste sau dispute teritoriale;

- incapacitatea multor state de a-și securiza eficient frontierele, permițând astfel proliferarea rețelelor de trafic ilegal;

- existența unei cantități impresionante de armament deținut ilegal.

- probleme economice și sociale:

- existența decalajelor între state, ca urmare a crizelor economice, a reformelor, a privatizărilor cu implicații politice și a liberalizării prețurilor;

- scăderea nivelului de trai al populației;

- emigrația în masă, ca rezultat al situației conflictuale interne și externe.

Urmare îndeosebi a acestor cauze, principalele amenințări și provocări din zona Balcanilor și a bazinului Mării Negre sunt următoarele:

- instabilitatea internă în statele constituite după destrămarea Uniunii Sovietice și a Iugoslaviei;

- accentuarea sau menținerea conflictelor etnic-separatiste;

- încercările de dezintegrare și constituire a unor entități statale independente (Kosovo, Bosnia-Herțegovina, Transnistria, Abhazia, Adjaria);

- creșterea numărului de prozeliți islamiști, îndeosebi în rândul intelectualilor și al tinerilor;

- exportul de instabilitate, prin promovarea fundamentalismului islamic și a intereselor statelor islamice către sud-estul Europei și prin existența unor grupuri etnice compacte în aceste zone (turcii din sud-estul Bulgariei, bosniacii, albanezii din Peninsula Balcanică, turco-tătarii din Peninsula Crimeea, găgăuzii din Republica Moldova);

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- interesele și acțiunile rețelelor de crimă organizată;
- asigurarea surselor de finanțare pentru grupările teroriste;
- menținerea unui climat de instabilitate;
- furnizarea de armament și facilitarea traficului ilegal cu acesta;
- competiția economică declanșată de exploatarea și transportul petrolului din Marea Caspică;
- poluarea tot mai accentuată a bazinului Mării Negre;
- punerea în pericol a mediului înconjurător (canalul Bâstroe);
- construcția, în proximitatea frontierelor naționale, a unor obiective cu grad ridicat de risc (proiectul centralei atomo-electrice de la Belene – Bulgaria);
- expansiunea rețelelor și activităților teroriste și a crimei organizate transnaționale (criminalitate economico-financiară, trafic transfrontalier de persoane, droguri, materiale radioactive și strategice, armament și muniții);
- proliferarea și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și altor mijloace letale neconvenționale.

Riscurile de securitate interne sunt legate, în primul rând, de instabilitatea economică și socială determinată, pe de o parte, de tranziția la economia de piață, în fond de dificultățile în plan social generate de aceasta, și, pe de altă parte, de trecerea de la regimul politic dictatorial răsturnat în 1989 la construirea unui sistem democratic bazat pe principiile pluralismului politic și democrației. Lipsa exercițiului democratic la nivelul tuturor componentelor sistemului politic actual, ar putea afecta critic și vital funcționarea societății românești. De asemenea, prelungirea dificultăților interne de natură economică, financiară și socială afectează vitalitatea societății noastre, tinzând să o aducă într-un punct critic.

Este de așteptat ca, pe termen scurt și mediu, riscurile de natură nemilitară să prevaleze în raport cu cele militare, iar vulnerabilitățile interne și evenimentele neprevăzute să potențeze, într-o mare măsură, capacitatea statelor și a comunității internaționale în ansamblul său de a răspunde și contracara riscurile și amenințările la adresa securității na-

ționale și a celei internaționale. Mediul de securitate sud-est european este diferit de cel al altor regiuni ale globului. Sud-estul Europei are, pe termen scurt și mediu, o șansă – unică poate în istorie – de a demonstra în fine că este posibilă realizarea integrării politice și economice bazate pe asumarea unor responsabilități comune, pe idealuri și valori similare.

Căderea regimurilor comuniste și relaxarea politicii în domeniul controlului vamal au atras atenția organizațiilor crimei organizate. Activitatea acestora a sporit considerabil la începutul anilor '90, pe măsură ce noile guverne democratice din sud-estul Europei se concentrau mai mult pe probleme politice, sociale și economice. Rețelele criminale internaționale au știut să profite imediat de oportunitățile oferite de schimbările revoluționare care au avut loc în domeniul politic și tehnologic, în mediile de afaceri și în comunicații. Situația complexă, din punct de vedere economic și social, tensiunile etnice și religioase au impus luarea unor măsuri ample, care au cuprins un spectru larg: de la dezvoltare economică, securizarea granițelor, controlul armamentelor și cooperarea militară până la sfera mai extinsă a securității sociale.

În sud-estul Europei, riscurile convenționale la adresa securității naționale și regionale se combină periculos cu noile tipuri de amenințări, mai greu de definit și contracarat. Criminalitatea transfrontalieră, terorismul, rețelele de activități comerciale ilegale, combinate cu cele paramilitare, traficul de droguri, arme și ființe umane, dezastrele ecologice continuă să alimenteze o zonă de instabilitate și nesiguranță instituțională.

Contracacarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității presupune o abordare mai largă, depășind zona culturală și cea a economicului, deoarece conflictele etnice au cauze complexe, de natură istorică, teritorială și politică, ce se materializează într-o măsură mult mai mare în confruntarea de interese decât în cea de valori. Interesele de natură etnică se bazează pe sistemele de valori, dar nu sunt un rezultat direct al acestora.

România acordă o importanță deosebită angajării politico-militare în susținerea proceselor de stabilizare și democratizare în spațiile adiacente, considerând acest fapt ca o parte intrinsecă a securității sale

naționale. În plan regional, România promovează stabilitatea prin:

- dezvoltarea inițiativelor complementare din sud-estul Europei;
- participarea la operațiunile multinaționale în sprijinul păcii;
- cooperarea militară bilaterală și multilaterală;
- îndeplinirea angajamentelor și obligațiilor internaționale asumate în domeniul controlului armamentelor, dezarmării și neproliferării armelor de distrugere în masă.

Interesul strategic în Balcani și bazinul Mării Negre îl reprezintă limitarea numărului de regimuri ostile, instabile sau greu de prezis, precum și a situațiilor economice defavorabile, care le fac vulnerabile în fața extremismului și terorismului. În general, statele din aceste zone împărtășesc valorile și principiile democratice și au o istorie regională comună. Aceste state au dorința de a colabora, dar nu au o acțiune politico-militară comună. De aceea, se impune crearea de noi instituții și lansarea de noi proiecte comune, concrete și specifice. În plan regional, direcțiile de acțiune menite să confere o nouă dinamică securității țărilor din Balcani și bazinul Mării Negre pot fi:

- asigurarea complementarității cu inițiativele de securitate ale Uniunii Europene, în principal față de amenințările conexe: crima organizată, imigrație ilegală, trafic de carne vie. Trebuie încheiate convenții privind evaluarea riscurilor, amenințărilor neconvenționale și a măsurilor comune de contracarare;
- consolidarea și completarea măsurilor de creștere a încrederii, specifice acestor zone, inclusiv prin formule de cooperare militară regională;
- combaterea amenințărilor asimetrice, prin întărirea capacităților de reacție și adaptarea mecanismelor de rezolvare la obiectivele de securitate comune spațiului euro-atlantic;
- restructurarea forțelor armate, întărirea controlului civil asupra acestora, cooperarea între sectoarele din domeniul securității.

Consacrarea țării noastre ca pilon de bază în redefinirea unui mediu subregional stabil certifică responsabilitatea asumată în gestionarea problematicii securității în Balcani și bazinul Mării Negre.

Pornind de la faptul, dovedit istoric, că națiunile, chiar dacă e

vorba de cele foarte puternice, nu pot contracara singure amenințările transnaționale, putem aprecia că accesarea României la NATO nu angajează pentru aceasta doar apărarea intereselor fundamentale, ci și a valorilor democratice consacrate istoric, a libertății și securității, a prosperității generale.

Responsabilizarea statelor din această regiune, prin implicarea directă în gestionarea propriilor probleme, va conduce la transformarea acestei zone dintr-un consumator de securitate într-un pol de creștere economică și stabilitate.

Existența în zonă a SEEBRIG și a Inițiativei de Cooperare Militară din Sud-Estul Europei reprezintă premise valoroase de cooperare regională. Țările NATO participante la această inițiativă sprijină eforturile Albaniei și Macedoniei de a accede la structurile militare ale Alianței.

Ca urmare, este evident faptul că, pentru a susține redresarea regiunii la care ne referim, comunitatea internațională trebuie să rămână angajată și să își continue eforturile coordonate de combatere a amenințărilor la adresa securității, înțelegând prin aceasta o abordare integrată a celor mai importante riscuri asimetrice. În acest sens, se remarcă faptul că în sud-estul Europei funcționează deja o rețea de cooperare în domeniul securității, susținută de prezența unui număr mare de organizații internaționale (NATO, ONU, UE, OSCE) și de inițiative regionale (centrul SECI, procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei, BLACKSEAFOR, SEECF etc.).

Se evidențiază tot mai mult necesitatea unei strategii comune, care să reunească atât eforturile comunității internaționale, cât și pe cele ale guvernelor și populației locale din zonele expuse la aceste riscuri și amenințări. Această strategie trebuie să fixeze priorități, deoarece resursele sunt limitate, iar acest „război” va fi, cu siguranță, unul de durată. Eforturile de realizare a unei abordări comune trebuie să depășească o serie de obstacole: interese politice diferite ale statelor din regiune, lipsa unei definiții general acceptate a terorismului, lipsa unei strategii comune vis-à-vis de statele care sprijină terorismul, existența unor sisteme legislative diferite, lipsa de coordonare între ministerele și agențiile naționale care au responsabilități în lupta împotriva crimei organizate,

dezvoltarea economică inegală, birocrăția etc.

Confruntate cu o accentuare a riscurilor și amenințărilor de securitate, statele din sud-estul Europei, între care și România, sunt conștiente de beneficiile cooperării și coordonării regionale. În același timp, amploarea birocrăției și interdependența responsabilităților evidențiază necesitatea cooperării interagenții, pentru optimizarea programelor naționale de securitate.

Armonizarea eforturilor naționale cu cele la nivel regional și internațional este un proces în plină desfășurare, iar rezultatul acestor eforturi va fi măsura eficienței în lupta împotriva riscurilor și amenințărilor de securitate la începutul secolului XXI.

2. Rolul Forțelor Terestre

Importanța participării Forțelor Terestre române la securizarea frontierelor este deosebită, încă din timp de pace, prin caracterul credibil și descurajator al existenței lor în cadrul Armatei României (cu o pondere de peste 60%), dar și ca un element important al sistemului național de apărare.

Intervenția Forțelor Terestre pentru prevenirea sau contracararea amenințărilor la adresa securității, în această zonă, poate avea loc pe fondul unei situații de criză potențială sau manifestă, precum și în situații de război. Având în compunere marea majoritate a genurilor de armă, dispunând de o mare putere de alegere, flexibilitate și mobilitate, Forțele Terestre pot și trebuie să facă parte din orice grupare militară constituită pentru respingerea în forță a unei eventuale acțiuni ostile la frontiera de stat.

Din perspectiva Alianței Nord-Atlantice, crizele pot fi clasificate în mai multe tipuri, dintre care, în continuare, le vom aborda pe cele de tip „central” și „periferic”. Criza centrală reprezintă tipul în cadrul căreia sunt amenințate în mod direct interesele unui stat membru NATO.

Pe timpul derulării crizelor, de la escaladare și până la stabilitate, managementul acestora, la nivelul Forțelor Terestre, poate viza următoarele activități principale:

- monitorizarea situației – se desfășoară permanent, chiar și în

perioadele de stabilitate, pe timpul neînțelegerilor, confruntărilor, al regresului și al revenirii la starea de stabilitate;

- sprijinul descoperirii crizelor – se acordă factorilor de decizie în fazele incipiente ale acesteia, respectiv la pace și pe timpul apariției primelor evenimente ale neînțelegerilor, în scopul identificării cauzelor generatoare și a modului de manifestare a lor, pentru elaborarea unor decizii eficiente și evitarea trecerii la stadiul de confruntare;

- controlul crizei – este cea mai importantă activitate a managementului crizelor, care presupune o implicare activă, mai ales în stadiile de neînțelegere și confruntare pentru prevenirea sau limitarea conflictului și soluționarea problemelor în dispută, iar în caz de eșec, pentru ținerea sub control a crizei, pentru ca aceasta să nu se extindă, pentru o rezolvare rapidă și pentru urmări limitate. Controlul crizei trebuie extins și în faza de revenire la stabilitate, spre a evita o nouă escaladare sau extindere a ariei de conflict spre zonele învecinate;

- dezamorsarea – este o activitate complexă, necesară oricărei confruntări sau oricărui conflict, care începe din primele stadii ale crizei și se continuă și în stadiul de revenire la stabilitate.

Este binecunoscut faptul că managementul crizelor implică organizații, aranjamente și măsuri destinate punerii sub control a evoluției unor evenimente din interiorul zonei de criză și găsirii unor soluții viabile pentru un curs favorabil stingerii și soluționării trainice a disputelor, dar și identificarea soluțiilor acceptabile tuturor părților implicate în conflict. Complexitatea și aria tot mai largă de referință a ceea ce reprezintă managementul crizelor impun, în mod obiectiv și necesar, realizarea unui cadru legislativ și funcțional specific, care să cuprindă atât prevederi ale reglementărilor internaționale, cât și experiență acumulată de structurile care au avut în ultima perioadă atribuții în rezolvarea crizelor sau a celor ce nu au atins stadiul de conflict militar, în special datorită acțiunilor de prevenire și stingere a acestora în faza incipientă.

Pentru un management adecvat al crizelor de orice tip, o importanță deosebită o au supravegherea și avertizarea timpurie. În acest scop, este necesar ca principiile și regulile de executare a măsurilor și acțiunilor destinate supravegherii evoluțiilor factorilor de risc și amenințărilor la adresa securității naționale ori internaționale, procedurile și regulile

de funcționare, logistica necesară punerii în practică și funcționării sistemului, în vederea atingerii obiectivelor planificate să fie foarte precis reglementate și exersate din timp.

Unii analiști sugerează că, încă din timp de pace, trebuie acordată o atenție deosebită supravegherii evoluțiilor în plan intern și avertizării factorilor de decizie politică și militară asupra apariției indicilor care evidențiază stările de criză, indiferent de domeniul de manifestare (acțiuni ostile în plan intern sau extern), care pun în pericol integritatea teritorială, dezastre naturale, inundații sau accidente majore ce pot afecta starea de sănătate a populației sau mediul înconjurător.

Având în vedere faptul că statele membre ale Alianței beneficiază de rezultatele funcționării sistemelor de avertizare timpurie ale acesteia și, în consecință, fiecare este dator să contribuie cu forțele și mijloacele proprii la realizarea acestor sisteme specializate, este necesar să se dezvolte și pună la punct, în cele mai mici detalii, un sistem complet și eficient de măsuri și acțiuni, care să țină sub control evoluțiile interne și externe, în special în zonele de interes strategic ale țării și Alianței, și care să răspundă ambelor componente (interne și externe) ale avertizării timpurii. Pentru aceasta, o atenție prioritară se cuvine a fi acordată stabilirii regulilor și procedurilor standard, care să fundamenteze acțiunile sau reacția forțelor și mijloacelor destinate intervenției, în concordanță cu prevederile și documentele Alianței. Importanța acestei probleme, odată rezolvată, poate ieși în evidență în momentul prevenirii sau evitării evoluției nedorite a evenimentelor până la stadiul de criză ori conflict, ori pentru intrarea în mod organizat în acțiune a forțelor și mijloacelor destinate apărării intereselor naționale, ordinii interne sau limitării efectelor crizei.

Un alt aspect important al îndeplinirii rolului Forțelor Terestre în gestionarea crizelor îl reprezintă constituirea unor instrumente bine definite, stabile, pregătite și rapid disponibile, care să facă posibilă aplicarea procedurilor standard. Aceasta presupune înființarea unui sistem format din structuri, organisme și autorități administrative, special destinate supravegherii și avertizării asupra evoluției indicilor de manifestare a riscurilor și amenințărilor, care să ofere date și informații pertinente și să fie familiarizate cu problematica managementului crizelor. Este

necesar ca aceste instrumente specializate în managementul crizelor să fie înființate și să funcționeze atât în perioada de pace, cât și în cea de criză și de conflict armat, datorită necesității supravegherii neîntrerupte a zonei de responsabilitate, în cooperare cu celelalte categorii de forțe ale armatei, precum și cu alte structuri statale abilitate în acest scop.

În situațiile de criză, pentru o mai mare oportunitate și rapiditate a circulației informațiilor, este necesară limitarea numărului de persoane care au acces la procesul de conducere, prin constituirea sau activarea unui centru de criză, care să exercite atribuții precise, dintre care menționăm:

- procurarea, prelucrarea, analiza, difuzarea și evaluarea datelor și informațiilor;
- luarea deciziilor și transmiterea acestora la executanți;
- conducerea sau coordonarea, în funcție de nivelul ierarhic, a acțiunilor forțelor și mijloacelor din teren;
- evaluarea stadiului de rezolvare și luare a unor noi decizii;
- informarea factorilor de decizie și a opiniei publice.

3. Acțiuni ale Forțelor Terestre

Frontiera maritimă a României a devenit, prin accesarea țării noastre în structurile integrate al Alianței, graniță a NATO. Acest lucru presupune o răspundere imensă pentru instituțiile implicate în securizarea frontierelor țării.

Ca element central al sistemului național de apărare, Armata României își aduce contribuția la asigurarea securității naționale prin:

- asigurarea integrității apelor maritime teritoriale, zonelor contiguă și economică exclusivă;
- controlul și protecția spațiului aerian;
- colectarea, procesarea, analiza și diseminarea informațiilor militare;
- extragerea și evacuarea cetățenilor români din străinătate ale căror vieți sunt în pericol;
- asigurarea securității facilităților, transporturilor și comunicațiilor militare.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

În scopul apărării României și a aliaților săi, Forțele Terestre, componentă de bază a Armatei, acționează pentru:

- respingerea unei agresiuni armate, în cadrul apărării colective a NATO;
- asigurarea sprijinului pentru funcționarea instituțiilor guvernamentale.

Forțele Terestre își aduc o contribuție specifică la securizarea frontierei maritime a României, prin măsuri și acțiuni ce vizează:

- participarea la operații de răspuns la crize;
- participarea la operații de asistență umanitară în zona de operații de sud-est a teritoriului României;
- participarea la operații militare în cadrul unor coaliții ad-hoc;
- participarea la inițiative de cooperare în domeniul apărării și la implementarea măsurilor de creștere a încrederii și stabilității;
- oferirea de asistență militară și sprijin pentru alte state;
- contribuția la eforturile naționale și internaționale de control al armamentelor și de combatere a proliferării armelor de distrugere în masă.

Pentru sprijinirea instituțiilor statului și a autorităților locale, în caz de urgențe civile, acțiunile Forțelor Terestre pot consta în:

- participarea cu forțe și sprijin logistic pentru limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor;
- sprijin în caz de accident chimic, biologic, nuclear sau radiologic;
- sprijinirea acțiunilor de căutare și salvare.

Un rol deosebit îl are sprijinul logistic și de altă natură pe care structurile specializate din compunerea Forțelor Terestre îl oferă în situații de criză unităților din compunerea Ministerului Administrației și Internelor destinate să realizeze nemijlocit securizarea frontierelor statului în zona de litoral. Acest lucru se pune în practică prin stabilirea din timp a unor planuri de cooperare și activarea lor, pe variante, cu sau fără modificări, în funcție de situația concretă.

CONFLUENȚE ȘI PARTENERIATE LA MAREA NEAGRĂ

*General prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN,
Comandantul (rectorul) UNAp "Carol I"*

Marea Neagră¹ are, din punct de vedere strategic, o situație specială. Aceasta rezultă, pe de o parte, din poziția geografică deosebită a acestei mări semiînchise și, pe de altă parte, din caracteristicile evoluțiilor economice, politice, sociale, culturale și militare ale țărilor limitrofe și zonelor adiacente, de-a lungul mileniilor. Ea s-a aflat, deopotrivă, oarecum, în imediata vecinătate a foaierei perturbator, care se întindea din nordul Mării Caspice până în îndepărtata Manciurie, și în miezul fierbinte al confruntărilor dintre populațiile sedentare și cele migratoare. Cum populațiile migratoare năvăleau fie prin Nordul Mării Caspice, fie prin sudul acesteia, iar Munții Caucaz, cu înălțimi de peste 5.000 de metri, se constituiau și ei într-un obstacol care, de regulă, era evitat, Marea Neagră prelungea acest pinten, obligându-i pe migratori să urmeze cursul dat de primul obstacol, respectiv, de Marea Caspică. Din acest punct de vedere, Marea Neagră s-a aflat cumva în umbra Mării Caspice, chiar dacă, spre deosebire de Caspica, această mare are o deschidere, prin Bosfor și Dardanele, spre Mediterana și, de aici, spre oceanul planetar. Cele două mări beneficiază de aportul în apă dulce al primelor două mari fluvii din Europa, respectiv, Volga și Dunărea, ceea ce, în viitorul îndepărtat, ar putea avea unele efecte nedorite, mai ales pentru Marea Caspică, întrucât această mare este închisă, iar nivelul apelor ei scade continuu (în ultimii 70 de ani, nivelul Mării Caspice a scăzut cu 3 metri). Dacă Marea Caspică este considerată ca fiind cel mai mare lac, având o suprafață de 400.000 km², dar cu apă sărată, în schimb, Marea Neagră beneficiază de curenți de compensare, care aduc ape sărate din Mediterana și duc apele dulci din Marea Neagră în Mediterana. Marea Neagră s-a aflat și se mai află încă în urma Mării Caspice și în ceea ce privește resursele energetice. Cel puțin din ceea

¹ Suprafața: 466 200 km²; adâncimea medie: 1271 m; adâncimea maximă: 2211 m (în partea central-sudică); volumul apelor: 537 000 km³; lungimea maximă: 1200 km; adâncimea maximă a stratului oxigenic: 150 m.

ce se cunoaște până acum, Marea Caspică este considerată ca fiind unul dintre rezervoarele principale de hidrocarburi ale lumii, în timp ce Marea Neagră, deocamdată, nu are o astfel de importanță. S-ar putea însă ca, în ceea ce privește resursele de hidrocarburi, explorarea, exploatarea și transportul acestora, Marea Neagră să nu-și fi spus încă ultimul cuvânt...

Vecinătăți și parteneriate

Dacă bătălia dintre *heartland* și țările *offshore* s-a dus, de regulă, în spațiul *rimland*-ului, trebuie să remarcăm că marile confruntări, ca și deosebitele colaborări din interiorul și de la periferia pivotului strategic s-au derulat, în general, pe intersecția axei foaiierului perturbator (Marea Caspică, Manciuria – Balcani) cu axa Marea Baltică –Golful Persic. Această intersecție se produce în zona Mării Negre. O astfel de abordare nu este lipsită de semnificații. De la nordul Mării Negre, pornesc trei din cele patru mari culoare strategice pe care s-au înfruntat Vestul cu Estul și Estul cu Vestul în spațiul european și eurasiatic (culoarul strategic nord-european, care începe din Galiția Orientală, trece pe la Nord de lanțul muntos european și ajunge până în Normandia, culoarul strategic al Dunării și culoarul strategic maritim – Marea Neagră, Mediterana – și prima rocadă strategică de mare importanță care se suprapune pe spațiul dintre Nistru și Prut)². Pe această axă Est-Vest au năvălit asupra Europei popoarele războinice migratoare din foaiierul perturbator și tot pe această axă, combinată, în ultima parte, și cu axa Nord-Sud, s-au desfășurat cruciadele și majoritatea războaielor eurasiatice, inclusiv cele mai multe bătălii terestre și aero-terestre din cele două războaie mondiale. Numeroși autori, între care și Samuel P. Huntington³, relevă, în lucrările lor, parțial, aceste falii și aceste confluente.

Întrucât Caucazul și Asia Centrală reprezintă coridorul strategic energetic al Eurasiei, Marea Neagră joacă și va juca și în continuare un rol foarte important în strategia reconfigurării spațiului eurasiatic, în viziune europeană și euro-atlantică. Această mare, departe de a fi

² Cel de al patrulea culoar strategic european este cel baltic.

³ Samuel P. HUNTINGTON, *Ciocnirea civilizațiilor*, Editura ANTET, 1997.

închisă, este o zonă de falie și de confluență, de unde se conturează realități complexe, contrastante, dar și numeroase perspective. Desigur, Marea Neagră nu are o importanță în sine, nici doar ca spațiu de confluență și de contrast, ci mai ales prin efectul sinergic asupra unei vaste regiuni, concretizat, între altele, și prin înființarea, la 30 aprilie 1999, a Organizației Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN), idee lansată oficial la 25 iunie 1992, precum și prin direcțiile de valoare strategică ce se deschid de aici și care, în același timp, converg aici.

Din acest punct de vedere, Marea Neagră este un adevărat liant strategic în spațiul eurasiatic. Pe lângă cele trei mari culoare strategice care, într-un fel, sunt legate și de Marea Neagră, se mai deschid o serie de culoare în zona asiatică, precum: culoarul (spațiul) strategic energetic (Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală); culoarul (spațiul) strategic sud-vest asiatic (Marea Neagră, Turcia, Irak, Iran, Golful Persic, prin Câmpia Mesopotamiei); culoarul (spațiul) strategic Don, Volga, Siberia Vestică; culoarul strategic ucraineano-polonez. De asemenea, Marea Neagră unește și separă două mari religii, două mari culturi și două mari mentalități: nordul ortodox (Bulgaria, România, Ucraina, Rusia, parțial Georgia), sudul islamic (Turcia și o parte din zona caucaziană). Cele mai importante dintre determinările geostrategice care vor reconfigura spațiul Mării Negre, ca zonă de sinergie strategică, sunt următoarele:

- spațiul de la estul Mării Negre – Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală – este foarte activ și corespunde cu un tronson marcant din vechiul drum al mătăsii, ceea ce exprimă o continuitate istorică;

- regiunea Mării Negre se situează într-o zonă, deopotrivă, de falie, de confluență și de confruntare, de unde rezultă importanța deosebită a evoluției sistemului de securitate eurasiatic, într-un areal de ambiguități și bifurcații;

- este adiacentă coridorului islamic;

- se află în imediata vecinătate a vechiului foaier perturbator (din Antichitate și Evul Mediu), activat la ora actuală prin traficul de droguri, migrația ilegală și bătălia pentru resursele caspice și pentru transportul lor;

- se află în vecinătatea unor zone conflictuale cronice, cu foarte multe probleme.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Actuala fizionomie a zonei este și un rezultat al bătăliilor anterioare pentru acest spațiu, care au avut cel puțin două obiective fundamentale de securitate: desființarea sau dezamorsarea foaierei perturbator și controlul resurselor energetice. Aceste două obiective rămân, și în continuare, prioritare pentru spațiul care cuprinde Marea Neagră⁴, Marea Caspică și Asia Centrală.

În proximitatea țărmurilor Mării Negre se grupează unele dintre cele mai grave tensiuni din spațiul eurasiatic. Zona Caucazului, zona transnistreană, zona Balcanilor, zona kurdă și chiar zona Mării Egee sunt încă fierbinți, constituindu-se în potențiale focare de conflict. Așa a fost mereu și, probabil, așa va mai fi și în continuare, până ce țările riverane, marile centre de putere de pe *heartland* și *offshore*, țările central-europene, balcanice, est-europene și sud-vest asiatice, împreună cu Statele Unite și cu toate marile puteri ale lumii, își vor da mâna și vor coopera, în cadrul NATO, în cadrul Uniunii Europene și în cel al organizațiilor și organismelor de securitate, pentru gestionarea unor realități încă generatoare de tensiuni, crize și conflicte⁵.

Există numeroase premise pentru ca geopolitica Mării Negre să se dezvolte și să armonizeze atât de complicatele și de îndelungatele tensiuni și mentalități care s-au conturat și contorsionat în spațiile adiacente. Deja s-au constituit primele organizații de cooperare economică din zonă, cum ar fi Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), precum și unele structuri zonale de securitate și colaborare, între care și structuri militare. Se detașează, în acest sens, BLACKSEAFOR (România, Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina) și SEEBRIG (*Albania, Bulgaria, Fosta Republica Iugoslavă a Macedoniei, Grecia, Italia, România și Turcia; Croația, Slovenia și SUA au statut de observator*), dar și alte structuri cum ar fi GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan și Republica Moldova).

Mediul de securitate din această zonă extrem de importantă pentru viitorul Eurasiei este determinat de politicile actuale de parteneriat

⁴ Prin zăcămintele de hidrocarburi de care dispune și prin cele care vor fi descoperite, precum și prin rolul pe care-l joacă și îl va juca în transportul hidrocarburilor, considerăm că Marea Neagră face parte din marele coridor energetic eurasiatic (Asia Centrală, Marea Caspică, Marea Neagră).

⁵ De fapt, acest proces de cooperare eficientă în zona Mării Negre a și început, atât prin înființarea și activarea Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră, cât și prin înființarea Grupului de Cooperare Navală în Marea Neagră (BLACKSEAFOR), a SEEBRIG și a altor organizații regionale sau bilaterale.

sau de confruntare în ceea ce privește, în primul rând, exploatarea resurselor energetice ale Mării Negre, Mării Caspice și Asiei Centrale și, evident, transportul acestora. Bătălia și, deopotrivă, parteneriatul pentru resurse se constituie în acțiuni și presiuni exercitate, într-o formă sau alta, de toate centrele de putere ale lumii. Presiunile care rezultă din parteneriatele strategice sunt, în general, stabilizatoare, iar confruntările dintre marile puteri, centrele de putere și factorii exteriori interesați de zonă, deși sunt destul de vizibile, se concentrează mai mult pe spațiul caspic și cedează încet, încet (dar nu pe deplin) locul unor colaborări în care sunt implicate Federația Rusă, Uniunea Europeană, Statele Unite și China, precum și toate țările din zona acestui adevărat areal de sinergie strategică pe care-l reprezintă și îl cumulează Marea Neagră.

Există și o serie de alte *presiuni externe*, deosebit de periculoase, din partea rețelelor teroriste, a traficantilor de droguri, a crimei organizate, a altor cercuri de interese ale mafiei și economiei subterane, care urmăresc menținerea contrastelor, a tensiunilor și situației incerte necesare pentru activități ilegale, producerea și valorificarea materiei prime pentru traficul de armament, de carne vie și de droguri, conexarea la resursele de materii prime pentru droguri din Asia de Sud-Est și activarea continuă, pe această bază, a foaierei perturbator. Pentru acest tip de presiuni, Marea Neagră se constituie, de asemenea, într-un spațiu de infiltrare și tranzit, ce poate contribui la o destabilizare majoră a zonei, dacă nu este pusă sub un control strict al țărilor din zonă, al NATO, al Uniunii Europene, al OSCE și parteneriatelor strategice. În acest sens, crește imens rolul porturilor maritime ale țărilor riverane, între care se remarcă Istanbul, Burgas, Varna, Mangalia, Constanța, Sulina, Odessa, Simferopol, Novorosiisk, Batumi și porturile turcești de pe litoralul sudic. Acestea vor juca un rol esențial în reconfigurarea, pe noile criterii ale parteneriatelor și colaborării, a funcției de confluență strategică a spațiului Mării Negre.

Există încă numeroase *presiuni interne*, specifice acestui spațiu, care îngrijorează foarte mult.

Aceste presiuni sunt numeroase. Unele sunt moștenite de secole, altele poartă amprenta mutațiilor strategice produse la sfârșitul secolului al XX-lea, prin destrămarea Uniunii Sovietice și prin reușita strate-

giei de îndiguire aplicată de Statele Unite în decursul Războiului Rece. Cele mai multe rezultă, însă, din intersecția problemelor economice și sociale grave cu care se confruntă țările din zonă, măcinate ele însele de numeroase contraste, și *presiunile externe subterane* exercitate de rețelele teroriste zonale și internaționale, de traficanti, de alte cercuri de interese.

Se așteaptă ca prezența NATO în acest spațiu, prin constituirea unor baze americane sau ale Alianței pe teritoriile noilor state membre, ca și acțiunile partenoriale ale consiliilor NATO-Rusia și NATO-Ucraina, implicarea directă a Uniunii Europene și a altor organizații și organisme de securitate să dezamorseze sau să amelioreze aceste presiuni și să creeze condiții pentru consolidarea unui mediu de securitate stabil și de lungă durată.

De la confruntare la confluență

Regiunea Mării Negre poate fi, din multe puncte de vedere, un exemplu de cooperare între țări cu culturi, economii, religii și mentalități diferite. Desigur, această cooperare se află abia la început. Ea se bazează pe cu totul alte principii decât cele care au guvernat sau influențat, timp de sute de ani, relațiile dintre țările riverane din această parte a lumii. De aici nu rezultă că problemele destul de grave lăsate moștenire de confruntările de odinioară sau de reșezările de odinioară, de la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial și din vremea Războiului Rece, când Marea Neagră era privită și tratată ca o zonă de falie strategică, ar fi dispărut. Dar ele nu mai constituie o prioritate.

Marea Neagră nu mai este *de facto* o zonă de falie strategică, ci, din ce în ce mai mult, una de confluență, de cooperare economică și de securitate, și nimeni nu pune, la această oră, problema revizuirii frontierelor, ci doar pe cea a respectului reciproc și buneii vecinătăți.

În Marea Neagră, există zone care adăpostesc bogate resurse energetice – unele în curs de explorare, altele deja în exploatare – și, probabil, fără aplicarea și respectarea întocmai a prevederilor Convenției de la Montego-Bay și a celorlalte documente care reglementează relațiile dintre statele litorale în ceea ce privește dreptul mării, se vor ivi

situații care vor genera tensiuni și chiar conflicte. Nu este exclusă nici dezvoltarea unor situații greu de controlat și de gestionat, cum sunt cele rezultate din proliferarea crimei organizate transfrontaliere, traficului de droguri, de persoane și de arme, migrației clandestine și, mai ales, a neopirateriei.

Dar și situația specială a Mării Negre, în general, și cea a țărmului românesc, în particular, pot genera unele probleme care țin de *securitatea ecosistemelor marine* din zona de litoral și din zona de larg. În vestul Mării Negre, are loc un proces de înaintare a apei spre uscat, iar rocile puțin rezistente de pe țărmul românesc (loess, argile, marne, calcar sarmatic) au înlesnit fenomenul de eroziune. Din această cauză, țărmul românesc are puține golfuri, iar capurile și promontoriile sunt slab evidențiate. De asemenea, în ultimele decenii, zona costieră a suportat modificări destul de mari, datorită, pe de o parte, aluviunilor fluviale și, pe de altă parte, extinderii urbane și industriale, amenajărilor hidrotehnice, dezvoltării porturilor și transportului maritim și, mai ales, dezvoltării explorărilor, exploatărilor și transportului (inclusiv prin conducte) a hidrocarburilor.

Linia costieră românească are o lungime de 264 km și poate fi împărțită în două sectoare: *sectorul nordic*, cu o dezvoltare de 165 km (sectorul Deltei, complexului lagunar Razelm-Sinoe), care se caracterizează prin acumulări aluvionare și plaje formate din nisip fin provenind din Dunăre; *sectorul sudic*, cu o dezvoltare de 99 km (Capul Midia, Vama Veche), caracterizat, în general, de faleze înalte, calcaroase, cu plaje înguste și accidentate.

Platforma continentală, până la panta abisală (trecerea bruscă de la adâncimea de 200 m la 1000 m) are o suprafață de 22.998 km² și 1.372 km³ de apă, iar distanța de la țărm la izobata de 200 m variază între 100 și 200 km, în sectorul nordic, și 50 km în sectorul sudic. Panta, în nord, este foarte lină, iar în sud, destul de pronunțată.

Curentul ciclonar vestic imprimă o deplasare de la Nord la Sud a maselor de apă, țărmul românesc fiind primul afectat de această mișcare ce îi nivelează și îi regularizează configurația. De aceea, aproape toate apele reziduale din zonele industrializate, ca și scurgerile din sistemul de transport petrolier afectează țărmul românesc și speciile de animale

marine din zonă, constituind o amenințare destul de gravă pentru *securitatea ecologică a Mării Negre* în sectorul românesc.

Odată cu intensificarea explorărilor și exploatărilor zăcămintelor de hidrocarburi din Marea Neagră (unele sectoare sunt închiriate unor firme străine, îndeosebi pentru explorare, altele se află în explorarea și exploatarea țărilor riverane), va crește gradul de insecuritate ecologică a regiunii, în timp ce intensificarea relațiilor în cadrul OCEMN, BLACKSEAFOR, SEEBRIG și altor organisme și organizații economice și de securitate va spori încrederea și cooperarea, transformând regiunea Mării Negre, prin extinderea Uniunii Europene și a noii construcții eurasiatice, într-o puternică zonă de confluențe strategice.

Concluzii

1. Marea Neagră constituie un liant strategic pentru țările limitrofe, cu efect sinergic în menținerea unui mediu de securitate stabil, favorabil dezvoltării economico-sociale și cooperării regionale. Acest mediu poate avea influențe în sens pozitiv asupra zonelor conflictuale cronice din Caucaz, Transnistria și chiar din Orientul Apropiat.

2. În același timp, culoarele și direcțiile de acțiune ale traficanților de droguri, de persoane și de arme, migrația clandestină și crima transfrontalieră, pe litoralul nordic al Mării Negre și pe cel sudic, sunt active și periculoase. Ele se constituie în amenințări directe sau indirecte pentru securitatea regiunii și pot favoriza proliferarea organizațiilor, grupărilor și rețelelor teroriste.

3. Zona, borduită de conflictele caucaziene, de cele transnistrene, de atitudinea kurdă și de vecinătatea islamului, rămâne încă tensionată și instabilă. În același timp, extinderea frontierei NATO în Marea Neagră și viitoarea extindere a Uniunii Europene creează premisele transformării acestui spațiu într-un nod de confluență și de comunicare, prin care să se faciliteze relațiile Est-Vest și Nord-Sud și să se încerce acoperirea unor falii strategice care separă încă lumea europeană de cea islamică, interesele occidentale de cele est-europene și asiatice.

4. Constituirea unor organizații de cooperare economică și de securitate în regiune (OCEMN, BLACKSEAFOR, SEEBRIG) sau adi-

acente regiunii (GUUAM) reprezintă o expresie a voinței de pace, cooperare, securitate și stabilitate a națiunilor de pe fosta falie strategică eurasiatică și, în același timp, din zona de confluență a continentului european cu cel asiatic. Acest proces se cere încurajat și dezvoltat prin toate modalitățile și instrumentele de securitate europene, euro-atlantice și eurasiatice.

5. Extinderea NATO și cea a Uniunii Europene și amplasarea unor baze militare americane, mai suple și mai mobile, mai aproape de zonele conflictuale sau potențial conflictuale fac să sporească rolul regiunii Mării Negre de *spațiu de securitate și siguranță strategică* și, pe acest suport, *de confluență, de cooperare și de diminuare a efectelor de falie strategică*, manifestate aici de sute de ani.

6. România, împreună cu Bulgaria și Turcia, țări NATO, care dețin mai mult de jumătate din litoralul Mării Negre, în cooperare cu Rusia, Ucraina, Georgia și țările caucaziene limitrofe, ca deținătoare a gurilor Dunării, deci a intrării în culoarul strategic al Dunării, a cărei importanță economică crește semnificativ (mai ales în ceea ce privește transporturile din rețeaua fluvială europeană), are un rol activ și extrem de important, devenind un fel de țară-cheie sau de țară-pivot în noua construcție regională sud-estic europeană, cu substanțiale perspective de afirmare și dezvoltare.

Fără îndoială, prezentul, dar, mai ales, viitorul apropiat vor confirma că efortul transformării zonei extinse a Mării Negre dintr-o regiune de confruntare sau de siguranță strategică între marile imperii de odinioară și, poate, între marile entități cu valoare globală de azi într-o zonă de confluență și de unitate strategică se va concretiza în realizarea celui mai important și mai influent pilon de securitate și stabilitate, de care vor depinde, în mare măsură, securitatea, pacea și dezvoltarea durabilă a spațiului eurasiatic, cel mai extins, cel mai complex, cel mai bogat în resurse, dar și cel mai chinuit spațiu din lume.

ROMÂNIA ÎN ECUAȚIA STABILITĂȚII REGIONALE A BAZINULUI MĂRII NEGRE

*General-locotenent conf. univ. dr. Sorin IOAN,
Șeful Statului Major al Forțelor Terestre*

Introducere

Putem afirma că extinderea spre est a NATO și a UE – proces care încă nu și-a atins limitele pentru nici una din cele două organizații – este de natură să facă din anticul Pont Euxin spațiul marin al unei alianțe/uniuni de state democratice, stabile politic și social, avansate economic, strâns legate prin comunitatea de valori și interese pe care le promovează. Desigur, acest deziderat nu se va realiza de la sine, fără acțiunea decisă și concertată a celor interesați, în primul rând, a statelor riverane.

România, ca stat riveran, membru al NATO și, într-un viitor apropiat, al UE, se situează la extremitatea estică a acestor organizații și nu este suficient de clar cât timp se va afla în această situație. Extinderea ulterioară a celor două organizații constituie o problemă de viitor îndepărtat, aflată în dezbatere, în timp ce, la rândul său, spațiul de la est de România se găsește în plin proces de reșezare geopolitică și geostrategică, încă insuficient de clarificat, cu tendințe divergente. În aceste condiții, se pune întrebarea: care poate fi rolul României în configurarea liniilor defnitorii ale spațiului pontic al viitorului? Altfel spus, este posibil să influențăm în sensul dorit de noi trăsăturile defnitorii ale acestui spațiu, astfel încât acestea să ne fie favorabile? Și, dacă da, atunci care sunt imperativele de bază ce ne stau în față, ca națiune europeană, pentru a atinge acest deziderat?

Desigur că răspunsurile la aceste întrebări nu pot fi tranșante. Ele se cer nuanțate și argumentate, ceea ce ne-am și propus în comunicarea de față. În esență, însă, este necesar să înțelegem realitatea de dincolo de aparențe, determinările profunde ale mediului politic, economic și

social al regiunii Mării Negre și, pe această bază, având viziunea a ceea ce poate și trebuie să devină acesta, noi, ca subiecți ai propriei noastre istorii, putem să determinăm direcțiile principale de acțiune pentru ca obiectivul vizat de noi toți – progresul economic și social – să devină o realitate a acestei zone. Împreună cu ceilalți actori regionali și globali, trebuie să proiectăm și transpunem în realitate liniile directoare ale acestui proces, cu înțelepciune și voință politică, dar și cu efort consecvent și dăruire, ca orice lucru durabil, de valoare.

1. Caracterizare generală a zonei adiacente Mării Negre

Regiunea Mării Negre are un mare potențial economic, o gamă largă de resurse și dispune de o infrastructură importantă, dimensiunea de securitate fiind foarte strâns legată de cea economică. Aici sunt situate șase state cu acces direct la zona de litoral. Populația acestora este de aproximativ 285 milioane locuitori, iar valoarea produsului intern brut însumat era, la nivelul anului 2004, de 1.049.020 milioane dolari din totalul mondial de 40 894 780.¹ Reflectând influențele perioadei otomane și, respectiv, sovietice a istoriei regiunii, populația din jurul Mării Negre este compusă din grupuri etnice diverse, destul de bine delimitate, neomogene din punct de vedere structural, educațional, cultural, comportamental, al tradițiilor și obiceiurilor, dar conviețuind într-o relativă armonie.

1.1. Aspecte social-politice

Regiunea extinsă a Mării Negre – concept tot mai utilizat în lumea specialiștilor în geopolitică și geostrategie² - este caracterizată printr-o mare diversitate de probleme și fenomene specifice tranziției de la guverne autoritare și economie centralizată la democrații pluraliste și economie de piață liberă.

Spre deosebire de alte zone ale spațiului euro-atlantic, în care sunt vizibile dezvoltări specifice perioadei post-Război Rece, în regiunea extinsă a Mării Negre, depășirea problemelor asociate moștenirii sovietice este mult întârziată.

¹ International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, September 2005, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2005/02/data/dbcoutm>

² Vezi Alexandra SARCINSCHI, Cristian BĂHNĂREANU, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (Zona Mării Negre și Balcani)*, Editura UNAp, București, 2005.

În prezent, zona Mării Negre parcurge o etapă istorică ce poate fi descrisă prin despărțirea unora dintre statele riverane de moștenirea perioadei comuniste, de apartenența la sfera de influență sovietică, prin tranziția de la o societate și economie închise, spre valorile democrației și economiei de piață. Unele state din regiune sunt deja membre NATO și se găsesc în plin proces de aderare la UE (Turcia, România, Bulgaria), în timp ce altele sunt angajate pe drumul îndeplinirii condițiilor cerute (Ucraina, Georgia). În schimb, Rusia, păstrând statutul de mare putere, caută să refacă, pe noile coordonate geostrategice, fostul bloc politico-militar și economic, pentru a rămâne un partener credibil al marilor puteri ale lumii și actorul principal al regiunii.

Statele regiunii Mării Negre depind, în mare măsură, de asistența economică occidentală, ce se dovedește esențială pentru stimularea proceselor de prefacere a bazei economico-sociale a statelor și accentuarea evoluțiilor democratice. Peste tot, în proporții diferite, se înregistrează probleme ca: mentalități retrograde, tradiții democratice fragile, corupție, activități ale unor organizații criminale internaționale, trafic ilegal de droguri, arme și „carne vie” etc.

1.2. Situație și potențial economic

Dezvoltarea economică inegală a statelor din regiune influențează negativ investițiile occidentale. Pentru a remedia această stare de lucruri, ele s-au grupat în diferite organizații economice al căror obiectiv principal îl constituie promovarea dezvoltării durabile. Dintre acestea amintim Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN); Comunitatea Statelor Independente (CSI); Gruparea GUAM, cea mai semnificativă sub aspectul subiectului nostru fiind OCEMN. Principiile sale de bază sunt: cooperare, nu confruntare și angajare, nu izolare.

Marea Neagră însăși prezintă avantaje economice de cea mai mare importanță pentru statele riverane. Pe lângă aspectul comercial, al transportului de mărfuri, în special al petrolului extras din zona Caspică, Marea Neagră dispune de resurse importante de hidrocarburi, în platoul continental, precum și de pește, toate impunând o cooperare strânsă, pe baze de reciprocitate, între toate statele riverane. În acest fel, apa mării nu numai că nu separă, dar, de fapt, unește toate aceste state, prin

comunitatea de interese pe care le generează. Mai mult decât atât, Marea Neagră asigură legătura navală între țările riverane căii navigabile Rin-Main-Dunăre cu țări precum Rusia, Georgia și Turcia. Astfel, aceste state pot beneficia de avantajele oferite de apă drept cel mai ieftin mod de transport al mărfurilor neperisabile. În fine, nu poate fi în nici un fel de neglijat faptul că deschiderea la Marea Neagră oferă, pentru patru din cele șase state riverane, singura cale de ieșire la oceanul planetar.

Din punct de vedere energetic, majoritatea statelor din regiune depinde de livrările de petrol și gaze din Federația Rusă. Aceasta explică eforturile ce se fac pentru deschiderea accesului spre sursele energetice din zonele Mării Caspice și ale Orientului Apropiat și Mijlociu, fapt ce ar putea reduce și dependența Europei de Est și a UE de Federația Rusă. Pe de altă parte, obligarea companiilor rusești din domeniu de a respecta regulile UE, pentru a se putea extinde spre vest, concomitent cu costurile ridicate presupuse de transportul pe conductele Drujba și Odesa-Brodii sau pe calea ferată, determină Federația Rusă să renunțe la pozițiile de forță în relațiile cu statele din imediata sa vecinătate și să accepte parteneriatul occidental și cooperarea cu marile companii transnaționale.

1.3. Probleme de securitate

Regiunea Mării Negre este una din cele mai bogate, ca număr de minorități și religii, fapt pentru care relațiile interetnice și inter-religioase constituie una din principalele surse de conflict potențial sau manifest.

În general, vulnerabilitățile regiunii sunt cele specifice statelor aflate în tranziția de la totalitarism la democrație. Prăbușirea sistemului comunist a creat un „vid” geostrategic ce a dus la inițierea procesului de tranziție, proces ale cărui dificultăți, atât în plan intern, cât și în plan extern, au determinat nefinalizarea lui în nici unul din domeniile vieții societății: economic, politic și social. Consecința principală este calitatea vieții, aflată și în prezent sub nivelul atins în timpul regimului comunist.

În același timp, cadrul juridic coerent și ferm, necesar combaterii corupției și crimei organizate, este insuficient de bine dezvoltat, lăsând

prea multe posibilități de ocolire sau chiar de încălcare flagrantă a legilor, fără consecințele normale într-un stat de drept.

Faptul că unele state nu și-au exprimat, cu fermitate, opțiunile de politică externă în raport cu valorile europene și euro-atlantice, coroborat cu tendințele hegemonice ale Rusiei, creează un potențial de nesiguranță și instabilitate pentru întreaga regiune. Soluționarea acestei probleme în viitorul apropiat este îngreunată de dependența în măsură foarte mare, în special a acestor state nesigure, față de resursele energetice rusești.

Având în vedere aceste vulnerabilități, țările pontice resimt – în grade diferite de intensitate – nevoia concentrării atenției față de noile amenințări și, implicit, a lansării unor inițiative în domeniul securității, preocupare omisă din cadrul obiectivelor urmărite prin crearea OCEMN.

În privința riscurilor și amenințărilor la adresa securității acestor state, ele decurg din vulnerabilitățile amintite mai sus, fiind, în același timp, conectate la riscurile și amenințările globale la adresa securității. În cele ce urmează, vom aminti cele mai reprezentative riscuri:

- tranzitul elementelor teroriste și al crimei organizate către Europa Centrală și de Vest;
- fluxurile migratorii masive dinspre Asia spre Europa de Vest;
- vecinătatea unora din cele mai instabile regiuni ale lumii: Asia Centrală, Caucazul și Balcanii;
- existența unor relații de neîncredere reciprocă între țări marcante ale regiunii;
- tendințele Rusiei de a reface ordinea hegemonică din perioada Uniunii Sovietice;
- tradiționala luptă dintre Rusia și Turcia pentru poziția de lider în Marea Neagră;
- absența instrumentelor juridice internaționale, acceptate de către statele din regiune, pentru rezolvarea pașnică a cererilor de autonomie sau suveranitate ale unor minorități etnice;
- dezinteresul față de degradarea mediului cauzată de industrializarea fostelor state comuniste.

Amenințările principale la adresa securității statelor din zonă decurg logic din riscurile menționate anterior și se referă, în principal, la:

- prezența militară nedorită a Rusiei în Cecenia și Transnistria;
- conflictul din Osetia de Sud;
- conflictul din Transnistria;
- conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan, în enclava Nagorno-Karabah;
- campania antiteroristă din Afghanistan;
- războiul din Irak;
- economia subterană, crima organizată și corupția la nivel înalt.

2. Potențial și perspective

În spiritul noilor dezvoltări ale lumii în care trăim, poziția geostrategică a unui stat la Marea Neagră devine din ce în ce mai importantă. Dacă specialiștii clasici în geostrategie considerau stăpânirea mărilor ca o condiție pentru obținerea poziției dominante³, astăzi se apreciază că așezarea unui stat la litoralul maritim creează condiții favorabile pentru dezvoltarea sa și a zonei adiacente și are o influență covârșitoare în evoluția statului respectiv. Noi nu putem decât să fim de acord cu afirmația „marea, prin ea însăși, nu poate avea o funcțiune politică importantă decât dacă există legături între cele două maluri”.⁴

2.1. În domeniul social-politic

În regiunea Mării Negre se înregistrează două tendințe contradictorii: includerea statelor din acest spațiu în UE și NATO și sporirea atractivității acestor organizații, efortul Rusiei de a-și reface blocul politico-militar și economic prin integrarea Ucrainei, Moldovei și Georgiei, menținerea influenței în „vecinătatea imediată”, precum și a prezenței militare în zonă.

Extinderea UE, prin includerea statelor din regiune, pare să se afle pe un drum ireversibil. Perspectivele de integrare ale României și

³ Alfred Thayer MAHAN, *Influența puterii maritime în istorie (1660-1783)*, 1890.

⁴ Aymeric CHAUPRADE, Francois THUAL, *Dicționar de geopolitică*, Grupul Editorial Corint, București, 2003, p. 452.

Bulgariei sunt relativ certe pentru 2007, iar Turcia se bucură deja de începerea negocierilor, ceea ce, pentru ansamblul regiunii, nu poate fi decât benefic. În același timp, se poate afirma că Uniunea Europeană însăși își va crește semnificativ capacitatea de a influența regiunea, în sensul promovării stabilității și modernizării în zona de proximitate a statelor caspice și a Orientului Apropiat și Mijlociu.

„Revoluția portocalie” din Ucraina a adus la conducerea țării un președinte prooccidental. Criza guvernamentală recentă a arătat însă fragilitatea echilibrului jocului democratic. În aceste condiții, viitoarele alegeri parlamentare vor constitui un test decisiv pentru relevanța drumului democratic și al economiei de piață pe care este angajat cel mai mare, ca suprafață, dintre statele europene – dacă facem abstracție de Rusia.

Redresarea și stabilitatea Rusiei, asigurate prin guvernarea de mână forte a președintelui Putin, pot deveni temporare, dacă acesta nu va reuși să implementeze un mecanism democratic, apt să asigure continuitatea procesului după expirarea celui de-al doilea mandat, deși până atunci mai este destul timp pentru continuarea, de către clasa politică rusă, a procesului de maturizare și clarificare a opțiunilor politico-strategice și a modalităților de promovare a intereselor Rusiei, în modul general de conducere a treburilor statului, dar și în relațiile cu ceilalți actori regionali sau globali.

O altă problemă a configurației politice viitoare a regiunii Mării Negre o constituie relativa ambiguitate a opțiunilor politice ale Ucrainei, dar și ale Moldovei vizavi de aderarea la structurile europene și euro-atlantice. Deși în ultima perioadă se poate vorbi de o oarecare fermitate a afirmațiilor prooccidentale din partea ambelor state, realitatea vieții politice, economice și sociale continuă să lase loc de interpretări privind caracterul definitiv sau conjunctural al acestor opțiuni.

2.2. În domeniul economic

Dependența energetică a statelor de la Marea Neagră favorizează planurile Rusiei de recreare a fostului său bloc integrat. Ea va trebui, însă, să țină cont de faptul că principalele sale conducte de petrol și gaze tranzitează Ucraina și Polonia, actori regionali asupra cărora exercită

un control slab sau, în orice caz, nesigur. De aceea, este de așteptat ca, și în viitor, Rusia să caute să diminueze influența pe care alte state o pot avea asupra exporturilor sale strategice, scop în care va pune un accent deosebit asupra conductei Novorosiisk-Balcanii de Est și a gazoductului subacvatic din Marea Neagră, cu terminalul la Istanbul. Totodată, va continua să sprijine, prin toate mijloacele, „ofensiva” companiilor energetice proprii în Europa de Est și Sud-Est, sub deviza „cumpără tot ce se poate cumpăra”.

Ucraina, prin poziția sa geografică, se bucură de rolul unui dispecer petrolier regional, prin conducta Odesa-Brodii. În timp ce Rusia caută să împiedice accesul petrolului caspic pe această conductă, UE a alocat fonduri pentru prelungirea sa spre Baltica. Kievul are, de asemenea, influență asupra transportului petrolului prin conducte spre România și Bulgaria.

Turcia este interesată de gestionarea tranzitului de petrol și gaze din Orientul Mijlociu, Caucaz și Marea Neagră, promovând proiectul Baku-Tbilisi-Ceyhan, ca alternativă la „Ruta Nordică”, dar nu renunță la importurile masive de gaze naturale din Federația Rusă, deși și-a luat măsuri de diversificare a surselor de aprovizionare (gazoductul Nabucco dintre Iran, Balcani și Europa Centrală). În acest fel, Turcia și-a asigurat o relativă independență energetică față de Rusia.

În toată această ecuație, România poate juca un important rol strategic în circuitele economice internaționale, atât pentru tranzitul de petrol din Federația Rusă sau bazinul Mării Caspice spre Europa Centrală și de Vest (vezi proiectul Constanța-Belgrad-Trieste), cât și în calitate de exportator de produse petroliere.

2.3. În domeniul securității

Complexitatea naturii riscurilor și amenințărilor la adresa securității regionale și globale este deosebit de ridicată. În ansamblu, perspectivele securității zonei Mării Negre sunt determinate, pe de o parte, de succesul tranziției interne a țărilor din regiune, iar pe de altă parte, de includerea acesteia în complexul euro-atlantic de securitate. În acest sens, relațiile cu NATO și UE, stabilite de către toate statele riverane la Marea Neagră, se constituie în premise dintre cele mai bune

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

ale unui viitor în care rolul acestor organizații în securitatea și stabilitatea regiunii să fie unul determinant:

- România și Bulgaria au calitatea de membru cu drepturi depline al NATO și au un calendar clar al aderării la UE;
- Turcia este membră a NATO și a început de curând discuțiile în vederea aderării la UE;
- Rusia și Ucraina au relații speciale cu NATO, fiind, în același timp, împreună cu Georgia, membre ale Parteneriatului pentru Pace - din 1994 - și având acorduri de parteneriat cu UE – 1996;
- oficiali din Ucraina și Georgia și-au declarat de curând intenția de a strânge relațiile cu NATO și UE.

Pe de altă parte, prezența acestor țări în alte organizații internaționale ce au drept scop oficial menținerea păcii și stabilității (OSCE, Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est, CSI, GUAM, OCEMN, SECI, SEDM etc.) denotă bunele intenții ale oamenilor politici care au inițiat și care mențin prezența țărilor lor în aceste organizații, ceea ce se constituie, din nou, în premise favorabile pentru o evoluție optimistă.

Deși există voci care susțin imposibilitatea unei strategii comune pentru regiunea Mării Negre și a Balcanilor, liniile principale ale acesteia au fost stabilite prin așa-numita strategie SIMN⁵, ale cărei elemente principale sunt:

- crearea unui spațiu legitim al NATO pentru a acționa în zonă;
- atragerea Rusiei ca partener;
- coordonarea eforturilor și intereselor comunității euro-atlantice;
- stabilizarea statelor mai puțin dezvoltate, prin democratizare și dezvoltare instituțională;
- mobilizarea și participării societății civile;
- dezvoltarea cooperării regionale;
- transmiterea experienței de democratizare dinspre Europa Centrală și de Est spre țările din zona Mării Negre.

⁵ Vezi Minchev OGNJAN, Marin LESENSKI, Plamen RALCHEV, *Strategia transatlantică pentru stabilizarea și integrarea zonei Mării Negre (Strategia SIMN)*, în Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG (editori), *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI, București, 2004, pp. 85-99.

În același timp, există strategiile distincte ale NATO și UE pentru zona Mării Negre, apreciate ca având mai multe șanse de succes. În ceea ce privește NATO, după summit-ul de la Praga, din 2002, aceasta a revizuit programul Parteneriatului pentru Pace, oferind Planul de acțiune pentru Parteneriatul Individual (PAPI) și Planul de Acțiune pentru Parteneriat (PAP).

La rândul său, UE se află în proces de dezvoltare a unui nou instrument al vecinătății, ce oferă țărilor de la noua frontieră lărgită a Uniunii, statutul de membre ale „Europei extinse”, inclusiv Ucrainei și Republicii Moldova. Deși există opinii că acest instrument ar trebui extins pentru țările Caucazului de Sud, politica UE nu oferă o concepție coerentă cu privire la integrarea Rusiei. Tot în cadrul UE, statele din regiunea riverană au adoptat *Declarația privind apa și legătura dintre apă și ecosistemele din Regiunea Extinsă a Mării Negre*, document ce are menirea de a promova cooperarea în zonă și de a susține efectiv țările candidate pentru accelerarea procesului de implementare a legislației comunitare.

Deficitul democratic a fost, de asemenea, evidențiat ca una din provocările importante pentru dezvoltarea țărilor din Marea Neagră și efortul de cooperare regională. Cu toate acestea, există premise pentru începerea unui proces amplu de construire a unei regiuni de succes, pornind de la crearea unui nucleu dinamic, care să țină cont atât de factorii geopolitici și funcționali, cât și de cei intelectuali și de conducere politică, acordându-se prioritate securității prin cooperare.

3. Direcții de acțiune

România are un loc distinct în noua opțiune politică europeană, prin demersurile proprii de reformare instituțională, colaborare, cooperare și integrare. Multitudinea de inițiative regionale de cooperare la care România este parte constituie modalități de realizare a stabilității în zona central-europeană, a Balcanilor și Mării Negre. Liderii și analiștii central și sud-est europeni sunt aproape unanimi în a recunoaște că securitatea și stabilitatea regională nu pot fi decât rezultanta acțiunii sinergetice a mai multor factori, cuplată la diversele modele de securi-

tate: cooperativă, democratică, militară, politică, diplomatică, economică, juridică și de poliție, coexistând în efortul de afirmare a unui model global de securitate pentru secolul XXI.

În ecuația stabilității regionale, țara noastră se alătură:

- OSCE, în eforturile de prevenire a conflictelor și realizare a securității cooperative;
- celorlalte 45 de state membre ale Consiliului Europei, în promovarea și protecția drepturilor omului, deci, în securitatea democratică;
- celor 26 de membri NATO în asigurarea apărării colective și gestionarea crizelor „în afara zonei”, adică securitatea militaro-strategică;
- celor 25 de state membre ale UE, pentru integrarea economică, monetară, politica comună externă de securitate, cooperarea judiciară și de poliție, asigurând dezvoltarea economică și stabilitatea politică a Europei.

Integrarea fermă a țării noastre în acest ansamblu este de natură să-și aducă o contribuție importantă la o nouă ordine regională de pace, cooperare, securitate și stabilitate.

3.1. O politică activă

Apreciată drept un actor important al regiunii, România, nou membru NATO, a demonstrat, prin acțiunile sale, că se poate constitui într-un pilon de stabilitate.

În ceea ce privește obiectivul major al României, de integrare europeană, îndeplinirea acestuia este complementară cu demersurile în plan regional, cooperarea la acest nivel reprezentând acțiunea dusă în sprijinul creșterii stabilității în zonă. Astfel, o serie de probleme politice, economice, de securitate, culturale pot beneficia de o abordare mai eficientă, într-un cadru relativ omogen, cu un anumit grad de coeziune, creându-se mecanisme viabile de cooperare, a căror necesitate e demonstrată nu doar la nivel regional și subregional, dar și global.

În acest sens, România este și trebuie să rămână o prezență activă în cadrul proceselor de cooperare regională din regiunea Mării Negre, instituții și organizații menționate deja: Organizația Cooperării

Economice la Marea Neagră (OCEMN); Inițiativa de cooperare Sud-Est Europeană (SECI); Gruparea GUAM; Procesul de Cooperare Dunăreană; Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est (PSESE).

În același timp, țara noastră trebuie să continue și să dezvolte noi forme de cooperare bi și multilaterale, în scopul creșterii legăturilor economice și a stabilității regionale, cum sunt trilateralele: România-Bulgaria-Grecia; România-Bulgaria-Turcia; România-Republica Moldova-Ucraina.

Integrarea țării noastre în structurile europene și euro-atlantice va avea un impact pozitiv asupra securității și stabilității regionale, favorizând cooperarea, înțelegerea, reconcilierea și aplanarea unor eventuale dispute istorice pe plan subregional. România va continua și adânci conlucrarea cu celelalte state membre pentru soluționarea marilor probleme cu impact asupra zonei Mării Negre, ce se află în atenția oficialilor NATO și UE: disparitățile economice și sociale; conflictele etnice și religioase; crima organizată; traficul de arme, droguri și ființe umane; corupția și drepturile omului.

Împreună cu celelalte state ale regiunii, România poate să contribuie la stoparea inactivismului și neimplicării în problemele reconstrucției și stabilității, ineficienței instituțiilor internaționale de securitate. Totodată, prin colaborare și cooperare, poate dezvolta politici și folosi instrumente care să permită abordarea de o manieră decisivă a conflictelor interetnice și de alt gen, aplicând standardele europene și promovând cu hotărâre un sistem de valori care să favorizeze interesele tuturor națiunilor regiunii Mării Negre.

3.2. Relații economice intense și diversificate

Fără a subestima rolul jucat de celelalte state europene și de SUA în stabilizarea regiunii, statele din zonă sunt în măsură să participe la dezvoltarea unei strategii comune de consolidare a stabilității și securității regionale, direcție în care România, prin poziția sa geostrategică și prin potențialul economic real pe care îl deține, are de îndeplinit un rol de mare importanță.

Efortul comun va asigura depășirea subdezvoltării economice și sociale, prin aplicarea unor noi forme și mecanisme de consolidare și

extindere a cooperării regionale în cele mai diverse domenii, începând de la crearea unei piețe integrate pentru energie până la infrastructurile de transporturi și telecomunicații.

În cadrul OCEMN, România contribuie semnificativ la schimbul economic al țărilor riverane Mării Negre și la soluționarea pe cale pașnică a conflictelor din zonă, la conlucrarea, dezvoltarea economică și stabilitatea acesteia.

În viitor, miza economică din zona Mării Negre va crește tot mai mult, astfel că dezvoltarea durabilă a României și a celorlalte țări, precum și cooperarea strânsă dintre acestea vor da o și mai mare consistență securității și stabilității regiunii. În perspectivă, bazinul Mării Negre va trebui să consemneze dezvoltarea unei piețe de energie a Mării Negre, dinamice și complementare, în cadrul specific unei abordări regionale cuprinzătoare, în conjuncție cu procesele euro-atlantice. Țara noastră este și va rămâne subiect și actor al schimbărilor induse de globalizare, folosind oportunitățile oferite de acestea, dar și contribuția la prosperitatea și dezvoltarea regională globală, pe fondul apropierii dintre interesele statelor din zonă și cele ale marilor puteri din afara regiunii.

Împreună cu partenerii europeni, România se va preocupa de crearea unei SEFTA (South East Europe Free Trade Agreement), care se dorește un transfer al filosofiei de succes a CEFTA către Europa de Est.

3.3. Cooperare și acțiune militară

Întrucât, pe termen lung, NATO va rămâne cel mai durabil aranjament de securitate regională, țara noastră, ca stat membru al Alianței, va contribui activ la securitatea și stabilitatea zonei Mării Negre, precum și ale regiunilor adiacente, lărgirea și dezvoltarea organizației, întărirea relațiilor cu UE și Federația Rusă, ducerea de operații în afara spațiului euro-atlantic, combaterea terorismului etc. Aportul țării noastre la stabilizarea regională consistă, în noua calitate dobândită în martie 2004, în participarea la întreg spectrul de misiuni NATO, în spațiul european și euro-atlantic, dar și la operații de sprijin al păcii, umanitare și post-conflict altele decât cele conduse de NATO (UE, ONU, OSCE),

la diplomația apărării (prevenirea conflictelor, controlul armamentelor, neproliferare, măsuri colective de creștere a încrederii și securității, asistență și sprijin în domeniul militar etc.), la operații de tip coalitiție.

Adiacența spațiului românesc la trei din cele patru mari culoare strategice europene, corelată cu apartenența sa la NATO și UE, va permite României să contribuie substanțial la controlul strategic al situației din bazinul Mării Negre, la prevenirea amenințărilor asimetrice și a conflictelor majore, precum și la protejarea și promovarea intereselor europene și euro-atlantice⁶.

În cadrul inițiativei regionale BLACKSEAFOR, țara noastră are un aport remarcabil la întărirea încrederii, prieteniei și buneii înțelegeri între statele riverane, dezvoltarea cooperării și interoperabilității între forțele navale, este pregătită să desfășoare operațiuni de căutare și salvare, asistență umanitară, deminări, protecția mediului și operații în sprijinul păcii. De altfel, *Directiva politico-militară pentru revizuirea fundamentală a planurilor de apărare (2003)* prevede, printre cerințele militare ce revin României pe plan regional, contribuția acesteia la securitatea regională, prin participarea la această inițiativă, ca și la alte aranjamente și forțe regionale, cum sunt: SEDM, SEEBRIG, SHIRBRIG, CENCOOP.

În condițiile principalelor riscuri și amenințări la adresa securității naționale și regionale, un rol deosebit revine factorului militar în combaterea amenințărilor asimetrice, prin întărirea capabilităților de reacție și adaptarea mecanismelor de rezolvare la obiectivele de securitate comune din spațiul aferent regiunii extinse a Mării Negre. În acest sens, punerea în fapt a proiectelor existente poate determina pași importanți în atingerea obiectivelor stabilite în domeniu. Dintre aceste proiecte menționăm:

- promovarea centrului SECI în regiunea Marea Neagră-Caucaz, cu extensie asupra controlului la frontiere, operațiuni comune ale vânilor, patrulare maritimă în echipe mixte multinaționale, securizarea coridoarelor energetice, intervenția în caz de urgențe civile etc.;
- susținerea inițiativei Georgiei, de creare a unui centru antiterorist

⁶ VĂDUVA Gheorghe, *Geostrategii euroasiatice*, în „A X-a sesiune de comunicări științifice Securitate și societate: provocările mileniului trei”, Editura Academiei Naționale de Informații, 2004, p. 172.

la Tbilisi, cu o contribuție românească semnificativă;

- cooperarea regională pentru combaterea terorismului și criminalității transfrontaliere în zonă.

Toate acestea se cer realizate prin asigurarea complementarității cu inițiativele de securitate ale UE pentru Regiunea Extinsă a Mării Negre, în primul rând, în raport cu amenințările conexe: imigrație ilegală, trafic de carne vie, crimă organizată, terorism. Proiectele prioritare aferente sunt:

- elaborarea unei convenții pentru evaluarea riscurilor, amenințărilor neconvenționale și a măsurilor de contracarare;

- promovarea, pentru zona Marea Neagră-Caucaz, a unui centru model de stimulare și urmărire a proiectelor dedicate de partenerii occidentali țărilor din est.

Concluzii

Pe termen scurt și mediu, Bazinul Mării Negre și zona adiacentă acestuia vor rămâne un spațiu activ din punctul de vedere al evenimentelor politice, economice și militare care pot afecta securitatea regională și chiar globală. Potențialul conflictual existent în zonă, de la conflictele „înghețate” la cele în stare latentă și cele aflate în derulare, coroborat cu existența unor grupări teroriste și elemente ale crimei organizate, precum și cu interesul crescând al unor actori statali și non-statali față de resursele strategice din Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu și de nevoia de a controla accesul la acestea, va determina o concentrare substanțială de forțe, mijloace și, nu în ultimul rând, voință politică și efort responsabil.

Revenind la întrebarea inițială a prezentei comunicări, sperăm că s-au conturat, suficient de distinct, liniile principale ale unui posibil răspuns.

1) Prin integrarea în NATO și U.E, România este chemată să contribuie semnificativ la estomparea efectului de falie strategică din spațiul sud-est european, prin transformarea regiunii extinse a Mării Negre într-o zonă a stabilității, prosperității și dezvoltării durabile, democratice.

2) Integrarea țării noastre în structurile europene și euro-atlantice este de natură să aducă plusul de potență necesar unei României destul de active și în trecut, dar insuficient de eficace în demersurile sale de a avea un impact pozitiv, favorabil propriilor interese pe termen lung, asupra securității și stabilității regionale, continentale și globale, vizând cooperarea, înțelegerea, reconcilierea și aplanarea conflictelor istorice pe plan subregional.

3) Pentru ca regiunea Mării Negre să fie o zonă a stabilității și prosperității, este necesar ca aceasta să fie opera comună a tuturor statelor regiunii, inclusiv a României, ce are de realizat, în primul rând, o coerență deplină între politici, strategii și acțiuni. Acest lucru este posibil prin promovarea unei politici active de cooperare pe multiple planuri, inclusiv economic și militar, precum și de acțiune concretă, pentru transpunerea în realitate a tratatelor, înțelegerilor și convențiilor bi sau multilaterale stabilite. Țara noastră trebuie să susțină întărirea capacității de acțiune comună a statelor din bazinul Mării Negre, pentru asigurarea stabilității regionale, demonstrând faptic că stabilitatea regiunii depinde de calitatea cooperării statelor sale în combaterea fenomenelor infracționale transfrontaliere: terorism, crimă organizată, trafic ilegal de arme, muniții, droguri și persoane.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Alfred Thayer MAHAN, **Influența puterii maritime în istorie (1660-1783)**, 1890.

ASOFIEI, Virgil, comandor dr., **Apărarea comunicațiilor maritime**, Editura Militară, București, 2004

Aymeric CHAUPRADE, Francois THUAL, **Dicționar de geopolitică**, Grupul Editorial Corint, București, 2003.

MINCHEV, Ognyan, LESENSKI, Marin, Plamen RALCHEV, Strategia transatlantică pentru stabilizarea și integrarea zonei Mării Negre (Strategia SIMN), în Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG (editori), „**O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**”, Editura IRSI, București, 2004.

POPA, Vasile, Mihai-Ștefan DINU, **România și procesul de**

stabilizare regională, Editura UNAp, București, 2004.

SARCINSCHI, Alexandra, Cristian BĂHNĂREANU, **Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (Zona Mării Negre și Balcani)**, Editura UNAp, București, 2005.

VĂDUVA, Gheorghe, Geostrategii euroasiatice, în „**A X-a sesiune de comunicări științifice Securitate și societate: provocările mileniului trei**”, Editura Academiei Naționale de Informații, 2004.

****Buletinul Universității Naționale de Apărare* nr. 4, 2003.

Gândirea militară românească: nr. 1/ianuarie-februarie 2003; nr. 2/martie-aprilie, 2004; nr. 1/ianuarie-februarie, 2005.

Impact strategic, nr. 1/2005.

International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, September 2005, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2005/02/data/dbcoutm>.

SECURITATE PRIN COOPERARE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

*General-maior prof. univ. dr. Mihail ORZEȚĂ,
Locțiitorul Șefului Statului Major al Forțelor Aeriene*

1. Concluzii din analiza situației de securitate la nivel global

Există o concluzie cvasiunanimă a experților în domeniu, a structurilor de securitate internațională, că securitatea mondială este mai bună decât în perioada Războiului Rece și că riscul unei agresiuni militare majore este puțin probabil în următorul deceniu. Această concluzie e susținută de reducerea considerabilă a dimensiunii conflictului EST-VEST, prin dispariția Tratatului de la Varșovia și a Uniunii Sovietice. De asemenea, în sprijinul concluziei anterior exprimate stă modificarea atitudinii între foștii inamici din NATO și Tratatul de la Varșovia, care sunt angajați în relații de parteneriat pentru a elimina diferendele și a întări încrederea reciprocă, în scopul îmbunătățirii climatului de securitate (Parteneriatul pentru Pace, Parteneriatul NATO-Rusia etc.).

Începutul secolului XXI este dominat de recrudescența terorismului și de acțiunile de eradicare a acestuia. Surprinzător este că se încearcă atingerea acestui obiectiv pe cale preponderent militară, deși lecțiile istoriei ne spun că în acest mod se poate câștiga un război sau se poate impune o pace între beligeranți, dar cauzele conflictelor nu se elimină. În acest sens, am aminti războaiele de 30 și de 100 de ani din Europa, conflictele din Africa, Asia și Orientul Mijlociu, care durează de zeci de ani, dar nu au soluționat, încă, diferendele existente. Ba, mai mult decât atât, în unele cazuri nici nu s-a încheiat pacea (Kashmir, Peninsula Coreea, Orientul Apropiat etc.). Mai recent, în Afghanistan și Irak, coalitiile multinaționale au obținut victoria, dar situația de securitate este instabilă și vor fi necesare multe resurse și o perioadă de timp destul de mare pentru a instaura securitatea în plan intern, în principal, pe dimensiunile politică și socială.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Deși este bine cunoscută multidimensionalitatea securității și importanța crescândă a componentelor politică, economică, socială, informațională și ecologică în configurarea mediului de securitate, cu toate acestea, este preferată calea militară pentru soluționarea situațiilor conflictuale.

Consecințele directe ale utilizării în exces a componentei militare pentru îmbunătățirea situației de securitate pe plan mondial au generat:

- accentuarea dezechilibrelor între state și grupări de state, din punct de vedere al puterii militare;

- tendința de achiziționare și dezvoltare a armelor de distrugere în masă de către statele care au capacități economice și militare mai modeste (Coreea de Nord, Iranul și probabil alte state care nu și-au făcut publice intențiile);

- tendința de declanșare a acțiunilor militare unilaterale de către statele cu un potențial militar ridicat, atunci când consideră că le sunt încălcate interesele, uzând de interpretarea, în favoarea lor, a dreptului la autoapărare, consfințit de cartă ONU, care, în vederea atingerii acestui scop, au adoptat doctrine militare bazate pe acțiuni preventive;

- amplificarea riscului de diminuare a rolului ONU, ca urmare a precedentului creat prin atacarea Irakului, fără o rezoluție favorabilă a Consiliului de Securitate;

- stimularea dezvoltării sistemelor de „arme inteligente” și, implicit, a cursei înarmărilor în plan calitativ;

- amplificarea vânzărilor de arme¹ și a traficului de arme.

În plan politic, dominația lumii de către o singură națiune este dezaprobată de cele mai multe state, care se pronunță pentru multipolaritate și democratizarea ONU, prin mărirea numărului membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate și restructurarea mecanismului de luare a deciziilor, în cadrul organizației. Sunt și opinii de regândire a actualei ordini internaționale, care se pare că nu mai corespunde cu situația de după cel de-al Doilea Război Mondial, când a fost stabilită. Susținătorii acestei idei argumentează, între altele, că organizații și companii multinaționale, care nu participă la luarea deciziilor ce le privesc, au

¹ Rachel STAHL, *Raportul anual al Serviciului de Cercetare al Senatului SUA privind vânzările de armament*, Center for Defense Information, Washington D.C., SUA, 2005.

mai mulți angajați decât populația multor state membre ale Organizației Națiunilor Unite și cifre de afaceri mai mari decât Produsul Intern Brut al celor mai multe state membre ale organizației.

Situația mediului ambiant este din ce în ce mai îngrijorătoare, deoarece se degradează continuu și ne afectează pe toți, bogați și săraci, indiferent de culoarea pielii, religie și sex, prin poluarea tuturor mediilor. Deși suntem în ceasul al doisprezecelea, iar natura ne avertizează, prin fenomene meteorologice periculoase (tornade, ploi diluviene etc.), care generează distrugerii de bunuri materiale și importante pierderi de vieți omenești, comunitatea mondială nu a reușit să ajungă la consens în privința protecției mediului. De aceea, efectele sunt dramatice: extinderea deșertificării, reducerea numărului de surse și a cantității de apă potabilă, reducerea suprafeței terenurilor arabile, reducerea suprafeței pădurilor tropicale, amplificarea caracterului extrem al climei în majoritatea regiunilor lumii etc.

Degradarea mediului ambiant și consecințele fizice asociate acestei situații au generat și – probabil – vor amplifica migrația în masă, pauperizarea multor comunități umane și, cu mare probabilitate, lupta între comunități umane pentru resurse și apă potabilă.

Cele prezentate până aici ne determină să apreciem că, pe ansamblu, situația de securitate la nivel mondial este mai bună decât în perioada Războiului Rece. Cu toate acestea, numărul mare de conflicte deschise și latente și – mai ales – potențialul de extindere a acestora, prin exacerbarea antagonismelor etnice și religioase, trebuie să ne determine să reflectăm mai mult asupra căilor lor de soluționare.

2. Evaluarea situației actuale de securitate în bazinul Mării Negre

Poziția geografică a Mării Negre, de punte de legătură între Europa, Asia și Orientul Mijlociu, a influențat puternic, atât în trecut, cât și în prezent, situația de securitate a statelor riverane acesteia.

Fiind o zonă de graniță și de dispută între imperiile habsburgic, țarist și otoman, în bazinul Mării Negre au existat numeroase războaie care și-au lăsat amprenta în mentalul colectiv și este cunoscută sintagma de „moștenire istorică.” De-a lungul timpului, țările de la Marea Neagră

au fost cunoscute „mai mult pentru potențialul lor conflictual, decât pentru solidaritatea regională.”² În timpul Războiului Rece, o parte din aceste conflicte au fost ținute sub control, în principal de către URSS și SUA, fiecare în zona sa de influență, dar și prin cooperare între acestea, în celelalte zone. După 1991, antagonismele existente în stare latentă au generat conflicte deschise, care au influențat negativ starea de securitate a regiunii (Caucaz, Transnistria, Balcani). Dosarul „moștenirii istorice” poate fi completat cu conflictele deschise și latente din Orientul Mijlociu și Asia Centrală, datorită conexiunilor cu statele din bazinul Mării Negre.

Tabloul riscurilor la adresa securității regiunii, prezentat anterior, trebuie întregit cu cele generate de relativa fragilitate a frontierelor care permite traficul de droguri și persoane din Extremul Orient spre Europa Occidentală și SUA, precum și traficul de arme din Transnistria spre Orientul Mijlociu. De asemenea, corupția și crima organizată au o contribuție importantă în constituirea gamei de influențe negative asupra climatului de securitate în regiune.

Neîmplinirile în planul securității, arătate succint în cele mai de sus, coroborate cu modul în care se desfășoară cooperarea între statele din bazinul Mării Negre, l-au determinat pe dr. Paul Duță să aprecieze că „Marea Neagră poate fi cu greu percepută ca o regiune”, deoarece „nu există un spirit al regionalismului în diferitele dimensiuni ale cooperării regionale”, din cauza mai multor factori care obstrucționează cooperarea, respectiv, „corupția și crima organizată, diferențele culturale și religioase, instabilitatea indusă de conflictele și tensiunile din regiune... și interesele conflictuale nedeclarate ale statelor membre”³ (tensiunile datorate lărgirii NATO către est, măsuri unilaterale care afectează echilibrul ecologic etc.).

Cu toate neîmplinirile existente, situația de securitate în bazinul Mării Negre este relativ bună și are potențial de îmbunătățire în următorii ani. În sprijinul acestei evaluări stau inițiativele regionale care există și

² Alina BUZĂIANU, *Stabilitate și securitate în regiunea Mării Negre*, revista Impact Strategic, nr.1/2005, pp.41-42, editată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București.

³ Dr. Paul DUȚĂ, *Două concepte pentru zona extinsă a Mării Negre: „vecinătatea prietenoasă” și „parteneriatul pentru securitate”*, articol publicat în revista Impact strategic nr.1/2005 p.35, editată de CSSAS din UNAp.

funcționează – Organizația pentru Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), Banca pentru Comerț și Dezvoltare a Mării Negre (BSEC), Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră - BLACKSEAFOR și, desigur, inițiativele cu o participare mai largă, din care am menționa Parteneriatul pentru Pace (PfP) și Parteneriatul Strategic NATO-Rusia. Acestea demonstrează voința și disponibilitatea pentru cooperare a tuturor statelor din regiune, precum și opțiunea pentru îmbunătățirea securității și stabilității zonei.

3. Îmbunătățirea securității prin cooperare

Securitatea prin cooperare nu este un concept nou. Acesta a fost lansat în secolul al XVIII-lea de către Immanuel Kant, în articolul „*Pacea perpetuă*.”⁴ Conceptul nu a putut fi aplicat, deoarece, la acea dată, era o utopie, fiindcă tema centrală o constituia realizarea unei noi ordini mondiale prin unirea tuturor statelor lumii într-o federație de state libere.

După Primul Război Mondial a fost promovat conceptul securității colective, care trebuia să fie pus în aplicare de Liga Națiunilor. Și acest proiect a fost sortit eșecului, deoarece statele membre ale Ligii, care trebuiau să îl aplice, erau fundamental incompatibile prin spectrul politic pe care îl reprezentau: democrații liberale, fascism și comunism.⁵

După încheierea celei de-al Doilea Război Mondial, preocupările pentru îmbunătățirea securității mondiale prin participarea tuturor statelor au fost reluate cu mai mult succes și, în prezent, sunt concretizate în conceptul „**Cooperative Security**.”

Acesta este gândit ca un sistem în care nucleul este securitatea individuală (la nivel de stat sau grup de state), iar obiectivul final – securitatea – se atinge gradual, trecând prin treptele securității colective, ale apărării colective și ale promovării stabilității.

Securitatea individuală se poate realiza numai dacă societatea

⁴ Immanuel KANT, „*Zum ewigen Friede*” (Perpetual Peace), 1795, citat în **Classics of Modern Political Theory: Machiavelli to Mill**, editor Stephen M. CAHN, London/Oxford: Oxford University Press, 1996.

⁵ Richard COHEN, citându-l pe Michael MIHALKA în articolul *From International Security to International Stability*, publicat în The Marshall Center Papers, no.3, p.6, editat de George C. Marshall – European Center For Security Studies, Garmisch-Partenkirchen, Deutschland, April 2001.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

este condusă de un regim democratic, care respectă drepturile omului, asigură stabilitatea politică internă și prosperitatea pentru toți cetățenii.

Modelul **securității prin cooperare** funcționează între state cu regimuri democratice, deoarece acestea sunt dispuse la dialog deschis și permanent, la negociere pentru identificarea soluțiilor reciproc acceptabile, în scopul depășirii divergențelor care apar. Argumente în sprijinul acestei aserțiuni stau modul de rezolvare a divergențelor dintre Marea Britanie și Islanda în timpul „*războiului codului*”, precum și între Spania și Canada, în timpul „*războiului pescuitului*.”

De asemenea, după cum se știe, și în Europa Occidentală există „*moșteniri istorice*,” datorate războaielor dintre Franța și Germania, dintre Germania și Marea Britanie etc., dar resentimentele trecutului au fost depășite și statele respective sunt aliate în NATO și membre ale Uniunii Europene.

În bazinul Mării Negre, „*moștenirea istorică*” și deosebirile culturale au avut partea lor de contribuție în desfășurarea cooperării cu eficiență mai redusă și, implicit, în realizarea unui nivel mai redus al securității.

Lecțiile istoriei din Europa de Vest demonstrează că **se poate**, respectiv, că securitatea prin cooperare este un concept viabil.

De asemenea, analiza condițiilor existente în bazinul Mării Negre ne determină să apreciem că avem motive să fim optimiști, deoarece sunt realizate cele mai importante cerințe pentru o cooperare fructuoasă:

- avem un scop comun – îmbunătățirea securității și stabilității;
- există o bună cunoaștere reciprocă, atât din relațiile bilaterale, cât și din activitățile comune desfășurate în cadrul inițiativelor regionale, al Parteneriatului pentru Pace, al OSCE și al altor structuri de securitate;
- există măsuri de creștere a încrederii și securității, prin acorduri și tratate bilaterale și internaționale (Tratatul CFE, Acordul „Cer Deschis” etc.);
- există o bună bază de plecare, constituită din inițiativele regionale cunoscute.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

În scopul îmbunătățirii securității și stabilității în regiune, se impune ca acest obiectiv să nu mai fie considerat un corolar al integrării euro-atlantice, iar relațiile dintre statele riverane Mării Negre să fie guvernate de: consultare bi și multilaterală, transparență, interdependență și atitudine proactivă.

De asemenea, având în vedere că securitatea este multidimensională, este necesar ca toate eforturile să fie convergente către obiectivul comun – securitatea și stabilitatea regiunii. În vederea atingerii acestui scop, ar trebui ca inițiativele regionale existente și viitoare să fie abordate integrat, și nu sectorial, iar măsurile de cooperare să fie îmbunătățite permanent, pentru a conduce la creșterea prosperității și securității regiunii.

STABILIZAREA ZONEI MĂRII NEGRE PRIN COOPERARE POLITICO-MILITARĂ

*General-maior Cornel DOBRIȚOIU,
Locțiitorul Șefului Departamentului pentru Integrare Euroatlantică
și Politica de Apărare, Ministerul Apărării Naționale*

Evoluțiile situației de securitate din ultimii ani au adus Marea Neagră și vecinătatea sa imediată în centrul atenției, acesta fiind, practic, singurul aspect asupra căruia se poate obține consensul. O parte a țărilor riverane, dar și a celor neriverane, susțin implicarea Alianței în soluționarea problemelor de securitate ale Mării Negre, în timp ce alte state nu consideră amenințările provenind din această regiune ca fiind deosebit de periculoase. Mai mult decât atât, conceptul de „zona Mării Negre” nu are același înțeles pentru toată lumea.

Totuși, înainte de a putea vorbi despre importanța geostrategică a regiunii și despre soluțiile euro-atlantice și regionale ale problemelor sale, trebuie să răspundem unei întrebări fundamentale: Ce este, de fapt, Marea Neagră și în ce anume rezidă importanța sa?

1. De ce avem nevoie de securitate în zona Mării Negre?

Definirea zonei Mării Negre

Din punct de vedere istoric, Marea Neagră s-a aflat întotdeauna la confluența marilor imperii (otoman și rus) și, de ce nu, la intersecția civilizațiilor vestice și estice. Totuși, este dificil de discutat despre influența acestor culturi asupra statelor riverane, având în vedere că structura geopolitică a zonei Mării Negre s-a aflat în permanentă schimbare. Ultima schimbare s-a produs în urmă cu cincisprezece ani, odată cu dezmembrarea Uniunii Sovietice și apariția unor noi state (Moldova, Ucraina, Armenia, Georgia, Azerbaidjan).

Regiunea Mării Negre este o zonă extrem de dinamică din punct de vedere geopolitic. Din această perspectivă, regiunea Mării Negre este „o zonă relativ mică, traversată, în timp, de forțe provenind din

nord-est (Rusia, via-Ucraina și/sau Georgia), din sud (Turcia) și vest (puterile europene: Franța, Germania, Austria, Marea Britanie sau state precum România și Bulgaria)”¹. De-a lungul istoriei, aceasta a fost o zonă marcată de prozelitism pronunțat între creștini și contacte mai mult sau mai puțin conflictuale între creștini și musulmani. Controlul acestei zone a fost important din punct de vedere strategic/militar, dar și din punct de vedere economic.

Luând în considerare teoria lui Halford Mackinder referitoare la zonele concentrice², Marea Neagră ar putea fi considerată o parte a centurii interne. Conform legii lui Mackinder, cine controlează centura internă (sau rimland-ul, după Spykman) domină zona centrală (heartland-ul), cine domină zona centrală domină Insula Mondială și întreaga lume.

Dacă luăm în calcul că Mackinder identifică zona centrală ca fiind Eurasia, iar centura internă - Europa de Est, este clar că Marea Neagră constituie o parte a centurii interne, iar transformarea sa într-o zonă stabilă și sigură este factorul-cheie pentru răspândirea democrației și valorilor vestice în Eurasia.

Totuși, având în vedere că securitatea este indivizibilă, zona Mării Negre nu poate fi analizată singular, fără a se lua în calcul spațiul din imediata sa apropiere, care-i influențează în mod direct situația de securitate. Astfel, zona Mării Negre este compusă din statele riverane, Republica Moldova, și cele două state neriverane ale Caucazului de Sud (Armenia și Azerbaidjan).

Importanța geostrategică a Mării Negre

Importanța Mării Negre trebuie privită în contextul mai larg al relațiilor internaționale. La nivel global, sunt două elemente principale care coordonează politicile actorilor strategici, indiferent că vorbim de state sau organizații internaționale: nevoia de resurse energetice și amenințarea organizațiilor teroriste.

¹ Dr. Federico BORDONARO, „Bulgaria, Romania and the Changing Structure of the Black Sea's Geopolitics”, publicată în Power and Interest News Report (PINR), 20 mai 2005.

² Halford Mackinder definește trei zone concentrice: heartland-ul (axa geografiei și a istoriei), centura internă sau marginală (leagănul civilizației) și centura externă sau insulară (teritoriile cu care se pot stabili doar legături maritime).

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Un alt aspect important: aceste două elemente sunt, de multe ori, interconectate.

Datorită poziției sale geografice, zona Mării Negre are răspunsuri pentru ambele probleme enunțate mai sus. Pe de o parte, reprezintă un coridor strategic unic, ce leagă Europa de Vest cu Asia Centrală și Orientul Mijlociu, conectând cererea de resurse energetice a piețelor europene și americane cu resursele disponibile pe piețele Asiei Centrale și Mării Caspice.³

Terorismul, ale cărui origini pot fi găsite în Orientul Mijlociu, reprezintă o amenințare globală, lipsită de orice fundament ideologic, ce a afectat până acum trei continente (european, american și african). Atacurile teroriste din Statele Unite, Spania, Anglia și Egipt (în ordine cronologică) au fost direcționate atât împotriva civilizației occidentale, cât și împotriva valorilor musulmanilor moderați. O dată în plus, Marea Neagră are o parte din răspunsul la această problemă, reprezentând o platformă perfectă de proiecție a trupelor către două puncte fierbinți ale hărții de securitate: Irak și Afghanistan.

Abordarea României

Poziția strategică a Mării Negre prezintă și dezavantaje, legând zona stabilă și sigură a Europei Occidentale cu o regiune marcată de instabilitate și amenințări la adresa securității. Totuși, dacă această situație este gestionată într-un mod eficient, dezavantajul ar putea fi transformat în avantaj. Privind situația în funcție de cerere și ofertă, putem spune că Marea Neagră reprezintă o punte între furnizorii de securitate, aflați în căutare de resurse energetice, și consumatorii de securitate, manifestând o nevoie acută de stabilitate, creându-se astfel o bună oportunitate pentru importarea democrației și dezvoltării economice.

România consideră că o abordare multifacetată este cea mai bună soluție pentru provocările zonei Mării Negre. Ca principiu, considerăm că este momentul să abandonăm abordarea Marea Neagră - zonă de tampon și să considerăm zona Mării Negre drept un pod, o zonă care implică o atenție sporită.

³ Sistemul de conducte: Caspian Pipeline Consortium, Blue Stream, Odessa-Brody (deja existente), Baku-Tbilisi-Ceyhan (în construcție), precum și alte planuri aflate în derulare.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Această abordare necesită eforturi naționale, regionale și euro-atlantice, precum și atragerea partenerilor economici privați și a societății civile.

De asemenea, țara noastră consideră că problemele regionale pot fi depășite numai prin deschiderea regiunii Mării Negre către spațiul de cooperare euro-atlantic, capabil de a consolida stabilitatea și democrația zonei aflate în vecinătatea noastră imediată.

Din perspectiva României, țările din regiune ar trebui să urmărească împreună dezvoltarea instituțiilor democratice, a statului de drept, consolidarea stabilității regionale și securității prin combaterea criminalității organizate transfrontaliere și securizarea frontierei de est. De asemenea, este de dorit soluționarea pașnică și de durată a conflictelor înghețate și dezvoltarea economică pe baza oportunităților de afaceri din zonă.

Aceste obiective pot fi atinse prin intermediul unui cadru consolidat de cooperare regională, care trebuie să cuprindă atât politicile NATO, cât și cele ale UE.

Apreciind că un element indispensabil pentru ancorarea acestei regiuni la comunitatea occidentală de valori este atragerea NATO și a UE, într-un efort de transformare democratică și stabilizare a zonei Mării Negre, următorul pas logic îl reprezintă construirea unei identități regionale pentru Marea Neagră, urmând modelul Europei Centrale și al Europei de Sud-Est.

În timpul Războiului Rece, Europa de Sud-Est era inexistentă ca și concept. Regiunea aflată la sud și la vest de URSS era de obicei asimilată Europei de Est, un sinonim al Blocului Comunist. Divizarea Europei de Est a început în anii '80, când trei dizidenți est-europeni⁴ au creat conceptul de Europa Centrală, definind această regiune, în termeni istorici și culturali, drept spațiul ocupat de fosta Cehoslovacie, Polonia și Ungaria. Inițiativa era menită să detașeze, la nivel conceptual, cele trei țări ale Blocului Sovietic și să acrediteze ideea că Europa Centrală era, prin identitate, mai mult o parte a civilizației occidentale decât a Blocului Comunist.

⁴ Jenő SZÜCS, *Cele trei regiuni istorice ale Europei*, Czesław MIŁOSZ, *Martorul poeziei*, și Milan KUNDERA, *Tragedia Europei Centrale*.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Strategia a dat roade. După sfârșitul Războiului Rece, Europa Centrală a fost asimilată rapid zonei de influență occidentale, datorită și faptului că reprezenta cea mai avansată zonă a Europei de Est, atât din punct de vedere militar, cât și economic. Acest exemplu a fost urmat și de alte țări ale Europei de Est, acestea asumându-și o nouă identitate și marcând apariția conceptului Europei de Sud-Est.

La momentul actual, este timpul să urmăm aceeași strategie pentru Marea Neagră, având în vedere că procesul de ancorare a Europei de Sud-Est la comunitatea democratică occidentală se apropie de sfârșit (singura problemă rămâne statutul final al Kosovo și viitorul Uniunii Statale Serbia și Muntenegru). Apreciem că este momentul propice de a profita de nișa creată în interesele occidentale și de a promova în mod activ zona Mării Negre pe agenda europeană și euro-atlantică.

Scepticii, cel puțin, trebuie să recunoască similitudinile existente între zona Balcanilor și cea a Mării Negre în ceea ce privește mozaicul religios, provocările la adresa securității și perspectivele economice, cu un avantaj pentru cea din urmă, datorită aspectului legat de resursele energetice.

Provocări la adresa securității

Din nefericire, odată cu marile oportunități apar și mari riscuri, potențialul de dezvoltare al zonei Mării Negre fiind contrabalansat de instabilitatea și potențialul ridicat de conflict al unora dintre regiunile aflate în imediata sa vecinătate (Transnistria, Cecenia, Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah).

Pe termen scurt și mediu este improbabilă soluționarea conflictelor de pe teritoriul georgian (**Abhazia și Osetia de Sud**), relațiile dintre puterea centrală și regiunile secesioniste rămânând tensionate. Oficialii abhazi și sud-osetini nu recunosc autoritatea Georgiei asupra teritoriilor și au respins în mod constant toate ofertele președintelui Saakașvili.⁵

Federația Rusă este actorul cu cea mai mare responsabilitate în zonă, unele dintre soluțiile conflictelor aflându-se la dispoziția sa. Regiunile secesioniste sunt dependente în totalitate de Moscova, atât

⁵ Acestea constau, în principal, în oferte de autonomie extinsă, precum și alte facilități, printre care acordul autorităților de la Tbilisi pentru o relație privilegiată a acestor regiuni cu Rusia.

economic, cât și din punct de vedere al securității, ele fiind protejate de trupele ruse implicate în operațiuni de menținere a păcii. Un alt factor demn de luat în seamă este schimbarea produsă în structura demografică a regiunilor, marea majoritate a locuitorilor primind cetățenie rusă și fiind inclusă în sistemul rus de asigurări sociale.

După o perioadă de timp în care a încercat să promoveze o serie de planuri pentru soluționarea conflictelor, guvernul georgian a adoptat o abordare mai activă, datorită ineficienței formatelor de negocieri și ale trupelor de menținere a păcii. Oficialii de la Tbilisi au anunțat adoptarea unei moțiuni prin care activitatea trupelor de menținere a păcii se va încheia anul viitor⁶.

În ultimele două luni, închiderea bazei ruse de la Akhalkalaki a declanșat noi tensiuni sociale între etnicii armeni și georgieni în regiunea **Javakh**. La momentul actual, nu se poate vorbi despre o mișcare secesionistă în regiune, dar deteriorarea situației economice interne, coroborată cu eșecul guvernului de la Tbilisi de a găsi o soluție pentru problemele minorității armene, ar putea conduce la reapariția tezei secesioniste, promovată de liderii comunității armene după prăbușirea Uniunii Sovietice. În ceea ce privește conflictul din **Nagorno-Karabakh**, reluarea procesului de negociere la începutul anului 2005 și îmbunătățirea dialogului Baku-Erevan constituie premisele unei noi abordări. Totuși, chiar dacă este un nou început, având în vedere complexitatea negocierilor, apreciem că probabil nu vor apărea succese majore pe termen mediu.

În Republica Moldova, faptul că formatul de negocieri pentalateral (Moldova, Transnistria, Rusia, Ucraina și OSCE) a fost reluat după o lungă perioadă de timp ne îndreptățește să sperăm într-un nou început. Dincolo de diferendele existente între cele două părți, există șanse pentru un plus de consistență în procesul de soluționare a conflictului din **Transnistria**, odată cu participarea Statelor Unite și a Uniunii Europene, cu statut de observatori, la procesul de negocieri.

România este constant interesată să devină o parte a eforturilor de soluționare durabilă a conflictului din Transnistria. Susținem

⁶ Conform autorităților georgiene, misiunea de menținere a păcii ar trebui să se încheie pe 10 februarie 2006 în Osetia de Sud și pe 7 iulie 2006 în Abhazia. Alternativa sugerată de autoritățile de la Tbilisi era internaționalizarea misiunii de menținere a păcii prin implicarea trupelor americane.

orice soluție viabilă pentru conflictul transnistrean, în conformitate cu independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova și respectând cadrul legal al acestei țări.

Conflictul din **Cecenia** reprezintă factorul principal de insecuritate pentru întreaga regiune. Răspândirea conflictului în zona Caucazului de Nord este foarte probabilă, luând în calcul unele caracteristici ale zonei: tensiuni etnice și religioase, proliferarea islamismului fundamentalist, corupția din sectoarele administrative, judiciare și de securitate.

Răspândirea violențelor în Caucazul de Nord reprezintă unul dintre obiectivele vizate de luptătorii ceceni. Evaluând acțiunile acestora din ultimul timp, constatăm o schimbare de tactică: a fost abandonată strategia concentrării pe un singur front, fiind deschise mai multe teatre de operații în regiunile vecine Ceceniei (Ingușeția, Daghestan, Osetia de Nord, Kabardino-Balkaria).

Conflictele înghețate nu reprezintă singura sursă de instabilitate. Aceste vestigii ale unei epoci uitate „servesc drept zone de origine pentru traficul cu armament, narcotice, ființe umane și teren propice pentru dezvoltarea structurilor de crimă organizată cu caracter transfrontalier și, nu în ultimul rând, pentru activități teroriste”⁷. Autoritatea statală slabă în Georgia⁸ sau, din contra, regimurile politice autoritare (Armenia, Azerbaidjan, Turkmenistan, Uzbekistan), coroborate cu un grad ridicat de corupție la nivel guvernamental, creează premisele unor situații cu potențial conflictual.

Considerăm că dezvoltarea și consolidarea democratică a fiecărui stat din regiune contribuie la securitatea întregii regiuni. Din acest motiv, sprijinul politic, economic și financiar pentru democrațiile în tranziție din regiune trebuie perceput ca o componentă a unei strategii extinse, menite să adune laolaltă eforturile statelor litorale și ale comunității euro-atlantice.

România, Bulgaria și Turcia, în calitate de aliați NATO și țări candidate UE, au o responsabilitate morală și politică de a furniza asistență democrațiilor aflate în stadiu de dezvoltare din zonă și, de ase-

⁷ Ronald ASMUS, Bruce JACKSON, *The Black Sea and the Frontiers of Freedom*, Policy Review 2004, publicată de Institutul Hoover.

⁸ Datorită conflictelor teritoriale din Abhazia și Osetia de Sud, aproximativ 20% din teritoriul georgian rămâne în afara controlului guvernului de la Tbilisi.

menea, într-o abordare mai largă, să angajeze în aceste eforturi și Federația Rusă. Implicarea UE și NATO este necesară pentru accelerarea proceselor de tranziție democratică și pentru creșterea încrederii între locuitorii regiunii.

2. Cooperarea regională

Viziuni geostrategice opuse

Importanța crescută a Mării Negre a condus la apariția unor strategii regionale divergente ale statelor riverane, exprimate prin acțiuni politice, militare și economice. În prezent, la nivel regional, există două abordări strategice principale legate de securitatea Mării Negre:

- „deschiderea și internaționalizarea” Mării Negre, în scopul dezvoltării democratice a tuturor statelor riverane și al soluționării problemelor legate de securitatea zonei;

- blocarea implicării NATO și a UE în zona Mării Negre, conform principiului “regional ownership”, chiar dacă unele dintre statele regiunii nu au suficiente capacități și expertiză pentru a se confrunța cu provocările regionale de securitate din ce în ce mai complicate.

Astfel, principala provocare pentru statele din regiune și pentru aliații și partenerii lor este găsirea unei soluții care să armonizeze aceste interese strategice și să transforme abordările, exprimate la momentul actual, în soluții câștigătoare pentru toate părțile implicate.

Cadrul de cooperare regională

Cooperarea regională este, și va rămâne, unul dintre pilonii importanți ai arhitecturii de securitate din zona Mării Negre. **Cadrul de cooperare regională** din zona Mării Negre are mai multe elemente: Grupul de cooperare navală din Marea Neagră (BLACKSEAFOR), Acordul privind Măsurile de Creștere a Încrederii și Securității (CSBM), Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), Inițiativa privind Securitatea Frontierelor în zona Mării Negre (BSBSI), Inițiativa pentru Securitatea Proliferării (PSI), Comunitatea Democrațiilor, Inițiativa de Cooperare din Europa de Sud-Est (SECI).

Cadrul de cooperare regională este departe de a fi complet. To-

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

tuși, trebuie să luăm în calcul toate inițiativele existente și să încercăm să obținem maximum de eficiență din acestea, indiferent că sunt multilaterale (OCEMN, BLACKSEAFOR, Black Sea Bank, Black Sea University), bilaterale sau forme naționale de cooperare (Black Sea Harmony). Acest cadru trebuie completat prin implicarea altor state aliante, drept garanție a sprijinului acordat evoluțiilor democratice din această zonă. Având în vedere situația actuală, când natura amenințărilor devenit o amenințare transnațională, un sistem regional de securitate, care îi exclude pe aliații noștri nu reprezintă o soluție viabilă pentru gestionarea riscurilor de securitate, fie acestea trecute sau viitoare.

Un format de cooperare regională de succes îl reprezintă BLACKSEAFOR, al cărui scop este de a contribui la creșterea încrederii între statele litorale și la îmbunătățirea interoperabilității între forțele navale ale statelor din regiune (România, Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina). Misiunile acestei forțe multinaționale sunt: căutare și salvare (SAROp); asistență umanitară (HA); operațiuni de deminare (MCM); protecția mediului (EPOp) și vizite de bune oficii în porturi (GWHV).

Obiectivul Inițiativei de Cooperare din Sud-Estul Europei (SECI) este de a îmbunătăți cooperarea între inițiativele de sprijinire a legii din statelor riverane, inclusiv sistemele vamale, securitatea frontierelor și inițiativele menite a stopa traficul de narcotice și armament.

În același context, OSCE joacă un rol deosebit de important în ceea ce privește creșterea încrederii și stabilității în țările riverane prin Acordul CSBMs. Găsirea unei formule acceptabile pentru toate statele riverane nu a fost o sarcină ușoară, însă existența acestui acord reprezintă o dovadă solidă a potențialului de cooperare al țărilor din regiune.

Acordul CSBM a contribuit la îmbunătățirea relațiilor dintre statele riverane în ceea ce privește măsurile de creștere a securității și a încrederii. În baza acestui acord, statele participante pot întreprinde vizite reciproce la bazele navale ale partenerilor, în scopul familiarizării cu funcționarea și activitățile acestora.

Un aspect foarte important al CSBM îl reprezintă conceptul CANE (Exercițiu Naval Anual de Creștere a Încrederii - Confidence Annual Naval Exercise). În conformitate cu acesta, în fiecare an, unul

dintre statele participante invită restul statelor partenere la un exercițiu naval național.

Foarte probabil, pe termen lung, inițiativele de securitate se vor înmulți, așa cum s-a întâmplat în Europa Centrală și în Europa de Sud-Est, dar, în absența unei minime coordonări, va lipsi orientarea strategică. Mai mult decât atât, în lipsa unei baze politice comun acceptate de statele din zonă, inițiativele actuale și viitoare ar conduce la risipirea resurselor într-un moment în care resursele sunt oricum împrăștiate.

La momentul actual, trebuie să facem o evaluare realistă a cadrului regional de cooperare și să încercăm să determinăm locul fiecărei inițiative în contextul mai larg al securității regionale. De asemenea, trebuie să ne asigurăm că inițiativele (vechi și noi) se află în legătură directă cu comunitatea euro-atlantică.

3. Implicarea actorilor extra-regionali

La momentul actual, una din provocările cărora NATO și UE trebuie să-i găsească răspunsul este crearea unei strategii regionale coerente, având în vedere că ambele organizații au dezvoltat programe bilaterale active cu țările regiunii. Parteneriatul pentru Pace și „politica noii vecinătăți”, inițiate de Uniunea Europeană, precum și programele de asistență ale Statelor Unite se adresează nevoilor specifice ale țărilor din zonă și au tendința de a trece cu vederea problemele regionale. Regiunea trebuie recunoscută și abordată luând în calcul toate componentele sale. Un motiv pentru această situație l-a constituit, pentru multă vreme, grija de a nu antagoniza interesele Rusiei în regiune. Totuși, jocul cu sumă nulă ar trebui să reprezinte doar un capitol în cărțile de istorie. Progresul zonei Mării Negre este improbabil, în condițiile în care Rusia este tratată drept adversar, și nu drept partener.

Implicarea occidentului în regiune trebuie să urmeze două coordonate: promovarea stabilității și securității și dezvoltarea unui parteneriat economic și de securitate cu Rusia.

La rândul său, Rusia trebuie să se comporte ca o putere mondială responsabilă și să realizeze că are mai mult de câștigat din vecinătatea cu o zonă stabilă și sigură, decât din situația când zona aflată în proximitatea

sa este marcată de conflicte și criminalitate organizată.

Procesul de lărgire al NATO și al Uniunii Europene a creat oportunitatea unică de a avea comunitatea europeană și euro-atlantică la malurile Mării Negre. Mai devreme sau mai târziu, această situație va pune România, Bulgaria și Turcia în poziția de dublă frontieră, atât a NATO, cât și a UE, subiectul securității maritime devenind din ce în ce mai important. Un alt element demn de luat în seamă este schimbarea politicii țărilor din regiune. Aproape toate statele au ales calea democrației, a împărtășirii valorilor comunității euro-atlantice: democrația, drepturile omului, statul de drept, economia de piață și necesitatea contribuiri la efortul global împotriva terorismului.

Politicile NATO și ale Uniunii Europene

Chiar dacă NATO și-a reorientat programul Parteneriatului pentru Pace în zona Caucazului de Sud și al Asiei Centrale, implicarea NATO în zonă Mării Negre este încă lipsită de consistență. În primul rând, în cadrul NATO, țările aliate nu au atins încă consensul în ceea ce privește situarea problematicii Mării Negre pe agenda comună. Având în vedere această situație, este deosebit de dificil, dacă nu chiar imposibil, ca Alianța să definească o strategie pentru Marea Neagră. Oarecum de neînțeles este faptul că, deși Marea Neagră este pe jumătate mare NATO și frontieră a Alianței, în cadrul NATO nu este aproape nici un fel de dialog pe problema securității maritime a Mării Negre.

La momentul actual, toate statele Mării Negre au relații instituționalizate cu NATO, fiind o parte a comunității euro-atlantice, ca aliați sau parteneri. România, Bulgaria și Turcia sunt state membre, Georgia și Moldova sunt partenere, iar Ucraina și Rusia sunt implicate în parteneriate speciale cu Alianța. Uniunea Europeană, la rândul său, a dat dovada unui interes crescut pentru regiune, monitorizând și sprijinind îndeaproape România și Bulgaria pe parcursul procesului de integrare. Odată ce Turcia va începe dialogul de aderare la UE, putem presupune că zona va fi și mai puternic ancorată în sistemul european.

Uniunea Europeană are, de asemenea, relații instituționalizate cu Moldova, Georgia și Ucraina, sub auspiciile programului New Neighborhood Initiative, prin intermediul căruia încearcă să prevină

aparitia unor noi linii de separare între Uniunea Europeană lărgită și vecinii săi. Programul UE este, de asemenea, menit să ofere statelor respective șansa de a participa la unele activități ale Uniunii, printr-o mai bună cooperare politică, economică, culturală și de securitate.

Chiar dacă acest program nu este echivalent cu integrarea în UE, se poate spune că reprezintă un pas important pentru aceste țări, care și-au exprimat atașamentul față de valorile democratice ale Uniunii Europene, dar și pentru Uniunea Europeană, care începe să acorde un interes special acestei regiuni. O parte importantă a politicii Uniunii Europene o reprezintă relația cu Federația Rusă, care acoperă un spectru variat de aspecte, variind de la cooperarea economică și comercială până la dialog politic și cooperare în domeniul justiției și afacerilor interne.

Concluzii

Marea Neagră este o regiune extrem de dinamică din punct de vedere geopolitic. În ultimii cincisprezece ani, un imperiu comunist s-a prăbușit, au apărut noi state, regimurile comuniste au fost înlocuite de guverne alese în mod democratic și au fost stabilite noi relații între actorii din regiune. Aceștia au început să interacționeze în mod direct cu NATO, în calitate de viitori parteneri, și nu ca adversari învinși. Din păcate, dispariția influenței sovietice a dat naștere și unor conflicte etnice, teritoriale și religioase. Noul mediu de securitate nu mai este caracterizat de amenințarea unui război total. În prezent, provocarea majoră o reprezintă stabilirea unor procese democratice în fostele state sovietice.

În ciuda interesul arătat de NATO și Uniunea Europeană, regiunea necesită un sprijin mai activ din partea acestor organizații. Ceea ce lipsește la momentul actual este o strategie euro-atlantică clară, menită a corobora eforturile internaționale de soluționare a conflictelor înghețate cu transferul culturii democratice, care, în final, ar aduce mai multă încredere, mai multă stabilitate și mai multă prosperitate. Marea Neagră nu mai este o zonă marginală a Europei, ci un nou centru și, într-un fel, o nouă "Fulda Gap". Modul în care statele occidentale decid să se ocupe de problemele acestei zone va afecta viitorul Europei pentru multe

decenii.

Responsabilitatea pentru securitatea regiunii nu aparține numai actorilor extra-regionali. O parte a responsabilității pentru securizarea regiunii aparține, în mod clar, statelor riverane, iar aceste state au strategii bine conturate în ceea ce privește securitatea regiunii. În această situație, provocarea este dată de nevoia armonizării acestor strategii.

În concluzie, putem spune că, la momentul actual, există o fereastră de oportunitate pentru ancorarea zonei Mării Negre la comunitatea europeană și euro-atlantică, iar atât NATO, cât și UE sunt pe deplin conștiente de acest lucru. Totuși, a fi conștient nu este suficient, iar ferestrele nu vor rămâne deschise pentru totdeauna.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Ilie BĂDESCU, **Tratat de geopolitică**, Editura Mica Valahie, 2004.
2. Jan Arveds TRAPANS, *Georgia, the Black Sea and the Approaching West. From Revolution to Reform: Georgia's Struggle with Democratic Institution Building and Security Sector Reform*, Geneva Center for Democratic Control of the Armed Forces, www.dcaf.ch.
3. Ronald ASMUS, *Anchor the Black Sea Region to the West*, The Nation, 8 septembrie 2004.
4. Yevgeny BENDERSKY, *Russia's Future Foreign Policy: Pragmatism in Motion*, 4 mai 2005.
5. Vladimir SOCOR, *The Black Sea Watch*, Eurasia Daily Monitor, volumul 2, numărul 34, 2005.
6. Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea tablă de șah**, Editura Univers Enciclopedic, 1999.

RELAȚIILE SUA-RUSIA ȘI SECURITATEA BAZINULUI MĂRII NEGRE

*CSI dr. Nicolae DOLGHIN,
Director științific al CSSAS, UNAp “Carol I”*

Sfârșitul războiului rece a relevat un potențial și oportunități bănuite, dovedite, dar niciodată puse în practică în bazinul Mării Negre.

Situată la intersecția dintre Europa și Asia, Rusia, Orientul Mijlociu și Europa de Sud, având legături cu Europa Centrală și Marea Nordului prin Dunăre, regiunea își depășește cu mult expresia sa strict geografică și se transformă tot mai evident în una de securitate pentru zone extinse ale emisferei nordice.

Primele care au sesizat șansele pe care le oferă noua situație geopolitică, rezultată în urma dezmembrării imperiului sovietic, au fost statele riverane Mării Negre. La 25 iunie 1992, șefii a 11 state au semnat la Istanbul declarația care a pus bazele Cooperării Economice la Marea Neagră. Macedonia, Serbia și Muntenegru s-au alăturat ulterior. Astfel, s-a oficializat faptul că, în zonă, confruntarea și izolarea s-au sfârșit, intrând în actualitate cooperarea și angajarea. Această nouă organizație acoperea o suprafață de circa 20 milioane km², o piață de peste 330 milioane locuitori, un potențial uman înalt calificat, rezerve generoase de minerale și hidrocarburi, dar și o istorie îndelungată și complexă, culturi bogate și diversificate¹. Oferta este și astăzi valabilă. Obiectivul principal al organizației este să întărească securitatea, stabilitatea și prosperitatea zonei, prin cooperare economică regională.

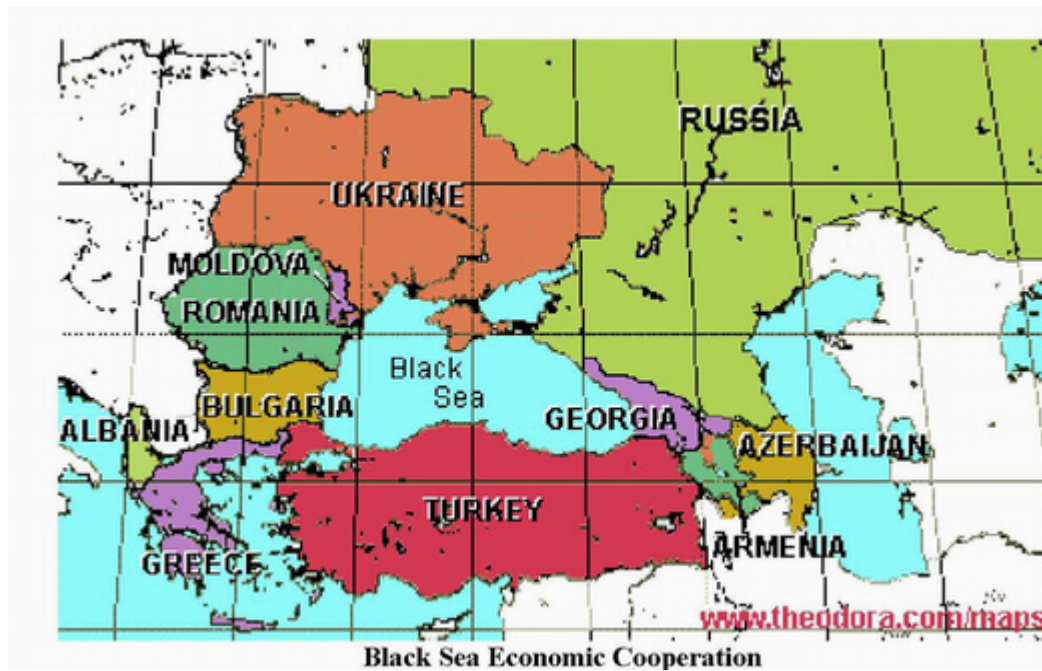
Deși formula aleasă de către fondatori a încercat să evite capcanele trecutului complicat al zonei, acestea n-au putut fi ocolite. Suprapuse evoluțiilor geopolitice și strategice actuale, ele au complicat mediul de

¹ <http://bsec-organization.org/temp/discover.htm>

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

securitate în bazinul Mării Negre. Aceasta a făcut ca interesul pentru transformarea spațiului pontic într-o regiune geopolitică distinctă, capabilă să ofere soluții constructive pentru propriile-i probleme, să scadă, în ciuda perspectivelor generoase. De altfel, foarte rapid, zona a ajuns și la intersecția a trei procese integratoare, nu numai a căilor de comunicație deschise spre toate direcțiile.

Lărgirea NATO către Marea Neagră, începută după întâlnirea de la Istanbul, este un proces politico-militar, și este primul. Nu a fost precedat de un dialog de tipul celui „mediteranean”. Majoritatea statelor din zonă și-au exprimat dorința de a se integra în NATO, ale cărei uși au rămas deschise și după ultimul val, care a inclus România și Bulgaria, țări de la Marea Neagră. Rusia s-a opus și se opune în continuare lărgirii spre Est, dar recunoaște dreptul statelor de a-și alege modelele de securitate.

Extinderea UE constituie cel de-al doilea proces integrator. Accederea României și Bulgariei în UE de la 1 ianuarie 2007, precum și începerea negocierilor cu Turcia vor face din organizația europeană o realitate decizională în zonă. Nimeni nu se opune acestui proces care depinde îndeosebi de capacitatea statelor de a-și reforma societatea,

astfel încât să se alăture comunității europene. Dar viitorul lui depinde, de asemenea, de șansele organizației de a-și depăși propriile provocări. Deocamdată, liderii europeni se concentrează asupra problemelor interne, astfel încât multe din întrebările legate de viitorul UE nu au răspuns. Sunt șanse mari ca, din 2007, organizația să ajungă vecină cu Marea Neagră. SUA sprijină lărgirea, și analiștilor nu le-a scăpat faptul că atitudinea UE față de Turcia a devenit mai favorabilă la insistențele aliatului american. Rusia este conștientă că, prin specificul ei euro-asiatic, ar crea dificultăți mari organizației și, de aceea, preferă adâncirea cooperării. UE este principalul ei partener comercial, iar dacă vreodată își va propune să i se alăture, va putea invoca precedentul Turciei, adică al unei vecine de la Marea Neagră aflată tot pe două continente.

În sfârșit, a treia tendință integratoare este cea susținută sub diferite forme de Rusia în cadrul CSI. Deși toți membrii acestei organizații euro-asiatice reclamă ineficiența ei și bănuiesc Rusia de intenții imperiale, nimeni nu s-a retras. Nici măcar Georgia, în momentele sale de confruntare maximă cu Rusia, ori Ucraina, pe valul Revoluției Portocalii victorioase. Elementul destabilizator îl constituie particularitatea că, dacă primele două procese sunt oarecum complementare pentru un viitor previzibil, cel de-al treilea este privit ca o alternativă la ele. Oricum, Rusia este singurul actor aparținând zonei Mării Negre care a oferit această alternativă și o susține în continuare, sub diferite forme și cu rezultate contradictorii. În plus, în spațiul CSI se derulează și diferite forme de integrare militară, având statul rus drept actor principal.

UE este nevoită să se întoarcă asupra propriilor probleme. Chiar dacă, în procesul extinderii, Marea Neagră va deveni lac european, este puțin probabil ca organizația să poată influența politic stabilitatea în zonă. Amânarea adoptării Constituției Europei prelungește data consacării UE ca actor politic major al lumii. Probabil, prima victimă a acestei situații va fi politica europeană de securitate și apărare, care va trebui să mai aștepte câțiva ani revigorarea în spațiile adiacente. Rămân concrete doar ofertele economice. De ele beneficiază toți actorii din bazinul Mării Negre, indiferent de problemele lor politice ori de securitate, așa cum beneficiază și UE de ofertele lor. Participarea UE ca observator la reglementarea conflictului transnistrean, de exemplu, își are relevanța

sa politică neîndoielnică, dar organizația nu are instrumente concrete, la îndemână, pentru o soluție de durată. În schimb, SUA și Rusia dispun și de instrumente, și de motive, și de domenii de interes comun.

Indiferent de formele de integrare în care joacă un rol central – unificarea cu Belarus, Zona Economică Unică, zona economică euro-asiatică etc. – Rusia nu a reușit să rezolve stările conflictuale din spațiul post-sovietic. Le-a „înghețat” doar, de aproximativ 15 ani. În aceste puncte fierbinți s-a ridicat, între timp, aproape jumătate de generație obișnuită cu realitățile și practicile existente în zone de conflict, pe care le consideră, probabil, cvasinormale. Astfel, există riscul ca punctele respective să repete istoria tristă a conflictului israeliano-palestinian, cu efectele sale atât de destabilizatoare. Dar o asemenea evoluție va constitui o amenințare majoră și la adresa securității naționale a Rusiei, chiar dacă conflictele se desfășoară în zonele sale periferice. În plus, Rusia nu a demonstrat că ar dispune de o strategie pentru rezolvarea situațiilor conflictuale din zonele sale de interes.

Întregul spațiu post-sovietic, inclusiv statul rus, se află într-o situație pe care am denumit-o „capcana Kosovo”. Anul viitor, comunitatea internațională va trebui să identifice soluția politică pentru provincia din spațiul ex-iugoslav. Este evident că situația acesteia nu va putea rămâne cea dinaintea intervenției NATO, iar după purificările etnice din ultimii ani, nici n-ar mai fi posibilă. Ar lipsi de sens operațiile violente euro-atlantice. Cum vor interpreta secesiunile din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah, și am enumerat doar zonele de la Marea Neagră, oficializarea modificării statutului provinciei sârbe? Având în vedere că în toate zonele enumerate există structuri pseudostatale motivate, mari cantități de arme, interese, inclusiv ale unor grupuri rusești, este greu de crezut că nu vor invoca precedentul kosovar. Cu alte cuvinte, ar putea reacționa violent, dacă lor li se va refuza ceea ce în Kosovo se va accepta. Rusia ar putea scăpa lucrurile de sub control, așa cum s-a întâmplat în Cecenia. Nu se poate uita că în conflictul abhazo-georgian, de la începutul deceniului trecut, un batalion cecen, susținut de armata rusă, a luptat alături de forțele abhaze. Comandantul aceluși batalion era Șamil Basaev, adică teroristul de astăzi cel mai căutat de armata care l-a creat.

Iată de ce Rusia ar trebui să fie interesată în găsirea unor soluții pe termen lung pentru provocările mediului de securitate din zonele care o înconjoară și în cooperarea cu alți actori. Altfel, nu-și va putea îndeplini responsabilitățile asumate în fața opiniei publice internaționale. De asemenea, îi va fi greu să explice situații asemănătoare celor prezentate de președintele Republicii Moldova la o întâlnire cu jurnaliștii ruși: „liderul transnistrean este cetățean al Rusiei, majoritatea miniștrilor săi fac parte din serviciile speciale ruse, iar armamentul rusesc este ‘scut politic’ pentru autoproclamatele autorități”².

Nici izolarea Rusiei nu poate fi o soluție realistă. Ignorarea intereselor ei ar putea deveni o grea sarcină pentru întreaga lume. Ea trebuie atrasă în mecanisme care să o transforme într-un partener eficient, să o motiveze în promovarea relațiilor normale cu țările lumii și să contribuie la dispersarea valorilor democrației occidentale în societatea rusă.

SUA sunt actorul global angajat, prin tradiție, în rezolvarea problemelor securității europene. Totodată, sunt singura putere a lumii capabilă să-și gestioneze cu succes toate problemele de securitate. Mecanismele care au susținut relațiile transatlantice au funcționat atât prin intermediul NATO, cât și prin relațiile bilaterale dintre SUA și partenerii săi europeni. Asemenea tip de relații a fost instituit și în bazinul Mării Negre, astfel încât se poate spune că toți actorii din zonă, inclusiv Rusia, văd în SUA, dacă nu un aliat, un viitor aliat. La rândul lor, acestea sunt interesate în evoluții care să nu le amenințe interesele.

Problema petrolului a adăugat elemente suplimentare decisive politicii americane. Necesitatea diversificării surselor energetice, ca alternativă la atenuarea dependențelor de petrolul din Orientul Apropiat, se transformă, încet-încet, într-un interes de securitate pentru SUA. Câmpurile petrolifere din Marea Caspică și Asia Centrală constituie o alternativă de perspectivă pentru a cărei consolidare folosesc strategii economice, politice și militare. Bazinul Mării Negre oferă SUA posibilitatea de a stabili mecanisme pe termen îndelungat, care să asigure tranzitul liber al petrolului. Rusia ar putea fi atrasă în asemenea combinații din cel puțin două motive.

² <http://www.np.ru/politics/2005-11-02/2-kartblansh.html>

Primul îl constituie faptul că, mai devreme ori mai târziu, se va pune problema măririi cantităților de petrol comercializate. Petrolul din Azerbaidjan, unde sunt bine reprezentate firme din SUA și Marea Britanie, dar și firme rusești va fi insuficient. Cu atât mai mult cu cât în zonă a început să se simtă concurența Chinei, al doilea consumator de petrol al lumii, și se profilează cea a Indiei, o altă mare economie, a cărei dezvoltare este condiționată de asigurarea resurselor energetice. În această situație va crește importanța hidrocarburilor din Rusia, Asia Centrală și, de ce nu, Iran. Pentru a-și asigura lor și aliaților lor accesul la petrol și resurse pe termen îndelungat, SUA vor avea nevoie de colaborarea Rusiei, nu de opoziția ei. La rândul ei, aceasta este interesată de avantajele oferite de piața occidentală, îndeosebi de cea a SUA.

Conducta petrolieră Baku-Ceyhan

Al doilea motiv este sugerat de proiectul conductei Baku-Ceyhan, care ocolește teritoriile Rusiei și Iranului. Planificată pentru a intra în funcțiune către sfârșitul acestui an, conducta a fost prezentată drept un mare succes în emanciparea zonei de sub influența rusă.

Însă o analiză, chiar superficială, a sectorului de conductă din spațiul ex-sovietic, îi relevă și vulnerabilitățile, în afară de cele strict tehnice, care țin de rentabilitatea ei: traversează o zonă cu multe comunități etnice aflate în dispute, unele cu vechi tradiții istorice. Mediul

este ușor de destabilizat, chiar dacă, legal, spațiul se află sub jurisdicția a două state, Azerbaidjan și Georgia. Pe măsură ce aceste comunități vor fi conștiente de avantajele financiare aduse de conductă, ele le vor pretinde și, probabil, ar intra în conflict cu autoritățile centrale. De aici pot începe problemele.

Relațiile dintre SUA și Rusia sunt contradictorii, o combinație între colaborare și concurență. În orice caz, în cel de-al doilea mandat al președintelui Bush, Rusia nu se află printre prioritățile politicii externe americane. „Președintele SUA și echipa sa de politică externă sunt concentrați, înainte de toate, pe stabilizarea Irakului, lupta împotriva terorismului, gestionarea puterii crescânde a Chinei, problema Iranului și Coreii de Nord și, probabil, refacerea relațiilor în Europa”³, se afirmă într-un articol din *Policy Review* consacrat Rusiei. Analistii din cele două state scot în evidență faptul că colaborarea ruso-americană se bazează, în primul rând, pe bunele relații dintre cei doi președinți, fără a fi sprijinite de mari proiecte economice, politice sau culturale comune. De altfel, aceste mari proiecte ar putea fi și singurele instrumente prin care SUA ar influența evoluțiile interne din Rusia.

Există și domenii, mai ales cele legate de armele nucleare strategice, în care dialogul aparține exclusiv celor doi lideri. Sunt importante, dar nu suficiente. Absența bazei pentru relații reciproce consolidate și reducerea acestora la dialogul liderilor fac ca multe din problemele dintre ele să nu fie rezolvate, ci doar amânate. Există o politizare excesivă la vârf, care nu permite consolidarea relațiilor pe întreaga verticală. Preocuparea mediilor politice americane față de evoluțiile autoritariste din Rusia a avut drept primă consecință scoaterea în prim-plan a faptului că SUA nu dispun de instrumente pentru a influența evoluțiile politice interne ruse. S-a ajuns la situația pe care președintele SUA o caracteriza la o întâlnire recentă cu oameni de afaceri ruși: „... *niciodată nu sunt de acord cu ceea ce spune Putin. Putin nu este de acord cu ceea ce-i vorbește Bush. Dar important este că ne spunem unul altuia acest lucru*”⁴. Internetul oferă, de asemenea, imagini interesante în analizele americane consacrate Rusiei. Concluzia este că pentru aceasta proble-

³ *What To Do About Russia*, James M. GOLDGEIER, Michael McFAUL, <http://www.policyreview.org/oct05/goldgeier.html>

⁴ <http://www.vremya.ru/print/137480.html>.

mele adevărate încă n-au început, în cele rusești este frecvent mesajul că dominația SUA este pe sfârșite, oferind cu generozitate spații unor autori americani sau europeni care susțin această idee.

Inițiativa președintelui SUA, declarată pe timpul ultimei sale vizite în Polonia, de a propaga democrația de la Marea Baltică la Marea Neagră, a răcit relațiile, chiar și la nivelul liderilor. Dacă este o coincidență întâmplătoare sau așa a fost planificat, din acel moment, Rusia a făcut câțiva pași concreți către China, față de care a preferat să păstreze o anumită distanță până atunci. Rezultatul acelei apropieri s-a concretizat în cererea Uzbekistanului, unde o încercare de revoluție a fost reprimată sângeros, adresată autorităților SUA de a-și retrage trupele. Este prima disfuncționalitate majoră a coaliției antiteroriste. Rusia a interpretat practica democratizării drept strategie de izolare a sa, mai ales după alegerile din Ucraina, prezentate în presa din întreaga lume drept confruntarea între SUA și Rusia, câștigată de candidatul susținut de întreaga comunitate occidentală. Evenimentul este considerat și astăzi drept o mare victorie a democrației, chiar dacă procentajul obținut și de învingător și de învins a fost în jurul a 50%.

Imediat după alegeri au ieșit la iveală adevăratele probleme ale Ucrainei, având puține lucruri comune cu democrația: o țară dependentă aproape total de gazele naturale rusești, o perspectivă concretă de mărire a prețurilor acestora, cu efecte directe asupra nivelului de trai al populației, o economie mai integrată cu cea rusă decât s-ar fi crezut, o societate ucraineană divizată între Estul rusofil și Vestul rusofob, caracteristică suficientă pentru a releva că securitatea statului ucrainean depinde încă mai mult de atitudinea Moscovei decât de NATO. Pe deasupra, destul de des pentru a fi întâmplător, media rusă a difuzat frecvent amănuntul că Ucraina a ieșit din imperiul sovietic de cinci ori mai mare decât a fost când a intrat în imperiul rus, acum câteva sute de ani. În felul acesta, s-au reactualizat în opinia publică adevăratele probleme ale granițelor din spațiul post-sovietic.

Cu dificultăți asemănătoare se confruntă și alte state ex-sovietice din bazinul Mării Negre: Moldova, Georgia, Armenia. Pentru a nu lăsa nici un dubiu, ministrul rus de externe a făcut public, într-o discuție cu reprezentanți ai Consiliului Federației - a doua Cameră a Parlamen-

tului rus - ceea ce se bănuia, și anume, că va folosi împotriva statelor ex-sovietice neloiale întregul arsenal al presiunilor economice. Cu alte cuvinte, se comenta, Rusia va aplica aceeași tactică folosită de mult și cu succes de către SUA⁵.

SUA și Rusia pot colabora, cu succes, pentru crearea unei zone stabile în bazinul Mării Negre. Interesele reciproce în regiune, recunoscute prin declarații recente ale miniștrilor de externe, interesele fiecăreia în statele de regiune și ale acestora față de ele ar constitui un fundament solid. Există și baze politice bilaterale. Cea mai recentă o constituie Inițiativa de la Bratislava⁶, lansată în urma summit-ului de la începutul acestui an din capitala Slovaciei. Se stabilesc acolo domeniile colaborării reciproce pentru viitor:

- colaborarea în domeniul securității nucleare;
- Organizația Mondială a Comerțului;
- cooperarea în domeniul energiei;
- contraterorismul;
- cooperarea în domeniul cosmic;
- cooperarea în domeniul umanitar, social și om la om.

Cooperarea în **domeniul petrolului** între cei doi, la Marea Neagră, ar constitui o bună oportunitate pentru a contribui la stabilizarea regiunii Caucazului. Ar răspunde și intereselor de securitate ale SUA și căutărilor Rusiei de a pătrunde pe piața internă a SUA. S-ar înscrie, de asemenea, în spiritul documentului comun al celor doi președinți, unde ministerelor energiei li se stabilește „... să întărească securitatea energetică, să diversifice sursele de aprovizionare, să îmbunătățească transparența mediului de afaceri și investiții, să reducă obstacolele din calea parteneriatelor comerciale energetice și să dezvolte resursele, fără a pune în pericol mediul înconjurător”⁷.

Conducta Baku-Ceyhan va asigura tranzitul a aproximativ 1 milion barili de petrol pe zi, ceea ce înseamnă circa 1% din consumul mondial. Prezintă avantajul că asigură continuitatea tranzitului, ocolește strâmtoarele dinspre Marea Neagră către Mediterana și liniștește

⁵ <http://www.ng.ru/printed/politics/2005-10-13/1/notloyal.html>

⁶ <http://www.state.gov/p/eur/ris/prsr/2005/42694.htm>

⁷ <http://www.state.gov/p/eur/rls/prsr/2005/42696.htm>

preocupările de mediu tot mai intense ale Turciei. Conduce cu terminale la Marea Neagră mai există pe teritoriile Rusiei și Ucrainei. Se află în faze diferite, dar când se vor finaliza și proiectele conductelor Burgas (Bulgaria) - Alexandropolis (Grecia) și TRACECA (din Asia Centrală – Caucaz - Marea Neagră – Constanța - Marea Adriatică), practic, pe teritoriile fiecărei țări pontice va tranzita petrol. Se înțelege că fiecare va fi interesată să atragă investiții, petrol și să asigure securitatea conductelor, ceea ce le va determina să colaboreze pentru obiective cât se poate de concrete. Deocamdată, ambele proiecte sunt în căutarea finanțatorilor, ceea ce ar putea fi o bună ocazie ca firme din SUA să investească pentru stabilizarea unei regiuni importante pentru tranzitul petrolului.

Recent, presa rusă a făcut publică inițiativa guvernatorului unei provincii din sudul Rusiei de a se construi un canal între Marea Caspică și Marea Neagră. Detaliile prezentate sugerează că proiectul nu este doar o vorbă, ci că a parcurs anumite etape. Probabil că, dacă se va dovedi a fi ceva serios, va fi analizat în amănunt. Dincolo de implicațiile geopolitice și strategice ale unei asemenea inițiative, care ar unifica fizic două regiuni distincte și ar învecina Europa cu Iranul, ar rămâne avantajele: scurtarea și ieftinirea tranzitului petrolului către Europa, în condițiile în care consumul va crește, legătura cu coridorul de transport aflat în construcție Oceanul Indian - Sankt Petersburg, conexiunile cu Europa Centrală și de Vest prin intermediul Dunării etc. Perspectivele i-ar putea motiva pe cei interesați să-și depășească pornirile concurențiale și să se aplece asupra avantajelor.

Combaterea terorismului ar putea fi un alt domeniu al colaborării ruso-americe în bazinul Mării Negre. Ambele sunt angajate activ în combaterea terorismului. Li s-ar putea alătura Turcia, care are propria-i experiență în asemenea acțiuni. SUA au colaborat strâns cu Rusia în războiul dus de coaliția antiteroristă împotriva talibanilor din Afganistan în domeniul informațiilor. Declarații ale unor oficiali confirmă că aceasta continuă, chiar dacă armata rusă nu participă cu trupe. De asemenea, lupta împotriva terorismului se discută în cadrul reuniunilor Consiliului NATO-Rusia. SUA au înscris organizații și lideri ceceni pe listele teroriștilor, au recunoscut legăturile acestora cu rețeaua Al Qaeda și au condamnat acțiunile teroriste din localități rusești. Dar acest lucru

nu le-a împiedicat să critice violența excesivă împotriva populației civile și încălcarea drepturilor omului în Cecenia. Rusia, la rândul ei, vorbește de standarde duble, iar mediile mai conservatoare vorbesc despre încurajarea separatismului cecen de către SUA, ca formă de slăbire a Rusiei. Oricum, se poate spune că ambii parteneri recunosc pericolul reprezentat de terorism, caută soluții, chiar dacă ideile despre terorism diferă uneori, și își studiază atent acțiunile. Ar fi, de asemenea, un punct de pornire pentru o eventuală definire a terorismului. Colaborarea și cu celelalte state din bazinul Mării Negre a făcut ca, în ultimul timp, frecvența, proporțiile și efectele sale asupra populației civile să scadă în zonă.

Am încercat să evităm domeniile în care relațiile ruso-americeane sunt concurențiale. Unul dintre ele este cel militar. Este cel mai delicat, evoluțiile viitoare indică mai curând o accentuare, și nu o atenuare a competiției în domeniul militar. Primele care vor simți efectele vor fi probabil statele din zonă. Problema este mult mai amplă și va cuprinde acțiuni și reacții, unele deja anunțate, altele bănuite, începând cu dislocări și redislocări de trupe și instalații militare convenționale și terminând cu armele și tehnologia nucleară. Dar subiectul acesta este mult mai complex.

OPTIMIZAREA SECURITĂȚII PRIN COOPERARE ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

*General-maior prof.univ. dr. Teodor FRUNZETI,
Comandantul Corpului 2 Operațional Întrunit, Statul Major General*

Introducere

Regiunea Mării Negre reprezintă o frontieră vest-est între Uniunea Europeană și statele Orientului Mijlociu.

Conceptul „regiunea Mării Negre” a fost folosit în manieră flexibilă, în sens *extins* incluzând state din regiunile Balcani, zonă Mării Egee și chiar estul Mediteranei, precum și state din Caucaz și Asia Centrală, iar în sens *limitat*, doar statele riverane.

Datorită faptului că regiunea Mării Negre este o răscruce de rute economice, spațiul a numeroase proiecte concurențiale și interese atât ale țărilor geografic riverane, cât și ale celor din proximitatea ei, pentru o analiză a situației de securitate a regiunii, în mod evident, nu vom putea vorbi numai despre statele cu ieșire la Marea Neagră, și pentru a evita orice confuzie, vom folosi în mod curent denumirea de Zonă Extinsă a Mării Negre (ZEMN)¹. Aceasta desemnează, pe lângă statele geografic riverane, și pe cele învecinate, care, prin interesele, inițiativele și acțiunile lor, influențează mediul de securitate al întregii zone, așa cum sunt Moldova, Armenia, Azerbaidjan, Uzbekistan etc., precum și țările Peninsulei Balcanice neriverane Mării Negre.

Cu o poziție geostrategică deosebită, Marea Neagră face legătura naturală între Europa și Asia, dar și între Asia Centrală și Orientul Mijlociu, constituind o legătură comercială vitală și o importantă zonă de tranzit. Zona Extinsă a Mării Negre este recunoscută, în sistemul de coridoare de tranzit paneuropene, ca o zonă de transport întinsă, ce acoperă Asia Centrală în cadrul Coridorului de transport Europa-Caucaz-Asia (TRACECA), având importante facilități de transport legate de

¹ Dr. Paul DUȚĂ, Două concepte pentru Zona Extinsă a Mării Negre, Impact Strategic nr. 1/2005, Editura UNAp, București.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

canalul Rin-Dunăre-Marea Neagră și canalul Volga-Don, nemaivorbind de ieșirea prin sud la oceanul planetar.

În plus, regiunea reprezintă o piață potențială de 350 milioane de consumatori, cu zăcăminte de petrol și gaze naturale și zone de tranzit pentru conductele venind din Caucaz și Asia Centrală către Europa.

Pe lângă aceasta, reunește și oportunități de turism, infrastructuri portuare, de depozitare și exploatare, precum și facilități pentru dezvoltarea de afaceri în domeniul infrastructurii și comunicațiilor.

De asemenea, Zona Extinsă a Mării Negre este o zonă importantă de manifestare a amenințărilor de tip „soft”: crima organizată transfrontalieră, terorismul internațional, traficul ilegal de persoane, arme și materiale strategice.

Potențialul militar al zonei este relevant, având ca exemple:

- facilitățile naționale pentru extinderea managementului spațiului aerian al NATO către zona Caucazului sau baze intermediare pentru transport;

- perceperea regiunii ca o zonă-tampon împotriva traficului de arme și materiale sensibile, venind dinspre CSI;

- infrastructura portuară regională, potrivită pentru proiecția de forțe militare;

- cooperarea regională în domeniul schimbului de informații și implementarea măsurilor antiterorism, ca parte a efortului general de combatere a terorismului.

Regiunea a ajuns în centrul atenției globale, ca urmare a trei procese:

- recesiunea puterii Rusiei și, în consecință, șansa pentru statele din regiune de a adopta o orientare proeuropeană;

- descoperirea potențialului Mării Caspice și creșterea relevanței acesteia pentru Europa;

- solicitările operaționale ale NATO și cele ale coaliției antiteroriste în războiul global împotriva terorismului (GWOT).

1. Probleme de securitate cu care se confruntă

Zona Extinsă a Mării Negre

Sfârșitul Războiului Rece nu a adus regiunii pacea și stabilitatea dorite. Mai mult decât atât, este acum observabilă creșterea tensiunii și a conflictului, atât la nivel statal, cât și interstatal. Acest fapt este transpus în cel mai periculos mod, și anume, cel al amenințărilor militare. Suntem martori ai conflictelor armate, manifeste sau latente, din spațiul post-sovietic: dintre Armenia și Azerbaidjan, în Georgia (Abhazia și Osetia), în Moldova (Transnistria), ca și în Rusia (Cecenia). Neîncrederea istorică stabilită în relațiile dintre țări (Grecia și Turcia, Rusia și Ucraina, de exemplu) este și ea întreținută. Două mari „zone fierbinți” ale Europei - Caucazul și Balcanii – exercită o influență negativă directă asupra securității Zonei Extinse a Mării Negre. De aici rezultă și o serie numeroasă de amenințări militare potențiale, existente și viitoare, în regiune.

Principalii *factori de risc* la adresa securității regiunii Mării Negre, care afectează în mod implicit și securitatea noastră națională, au fost identificați în *Strategia de Securitate Națională a României*, adoptată în 2001 și *Strategia europeană de securitate*, emisă în 2003. Între aceștia, specifici regiunii ar fi următorii:

- evoluțiile negative, în plan subregional, în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului și al dezvoltării economice, care ar putea genera crize acute, cu efecte destabilizatoare pe o arie extinsă;

- proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale;

- proliferarea și dezvoltarea rețelelor teroriste, crimei organizate, traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniție, materiale radioactive și strategice;

- conflictele regionale, în măsura în care acestea devin ele însele surse de amenințări de genul acțiunilor extremiste, al terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, crimei organizate și, nu în ultimul rând, al prăbușirii unor state;

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- migrația clandestină și apariția unor fluxuri masive de refugiați;
- crima organizată, care a dezvoltat în ultima decadă o dimensiune globală;
- decalajele între nivelurile de asigurare a securității și gradul de stabilitate.

În sprijinul celor prezentate anterior, în Zona Extinsă a Mării Negre au fost identificate mai multe *zone și surse de instabilitate*:

- **Bosnia și Kosovo**, unde tensiunile interetnice, interconfesionale și lipsa autorității publice și statale mențin un focar de conflict și instabilitate. Organizații paramilitare, precum Corpul de Protecție al Kosovo (KPC), moștenitorul instituțional al UCK, și organizații fundamentaliste în legătură cu organizații islamice teroriste ca Al Qaeda, Hamas, Armata Națională Albaneză și Abu Bakr Sadik au desfășurat acțiuni de purificare etnică, cu scopul creării condițiilor demografice și politice necesare instituirii primului stat fundamentalist islamic în Balcani². Statutul încă neclarificat al regiunii Kosovo și existența în regiune a unui puternic curent etnic albanez, ca și al unor grupări fundamentaliste islamice, creează, în continuare, semne de întrebare privind posibilitatea stabilizării regiunii.

- În spațiul ex-iugoslav, în general, existența unui număr mare de refugiați sau persoane dislocate conduce la formarea opiniei că se păstrează, încă, condiții favorabile apariției unor situații ce pot pune în pericol stabilitatea, destul de fragilă, a acestei regiuni a Zonei Extinse a Mării Negre.

- **Zona transnistreană a Republicii Moldova**, unde prezența în regiune a aproximativ 2.000 de militari și 40.000 de tone de echipament militar și muniție, aparținând fostei Armate a 14-a ruse, cu un statut rămas neclarificat, constituie un factor destabilizator, chiar dacă forțele militare se consideră de menținere a păcii, ceea ce ar presupune un grad înalt de imparțialitate. De asemenea, existența forțelor separatiste transnistrene, gata să recurgă la mijloace militare pentru a preveni

² Vasile POPA, Mihai-Ștefan DINU, **România și procesul de stabilizare regională**, Editura UNAp, București 2004.

„reintegrarea” zonei transnistrene în teritoriul Moldovei, poate duce la conflicte armate locale, cu rol de destabilizare a regiunii. Nu în ultimul rând, existența unor veritabile „fiefuri” ale crimei organizate în Transnistria generează instabilitate, prin exportul de crimă organizată către celelalte state ale zonei.

- **Zona Caucaz** este deosebit de instabilă și supusă riscurilor de securitate, atât datorită conflictelor în desfășurare sau latente, amintite anterior, cât și luptei de interese pentru resursele energetice ale regiunii.

- **Zona Balcanilor, în general**, unde, ca urmare a declinului economic, statele regiunii au atins în 2004 abia 75% din produsul intern brut realizat în 1989, fapt ce duce la instabilitate economică, factor de risc la adresa securității zonei.

Lista problemelor de securitate în Zona Extinsă a Mării Negre este lungă și complexă.

Trist, dar adevărat, țările de la Marea Neagră sunt renumite mai mult pentru potențialul conflictual, decât pentru solidaritatea regională, iar această situație trebuie să se schimbe în viitorul apropiat, adică, țările din regiune trebuie să adopte o poziție puternică și să acționeze eficient în privința securității și stabilității regiunii și a țărilor din zona apropiată³.

2. Inițiative de securitate în Zona Extinsă a Mării Negre

Evenimentele ultimilor ani au arătat faptul că terorismul, ca și crima organizată și celelalte forme ale amenințărilor de tip „soft”, nu cunoaște granițe sau limitări naționale.

În contextul actual, o descurajare reală a acestui tip de amenințări neconvenționale se poate realiza doar printr-o coalitie multinațională regională sau globală, bazată pe apărarea drepturilor democratice, respectarea drepturilor omului și a statului de drept.

Prin **securitate prin cooperare** se înțelege activitatea desfășurată de state în scopul reducerii riscului izbucnirii unui conflict armat și

³ Alina BUZĂIANU, *Stabilitate și securitate în regiunea Mării Negre*, Impact Strategic nr. 1/2005, Editura UNAp, București.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

al reducerii la minim a consecințelor acestuia, dacă el are loc, activități care nu sunt îndreptate împotriva nici unui stat sau grup de state⁴.

Ca parte integrantă a dezvoltării regiunii, statele din Zona Extinsă a Mării Negre încep să participe în număr mare la eforturile de cooperare în domeniul securității, urmând principiile definitorii ale securității prin cooperare.

Cooperarea în domeniul menținerii păcii a devenit un punct comun, din momentul în care trupele din Georgia au făcut parte din contingentul turc din Balcani și trupele Armeniei s-au alăturat forțelor Greciei în Kosovo. Ulterior, s-a format un grup de cooperare în domeniul securității în lungul liniilor care acordau posibilități de abordare a problemelor zonei Mării Negre.

BLACKSEAFOR este un contingent de cooperare navală, înființat în 1996, care include flotele Turciei, Bulgariei, României, Ucrainei, Georgiei și Rusiei. Sarcinile trasate pentru această formă de cooperare sunt, în mare măsură, nonmilitare, și anume, căutare și salvare, asistență umanitară, deminare, protecția mediului, vizite și exerciții comune. În timpul acestor misiuni, interoperabilitatea dintre flote crește, iar BLACKSEAFOR poate servi ca prototip nu numai pentru o cooperare navală, servind scopurilor militare, ci și pentru o potențială Forță de Reacție Rapidă, fundamentată pe un concept al Forței de Reacție a NATO, propus la summit-ul de la Praga, în 2002. Intervenția rapidă în caz de criză a unei astfel de forțe poate include contingente formate din forțele militare ale tuturor țărilor din zona Mării Negre. Steagul BLACKSEAFOR, reprezentând țările participante, este un simbol important al posibilității ca toate statele Mării Negre să acționeze concertat.

În mod alternativ, BLACKSEAFOR poate fi incorporat într-o versiune extinsă a Operațiunii „Active Endeavour” din cadrul NATO, care a avut succes în detectarea și prevenirea acțiunilor teroriste și criminale din zona Mării Mediterane, încă din anul 2001.

„Ingredientul magic” din cadrul BLACKSEAFOR este calitatea de membru a Rusiei. Dacă programele de securitate colectivă sunt

⁴ Richard COHEN, Michael MICHALKA, *Cooperative Security: New Horizons for International Order*, The Marshall Center Papers no. 3.

destinate a avea succes, acestea trebuie, cel puțin în mod ipotetic, să includă ca partener principal Federația Rusă⁵.

Din perspectivă strict militară, BLACKSEAFOR contribuie substanțial la diversificarea mijloacelor de sporire a încrederii, atât în format multilateral, cât și bilateral. Recent, au fost lansate dezbaterile pentru diversificarea mandatului BLACKSEAFOR, Rusia, susținută de Turcia și Ucraina, intenționând implicarea inițiativei în campania antiterorism, pentru a preîntâmpina extinderea operațiunii „Active Endeavour” la spațiul Mării Negre⁶.

Un demers similar, **Black Sea Harmony**, este o inițiativă regională inițiată de Turcia, având ca intenție patrularea zonei strâmtorii Bosfor și urmărirea navelor suspecte de activități ilegale. Inițiativa se află încă în stadiul incipient, dar va oferi o altă oportunitate pentru dezvoltarea cooperării regionale⁷.

Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est (SEDM) are ca scop intensificarea procesului de înțelegere și cooperare regională, menit să dezvolte stabilitatea și securitatea în Europa de Sud-Est, reunind reprezentanții, la nivel de miniștri ai apărării și șefi ai statelor majore generale, din Albania, Grecia, Bulgaria, Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Italia, România, Slovenia, Turcia și Statele Unite, iar recent Ucraina și Moldova, ca observatori. Proiectele cu impactul cel mai mare pentru ZEMN sunt Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE) și Grupul de lucru pentru sprijinul militar privind neproliferarea armelor de distrugere în masă, securitatea frontierelor și combaterea terorismului (CBSCWG). **Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE)** a propus înființarea unei Brigăzi Multinaționale a statelor din sud-estul Europei –**SEEBRIG**, ca o forță de intervenție rapidă pentru operații de răspuns la crize și operații umanitare în spațiul sud-est european. La ora actuală, SEEBRIG cuprinde forțe ale Italiei, Greciei, Turciei, României, Bulgariei, Albaniei și Macedoniei, fiind deja operațională.

Inițiativa de apărare a granițelor –*Border Defense Initiative*

⁵ Vasile POPA, Mihai-Ștefan DINU, *op. cit.*

⁶ Richard COHEN, Michael MICHALKA, *op. cit.*

⁷ Centrul pentru Studii Strategice George Marshall, **Securitatea prin cooperare în regiunea Mării Negre**, München, 8 dec. 2004.

(BDI) - a fost lansată, cu sprijin puternic din partea Statelor Unite, în scopul derulării unui nou proiect de cooperare regională în domeniul controlului și neproliferării în domeniul nuclear, radiologic, biologic și chimic, reunind Bulgaria, România, Georgia, Ucraina și Republica Moldova.

Instituțiile regionale, precum Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (BSEC), Consiliul Mării Negre (Black Sea Council-BSC) și GUAM furnizează oportunități importante pentru țările din regiune, de începere a unui proces de întărire a încrederii reciproce. Cooperarea cu forumurile regionale trebuie, totuși, însoțită de legături bilaterale deschise și sănătoase.

Organizația pentru cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN) a fost înființată în 1992, pentru a facilita proiectele economice comune și cooperarea regională între statele din zona Mării Negre.

Prin dezvoltarea relațiilor economice și comerciale între statele membre ale Zonei Extinse a Mării Negre, organizația țintește către o contribuție mai consistentă la bunăstarea, pacea, securitatea și stabilitatea regională și internațională. Mai mult decât atât, pentru a promova activitățile comerciale între statele din regiune și a furniza fondurile necesare pentru dezvoltarea de proiecte regionale, a fost constituită **Banca pentru Dezvoltare și Comerț a Mării Negre**. Țările membre doresc să coopereze eficient, pentru a face față provocărilor la adresa securității și stabilității în regiune. În acest context al realizării securității prin cooperare, între statele membre au fost stabilite noi arii de cooperare multilaterală, în domeniile combaterii crimei organizate, traficului ilicit de droguri, arme, materiale radioactive, a tuturor formelor de terorism și a migrației ilegale, iar preocupările din domeniul securității au fost atașate conceptului de cooperare economică la nivel regional. OCEMN dispune de un potențial semnificativ în dezvoltarea cooperării economice regionale, promovarea stabilității și securității, precum și în formarea unei comunități de interese și valori comune în bazinul Mării Negre.

Organizația **GUUAM** (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan și Moldova) a fost înființată în 1997, ca o alianță politică, economică și strategică informală, cu scopul de a întări independența și suveranitatea membrilor săi. Obiectivele GUUAM includ participarea

la implementarea de proiecte în statele membre, în domeniul producției și transportului de petrol și gaze, ca și stabilirea unui parteneriat special și a unui dialog susținut cu NATO pe teme de interes comun.

Punctul esențial al cooperării este securitatea coridorului euro-asiatic, de aceea activitățile recente ale GUUAM (după summit-ul din aprilie 2005 de la Chișinău, doar GUAM, datorită retragerii Uzbekistanului) au fost redirecționate, dinspre stadiul consultărilor în domeniul strict al politicii și securității, către probleme cu un spectru mai larg de dezvoltare privind coridorul euro-asiatic.

GUUAM a fost susținută de către SUA, prin intermediul programului-cadru GUUAM-SUA, cu fonduri și asistență consultativă și profesională. Proiectele finanțate de către SUA sunt, în marea lor majoritate, legate de campania statelor membre de combatere a terorismului, crimei organizate și traficului de droguri.

Comunitatea internațională și, în particular, cea europeană, prin structuri, organizații și inițiative corespunzătoare, au depus eforturi semnificative pentru crearea unui spațiu propice dezvoltării democrației și creșterii economice, prin impulsionearea laturii economice a regiunii Mării Negre.

Există, astfel, o serie de *organizații și inițiative* ale căror acțiuni *de cooperare* se dezvoltă în regiune, cu scopul declarat de a întări stabilitatea zonei, stabilitate prin cooperare:

- **Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est** se constituie într-o încercare majoră a comunității internaționale de a implementa în sud-estul Europei o strategie de prevenire pe termen lung a conflictelor, cu accent pe refacerea economică, dezvoltarea politică și securitatea socială.

Țările semnatare au aderat, de asemenea, la **Procesul de Cooperare Dunăreană**, inițiativă a României și Austriei, la care au fost invitate să participe toate statele riverane Dunării, cea mai mare parte a lor provenind, bineînțeles, din Zona Extinsă a Mării Negre.

Tot sub egida Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est se înscrie și **Inițiativa pentru Cooperare în Sud-Estul Europei – SECI** - la care au aderat țări riverane: Bulgaria, Grecia, R. Moldova, România și Turcia;

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

- **Acordul de Investiții** constituie o inițiativă a Organizației Europene pentru Cooperare și Dezvoltare Economică de a promova dezvoltarea sectorului privat și creșterea investițiilor în Europa de Sud-Est.

- **Procesul de Cooperare Sud-Est Europeană (SEECP)**, fondat în 1996, cu participarea Albaniei, Bulgariei, Fostei republici iugoslave a Macedoniei, Greciei, României, Serbiei și Muntenegrului, are drept scop întărirea relațiilor între țările din sud-estul european și transformarea regiunii într-una a păcii, securității și cooperării, deplin integrată în structurile europene și euro-atlantice.

- **Inițiativa Central Europeană – CEI** – unde, printre participante, se găsesc Bulgaria, România, R. Moldova și Ucraina, își propune să coopereze cu organizații și instituții europene, în mod special cu UE, Consiliul European, OECD, OSCE, ca și cu alte inițiative de cooperare, în zone de interes reciproc, precum zona Mării Negre. Având în vedere riscul apariției, pe termen lung, a noi factori ce pot afecta stabilitatea și securitatea în regiune, CEI dorește să furnizeze capacități îmbunătățite statelor membre mai puțin avansate, care au nevoie de o dezvoltare economică accelerată, în condiții de stabilitate și securitate.

- **Acordul Central European pentru Liber Schimb – CEFTA** - la care atât România, cât și Bulgaria sunt părți, are ca scop introducerea unei zone de liber schimb între membrii săi, cu dorința de a accelera dezvoltarea activităților comerciale și a asigura oportunități în ceea ce privește locurile de muncă, a crește productivitatea și stabilitatea financiară.

3. Actorii naționali, organizațiile internaționale și securitatea Zonei Extinse a Mării Negre

Sfârșitul Războiului Rece a adus schimbări radicale atât din perspectiva numărului statelor riverane, a redistribuției bazelor militare, respectiv a pozițiilor strategice deținute de riverane (mai ales Rusia, Ucraina, dar și Turcia), cât și a prezenței externe în regiune. Practic, toate statele riverane au relații instituționalizate cu NATO, trei dintre ele fiind membre (Turcia, România și Bulgaria). Dacă **România și Bul-**

garia sunt strict interesate de integrarea europeană și euro-atlantică, statele din flancul estic al Mării Negre se confruntă cu dilema, caracteristică statelor localizate la confluența direcțiilor strategice, respectiv, între opțiunile de integrare occidentală și estică.

Ca reacție la procesul de extindere a NATO, **Federația Rusă** a lansat o serie de inițiative: Comunitatea Statelor Independente, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, precum și inițiative similare pentru integrarea economică (modelul UE).

Deschiderea Mării Negre a permis inițierea și dezvoltarea unor forme multiple de cooperare (bilaterale, trilaterale, subregionale și regionale).

În contextul dezbaterilor privind extinderea mandatului operațiunii Active Endeavour, la spațiul Mării Negre, s-au configurat la nivel regional mai multe „antante”, respectiv Rusia-Turcia, România-Bulgaria, România-Georgia, în care binomul **Rusia-Turcia** încearcă prezervarea pozițiilor privilegiate în regiune și contracararea oricărei schimbări strategice și tactice care ar afecta statu-quo-ul existent, în timp ce România-Bulgaria încearcă sporirea implicării NATO în regiune, respectiv creșterea relevanței regiunii pentru Alianță. În susținerea acestui ultim obiectiv funcționează și relația România-Georgia, respectiv proiectarea interesului NATO către spațiul caucazian și mai departe spre Asia Centrală.

De altfel, **Georgia** este singura dintre statele din această regiune care și-a manifestat vizibil decizia de a deveni membră NATO în viitorul apropiat. **Ucraina** a înregistrat, la rândul ei, progrese la nivelul relației cu NATO, fiindu-i apreciate eforturile interne de reformă (cel puțin în plan militar) și primind invitația de a sprijini operațiunea NATO Active Endeavour în Marea Mediterană (ca și Rusia, care a supralicitat deschiderea manifestată de Alianță, prezentând o ofertă de participare cu trei nave)⁸.

În ceea ce privește **Republica Moldova**, parte importantă a ZEMN, soluționarea conflictului transnistrean nu a înregistrat progrese, în ciuda multiplelor inițiative de relansare a acestora, atât din partea OSCE, UE, Rusiei și a președintelui Voronin.

⁸ Richard COHEN, Michael MICHALKA, *op. cit.*

Uniunea Europeană, deși nu are nici o inițiativă politică și directă majoră cu privire la pacea și securitatea în zona Mării Negre, intenționează să susțină țările din regiune prin diferite mijloace și programe, dând prioritate susținerii noilor state independente, foste sovietice, pentru reorientarea structurilor lor economice, sociale și administrative și pentru a progresa conform standardelor occidentale. Un impact deosebit asupra evoluțiilor la nivel regional a avut procesul de extindere al UE. Toate statele din regiune au relații instituționalizate cu Uniunea Europeană. România, și Bulgaria ar urma să devină membre UE în 2007, în același an urmând a fi analizat și dosarul Turciei. Republica Moldova are un plan de acțiune individualizat cu UE, ca parte a inițiativei recente a Uniunii (*Wider Europe*).

De asemenea, Federația Rusă și Ucraina au relații particularizate cu UE din 1997. Urmare a lobby-ului susținut de celelalte riverane, statele caucaziene au fost și ele incluse în noua inițiativă a Uniunii Europene.

UE se transformă într-un actor major al scenei internaționale, promovând inițiative comune sau concurente cu Statele Unite. Bruxellesul a elaborat o Politică Externă și de Securitate Comună (PESC), care include scopuri, obiective, acțiuni umanitare și de management al crizelor, precum și de prevenire a conflictelor, cu largă aplicabilitate în ZEMN. PESC este stabilită de Parlamentul European, se corelează cu politicile NATO și urmărește, printre altele, protejarea valorilor comune, intereselor fundamentale, a independenței și integrității statelor, consolidarea securității și promovarea cooperării internaționale⁹.

Pentru optimizarea securității prin cooperare în ZEMN, Uniunea Europeană trebuie să-și alinieze vocile din interior într-un mesaj coerent, care să asigure țările respective de susținerea pe care acestea o așteaptă și de care au nevoie.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa – OSCE - este implicată în continuare în monitorizarea și rezolvarea pe cale pașnică a conflictelor, dar există o discrepanță între disponibilitatea membrilor pentru găsirea de soluții la diferite probleme și modul cum

⁹ Visarion NEAGOE, *Vulnerabilități, riscuri și amenințări/ Lumea 2005-Enciclopedie de politică militară*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.

sunt implementate practic deciziile.

Un exemplu ilustrativ îl constituie eșecul în ceea ce privește nerespectarea de către Rusia a angajamentelor de la Istanbul, privitoare la retragerea trupelor ruse din Republica Moldova și Georgia. OSCE rămâne limitată la specificul său instituțional, de forum de dialog și negociere, ale cărui decizii au doar valoare politică, nu și juridică.

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – NATO - a fost unul din primii actori internaționali care s-au implicat în regiune, ca parte a discuțiilor pentru extindere. În acest context, documentele parteneriatului pentru pace (PfP) cu statele ZEMN (Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Moldova, Georgia, România, Rusia și Ucraina) au fost semnate în perioada 1994-1995. Mai mult decât atât, Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic (EAPC) a fost înființat în 1997, pentru suplinirea programelor PfP cu 19 aliați și 27 de parteneri, inclusiv Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Moldova, România, Rusia și Ucraina.

În plus, NATO a dezvoltat o serie de parteneriate speciale cu Rusia și Ucraina, foruri de discuții și negocieri cu rol extrem de important în menținerea stabilității și securității în ZEMN.

Odată cu primirea în Alianță a României și Bulgariei, în 2004, Marea Neagră a fost înconjurată, pe de o parte de țări aliate, membre NATO, și pe de altă parte, de foste state sovietice, cu diferite grade de instabilitate și cu probleme serioase de securitate. Totuși, la Summit-ul NATO din iunie 2004, desfășurat la Istanbul, nu a fost subliniată nici o strategie coerentă pentru noua vecinătate a Alianței, ci doar s-a menționat, în trecere, imensa importanță strategică a regiunii¹⁰.

Teoreticienii ai Centrului pentru studii de securitate „George C. Marshall” consideră că NATO, deja suprasolicitat și extins, nu ar trebui să fie însărcinat cu un rol de peacekeeper în regiunea Mării Negre. Inițiativele regionale, care includ operații civile de menținere a păcii, cum sunt cele ale poliției, polițiilor de frontieră și gărzilor de coastă, ale instituțiilor vamale sau observatorilor civili neînarmați, ar trebui să poată răspunde în mod eficient necesităților¹¹.

¹⁰ Vasile POPA, Mihai-Ștefan DINU, *op. cit.*

¹¹ Centrul pentru Studii Strategice George Marshall, *op. cit.*

Cu toate acestea, extinderea NATO în zona Mării Negre trebuie să fie însoțită de o schimbare de direcție, dacă se dorește proiectarea stabilității acolo unde este nevoie de ea. Multe din preocupările Europei, precum drogurile, armele și traficul de persoane, migrația ilegală, terorismul și potențiala proliferare nucleară, pot fi abordate numai prin includerea Mării Negre în cadrul instituțional al NATO. Mai mult, zonele în care există conflicte înghețate și zone de recrutare și sprijin al organizațiilor teroriste sau criminale sunt de un real și evident interes pentru NATO¹².

Statele Unite ale Americii și Europa nu pot ignora potențialul de instabilitate al regiunilor care le furnizează energia. Este imperioasă cercetarea amănunțită de către NATO și găsirea de soluții pentru securizarea Mării Negre, folosindu-se intens cei doi noi membri ai săi, Bulgaria și România¹³.

4. Rolul României de generator de securitate în Zona Extinsă a Mării Negre

Conform poziției statuate în Carta albă a securității și apărării naționale, România dorește să contribuie la translatarea rezultatelor pozitive ale cooperării multinaționale din sud-estul Europei spre zona Mării Negre și a Caucazului, regiune care reprezintă o sursă de riscuri la adresa securității europene. *Politica de securitate* a României vizează conectarea sud-estului Europei, zonei Mării Negre, Caucazului și Mediteranei într-o abordare unitară, din perspectiva existenței unor riscuri și oportunități comune acestora¹⁴. Poziția geostrategică a României este valorificată în planul asigurării stabilității, dezvoltării economice, promovării intereselor de infrastructură transcontinentală, asigurării securității rutelor energetice și de transport.

De asemenea, România se aliniază politicilor NATO și UE de sprijinire a democratizării și oferire de asistență de securitate statelor din regiune. Proiectarea stabilității în spațiile adiacente Mării Negre se

¹² *Extinderea NATO*, <http://nato.int>

¹³ Vasile POPA, Mihai-Ștefan DINU, *op. cit.*

¹⁴ Guvernul României, *Carta albă a securității și apărării naționale*, București, 2004.

va realiza în congruență cu politicile NATO și UE în regiune, va beneficia de parteneriatele României cu Turcia și Grecia și va fi sprijinită prin dezvoltarea relațiilor de cooperare cu Federația Rusă, ca actor regional major¹⁵.

Apreciată drept actor important al regiunii, România, nou *membru al NATO*, a demonstrat, prin acțiunile sale, că se poate constitui într-un pilon solid de stabilitate. Obiectivele și direcțiile de acțiune urmărite de țara noastră sunt de natură să confere substanță profilului contribuției noastre la NATO, de aliat responsabil în plan global și regional, ancorat spațiului central-european, catalizator al politicilor de cooperare în sud-estul Europei și punte de legătură către zona Mării Negre și Caucazului. România acționează pentru dezvoltarea cooperării în cadrul **Inițiativei NATO pentru Sud-Estul Europei (SEEI)**, unde, pe timpul deținerii președinției forumului consultativ pe probleme de securitate, în 2002, s-a demarat proiectul de studiu comparativ al strategiilor de securitate națională (SEESTUDY), coordonat de România, și s-a elaborat Compendiul de măsuri antiterorism (SEEMAG).

O serie de probleme politice, economice și de securitate au putut beneficia de o abordare eficientă în cadrul unor mecanisme viabile de cooperare la nivel global, european, regional și subregional. În acest sens, România și-a manifestat inițiativa și acțiunea, în general, în cadrul proceselor de *cooperare regională* din Europa de Sud-Est și Zona Extinsă a Mării Negre, dintre care reamintim:

- Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN);
- Procesul de cooperare în Europa de Sud-Est (SEECF);
- Pactul de stabilitate în Europa de Sud-Est și Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI);
- Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est (SEDM);
- Inițiativa de apărare a frontierelor –*Border Defense Initiative* (BDI).

¹⁵ *Idem.*

În cadrul **Organizației Cooperării Economice a Mării Negre** (OCEMN), România, ca membru fondator, a inițiat abordarea problemei privind rolul OCEMN în întărirea dimensiunii securității și stabilității în regiunea Mării Negre, sens în care a reiterat disponibilitatea de a acorda sprijinul necesar elaborării unui concept viabil în materie și identificării mijloacelor de creștere a contribuției OCEMN în acest domeniu. România susține ideea că promovarea cooperării în bazinul Mării Negre în domeniul transporturilor, energiei, protecției mediului, telecomunicațiilor și al combaterii crimei organizate trebuie să constituie unul din obiectivele prioritare ale statelor membre OCEMN. În perioada 12 iunie - 10 decembrie 2003, România, prin structurile sale parlamentare, a deținut Președinția Adunării Parlamentare a OCEMN.

Prioritățile Președinției române în exercițiu s-au concentrat în principal asupra consolidării colaborării cu Adunarea Parlamentară a Inițiativei Central-Europene și cu Dimensiunea Parlamentară a Pactului de Stabilitate și implicării în mai mare măsură a Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare și a Băncii Internaționale de Investiții în proiectele Organizației Cooperării Economice a Mării Negre. România a susținut cererile Serbiei și Muntenegrului și, respectiv, Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, de a fi primite ca membre a OCEMN, argument al îmbunătățirii securității prin cooperare într-o viziune extinsă asupra regiunii Mării Negre.

România participă, de asemenea, în mod activ, la **Procesul de cooperare în Europa de Sud-Est**, unde a sprijinit admiterea Serbiei și Muntenegrului în această structură regională.

România este parte a **Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est**, unde, în spiritul prevederilor acestui pact, facilitează aplicarea unui nou model de cooperare cu vecinii săi. În cadrul problematicii de securitate, a cărei co-președinție a deținut-o în 2002, țara noastră a inițiat următoarele proiecte:

- finanțarea Centrului SECI pentru combaterea crimei organizate și suplimentarea atribuțiilor acestuia cu problematica armelor mici;
- înființarea unui centru regional pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor;
- elaborarea unui document comun privind evaluarea riscurilor

de securitate pentru Europa de Sud-Est (SEECAP), document inclus ulterior în Inițiativa NATO pentru sud-estul Europei.

De asemenea, sub aceleași auspicii, România a sprijinit organizarea, la București, a Centrului pentru Combaterea Crimei Organizate al Pactului de Stabilitate (SPOC) și a afirmat angajamentul pentru operaționalizarea lui cât mai rapidă.

Centrul SECI pentru combaterea criminalității transfrontaliere, cu sediul la București, este operațional din noiembrie 2000 și are ca obiective principale asistarea reciprocă în prevenirea, detectarea, investigarea, acuzarea și reprimarea criminalității transfrontaliere și armonizarea prevederilor legislative în domeniu cu legislația UE. După evenimentele din Statele Unite de la 11 septembrie 2001, România a propus valorificarea Centrului SECI de la București în campania anti-terroristă, în acest sens fiind creat un grup de lucru specializat pe această problematică, în 2003.

Sub auspiciile **SEDM**, România este parte a **Forței Multinaționale de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE)** și găzduiește comandamentul **SEEBRIG**, începând cu anul 2003, pentru o perioadă de 4 ani. Sub egida **SEDM**, și coordonarea grupului de lucru pe probleme de sprijin militar pentru neproliferarea armelor de distrugere în masă – **CBSC** –, România și Bulgaria au pregătit un exercițiu de management al crizelor la scară mare, **BLACK SEA GUARD**, ce urmează a se desfășura probabil în 2006.

În cadrul **inițiativei de apărare a frontierelor, BDI**, ca parte a proiectului **BSBSI** (Inițiativa de securizare a frontierelor în zona Mării Negre - Black Sea Border Security Initiative), în luna iunie a.c. a avut loc un exercițiu teoretic **STYX 2005**, organizat la sediul **SECI** din București, urmat de un exercițiu practic, în zona portului Constanța, în toamna acestui an.

Exercițiul a reunit reprezentanți din structurile cu atribuții în domeniul apărării naționale și ai structurilor specializate din domeniul nuclear.

Din punct de vedere militar, pe lângă participarea la brigada multinațională **SEEBRIG**, România trimite regulat forțe la exercițiile și activitățile Forței Mării Negre - **BLACKSEAFOR**.

De asemenea, țara noastră participă la diverse forme de cooperare economică și de stabilitate regională, din care menționăm aici „**trilateralele**”: România-Bulgaria-Grecia, România-Bulgaria-Turcia și România-Moldova-Ucraina.

România a depus eforturi pentru folosirea potențialului OSCE în reglementarea tensiunilor și conflictelor, prin implicarea în acțiunile OSCE în Albania, Serbia și Muntenegru, Macedonia, Croația și Georgia. O serie de reprezentanți români au fost sau sunt membri ai misiunilor OSCE sau au participat ca observatori la alegeri. România consideră deciziile summit-ului OSCE de la Istanbul, din 1999, un document de referință pentru dezvoltarea și adaptarea organizației la noile realități politico militare și de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre. În acest sens, România s-a implicat în negocierile privind adaptarea Tratatului CFE, controlul armelor mici și armamentelor ușoare, precum și în cele de îmbunătățire și dezvoltare a Documentului de la Viena. Deținerea președinției OSCE în 2001 a constituit o oportunitate de afirmare a rolului și potențialului României de implicare activă în mecanismele diplomației preventive și în sprijinul măsurilor de creștere a încrederii și securității în Zona Extinsă a Mării Negre. Totodată, România și-a adus o contribuție esențială la implicarea organizației în lupta împotriva terorismului, ca și a capacităților de răspuns ale țărilor OSCE la noile riscuri la adresa securității în zonă.

Rolul prioritar al Zonei Extinse a Mării Negre în politica națională de securitate este subliniat și de **președintele țării**, în discursurile și luările de poziție recente în care declară Zona Extinsă a Mării Negre ca o prioritate pentru securitatea națională, în legătură cu aceasta reiterând menținerea parteneriatului strategic cu Statele Unite și Marea Britanie, care se concentrează mai mult asupra importanței strategice a Zonei Extinse a Mării Negre¹⁶. Pentru regiunea extinsă a Mării Negre, zonă strategică de interes global, România poate deveni un garant al stabilității politice și al participării la asigurarea securității energetice a Occidentului, dar și contributor de marcă la spațiul de securitate comun și la stabilitatea sa democratică¹⁷.

¹⁶ Traian Băsescu, Interviu acordat postului Euronews, 16 nov 2005.

¹⁷ Alina BUZĂIANU, *op. cit.*

Concluzii

Succesul securității prin cooperare rezidă în faptul că țările implicate se bazează pe credința că împărtășesc un viitor comun și că numai cooperarea oferă cele mai bune mijloace de a-și promova interesele naționale.

Problemele complexe cu care se confruntă Zona Extinsă a Mării Negre pot fi ținute sub control numai prin acțiunea conjugată a statelor, depășind frontierele naționale. Extinderea practică a deciziilor luate prin consens a sprijinit demersurile de dezvoltare a cooperării în mod eficace, ceea ce a determinat ca, din ce în ce mai mult, securitatea prin cooperare să fie adoptată ca un mecanism destinat întăririi securității naționale.

Zona Extinsă a Mării Negre nu mai poate rămâne doar un cordon sanitar sau o simplă zonă de interferență a diferitelor dezvoltări subregionale. Miza economică a regiunii va crește tot mai mult în anii care vin, astfel că dezvoltarea durabilă a României și a celorlalte țări și cooperarea strânsă vor da o și mai mare consistență securității și stabilității regiunii.

Țara noastră trebuie să rămână subiect și actor al schimbărilor produse de globalizare și, folosind oportunitățile oferite de aceasta, trebuie să se implice în continuare pentru realizarea prosperității și dezvoltării regionale, pe fondul apropierii dintre interesele statelor din zonă și cele ale marilor puteri din afara regiunii, prin continuarea eforturilor de aplicare a principiilor și obiectivelor securității prin cooperare.

GEOCULTURĂ ȘI GEOECONOMIE ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE. CONSIDERAȚII GEOCULTURALE PRIVIND INTERESELE ECONOMICE ÎN SPAȚIUL PONTIC

*General de brigadă dr. Maricel POPA,
Locțiitorul Șefului Direcției Financiar-Contabile, Statul Major General*

Pentru concretizarea și consolidarea identității noastre europene, România trebuie să-și precizeze scopurile și obiectivele în regiune, să le discute cu aliații și partenerii săi, inclusiv cu statele riverane Mării Negre. De altfel, acest proces se află în derulare.

În calitatea sa de comandant-șef al forțelor aliate din Europa de Sud, amiralul Joseph Lopez afirma că stabilitatea relativă din zilele noastre se poate transforma în instabilitate, în condițiile în care petrolul caucazian ar începe să fie pompat spre Occident, iar Marea Neagră ar putea deveni „Gulful Persic al viitorului”¹.

Orice retrospectivă istorică scoate în evidență faptul că marile puteri au fost mereu interesate de zona Mării Negre. Și în prezent, lucrurile stau la fel, cu atât mai mult cu cât

liniile maritime de comunicații care traversează Marea Mediterană și Marea Neagră sunt fundamentale pentru Vest, continuând să-și sporească importanța.

În contextul dat, România ar putea „să aducă noi contribuții de cooperare economică bilaterală (inclusiv la Gurile Dunării și în Zona Insulei Șerpilor) și multilaterală (pe traseele petroliere și de gaze naturale dintre Est și Vest sau în combaterea terorismului internațional și criminalității transfrontaliere). Printr-o politică de dialog și amicitie în Est s-ar sprijini direct soluționarea unor conflicte și crize locale (din Transnistria, de pildă)”².

Este cunoscut faptul că, în esență, controlul politic și militar al spațiului pontic se asociază cu stăpânirea drumurilor comerciale

¹ Revista Gândirea Militară Românească a dedicat, în nr. 5/2001, un capitol „Tendințelor în strategia forțelor navale”, pp. 31-88.

² Dr. Vladimir ZODIAN, „Noua și vechea” politică a României la Marea Neagră, revista Lumea militară nr. 1/2005, p. 8.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

dintre Europa, în ansamblul său, Asia Centrală, Orientul Apropiat și Mijlociu, ceea ce determină și transformări geopolitice, geostrategice și geoeconomice pe măsură. Ritmul acestor transformări și anvergura lor necesită și stabilirea unui mod de gestionare adecvată a problemelor adiacente regiunii Mării Negre.

Omenirea se află în plin proces de proiectare a unei noi ordini internaționale, implicit, a unor noi coordonate geopolitice. Din această cauză, apreciem că în demersul amintit se includ și eforturile depuse pentru gestionarea eficientă a problematicii spațiului pontic, evidențiată mai sus.

Cu peste un sfert de secol în urmă, John Naisbitt făcea cunoscute celebrele sale megatendințe, ca pe niște acțiuni care urmau să schimbe modul de viață al viitorului. Ca o sinteză a megatendințelor respective – confirmate, nuanțat, în timp –, fenomenul globalizării a ajuns să preocupe astăzi toate centrele de interes din domeniul politic, economic, militar etc.

Deși factorul economic nu a fost niciodată cauza determinantă sau condiția fundamentală a evoluției umane, el a oferit mereu motivațiile necesare factorului politic, justificându-i deciziile. Interesele economice au reprezentat întotdeauna un mecanism prin care s-au asigurat stările evolutive ale istoriei. Dar economicul, ca atare, este și va rămâne o rezultată a unor cauze mult mai profunde, în principal, de sorginte psihosocială (mentale, comportamentale, atitudinale etc.), insuficient sondate și relevate.

Lucrurile stau la fel și la nivelul geoeconomiei, care oferă justificări și motivații geopolitice și geostrategice.

Dincolo de alte nuanțe posibile, bazinul Mării Negre este un spațiu al unor multiple și diverse interese: politice, economice, militare, ecologice, religioase etc. Din considerente teoretice, necesare abordării tematicii propuse – analizarea intereselor economice din perspectiva globalizării sau a regionalizării – vom introduce conceptul de geocultură. Și vom defini geocultura ca fiind totalitatea valorilor materiale și spirituale dintr-un spațiu geografic oarecare, recunoscute și acceptate ca fiind comune, determinate de interese geopolitice comune, într-o anumită perioadă de timp.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Marea Neagră se află la confluența a două religii – creștinismul și islamismul – și a trei familii de popoare – de origine slavă, turcă și latină. Principalii actori din regiune sunt țările riverane – România, Bulgaria, Turcia, Georgia, Federația Rusă și Ucraina, dar există și o multitudine de actori internaționali: UE, NATO, OSCE, SUA și Comunitatea Statelor Independente (CSI). Toți actorii menționați își au aici propriile interese.

Spațiul pontic este caracterizat printr-o mare varietate politică, socială, economică, etnică, religioasă și culturală.

În același timp, țările din această zonă au niveluri diferite de dezvoltare.

Date fiind coordonatele menționate, pot fi armonizate interesele geoeconomice în bazinul Mării Negre? Și în ce măsură geopolitica, geostrategia și geoeconomia – sub aspectul intereselor economice – sunt influențate de fenomenul globalizării sau regionalizării?

Ca orice fenomen inedit, ale cărui mecanisme și intimități sunt insuficient cunoscute și nu pot fi explicate în totalitate cu instrumentarul tradițional al științei economice, globalizarea a născut numeroase controverse și dezbateri asupra modului de transmitere a acestui proces la nivelul economiilor naționale, asupra efectelor și elementelor sale definitorii. Toate procesele economice sunt analizate acum la contact sau prin prisma globalizării. Lumea se pregătește, cu teamă sau speranță, pentru globalizare. Vechile tendințe sunt date uitării sau cad în desuetudine. Regionalismul și, uneori, chiar statul-națiune sunt trecute într-un plan secundar, fiind analizate prin prisma manierei în care se încadrează sau sunt compatibile cu fenomenul de globalizare, ori se opun acestuia.

Există numeroase dispute cu privire la faptul dacă ideea de stat-națiune sau de grupare regională mai sunt de actualitate, în condițiile în care toate componentele economiei mondiale se globalizează. Astfel de controverse sunt normale în acest moment, tocmai datorită faptului că globalizarea nu este un proces încheiat, ci unul în desfășurare, cu manifestări asimetrice.

Globalizarea este o stare intermediară, de trecere către o economie globală, și poate fi definită prin prisma mai multor aspecte: li-

beralizare, rolul statului-națiune și al autorităților naționale, integrare, determinanți și forme de propagare etc.

Globalizarea presupune, în primul rând, *liberalizare*, eliminarea restricțiilor de ordin național, între economiile naționale. Într-o economie globală, termenul național nu mai are relevanță și nu mai generează diferențe; localizarea într-un anumit spațiu *național* nu mai influențează rezultatele unei anumite activități, deoarece respectiva activitate are o localizare geografică într-o economie *liberă globală* la nivel național. Globalizarea presupune liberalizarea, eliminarea barierelor legislative și economice naționale, ca proces care se manifestă la scara întregii economii mondiale și la nivelul tuturor formelor de manifestare și componentelor activităților economice.

Globalizarea presupune nu numai eliminarea barierelor dintre economiile și piețele naționale, ci și pe a celor interne. Altfel spus, globalizarea nu poate fi concepută în condițiile menținerii intervenționismului statal la un nivel ridicat.

La rândul său, regionalizarea nu poate fi concepută în absența liberalizării economice. Diferența, din această perspectivă, între globalizare și regionalizare constă în faptul că, în cazul regionalismului, liberalizarea se produce la o scară mai mică, limitată geografic la spațiul statelor participante la grupare.

Regionalizarea presupune eliminarea restricțiilor de ordin național, dar numai între economiile naționale participante la grupare, nu și în relațiile cu economiile naționale din afara grupării. Spre deosebire de globalizare, care presupune eliminarea restricțiilor naționale, ca fenomen care afectează toate componentele și formele de manifestare a activității economice, grupările regionale pot limita procesul de eliminare a restricțiilor naționale, numai la anumite aspecte ale vieții economice și ale relațiilor reciproce.

Există însă și forme mai evolute ale grupărilor regionale, Uniunea Europeană fiind un exemplu elocvent în acest sens. În UE, procesul de liberalizare aplicat între statele participante a depășit de mult sfera relațiilor comerciale, fiind extins în prezent și asupra relațiilor financiare, militare și politice.

Putem afirma că UE constituie o mostră a globalizării, reprodu-

când trăsăturile esențiale ale acesteia, dar la scară regională, nu mondială.

Cele mai multe grupări regionale vizează numai, sau, în primul rând, liberalizarea comercială. Acesta este și motivul pentru care o mare parte din disputele referitoare la relația globalizare-regionalizare s-a limitat la analiza structurilor regionale comerciale și a multilateralismului comercial.

Globalizarea presupune reducerea intervenționismului statal, reducerea rolului autorității statale, de creare a barierelor de ordin național între economii, dar nu și dispariția ideii de stat, al cărui rol ar fi cel de elaborare și aplicare a politicilor economice naționale. În condițiile globalizării, libertatea statului în elaborarea politicilor economice este mai redusă, datorită independenței ridicate de alte economii naționale și implicit de deciziile de politică economică ale altor state, de limitările impuse de atenuarea barierelor naționale dintre economii și de creșterea gradului de deschidere economică.

Piețele sunt cele care decid dacă politicile economice naționale sunt eficiente. În cadrul unei națiuni, legăturile determinate de valori culturale împărtășite în comun de componenții acesteia nu sunt create sau impuse artificial de o autoritate politică, sunt legături mult prea puternice, pe care globalizarea nu le va putea elimina, constituindu-se ca un element de menținere a unității și integrității națiunii. Altfel spus, globalizarea nu va genera, în viitorul apropiat, dispariția ideii de națiune.

Nici una dintre grupările regionale actuale nu implică dispariția statului-națiune. Ceea ce se constată până în prezent, în cazul grupărilor regionale, privește coexistența unor organisme regionale, ale căror atribuții vizează respectarea obligațiilor, a politicilor asumate de statele membre pe linia relațiilor economice reciproce. Rolul autorităților naționale rămâne acela de a aplica aceste politici la nivel național și de a gestiona și elabora, la nivel național, aspectele economice nereglementate la nivel regional.

În cazul grupărilor regionale, coexistă în prezent două tendințe, în ceea ce privește specializarea internațională. În cazul UE se poate observa o tendință accentuată de specializare a economiilor naționale și

a unei mari părți din agenții economici, pe criteriul regional. Economii naționale componente și firmele europene urmăresc, în primul rând, integrarea lor în ansamblul economic regional, criteriul specializării regionale fiind predominant față de cel al specializării internaționale. Aceasta este principala rațiune pentru care UE reprezintă gruparea regională cu cel mai ridicat coeficient de integrare.

În cazul altor grupări regionale, în special cele ale țărilor în curs de dezvoltare, criteriul specializării internaționale a economiilor naționale și agenților economici rămâne prevalent; această situație este rezultatul faptului că țările constituente se confruntă cam cu același tip de probleme economice: ele sunt concurente directe pe piața mondială, iar importanța relațiilor economice reciproce este redusă, comparativ cu cea a relațiilor economice (în primul rând, comerciale) derulate cu țările din afara grupării.

Aceste două fațete ale regionalizării economice ridică următoarea întrebare: ce se va întâmpla cu acele blocuri regionale în care criteriul de specializare este prioritar regional, în condițiile globalizării? Modifică acest ultim proces natura specializării economiilor naționale și a agenților economici participanți la grupare?

Globalizarea poate fi un fenomen ai cărui determinanți sunt, cu precădere, de ordin economic. Globalizarea nu are ca declanșator voința politică, ci aceasta este doar un suport, un stimulent al globalizării. Imposibilitatea economiilor naționale sau zonale de a-și satisface integral toate nevoile proprii de dezvoltare numai din surse proprii, prin autoconsum, a dus la dispariția izolaționismului economic. Deschiderea economiilor spre exterior a presupus voința politică, dar decizia a avut la bază fundamente economice evidente.

Fundamentele de bază ale globalizării nu sunt politice. Nu există, la acest moment, un mecanism prin care o economie națională, un stat, să decidă, politic, să nu participe la globalizare și globalizarea să-l ocolească.

Restricțiile naționale și reducerea gradului de deschidere economică a statului respectiv prin mecanisme politice nu pot face decât să amâne integrarea sa în economia globală sau să limiteze, la scară națională, efectele induse de globalizare.

Voința politică a statelor are un rol secundar în cadrul globalizării: liberalizarea, eliminarea barierelor și deschiderea economiilor naționale nu se pot realiza în absența voinței politice, dar, în același timp, specializarea internațională a țării respective are la bază determinanți economici și atenuază izolaționismul economic, conectând economia și piața națională la circuitul mondial și la procesul de globalizare. Pentru a susține prevalența determinantului economic al globalizării, mai poate fi adăugat și faptul că globalizarea a debutat în sfera economicului, și nu în cea politică.

În cazul regionalizării, determinanții sunt, în primul rând, politici. Decizia de a participa la o grupare regională este mai întâi una politică. Nici o țară nu este obligată să participe la un bloc regional, dacă nu dorește. Este adevărat, de asemenea, că decizia politică de a participa la o grupare regională este bazată, în mare măsură, pe argumente economice, dar motivațiile de ordin militar sau politic (de creștere a influenței politice pe plan internațional, atenuarea disputelor dintre diferite țări etc.) au dus la apariția grupărilor regionale.

Sintetizând, regionalizarea este un fenomen determinat de rațiuni economice și politice, cel de-al doilea factor având o importanță mai mare decât în cazul globalizării.

Cert este că globalizarea presupune creșterea interdependențelor economice și politice dintre economiile naționale. Aceasta permite apariția efectului de domino: cu cât gradul de integrare și interdependență între componente este mai mare, cu atât efectele negative induse de apariția unui dezechilibru, unei crize sau evoluția nefavorabilă într-una din componentele participante la sistemul global integral sunt mai ample, și efectul distructiv asupra întregului sistem este mai mare. Se creează, astfel, premisele ca viteza de propagare și aria geografică de cuprindere a crizelor să crească semnificativ.

Economiile naționale mici sau mai puțin dezvoltate, chiar și cele puternice sau mari, pentru a gestiona mai bine efectele negative ale globalizării, își vor spori artificial forța și dimensiunea, prin participarea la grupări regionale.

Gruparea regională va putea face față mai bine presiunilor concurențiale și va putea gestiona mai bine efectele globalizării.

Regionalizarea devine, în acest fel, o formă de reacție la globalizare.

În același timp, prin faptul că regionalizarea presupune liberalizarea relațiilor economice și integrarea activităților economice la scară regională, grupările regionale nu fac altceva decât să reproducă la o scară mai mică trăsăturile globalizării. Din această perspectivă, regionalismul poate fi considerat un prim pas spre globalizare. Economiiile naționale care se tem de efectele globalizării pot experimenta efectele acestui proces, participând la aranjamente regionale.

Cele mai multe dintre disputele referitoare la globalizare și regionalizare se referă la măsura în care aceste fenomene sunt compatibile. În prezent cele două fenomene coexistă, dar aceasta nu înseamnă în mod obligatoriu că sunt compatibile, după cum nimic nu duce la concluzia că sunt total incompatibile. Globalizarea și regionalizarea nu sunt fenomene statice, ci ambele sunt procese a căror evoluție este departe de a fi încheiată. Cele de mai sus se doresc a fi argumente ale promovării intereselor românești în bazinul Mării Negre, prin cooperare economică regională. Din punctul de vedere al intereselor, lucrurile sunt tranșante și trebuie discutate, la nivel regional, în stil hamletian: A fi sau a nu fi competitori sau parteneri?

Interesele de orice natură, dar mai ales cele economice, îi separă pe actorii participanți la jocul economic, fiecare urmărind realizarea scopurilor proprii. De cele mai multe ori, acest lucru se întâmplă și prin acțiuni desfășurate în detrimentul celorlalți. Regiunea Mării Negre este o astfel de arenă, în care se întâlnesc, se suprapun sau se intersectează o multitudine și o diversitate de interese economice.

Și totuși, care ar fi modalitatea de a asigura, în condiții de securitate garantată, o împăcare a spiritelor, o armonizare a lor, în condițiile deosebirilor profunde între statele-actori din zonă?

În opinia noastră, soluția poartă un singur nume: armonizarea geoculturală – ca fiind singura cale de urmat, pentru potențarea capacității statelor din zonă de a coopera, prin consolidarea și promovarea, prin eforturi comune, a opțiunilor și mentalităților pozitiv-constructive.

Geocultura, ca și cultura, de altfel, sunt relevate prin valorile materiale și cele spirituale. Valorile materiale aparțin nemijlocit sferei economice.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Valorile spirituale, deși influențează economicul, aparțin unui domeniu social distinct. De aici pornesc principiile, concepțiile, doctrinele, politicile, teoriile etc.

De altfel, Huntington afirma: „Alinierile definite de ideologie și relații între supraputeri sunt înlocuite cu alinierile definite de cultură și civilizație”³.

Abordarea geoculturală pe care am propus-o nu este una împotriva teoriei lui Huntington.

³ Samuel P. HUNTINGTON, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, București, Editura Antet, p. 179.

EXTINDEREA NATO ȘI UE – IMPLICAȚII ASUPRA STABILITĂȚII ȘI SECURITĂȚII ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

*General de brigadă Cătălin ZISU,
Șeful Direcției Administrative și Servicii,
Ministerul Apărării Naționale*

După încheierea Războiului Rece, Europa de Sud-Est a fost pusă unei lungi serii de transformări. Aceste transformări au fost influențate de o multitudine de factori, majori fiind dinamica procesului de globalizare și trecerea de la sistemul bipolar la cel multipolar, ceea ce a antrenat schimbări în mediul de securitate, care a devenit mai complex, mai dinamic, mai fluid. Astfel, regiunea devine în scurt timp un adevărat focar de conflict al Europei. Tensiunile etnice și religioase existente, dar „înghețate” în perioada comunistă, și lipsa tradiției unui dialog specific noii conjuncturi, adaptat normelor unei societăți democratice, au condus la apariția unei zone întinse de conflict armat, ceea ce constituia un adevărat pericol pentru stabilitatea și securitatea Europei și a spațiului euro-atlantic.

Maturizarea unor procese și a unor structuri complexe de pace și securitate în Occident, la finele Războiului Rece, a oferit, însă, o șansă reală popoarelor din Europa de Sud-Est, de ieșire din secularul ciclu al războaielor etnice și religioase¹. Imperfecte și pe alocuri foarte dureroase, soluțiile impuse de comunitatea statelor democratice - în frunte cu SUA – au condus, inițial, spre limitarea conflictului armat la Balcanii de Vest; concomitent, spre recunoașterea oficială de către comunitatea internațională a noilor construcții statale, cu obligația acestora de a respecta setul de valori al lumii civilizate: proprietate privată, regim politic democratic, drepturile și libertățile individului, eliminarea războiului ca instrument de tranșare a conflictelor de orice natură, combaterea extremismului, exclusivismului și terorismului, promovarea societății multietnice și multiculturale, integrarea europeană

¹ Mihai-Ștefan DINU, *Rolul religiei în stabilitatea zonei Mării Negre*, Anuarul muzeului marinei române, tom V, Editura Companiei Naționale, Constanța, 2003.

și euro-atlantică etc. În numai câțiva ani, între 1996-2002, structuri de dialog, colaborare, stabilitate și securitate au luat naștere în Europa de Sud-Est, de la Inițiativa Sud-Est Europeană la Pactul de Stabilitate, de la extinderea NATO la cea a Uniunii Europene. Concepția politică superioară care a prezidat pacificarea Europei de Vest la mijlocul secolului XX și transformarea ei, din principalul spațiu de confruntare între puteri, în cel mai dinamic și prosper bloc administrativ-economic - concepție fundamentată în SUA încă din epoca președintelui W. Wilson - ghida acum reconstrucția Europei de Sud-Est.

Odată cu regiunea Europei de Sud-Est, în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale a reintrat și zona Mării Negre. În timp, dinamica mediului global de securitate și studiile asupra regiunii au condus la concepția unei zone distincte care, deși extrem de diversificată, întrunește condițiile transformării sale într-o entitate cu multe interese comune în jocurile, uneori divergente, ale geopoliticii.

S-a concretizat, relativ repede, ideea unei zone economice comune a Mării Negre, formată din state riverane, la care au aderat și țări fără ieșire la mare, dar cu interese evidente în zonă. Ca o consecință, apar conceptele de regiune a Mării Negre extinse, dialog strategic asupra Mării Negre etc. Toate au fost generate de realitățile unei regiuni cu ridicat potențial în competițiile economică, politică și strategică în plină desfășurare, petrolul și extinderea spațiului euro-atlantic oferind zonei Mării Negre oportunități sporite de stabilizare și propagare a stabilității în zone geopolitice extrem de importante, precum Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Abordările și conceptele nou apărute au format baza politicilor de integrare europeană și euro-atlantică, aflate în stadiul de proiect: strategia transatlantică pentru stabilizarea și integrarea zonei Mării Negre a NATO, dar și a formulelor de integrare din spațiul ex-sovietic.

Astfel, analiza principalelor tendințe ale regiunii, considerând vulnerabilitățile, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității regionale, mai ales cele ce emerg din acest spațiu, devine din ce în ce mai necesară, cu atât mai mult cu cât, odată cu extinderea NATO și a Uniunii Europene, zona constituie frontiera estică a spațiului european și euro-atlantic, fiind capabilă să devină fie o frontieră care provoacă

neplăceri, fie una ce așteaptă noi etape de extindere, etape de interschimb, ce pot sprijini consolidarea dimensiunii eurasiatice a unei Europe unite. De asemenea, regiunii Mării Negre îi sunt caracteristice trăsături ale mediului de securitate a căror identificare oportună, monitorizare și eventuală gestionare pot oferi proiecții inedite politicii de securitate a României, inițiativelor și strategiilor regionale, precum și oportunităților în exploatarea cărora statul român trebuie să fie un actor activ, atât ca actor semnificativ în regiune, cât și ca membru al NATO și viitoare parte a Uniunii Europene. Este necesar să subliniem acest fapt pentru că, așa cum menționam anterior, zona este situată la extremitatea estică a celor două organizații și nu este încă suficient de clar cât timp se va afla în această situație. Lărgirile ulterioare ale celor două organizații sunt o problemă de viitor, care generează dezbateri, în timp ce, la rândul său, spațiul de la est de România se află într-un proces de reșezare geopolitică și geostrategică încă insuficient de clarificat, cu tendințe încă divergente. Trebuie precizat că una din principalele influențe asupra stabilității și securității în regiunea Mării Negre este exercitată, încă, de schimbările intervenite în mediul de securitate din Balcani, ca urmare a crizei iugoslave din anii '90.

Pentru că am amintit criza iugoslavă, trebuie să menționăm că, astăzi, regiunea imediat învecinată României este mult mai stabilă și mai sigură decât în anii trecuți. Dezintegrarea Iugoslaviei a condus la crearea de noi state independente, al căror număr va spori în curând, cu încă două: un Muntenegru independent și un Kosovo independent. Aceste două noi state independente ar putea însemna un sprijin real, care să contribuie la stabilitatea regiunii, și, poate, motiv pentru Serbia de a coopera într-un mod mai puțin reținut.

Din punct de vedere al stabilității, statele din regiune pot fi împărțite în trei categorii: România și Bulgaria, care sunt deja membre NATO, și pe care le mai desparte doar o jumătate de pas de accesarea la statutul de membru în Uniunea Europeană, reprezintă primul grup de state, cel mai stabil. Este urmat de cel constituit de state precum Croația, Macedonia și Albania. Cel de al treilea grup de state, cel mai sensibil dintre toate, este cel în care putem include Serbia și Bosnia-Herțegovina. Asupra acestui din urmă grup trebuie concentrată toată atenția, pentru

că nu este unul stabilizat complet – Bosnia se află la „aniversarea” celui de al zecelea an sub conducere internațională pe propriul teritoriu, iar aceasta perioadă, așa cum mulți dintre cercetători sunt de acord, este una destul de mare. Trebuie notat, deci, că acest ultim grup deține cel mai mare potențial de instabilitate în zonă.

O altă zonă cu influență puternică asupra regiunii Mării Negre este aceea a Caucazului, regiune caracterizată încă de tensiuni și conflicte în Cecenia, Osetia de Sud, Transnistria, Nagorno-Karabah, Abhazia etc. Soluționarea acestora se află pe agendele de securitate ale NATO și UE, constituind chiar puncte comune, ceea ce a dus la apropierea relațiilor de cooperare între cele două organizații.

Aspectele ce influențează stabilitatea și securitatea regiunii Mării Negre în regiunea Caucazului sunt aspecte de natură în special teritorială, combinate cu aspecte de natură economică, ce țin îndeosebi de preocuparea Moscovei de magistrale energetice de tipul conductei Baku-Novorosiisk, acesta putând fi considerat unul din motivele pentru care situația Ceceniei este încă una neclară. Situațiile de genul Ceceniei nu sunt singulare, tendințele de extindere a controlului de către Rusia manifestându-se, de asemenea, în direcția Georgiei și Daghestanului. Spre deosebire de Cecenia, în Osetia de Sud există implicarea UE, concomitent cu intensificarea activității OSCE, care dorește realizarea unei stări de stabilitate vizibil îmbunătățite, stare ce nu poate fi realizată fără soluționarea pozitivă a aspectelor tensionate. E de așteptat, însă, ca schimbările de la Tbilisi, coroborate cu o atitudine mai dinamică a SUA asupra situației, să aducă noi perspective în negocieri, în condițiile în care Georgia manifestă rețineri puternice vizavi de procesele secesioniste ale Abhaziei, Osetiei de Sud și Adjariei, susținând o variantă cu păstrarea integrității teritoriale, dar acordarea unei autonomii locale lărgite și retragerea trupelor ruse de menținere a păcii.

Transnistria constituie un alt factor de destabilizare pentru regiune, dar și pentru stabilitatea internațională, datorită implicațiilor ce le aduc intensele activități ale crimei organizate. În ceea ce privește aspectele teritoriale, SUA, alături de UE și OSCE, susțin retragerea bazelor militare ruse din Transnistria, însă Federația Rusă se pare că preferă să întârzie acest proces, considerând-o probabil un tip de „bază

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

înaintată” a sa, ținând seama de procesele de extindere ale NATO și UE. Conflictul se află într-o fază de oarecare acalmie, dar lucrurile sunt departe de a fi clare, apreciindu-se că, fără o acceptare a UE și SUA la masa negocierilor, nu se va putea realiza un acord stabil, cu privire la statutul Transnistriei și, implicit, la suveranitatea Moldovei.

Ajunși în acest punct al analizei noastre, este necesar să ne concentrăm asupra activității din regiune a principalelor organizații internaționale și regionale. Cel mai probabil, în 2007, Uniunea Europeană va suferi o altă etapă de lărgire, frontiera sa devenind Marea Neagră. Concomitent cu procesele de integrare a României, există aspectele privind evenimentul numit istoric, de către mediile de specialitate, și anume acceptarea candidaturii Turciei, precum și tendințele de înglobare a Ucrainei și Moldovei. Astfel, UE va fi în mod necesar nevoită să-și creeze instrumentele necesare gestionării tensiunilor și conflictelor sau să le îmbunătățească pe cele deja existente, în special pentru regiunea Mării Negre. Vor exista, desigur, și numeroase avantaje economice, știindu-se actuala dependență a acesteia de importurile de petrol². Acțiunile de concretizare a ideii de creare și dezvoltare a laturii militare a Uniunii sunt din ce în ce mai intense în ultimii ani, și menționăm aici apariția Strategiei Europene de Securitate, concomitent cu îmbunătățirea și dezvoltarea relațiilor transatlantice, cu accente puternice asupra agendei de securitate. Putem afirma că UE a înțeles necesitatea dezvoltării propriei dimensiuni de securitate - o cât mai bună conlucrare, în scopul extinderii zonei de stabilitate și prosperitate economică în jurul spațiului său. Iar de la concepte și până la punerea lor în practică, pasul a fost scurt, astăzi 90% din echipele de menținere a păcii, din spațiul fostei Iugoslavii, aparținând UE.

În ceea ce privește NATO, alianță politico-militară globală, aceasta pare a continua, pe de o parte, așa-numita politică de „îndiguire” a Federației Ruse, și pe de altă parte, întărirea cooperării din Consiliul NATO-Rusia. România și Bulgaria, de la flancul sudic-estic al Alianței, au constituit o rampă de sprijin al operațiunilor din Irak, ceea ce joacă un rol major în hotărârea SUA de amplasare aici de baze militare.

² A. SARCINSCHI, C. BĂHNĂREANU, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (zona Mării Negre și Balcani)*, Editura UNAp, București, 2005.

OSCE se bucură de credibilitate în sudul Caucazului, dar nu are puterea și mijloacele necesare pentru soluționarea marilor probleme ale regiunii, ci joacă rolul de observator. În viziunea Moscovei, OSCE este o organizație destinată prevenirii conflictelor.

CSI nu mai are aceeași soliditate inițială, Ucraina și Republica Moldova privind tot mai insistent spre Europa. Rusia caută, prin toate mijloacele politice, economice și de altă natură, să-și mențină statutul de lider și să creeze un bloc politico-militar și economic, ce se vrea o continuare a fostei Uniuni Sovietice.

Putem concluziona, afirmând că în regiunea Mării Negre se manifestă două tendințe contradictorii: includerea statelor acestui spațiu în UE și NATO și sporirea atractivității organizațiilor respective, îndeosebi în Republica Moldova și Ucraina, efortul Federației Ruse de a îngloba Ucraina și Republica Moldova în blocul său politico-militar și economic, de a-și menține un cuvânt hotărâtor în problemele „*vecinătății imediate*” și de a conserva o prezență militară semnificativă în Transnistria și la Marea Neagră³.

Extinderea UE constituie o contribuție de seamă la pacea și securitatea în Balcani, regiune cu influență majoră asupra regiunii extinse a Mării Negre, la fel ca și lărgirea NATO. După intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam (1997), s-au definitivat principiile și etapele extinderii UE: un prim val a cuprins statele baltice și cele central-europene, inclusiv Slovenia și Cipru; cel de-al doilea val va fi alcătuit din România și Bulgaria, care vor adera în 2007. În cele din urmă, este de așteptat că Bruxellesul va integra toată Europa de Sud-Est. O situație aparte o are Turcia, membră NATO, care se confruntă – după aprecierile UE – cu o serie de probleme de natură diplomatică și de politică internă. E de apreciat, totuși, că o Uniune Europeană ar fi mult mai slabă fără Turcia, care poate deveni un pilon al stabilității și modernizării în Orientul Apropiat și Mijlociu.

Dependența energetică a statelor de la Marea Neagră favorizează planurile ruse de recreare a fostului său bloc. Însă, Rusia trebuie să țină seama de faptul că principalele sale conducte de petrol și gaze tranzitează

³ Col. (r) dr. Grigore ALEXANDRESCU, *Perenitate sau conjunctură în problematica de securitate a Mării Negre extinse*, în revista *Impact Strategic* Nr. 15, 2005.

Ucraina și Polonia, tranzitul de resurse energetice spre Occident fiind practic controlat de actori regionali asupra cărora Moscova exercită un control nesigur sau unul slab. În plus, tendința de cristalizare a unei așa-numite „zone de influență” a SUA în „tamponul” tradițional dintre Rusia și Germania complică ecuația politico-economică în zona Balcani-Marea Neagră. Putem aduce în discuție, aici, și o serie de organizații și tratate, întreținute de Rusia, precum Comunitatea Statelor Independente, Tratatul de Securitate Colectivă⁴ etc.

În afara celor două tendințe majore care se manifestă în zonă, în ultima perioadă au mai existat câteva evenimente ce au periclitat, într-o oarecare măsură, stabilitatea regiunii. Este vorba despre ambiguitatea opțiunii politice a Ucrainei și Republicii Moldova, care încă nu par a se angaja decisiv pe drumul aderării complete la valorile euro-atlantice.

Observăm, deci, că provocări demne de luat în seamă există, totuși, în acest spațiu aflat în vecinătatea celui euro-atlantic, și care constituie, totodată, regiunea din care face parte România, implicațiile acestora asupra stabilității și securității regionale putând fi majore. Pentru că ceea ce se întâmplă în Bosnia, Moldova sau Ucraina afectează direct, cel puțin, imaginea stabilității la nivel regional, deci, și național.

Ținând cont de toate aceste aspecte, România trebuie să găsească o cale de a aduce stabilitate în regiune, trebuie să realizeze activ dacă Ucraina, regiunea Mării Negre extinse, cea a Caucazului sau a Mării Caspice sunt niște frontiere ce provoacă neplăceri sau unele ce așteaptă noi etape de extindere. Locația geopolitică, coroborată cu punctele comune de pe agendele de securitate ale NATO și UE, care corespund armonios în ceea ce privește regiunile menționate anterior, trebuie să fie punctul în care România poate gestiona în mod rațional, echilibrat relațiile transatlantice, realizându-și, în același timp, și interesele naționale. Iar acestea nu pot fi posibile decât în situația menținerii unei politici energice, proactive, în regiunea imediat învecinată, dar și în regiuni precum cea a Caucazului, Orientului Mijlociu sau a Mării Caspice, cu atât mai mult cu cât constituie și o politică comună atât pentru Washington, cât și pentru Bruxelles.

⁴ Col. (r) Vasile POPA, *Relațiile Alianței cu statele din Estul, Sud-Estul Europei și Bazinul Mediteranean*, în revista *Impact Strategic*, nr. 3-4/2003 [8-9], p. 77.

SECURITATEA ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE, O CONSTRUCȚIE CU UN PALIER EURO-ATLANTIC ȘI UN PALIER LOCAL, PRIN ACȚIUNEA INTEGRATĂ A TUTUROR STATELOR CARE O COMPUN

*General de brigadă (r.) prof.univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN,
Vicepreședinte, Asociația George C. Marshall*

Pentru zona extinsă¹ a Mării Negre – acea regiune care include statele cu ieșire la Marea Neagră, Moldova și statele din Caucazul de Sud, Armenia, Azerbaidjan și Georgia - *nu există o politică de securitate, zona fiind în permanență ignorată de Occident* și ocolită de planurile și proiectele majore ale marilor investitori strategici.

Pe cale de consecință, *Occidentul încă nu dispune de un cadru strategic sau de o politică strategică unitară privind regiunea Mării Negre*, iar Statele Unite și marile puteri ale Europei încă nu și-au făcut din Marea Neagră o prioritate și nici nu au identificat obiective strategice în această regiune².

Totuși, *în ultimii ani, zona extinsă a Mării Negre a câștigat o importanță strategică fără precedent* în ceea ce privește atât campania internațională împotriva terorismului, cât și extinderea NATO și a Uniunii Europene. Reușind să se integreze în NATO, țări precum România și Bulgaria s-au alăturat Turciei, pentru a încerca să influențeze Occidentul în a declara Marea Neagră o „prioritate strategică mai importantă”³. Pentru că *Marea Neagră reprezintă astăzi, pentru toate intențiile și scopurile, frontiera orientală a Europei* și, ca atare, va constitui o

¹Sintagma „extinsă” împinge limitele geografice ale regiunii dincolo de frontierele țărilor care au acces nemijlocit la acvatoriul mării.

² Pentru detalii, vezi Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG, **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, București, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, 2004.

³ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *Marea Neagră și frontierele libertății*, în **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, București, 2004, pp. 18 și urm.

parte tot mai bine integrată a Europei, indiferent de separațiile etnice, naționale și culturale înregistrate în istoria recentă a regiunii. Potențialul și capacitatea ei s-au dovedit mult mai eficiente în perioadele când nu a fost izolată sau orientată către sine, ci în vremurile când a fost integrată în comunitățile extinse ale Europei și Mediteranei.

Ca atare, începând cu primăvara anului 2003, mai mulți analiști și strategii de prestigiu, provenind din America, Europa și din țările din zona Mării Negre, au acceptat provocarea de a încerca să schițeze o nouă strategie euro-atlantică pentru această regiune, în cadrul unui proiect⁴ al „German Marshall Fund” din Statele Unite, intitulat „Dezvoltarea unei noi strategii euro-atlantice pentru regiunea Mării Negre”.

În cadrul acestui proiect - gândit ca un început, și nu ca un apogeu al procesului de definire a unei politici coerente - *Ronald D. Asmus* (Senior Transatlantic Fellow în cadrul „German Marshall Fund”) și *Bruce P. Jackson* (președintele „Project on Transnational Democracies” din Washington, D.C.) s-au ocupat de trasarea unei strategii care să poată beneficia de susținerea Statelor Unite și a Europei, *Jaroslav Skonieczka* (Director pe probleme legate de Integrare Euro-Atlantică și Parteneriat în cadrul Statului Major Militar Internațional NATO) explică în ce măsură Alianța posedă instrumente și mecanisme necesare dezvoltării unei strategii de susținere solidă și în ce mod acestea ar putea fi puse în practică, iar *Heather Grabbe* (Director de cercetare la Centrul pentru Reformă Europeană) analizează limitele și posibilitățile a ceea ce Uniunea Europeană ar putea oferi prin revizuirea instrumentelor existente și readaptarea lor la regiunea Mării Negre. Se încearcă, astfel, să se emită *teze provizorii* care să traseze contururile a ceea ce ar trebui să devină „o abordare îndrăzneată și ambițioasă”, care să ajute la constituirea unei strânse colaborări între țările din regiunea Mării Negre și Occident⁵. Și, după cum concluzionează și profesorul *R. Bruce Hitchner* (Președintele Departamentului de Studii Clasice la Tufts University), în cazul în care Occidentul este ferm angajat în construirea unei păci și securități durabile, în Europa și Orientul Mijlociu, nu își va putea permite niciodată în viitor ca Marea Neagră să devină o

⁴ Ideea acestui proiect a apărut în primăvara anului 2003, în urma unei discuții cu ministrul român al Afacerilor Externe.

⁵ *Op. cit.*, p.10.

regiune izolată⁶. *Ogyan Minchev*, cu echipa sa de la Institutul de Studii Regionale și Internaționale (Bulgaria), trasează chiar contururile unei strategii extinse de stabilizare și integrare a regiunii Mării Negre într-un spațiu de securitate euro-atlantic⁷.

Înțelegând rațiunile care ar trebui să stea la baza unei noi strategii euro-atlantice privind regiunea Mării Negre, precum și modul în care ar putea să arate o strategie de întâmpinare realistă, dar, în același timp, ambițioasă din partea Uniunii Europene și a NATO, atât Statele Unite, cât și cele două organizații trebuie să se implice nu numai în eforturi militare, politice și umanitare, cu scopul integrării regiunii în structurile occidentale, ci și în inițiative istorice, arheologice, culturale și educaționale care să evidențieze baza comună a statelor de la Marea Neagră cu a celor din Occident.

O astfel de strategie înseamnă coerență, unitate de concepție și de acțiune, proiecție integrală și integrată a unei acțiuni de amploare, în funcție de obiectivele stabilite de factorul politic.

Astăzi, nu mai pot exista strategii viabile în afara unor politici viabile și nu pot exista politici viabile în afara unor state puternice, mature și stabile. Statele naționale sunt cele care au creat ceea ce numim strategie integrală, care unesc, în aceleași concepte, acțiuni diverse, care fixează scopuri și obiective unitare. Mari sau mici, puternice sau mai puțin puternice, naționale sau federale, statele creează politici unitare care generează strategii unitare pentru punerea lor în operă⁸.

Școala strategică europeană, ca și cea asiatică sau americană, cultivă același integralism strategic, același spirit unitar de reuniune, în aceleași concepte, ale domeniului politic, cultural, informațional, economic și militar⁹.

Acțiunea devine, din ce în ce mai mult, o acțiune de tip integrat, iar strategia – indiferent de domeniul în care se aplică – trebuie să răspundă acestei exigențe.

⁶ R. Bruce HITCHNER, *Marea prietenoasă cu străinii: istorie și realizarea strategiei euro-atlantice pentru Marea Neagră*, în **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, București, 2004, p.31.

⁷ Ibidem, p. 12.

⁸ Dr. Gheorghe VĂDUVA, *Strategie națională și strategie de alianță. repere conceptuale*, în **IMPACT STRATEGIC** Nr. 2/2005, Editura Universității Naționale de Apărare, București, România, p.98.

⁹ Ibidem.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Acum, întreaga zonă a Mării Negre poate beneficia de experiența euro-atlantică acumulată pe parcursul ultimilor zece ani în gestionarea problemelor deosebit de complexe din Balcani, Afghanistan și Irak și care, pe fondul demersurilor concertate ale principalilor actori din zonă, *poate face posibilă elaborarea unei strategii coerente, durabile și eficiente.*

Pornind de la necesitatea unei arhitecturi de securitate a zonei Mării Negre, trebuie să înțelegem că aceasta (arhitectura) este un proiect care necesită o construcție.

Ea trebuie să fie o definiție flexibilă și adaptabilă proceselor prin care se realizează acest obiectiv, iar actorii, în totalitatea lor, trebuie să cunoască importanța obiectivului politic și să treacă la planificarea strategică pentru realizarea acestuia.

Determinările acestei construcții sunt, în primul rând, *determinări de securitate*, care generează o politică de securitate specifică pentru această zonă și o strategie nouă, coerentă și consistentă, a cărei dezvoltare trebuie să înceapă prin faptul că „marile democrații ale Americii de Nord și Europei recunosc interesele lor morale și strategice în regiune”¹⁰.

În acest sens, recunoașterea interesului strategic al Alianței în regiunea Mării Negre trebuie însoțită de un program etapizat pentru ajutor și cooperare bilaterală și regională. Iar strategia NATO pentru Marea Neagră să completeze obiectivele politice ale Uniunii Europene, instrumentele pentru o colaborare militară existând deja în programele „Pentru Parteneriat”. Dar, ceea ce lipsește este – după cum susțin Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson – voința politică și asistența, pentru a adapta respectivele programe la interesele și necesitățile din regiune.¹¹

Prin noua sa configurare geopolitică, zona Mării Negre determină o altă abordare a problematicii specifice întregii regiuni, inclusiv în elaborarea strategiilor și programelor aflate în fază de proiecție.

Uniunea Europeană a realizat deja un „pas esențial” prin includerea Caucazului de Sud în politica sa de vecinătate, care permite celor patru noi democrații să înceapă discuțiile pentru cele „Patru libertăți” ale Europei lărgite - libertatea de acces pe piață, investiții directe, miș-

¹⁰ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *op. cit.*, p.25.

¹¹ *Ibidem.*

carea forței de muncă și transportul.

Și NATO va trebui să elaboreze o astfel de strategie. Și, dacă se vor putea soluționa definitiv și conflictele înghețate din Caucaz, iar drepturile omului, democrația și prosperitatea vor avea și în această zonă aceeași putere ca în Europa Occidentală, atunci - cum bine remarca profesorul R. Bruce Hitchner - se va putea construi „o lume a valorilor, identităților, obiectivelor și oportunităților euro-atlantice comune, care se va întinde de la Atlantic la Marea Caspică”¹².

Cert este că, acum, o nouă generație de lideri democrați ai regiunii își proclamă deschis dorința de a-și apropia țările și, eventual, de a adera la comunitatea euro-atlantică.

Securitatea la Marea Neagră și a zonei sale extinse abia acum se construiește. Iar Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană, împreună cu alți actori importanți, între care Statele Unite și Rusia, vor trebui să proiecteze forme și modalități de acțiune specifice zonei Mării Negre, care să răspundă atât cerințelor de securitate pe care le reclamă Occidentul, cât și intereselor tot mai diversificate ale populațiilor din regiune, avându-se în vedere determinările la care deja ne-am referit. Este, așa cum susțin tot mai mulți analiști, *o paradigmă de securitate pentru începutul acestui secol XXI*.

Conceptul central al acestei paradigme este *realizarea unui pilon de securitate și stabilitate în zona extinsă a Mării Negre*. Un pilon de securitate cu impact major asupra întregului spațiu cuprins între Balcani, Marea Neagră, Caucaz și mai departe, către Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Un pilon de securitate și stabilitate foarte important și, în același timp, determinant, pentru răspândirea democrației, stabilității și extinderea securității în toate spațiile europene și euro-asiatice, de la Mediterană la Levant, Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

Prin urmare, toți trebuie să fie interesați de această arhitectură de securitate, care constituie, de fapt, un suport al întregii arhitecturi economice, politice, sociale, informaționale, mai ales în spațiul virtual, lucru ce se poate realiza numai prin *extinderea zonelor de securitate* (NATO și UE) și prin *transformarea zonelor de confruntare și de falii strategice în zone de confluență*.

¹² R. Bruce HITCHNER, *op. cit.*, p. 32.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

În acest scop, implicarea NATO, a Uniunii Europene, a Federației Ruse, a Statelor Unite, și nu numai, sunt indispensabile.

NATO și Uniunea Europeană au proiectat o atmosferă de stabilitate și au susținut consolidarea democrației în cea mai mare parte a jumătății estice a Europei, și putem afirma, pe bună dreptate, că Europa de azi este mai democratică, mai prosperă și mai sigură ca oricând.

Așadar, aceste două organizații – NATO și Uniunea Europeană - pot asigura și garanta, pentru statele din regiunea Mării Negre și din zona extinsă a acesteia, modele de securitate atractive, fiind vorba de două modele de extindere a zonelor de securitate nu prin export de securitate, ci prin transfer de securitate - Uniunea Europeană fiind și o zonă de construcție economică, într-un spațiu economic, politic și chiar de securitate și apărare.

În consecință, elementele de bază ale unei viitoare strategii viabile, coerente, unitare și eficiente pentru întreaga zonă a Mării Negre trebuie să răspundă, deopotrivă, atât cerințelor de securitate și apărare asumate de NATO, cât și celor de democrație, progres și prosperitate reclamate de Uniunea Europeană.

Mai mult, transformarea regiunii Mării Negre și a zonei extinse a acesteia din zone de confruntare și de falii strategice în zone de confluență, prin apelarea la strategii de confluență, nu se va face de la sine, ci, deopotrivă, din interior și din exterior.

Cele șase state riverane Mării Negre (România, Turcia, Bulgaria, Federația Rusă, Ucraina și Georgia), dar și cele din zona extinsă, fie că este vorba de Moldova ori statele din Caucazul de sud - Armenia, Azerbaidjan și Georgia – ar trebui să construiască această confluență, în primul rând, din interior.

Această construcție - *construcția din interior* - se referă la ce anume au de făcut toate aceste state, ca funcție de sistem. Pentru că, atât țările din regiunea Mării Negre, cât și cele din zona sa extinsă nu sunt conexe într-un sistem, fiecare fiind racordată la alt areal. Abia acum se construiește un sistem de securitate la care se racordează toate aceste țări. Desigur, un sistem de securitate cu *dublă determinare*. O *determinare intrinsecă*, din rolul pe care Marea Neagră îl joacă în noua arhitectură de securitate europeană și euro-atlantică, precum și

o *determinare extrinsecă*, rezultată din interesele marilor entități de securitate și ale marilor puteri, și ele în curs de configurare.

Așadar, și *construcția din exterior* este și va fi un alt mod de construire a acestei confluențe. Un mod demonstrat de înseși interesele marilor puteri, ca, de exemplu, interesele Federației Ruse, ale Chinei, ale Statelor Unite ori ale Ucrainei și Germaniei etc. – actori ai scenei internaționale care acționează, deopotrivă, individual și în cadrul organizațiilor din care fac parte, pentru realizarea stabilității și securității în zonă și transformarea acesteia într-o zonă de confluență.

De pildă, Afghanistanul, Irakul ori Orientul Mijlociu sunt câteva exemple de astfel de încercări, de a le transforma din zone de confruntare în zone de confluență, prin intervenția factorilor exteriori, dar și din interior, așa cum se preconizează, acum, la Marea Neagră.

Componentele separate, chiar opuse sau indiferente una față de alta, se pot însă transforma în componente interdependente și pot deveni elemente într-un sistem. Astfel, va crește gradul de integralitate, de dependență între ele - gradul de integralitate fiind dat de trei elemente: componentele etnice, cele economice, resursele și dependența de resurse, zona Mării Negre fiind foarte bogată în resurse.

Marea Neagră încetează să mai fie o mare aflată exclusiv sub influența țărilor ex-sovietice și a Turciei. Prin includerea României și Bulgariei cu drepturi depline în Alianța Nord-Atlantică, prezența acestei organizații nu mai este „simbolică”, ci devine tot mai substanțială.

De asemenea, intrarea Georgiei în NATO, a României și Bulgariei în Uniunea Europeană extind atât Alianța Nord-Atlantică, a cărei principală funcție este de securitate, cât și Uniunea Europeană, cu funcția ei economică și de securitate.

Prin extindere, NATO și Uniunea Europeană încep să cuprindă noi state din zona Mării Negre. Totodată, prin funcțiile lor integratoare, aceste organizații contribuie la armonizarea intereselor și valorilor țărilor riverane și a celor din zona extinsă Mării Negre și, pe această cale, la transformarea unei zone de confruntare în zonă de confluență.

În loc de concluzie, *dacă acceptăm că nu poate exista o arhitectură de securitate euro-asiatică, drept pilon pentru securitatea mondială, trebuie să admitem că unul dintre cei mai importanți piloni ai*

acestei arhitecturi se află în zona extinsă a Mării Negre.

Strategia euro-atlantică pentru Marea Neagră trebuie să fie în consonanță cu strategiile de securitate dezvoltate din interiorul zonei extinse a Mării Negre, pornindu-se de la determinările etnice, istorice, economice, politice etc. la care deja ne-am referit.

Efectul strategiei euro-atlantice trebuie să fie stimularea unei strategii de securitate din interiorul zonei extinse a Mării Negre. Acesta nu este doar un răspuns sau efect la strategia euro-atlantică, ci și o componentă a unei viitoare strategii de securitate integrată a regiunii extinse, în care să se îmbine cele două dimensiuni menționate anterior. Pentru că, altfel, ar fi doar un export de securitate dinspre spațiul euro-atlantic spre cel euro-asiatic.

Securitatea în bazinul Mării Negre și a zonei extinse nu trebuie să fie doar un efect al exportului de securitate ci, și *o construcție cu un palier euro-atlantic și unul local, prin acțiunea integrată a tuturor statelor care compun zona la care ne referim*. O construcție prin participare și dezvoltare interioară, într-o relație de sinergie, de construcție euro-atlantică și zonală. Pentru că zona Mării Negre și zona sa extinsă nu sunt o chestiune de periferie a Europei, ci una centrală; nu fac parte din zona de „bună vecinătate a Europei”, ci din construcția unui pilon de securitate euro-asiatic.

Pacea, liniștea și securitatea de aici se extind pe coridoarele de care s-a vorbit. Se află într-un nod de rețea mondială. Fac parte din procesul de mondializare.

IMPLICAȚIILE FACTORULUI RUS ÎN EVOLUȚIA „REGIUNII EXTINSE MAREA NEAGRĂ/MAREA CASPICĂ”

*Căpitan lector univ. Mihai ȘERBAN,
Academia Națională de Informații*

În analiza fenomenelor circumscrise evoluțiilor din mediul geopolitic al „Regiunii extinse Marea Neagră/Marea Caspică” nu putem da dovadă de seriozitate, dacă ignorăm unul din cei mai importanți actori ai acestui spațiu, și anume Rusia. Explicația unei astfel de condiționări este oferită de faptul că această putere are interese economice, politice și strategice bine definite și a dovedit în istorie că nu renunță ușor la ele.

Spațiul la care ne referim este considerat de Moscova, în continuare, parte *de facto* a sferei sale de influență, dovadă fiind și *conflictele înghețate*, în rezolvarea multora dintre acestea prezența puterii ruse fiind absolut necesară.

1. Primele provocări sesizabile din perspectiva Rusiei

Membrii Alianței Nord-Atlantice au încetat să mai fie potențiali inamici pentru Rusia, acum ajungând la statutul de adversari. Iar acțiunea împotriva unor astfel de adversari se derulează pe un teritoriu pe care Moscova s-a obișnuit să-l considere „*al ei*” și unde a pierdut, în ultimul timp, mai multe mize. Din 1991, Moscova a „*pierdut*” Baltica, Ucraina, Georgia și, în ultima vreme, de Rusia se îndepărtează și republicile central-asiatice. O regiune importantă, unde Rusia continuă încă să dețină poziții strategice semnificative, este Marea Neagră. De remarcat este faptul că Rusia susține minuscula republică Abhazia, care se află în prag de conflict armat cu Georgia. În plus, abhazii se străduiesc să dea de înțeles vecinilor că, fără luptă, nu vor ceda autorităților de la Tbilisi. Un element esențial al capacității de apărare a Georgiei îl reprezintă

flota. Deocamdată, Georgia nu este membru NATO, motiv pentru care nu poate atrage potențiali aliați în rezolvarea problemei abhaze. Totuși, Occidentul este mult mai binevoitor cu Tbilisi, iar autoritățile georgiene vor încerca, probabil, să folosească preconizatele operațiuni antiteroriste din Marea Neagră în scopul atingerii propriilor interese.

Altă problemă care prezintă interes pentru Rusia este Crimeea. În prezent, portul ucrainean Sevastopol este principala bază a flotei Rusiei din Marea Neagră. Dar Kievul, tot mai preocupat de accesarea în rândurile NATO, ca și Tbilisi, va încerca, desigur, să joace cartea „Active Endeavour”, în scopul atingerii propriilor obiective.

Apele teritoriale ale acestei țări, pe care NATO o privește deja ca pe un viitor membru, constituie locul pentru desfășurarea unei operațiuni antiteroriste, fiind, concomitent, zonă de interes strategic a Rusiei. Este sigur că prezența flotei rusești la Sevastopol va înceta după 2017.

Dacă până la acea dată Ucraina și Rusia își vor păstra aceeași linie politică, în 2018 Sevastopolul va deveni bază NATO. De aceea, Kievul trebuie să facă acum tot ce poate pentru a ajuta navele nord-atlantice să se acomodeze cu apele maritime din zona la care ne referim. Cum se va desfășura această „atlantizare” a Mării Negre se va vedea după modul în care va evalua însăși operațiunea „Active Endeavour” în Mediterana. Cu excepția Rusiei, ieșire la Marea Neagră au Georgia, Turcia, Bulgaria, România și Ucraina. Chiar dacă nu sunt încă membre, Georgia și Ucraina susțin puternic această forță.

În ceea ce privește România, Bulgaria și Turcia, ele fac deja parte din Alianță. Rusia este, practic, singură. Nu-i rămâne decât o singură soluție: să se înarmeze conform zicalei britanice „*If you can't beat them - join them*”, deci, să se înscrie în operațiune. Astfel, Moscova va putea să-și protejeze interesele în regiune.

2. Poate fi GUAM „calul troian” care să asigure una din căile de acces ale Rusiei în Occidentul apropiat ei ?

Organizația regională GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Republica Moldova), creată inițial ca o alternativă la Comunitatea Statelor Independente și la spațiul de influență explicită al Moscovei,

s-ar putea extinde, pentru a include Rusia. Propunerea a fost lansată de președintele Radei Supreme ucrainene, Volodemir Litvin, la sfârșitul Adunării Parlamentare a statelor GUAM, desfășurată la Ialta, într-un anonim care poate sugera ușor intenția păstrării secretului (cel puțin până la momentul deschiderii lucrărilor).

Potrivit RADOR, Volodemir Litvin a apreciat că la organizația regională ar putea adera atât Rusia, cât și Kazahstanul, Armenia, Turcia și alte țări situate în bazinul Mării Negre. Reuniunea șefilor parlamentelor din țările membre ale organizației se desfășoară la aproximativ o lună după mult mai mediatizatul summit al șefilor de state GUAM de la Chișinău, la care România și Lituania au participat în calitate de observatori. Summit-ul, desfășurat pe 22 aprilie 2005, în capitala Moldovei, a fost perceput de analiști și de o parte a politicienilor de la Moscova ca o mișcare antirusească. O părere împărtășită și de ambasadorul rus la Chișinău, Nikolai Reabov, care se întreba dacă ideologia GUAM „*nu contravine cumva intereselor Moscovei*”.

Potrivit analiștilor, temerile Rusiei aveau un oarecare fundament, dacă ținem cont de componenta „*portocalie*” a GUAM și de obiectivele declarate ale organizației – apropierea de UE, rezolvarea conflictelor „*înghețate*” și democratizarea regională. Aceasta cu atât mai mult cu cât președintele Șaakașvili a reafirmat, mai târziu, obiectivele, invitând România în GUAM și anunțând necesitatea unei noi conferințe la Ialta.

De aici apar două probleme deosebite:

- Rusia dorește să penetreze GUAM, în scopul controlării acestei organizații;
- România poate folosi și această cale pentru a-și atinge obiectivele în relațiile cu Rusia.

3. O alianță inedită (Rusia și Turcia, împotriva României)?

Revista *Jane's Defence Weekly* dezvăluie, în cel mai nou număr al său, faptul că Turcia și Rusia, sprijinite de SUA și NATO, se opun planurilor României de a securiza zona Mării Negre. Informații despre o alianță între o țară NATO și Rusia au circulat în ultima vreme în me-

diile militare și de intelligence de la București și Bruxelles. Dar, fiind vorba despre un aliat NATO, România nu a adoptat o poziție radicală în raport cu Turcia. Dacă țara noastră se afla într-o situație delicată, iată că un semnal important vine din SUA. *Jane's Defence Weekly* prezintă opinia unui analist american, care trage un semnal de alarmă asupra jocului inedit al Turciei.

David J. Smith (Senior Resident Fellow la Potomac Institute for Policy Studies din Washington) publică o analiză intitulată „*Turcia trebuie să lase NATO să securizeze Marea Neagră*”. Adevărata luptă împotriva criminalității în Marea Neagră este opoziția Turciei și Rusiei pentru extinderea „Active Endeavour” în zonă, spune analistul. „Active Endeavour” este o operațiune declanșată de NATO, după 11 septembrie 2001, în Mediterana (din 6 octombrie), pentru a preveni criminalitatea, traficul de droguri și de ființe umane, fapte considerate, în mod firesc, precursori ale terorismului.

La invitația de a participa la operațiune, Rusia a dorit ca flota sa comercială să fie exceptată de la procedurile de inspectare reciprocă, ceea ce reprezenta punctul-cheie al operațiunii. Mai surprinzător este faptul că Turcia, aliat NATO, s-a alăturat Rusiei în poziția contrară extinderii „Active Endeavour” la Marea Neagră.

Ankara se teme că documentul care stipulează regimul Mării Negre (Convenția de la Montreux – 1936) poate deveni caduc, iar consecința, firească, va fi pierderea controlului asupra strâmtorilor Bosfor și Dardanele. „Active Endeavour” ar putea combina aliați din NATO și state nemembre, riverane Mării Negre, pentru a crea o forță, apreciată ca fiind eficientă împotriva terorismului. Prin aceasta, Turcia și Rusia creează serioase probleme NATO și mai ales, României, care și-a asumat rolul de vârf de lance în efortul de securizare a Mării Negre.

Regiunea generează o îngrijorare firească statelor membre NATO care nu sunt riverane Mării Negre, deși Rusia „*nu vede nici un pericol în asta*”, după cum a declarat ministrul rus al Apărării, Serghei Ivanov. Unul dintre cele mai surprinzătoare lucruri este reprezentat de faptul că Turcia, un aliat important al NATO, s-a alăturat Rusiei în demersul forței răsăritene de a se împotrivi desfășurării operațiunii „Active Endeavour” în Marea Neagră. Așa cum am precizat, Ankara se teme de violarea

Convenției de la Montreux, chiar dacă în acest acord nu se stipulează nimic în legătură cu trecerea unei forțe NATO cu o înzestrare modestă prin strâmtorile turcești.

Referitor la strâmtori, trebuie precizat că Rusia se opune cu fermitate reglementărilor legate de securitate impuse de Turcia în 1994. Asemenea măsuri nu contravin amintitei Convenții de la Montreux și par rezonabile pentru cele 50.000 de vase care traversează strâmtorile în fiecare an.

În afară de Marea Neagră, Rusia insistă și în protejarea ambițiilor nucleare ale Iranului, ambiții care, probabil, sunt cea mai mare amenințare pe termen mediu la adresa securității Turciei.

4. Raporturile „brâului islamic” cu Rusia generatoare de „raze deschise”

Grupul statelor islamice format din Kazahstan, Uzbekistan, Azerbaidjan, Tadjikistan și Turkmenistan, ce constituie formează un adevărat „*brâu islamic*” al Asiei Centrale, încearcă să-și redefinească identitatea într-un spațiu de civilizație islamică. În acest adevărat sistem de state, cu tendințe atât de deosebite, se poate aprecia că Rusia reprezintă ea însăși o „*problemă geopolitică*” a lumii contemporane. Tensiunile tot mai numeroase, induse de minoritățile aflate pe teritoriul său, slaba legătură dintre centru și periferie, gravele probleme sociale cu care se confruntă, corupția și penetrarea structurilor de stat de către mafia rusă au determinat o prelungită convalescență a acestui stat până azi.

Poziția geografică a Rusiei reprezintă una dintre marile probleme ale lumii contemporane, pentru că a creat condiții de apariție pe scena internațională a unor actori mult mai periculoși, prin anumite determinări ale lor, decât Federația Rusă, cum ar fi: Abhazia, Cecenia și Osetia de Nord.

Când vorbea despre „*noua ordine geopolitică*” a Sudului, Alexandr Dughin, unul dintre cei mai cunoscuți analiști ruși, menționa că geopolitica regiunilor sudice, dar și a celor vestice este mult mai legată de „*misiunea planetară*” a Rusiei, decât problemele Nordului și Estului.

În ceea ce privește Sudul, Dughin este de părere că „*axa geografică a istoriei*” (a Rusiei, n.n.) ar avea un singur imperativ, și anume acela privind expansiunea geopolitică până la Oceanul Indian.

Pornind de la principiul necesității integrării continentale, Rusia ar fi „*sortită*” să instaureze „*o nouă ordine geopolitică*” și, drept urmare, ar trebui ca țările islamice să fie apreciate ca un „*teatru de manevre continentale de poziție*, cu scopul de a uni, din punct de vedere strategic, toate aceste regiuni cu centrul euro-asiatic, reprezentat de Moscova.

Dughin dezvoltă pe această idee concepția „*razelor deschise*” ce pleacă de la centru (Moscova) spre periferie și care nu se opresc la granițele rusești, ci trebuie trasate până la țărmul sudic al oceanului. Aceste raze ar putea avea trei caracteristici din punct de vedere strategic: „*actuale*”, cele care trec prin teritoriile rusești, „*parțial actuale*”, cele care trec prin țări apropiate de Rusia, și „*potențiale*”, cele care trec prin țări ce intră în zona „*controlului atlantic*”.

În acest fel, analistul rus reduce logica generală a geopoliticii euro-asiatice la faptul că lungimea totală a acestor „*raze*” a devenit în prezent „*actuală, parțial-actuală și potențială*”.

Expansiunea geopolitică în direcția sudică are însă determinări care sunt, într-o măsură destul de mare, ascunse. Dacă lăsăm la o parte „*actualitatea*” razelor ce influențează teritoriul rus și care este indiscutabilă, cele parțial-actuale, care traversează teritorii „*solidare*” cu Rusia, devin în mare parte discutabile, deoarece, din punct de vedere geostrategic, analiza nu mai implică decât într-o proporție infimă rolul factorului militar, astfel încât centrul de greutate în analiza acestui al doilea grup de raze ar trebui să cadă pe aspectele de ordin economic, politic, cultural, etnic, religios etc.

În acest context, precizăm că, la nivelul elitei rusești, nu există un punct de vedere unitar în ceea ce privește „*Regiunea extinsă Marea Neagră/Marea Caspică*” (unii oameni de afaceri sunt interesați de o colaborare cu Occidentul, în timp ce forțele apropiate aparatului militar doresc o soluționare a problemelor bazată pe forță).

De asemenea, o mare parte a structurilor ruse este de părere că implicarea Occidentului în această regiune are efecte negative pentru Rusia. De aceea, apreciem că situația reprezintă o adevărată *piatră de*

încercare pentru cancelariile Vestului, care trebuie să convingă Moscova (printr-o strategie coerentă, pe măsura uriașului partener de dialog) că o cooperare asigură mai multe câștiguri decât obstrucționarea oricărei acțiuni.

BIBLIOGRAFIE:

1. ALEXANDRESCU, Grigore, *Confluente, interferențe și influențe în zona extinsă a Mării Negre, în Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI. Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională - 14-15 aprilie 2005. Secțiunea: Apărare și securitate națională*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.

2. BALȚĂ, Corneliu, *Particularitățile [avantajele] geopolitice ale Marii Negre privind gestionarea situațiilor de criză. Referat de cercetare științifică nr. 1*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2003.

3. CRACIUN, Ioan, **Dunărea și Marea Neagră. Considerații geografico-militare**, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2003.

4. DĂNILĂ, Dorin, *Evoluția regiunii Marii Negre din perspectiva aderării la NATO și rolul NATO în securitatea Mării Negre, în Impactul integrării României în structurile europene și euro-atlantice asupra securității naționale. A XII-a sesiune de comunicări științifice - 17-18 mai 2004. Secțiunea: Securitate națională și euro-atlantică și strategie militară*, București, Editura Universității Naționale de Apărare [Colegiul de Război], 2004.

5. Institutul Social Român, *Extinderea NATO: puncte de stabilitate și securitate către Est*, București, Editura Ziua, 2003.

6. Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu, *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, București, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, 2004.

SITUAȚIA ECONOMICĂ A STATELOR RIVERANE MĂRII NEGRE

*ACS Cristian BĂHNĂREANU,
CSSAS, UNAp "Carol I"*

Odată cu încheierea perioadei bipolare și mai ales după 11 septembrie 2001, spațiul Mării Negre a reintrat în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale. Astfel, marile puteri occidentale doresc să realizeze aici un spațiu al securității și stabilității, deziderat ce nu poate fi atins fără o bază economică sănătoasă și o dezvoltare durabilă, sărăcia aducând cu sine numeroase probleme – crime, terorism, trafic de droguri etc.

În prezent, regiunea este dominată de urmările extinderii NATO și de procesele de prefacere economică, politică, socială etc. În acest context, ne propunem ca, în studiul de față, să realizăm o trecere în revistă a principalelor caracteristici economice ale statelor riverane la Marea Neagră, a vulnerabilităților și oportunităților economice ce se manifestă aici și a posibilităților de cooperare economică pentru întărirea securității regiunii.

Coordonate economice

Bulgaria

Imediat după 1990, Bulgaria a înregistrat o perioadă de întârzieri a tranziției spre o economie de piață și eșecuri în implementarea reformelor, ceea ce a făcut ca țara să rămână mult în urma celorlalte economii în tranziție. La începutul anului 1997, a cunoscut o criză economică și financiară severă. Ca urmare, Guvernul a adoptat un program comprehensiv de reformă economică, cu o puternică asistență a instituțiilor financiare internaționale și a altor parteneri. Programul a vizat liberalizarea comerțului și a prețurilor, reforma sectorului social, restructurarea sectorului financiar, întreprinderilor, agriculturii și energiei. Implementarea acestor măsuri a transformat economia Bulgariei, a redus inflația și a îmbunătățit încrederea investitorilor.

După 1997, țara a înregistrat o creștere economică susținută, care s-a situat la un nivel mediu de 4,4%/an (1998-2004)¹, iar inflația s-a menținut la un nivel destul de scăzut – 6,1% în 2004. Prima etapă a reformelor structurale a avut ca rezultat o creștere semnificativă a ponderii sectorului privat – 75% din PIB. Agricultură, turismul, industria ușoară și metalurgia sunt sectoarele-cheie ale economiei. De asemenea, sistemul bancar a fost privatizat în totalitate. În prezent, reformele guvernului au ca scop consolidarea progreselor înregistrate în ultimii 5 ani și se adresează mai ales reducerii sărăciei și stimulării creșterii economice. Prin urmare, Sofia a adoptat o strategie de creare a unui climat investițional care încurajează investițiile private, sporirea productivității și o creștere economică susținută. Reformele ce vizează sectorul social accentuează necesitatea dezvoltării capitalului uman, în paralel cu investițiile în infrastructură. Acestea includ programe de protecție socială care au în vedere, în special, problemele privind șomajul și sărăcia. Bulgaria a înregistrat progrese impresionante în ceea ce privește stabilitatea macroeconomică și dezvoltarea durabilă. Creșterea economică medie a atins nivelul celor opt țări nou integrate în Uniunea Europeană, situându-se la aproximativ 5% în perioada anilor 2000-2005, mai ales ca urmare a politicilor macroeconomice adecvate și reformelor structurale. PIB-ul pe cap de locuitor a atins 3.056 USD în 2004.

În ciuda tuturor acestor performanțe pozitive, Bulgaria continuă să se confrunte cu o rată mare a sărăciei. Pe viitor, Guvernul de la Sofia trebuie să aibă în vedere soluționarea cu precădere a următoarelor provocări: abordarea cu hotărâre a problemei sărăciei; ameliorarea oportunităților de angajare; îmbunătățirea guvernării; îndeplinirea cerințelor privind aderarea la Uniunea Europeană; modernizarea sistemelor de educație și sănătate; investițiile în infrastructură; îmbunătățirea balanței de plăți externe.

Georgia

Georgia reprezintă o mică economie în tranziție, cu o populație de circa 5 milioane de locuitori și un PIB pe cap de locuitor de 883 USD în 2004. În timpurile când făcea parte din URSS, Georgia exporta

¹ Datele sunt preluate de la Fondul Monetar Internațional, World Economic Outlook Database, septembrie 2005.

produse agricole și energetice industriale în Uniunea Sovietică și era o destinație turistică recunoscută a regiunii. După proclamarea independenței, în 1991, economia țării a colapsat sub impactul războiului civil, pierderii accesului pe piețele estice și a transferurilor masive de fonduri de la Moscova. Astfel, producția a scăzut cu 70%, iar exporturile cu 90%, cel mai mare declin al oricărei economii în tranziție.

În prezent, conflictele din Abhazia și Osetia de Sud, regiuni georgiene ce își doresc independența, aduc mari pierderi economiei: aproape 300.000 de oameni strămutați, o mare parte din infrastructură distrusă, rute comerciale importante întrerupte, autoritatea noului guvern este subminată în cea mai mare parte a țării. Totodată, economia țării a fost lovită de fragmentarea internă, secetă și de criza financiară din Rusia din 1998.

În noiembrie 2003, în Georgia a avut loc așa-zisa „revoluție a rozelor”, o mișcare pașnică și democratică. Astfel, în primele 18 luni, eforturile noului Guvern s-au concentrat pe reformarea structurilor puterii, eradicarea corupției, stabilizarea economiei și consolidarea bugetului. Prima fază de stabilizare a avut rezultate spectaculoase, cu o creștere economică de circa 6,2% în 2004 (o rată mai mică, din cauza rezultatelor agricole proaste) și 7,5% în 2005 (estimativ). Veniturile la bugetul statului au crescut de la 14% din PIB în 2003 la 18,5% în 2004. Însă, rata șomajului, care a scăzut în 2003 la 11,5%, a crescut la 12,5% în 2004, ca urmare a reducerilor masive de personal din sectorul public.

Guvernul de la Tbilisi a lansat un program major anticorupție, a inițiat reforme cuprinzătoare în sistemul de educație, a reorganizat structurile Guvernului și a redus birocrăția. De asemenea, s-a adresat problemelor privind sectorul energiei și a reducerii sărăciei. Aceste realizări sunt continuate de autoritățile georgiene, prin aplicarea celei de-a doua faze, ce se focalizează pe reforma instituțională profundă și pe îmbunătățiri ale infrastructurii, măsuri menite să aducă Georgia la nivelul secolului XXI, prin creștere economică accelerată, creare de locuri de muncă și luptă amplă contra sărăciei și corupției. Politicile macroeconomice prudente și programele de reformă structurală vor susține probabil aceste previziuni optimiste de creștere. Circa 1/3 din creștere

a fost datorată activității industriale și de comunicații, dar și construcției oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan. Reforma sectorului public, care include întărirea instituțiilor statului, îmbunătățirea guvernării și strategii anticorupție, alături de investiții în infrastructură și îmbunătățiri ale reglementărilor, vor spori probabil ponderea sectorului privat. Creșterea se va baza pe industria de alimentație, turism și activități de tranzit comercial. Inundațiile din aprilie-iunie din Georgia vor avea un impact negativ semnificativ asupra rezultatelor din agricultură, în ultima parte a anului 2005. În consecință, un progres economic important, însoțit de o diminuare a sărăciei, necesită o accelerare a creșterii în sectoarele nonagricole și nonenergetice.

Provocările viitoare cărora Georgia va trebuie să le facă față se referă în principal la: îmbunătățirea guvernării; întărirea politicilor macroeconomice, în special în domeniul fiscal; ameliorarea mediului de afaceri; sporirea calității capitalului uman; reducerea vulnerabilității celor săraci; dezvoltarea sectoarelor prioritare ale economiei – energie, transport, comunicații, turism și agricultură; o atenție sporită mediului natural și problemelor ecologice.

România

Perioada de tranziție, începând cu 1990, a fost mult mai dificilă pentru România, decât în oricare altă țară din Europa Centrală și de Est. Aceasta se datorează în mare parte faptului că economia era la sfârșitul anilor '80 pe marginea prăpăstiei, după 40 de ani de planificare centralizată și accent pe industria grea și proiectele de infrastructură de mare anvergură, neeconomice.

Cu o populație de 21,7 milioane de locuitori, România înregistrează un PIB pe cap de locuitor de 3.207 USD în 2004. În prezent, țara noastră este angajată în reformarea și restructurarea economiei și administrației, în vederea integrării în UE, în 2007.

Astfel, Guvernul caută să înființeze noi instituții și să dezvolte și implementeze politici publice pentru a transforma fundamental economia și societatea românească. Aceasta necesită un angajament politic ferm, expertiză și resurse considerabile.

Începând din 2000, Guvernul a implementat politici

macroeconomice de susținere a creșterii. O politică fiscală adecvată, ce a completat o politică monetară prudentă, a condus la o îmbunătățire a disciplinei financiare în sectorul de afaceri și a plasat finanțele publice și sistemul financiar pe o bază mult mai solidă. Toate acestea au dus la creștere semnificativă a PIB-ului în ultimii 5 ani (8,3% în 2004). Mai mult, inflația și ratele dobânzilor au scăzut constant, deficitul fiscal a putut fi mult mai bine controlat, rezervele valutare au atins cote istorice, iar datoria externă a fost menținută la un nivel acceptabil. Sporirea exporturilor a fost sprijinită de investițiile private și de evoluția favorabilă a preturilor internaționale. România reprezintă astăzi o destinație atractivă pentru investitorii străini, ca urmare a îmbunătățirii mediului de afaceri, a reglementărilor și accesului la piețele de capital internaționale.

Reformele structurale sunt cruciale pentru a construi o economie de piață competitivă, care să reziste presiunilor integrării în UE. Mai mult, sărăcia persistă, în special în zonele rurale, în ciuda potențialului agricol, forestier și piscicol al țării noastre.

În pofida creșterii economice robuste din ultimii 5 ani, România trebuie să facă față unor provocări majore: accelerarea reformelor structurale; reformarea instituțiilor publice și îmbunătățirea guvernării; reformarea cadrului juridic și judiciar; reformarea sistemului de pensii; dezvoltarea ariilor rurale și reducerea sărăciei; reformarea sectorului energiei.

Rusia

Performanțele economiei ruse, după criza din 1998, sunt impresionante. Perioada 1998-2005 a însemnat creșterea PIB-ului cu aproape 48% și a veniturilor reale ale populației cu circa 46%. PIB-ul pe cap de locuitor a atins 4.086 USD în 2004, rata sărăciei pe cap de locuitor a scăzut la jumătate, iar disparitățile regionale s-au diminuat.

O stabilitate macroeconomică fără precedent a fost atinsă în contextul unor importante surplusuri bugetare și de cont curent. Reforme importante în domeniul fiscal și al instituțiilor bugetare și reducerea barierelor administrative în domeniul afacerilor au facilitat dezvoltarea rapidă a instituțiilor specifice economiei de piață. Ritmul de creștere

a slăbit în 2001 și 2002, însă creșterea prețurilor la petrol, gaze și alte bunuri de export ale Rusiei au dat un nou impuls creșterii economice începând cu 2003. De asemenea, modernizarea și sporirea productivității în alte sectoare au constituit factori importanți ai recente expansiuni economice.

Trendurile pozitive ale creșterii PIB-ului, investițiilor, surplusurilor bugetare și reducerii sărăciei au continuat și în 2004. Conform estimărilor oficiale, PIB-ul, investițiile de capital fix și veniturile disponibile au sporit cu 7,1%, 10,9% și respectiv 7,8% în 2004, în timp ce sărăcia pe cap de locuitor a scăzut pentru prima oară sub 20%. Prețurile la petrol și gaze naturale au susținut perspectivele de creștere economică nu numai pe termen scurt. De asemenea, aplicarea responsabilă a politicii macroeconomice a îmbunătățit climatul economic în Rusia.

În 2004, balanța de plăți a fost gestionată printr-o politică monetară prudentă și o acumulare de venituri suplimentare la Fondul de Stabilizare. Prin urmare, inflația și aprecierea reală a rublei au fost menținute la un nivel moderat și s-a înregistrat un surplus record al bugetului federal estimat la 4,2% din PIB.

Totuși, în ciuda consolidării continue a prețurilor la produsele de export, o încetinire a creșterii economice se poate observa în multe sectoare, în ultimul timp. Conform ultimelor estimări ale Federal State Statistics Service (Rosstat), producția industrială a crescut doar cu 3,9%, în primul trimestru al anului 2005, comparativ cu 7,4%, în aceeași perioadă a anului trecut². Tendințele descendente au fost înregistrate în special în sectorul petrolier și al bunurilor manufacturiere.

Acest fapt se datorează mai ales incertitudinii ce se manifestă în mediul de afaceri și juridic, precum și creșterilor semnificative ale costurilor de producție. Această încetinire a sporit temerile Rusiei în ceea ce privește pierderea competitivității în unele ramuri industriale și a intensificat dezbaterile privind adoptarea unor măsuri corespunzătoare pentru reducerea dependenței creșterii economice a Rusiei de exporturile energetice și promovarea unei creșteri mult mai diversificate.

Veniturile și salariile au crescut rapid în 2004, trend ce se menține și în 2005. Totodată, rata șomajului a scăzut de la 8,4% în 2003 la 8%

² <http://www.gks.ru/wps/portal/english>.

în 2004. Potrivit ultimelor statistici oficiale, numărul de oameni ce trăiesc sub pragul de sărăcie s-a redus de la 25% în 2002 la 19% în 2004, creșterea economică fiind îndreptată spre combaterea acestui fenomen.

Climatul investițional în Rusia suferă încă din cauza incertitudinii relației firme-stat și a unei probabile intervenții discreționare ale statului în economie (cazul Yukos). Kremlinul încearcă adoptarea unor măsuri care să limiteze aplicarea disproporționată a unor taxe și reducerea perioadei de contestare a privatizărilor de la 10 la 3 ani. Guvernul a adoptat Programul pe Termen Mediu pentru Dezvoltare Social-Economică a Federației Ruse (2005-2008), ceea ce va avea un impact pozitiv asupra așteptărilor investitorilor.

Programul reiterează angajamentul guvernului de a îmbunătăți condițiile economice pentru sectorul privat, recunoscut ca „motorul” creșterii și investițiilor.

Pentru Rusia, provocări economice de viitor rămân: reducerea sărăciei; diversificarea economiei; ameliorarea deosebirilor privind dezvoltarea economică a regiunilor Rusiei; îmbunătățirea competitivității; încurajarea întreprinderilor mici și mijlocii; creșterea calității capitalului uman; îmbunătățirea guvernării.

Turcia

Turcia, o economie de piață dinamică, este situată strategic între Europa și Asia, este riverană la Marea Mediterană, Marea Neagră, Marea Egee și Marea Marmara și controlează strâmtoarele de importanță strategică Bosfor și Dardanele. Peste 73% din populația de 68 milioane de locuitori trăiește în zonele urbane. Agricultură înseamnă circa 16% din PIB, industria – 24%, iar serviciile – 60%. PIB-ul pe cap de locuitor însumează 4.286 USD în 2004.

În viziunea Guvernului, Turcia trebuie să devină o democrație modernă, seculară, participativă, în strânsă legătură cu tradițiile și istoria sa, pe deplin integrată în Europa și cu un rol decisiv în regiune, cu o structură de producție intens tehnologizată și orientată spre export. Guvernul de la Ankara a semnat în 1995 acordul de uniune vamală cu UE și țara a devenit candidată la aderare la summit-ul de la Helsinki din 1999, iar la 3 octombrie 2005, UE a acceptat ca Turcia să înceapă

negocierile de aderare. Oricum, o Uniune Europeană ar fi mult mai slabă fără Turcia, placa turnantă dintre Europa de Est și Asia.

În ultimii 5-6 ani, Turcia s-a confruntat cu numeroase crize. Dezastrele naturale și crizele financiare dintre 1999-2001 au lovit sistemul și au impus adoptarea unor reforme fundamentale, menite să modernizeze țara și guvernarea sa. Ca urmare a crizelor, Guvernul a adoptat un nou program economic, susținut de instituțiile financiare internaționale, menit să revitalizeze economia țării. Refacerea economică a început să se facă puternic simțită în 2003, iar Guvernul, venit la putere în noiembrie 2002, a continuat, asistat de FMI, programul macroeconomic pentru a obține o creștere economică susținută.

Această creștere economică puternică din ultimii ani se datorează mai ales sectorului privat, ce a atins nivelul istoric de circa 82% din PIB în 2004, în timp ce consumul și investițiile din sectorul public s-au micșorat din cauza constrângerilor politicii fiscale.

Inflația a scăzut, în 2004, la o singură cifră, după aproape 25 de ani, și va continua să scadă și pe viitor. Presiunile inflaționiste au fost ținute sub control atât prin aprecierea monedei naționale, cât și prin creșterea productivității, în ciuda măririi prețurilor petrolului și șocurilor economice resimțite. De asemenea, surplusul la bugetul consolidat a depășit ținta de 6,5%, printr-o mai bună colectare a TVA-ului, taxelor și impozitelor de la datornici. Datoria publică a scăzut de la 70% în 2003, la 64% în 2004, datorită reducerii dobânzilor, performanței fiscale, revitalizării creșterii economice și a aprecierii continue a ratei de schimb. Vistieria statului nu pare a avea nici o problemă în a acoperi aceste datorii. Agenda de dezvoltare a Turciei se focalizează pe următoarele provocări majore: susținerea unor politici macroeconomice adecvate și a unei bune guvernări; reducerea inegalității, printr-o dezvoltare umană și socială echitabilă; crearea unui climat de afaceri mai atractiv; îmbunătățirea capacității țării de a face față urgențelor.

Ucraina

Noul stat independent, ca urmare a referendumului din 24 august 1991, avea ca misiune dezvoltarea unei economii moderne și pe deplin ancorate la cerințele pieței, precum și a unui nou sistem politic și unei

societăți civile robuste. Prin urmare, s-a impus o reformă fundamentală a sistemului și un consens deplin asupra direcției și ritmului reformei economice.

În anii '90, posibilitatea Guvernului de a implementa reforme economice structurale a fost limitată. După 1995, autoritățile de la Kiev au fost capabile să mențină macrostabilitatea, însă restructurarea a înaintat încet, cu câteva inițiative de dezvoltare ale unor firme private. Astfel, la sfârșitul anului 1999, PIB-ul a scăzut la 40% din nivelul atins în 1990. Fenomenul de sărăcie s-a extins rapid, 30% din populație trăind sub limita de subzistență, în 1999. Din 2000, performanțele economice ale Ucrainei au fost spectaculoase, PIB-ul atingând 12,1% în 2004, cea mai mare rată din Europa. Industria a jucat un important rol în perioada 1999-2004, producția crescând cu 87%.

Îmbunătățirea disciplinei financiare, deprecierea substanțială a monedei naționale în 1998-1999, politicile monetare și fiscale mult mai prudente și un mediu de afaceri mai atractiv au contribuit la „supraîncălzirea” economiei ucrainene după criza financiară regională din 1998. Agricultură, industria de procesare a produselor agricole și comerțul cu amănuntul au reprezentat principalele domenii care au condus creșterea economică. Întreprinderile deținute de stat au început să acționeze conform principiilor economiei de piață, managementul a fost îmbunătățit, s-au făcut investiții, ceea ce a dus la o creștere dramatică a producției în unele sectoare, mai ales metalurgia. Toate acestea, combinate cu o rată de schimb mică și tendințele regionale de creștere economică puternică, au contribuit la un surplus comercial major. PIB-ul pe cap de locuitor a atins 1.366 USD în anul 2004.

Cei cinci ani de creștere economică au contribuit la reducerea sărăciei, astfel încât procentul de populație care trăiește sub limita sărăciei a scăzut de la 30% în 1999-2001 la 20% în 2003 - unul dintre cele mai mici din regiune. Se așteaptă noi reduceri ale acestui procent, ca urmare a creșterii economice din 2004-2005 și a măririi semnificative a pensiilor și salariului minim pe economie. Alegerile prezidențiale din 2004 și „revoluția portocalie” au asigurat o nouă oportunitate pentru dezvoltarea țării. Odată cu investirea sa în funcția de președinte, Victor

Iușcenko a semnalat dorința Ucrainei de a avea legături mai strânse cu Europa, în vederea integrării în Uniunea Europeană. Ca una dintre cele mai mari țări ale Europei, Ucraina are mult mai mult de oferit ca stat puternic și stabil. Programul „Meeting the People”, adoptat la începutul anului, îndeamnă la: consolidarea drepturilor individuale, accelerarea reducerii sărăciei, lupta pe toate planurile împotriva corupției, implementarea Planului de Acțiune Ucraina-UE.

În perspectivă, Ucraina trebuie să facă față următoarelor provocări: existența unor bariere semnificative privind realizarea unei creșteri susținute pe termen lung; politica fiscală orientată spre consum și inflație; probleme îngrijorătoare, ca tuberculoza și SIDA.

Problematica energetică la Marea Neagră

Din punct de vedere energetic, statele regiunii analizate depind semnificativ de livrările de petrol și gaze naturale din Federația Rusă, ceea ce constituie o vulnerabilitate deosebit de importantă (vezi tabelul) și favorizează planurile ruse de întâietate în „vecinătatea apropiată”. Astfel, Occidentul, cu susținerea statelor de pe malul vestic al Mării Negre, caută să deschidă accesul spre sursele energetice de la Marea Caspică și din Orientul Apropiat și Mijlociu, ceea ce ar reduce pe termen mediu dependența Europei de Est și a UE, în general, de Federația Rusă.

Rezerve certe	Bulgaria	Georgia	România	Rusia	Turcia	Ucraina
Petrol (miliarde barili)	0,015	0,035	0,956	60,000	0,300	0,395
Gaze naturale (trilioane m ³)	0,210	0,300	3,550	1680,000	0,300	39,600

Sursa: *Energy Information Administration, World Proved Reserves of Oil and Natural Gas, Most Recent Estimates, Oil & Gas Journal, 1 ianuarie 2005, www.eia.doe.gov/emeu/international/reserves.html.*

Prezența economică rusă în Europa Centrală și de Est este foarte evidentă în domeniul energetic. Însă, participarea companiilor ruse

(Gazprom, Lukoil) la o competiție economică regională este grevată de: obligația ca ele să respecte regulile UE și să-și liberalizeze propria piață energetică; necesitatea modernizării tehnologice; costurile ridicate ale transportului pe conducta Drujba, pe calea ferată sau pe conducta Odessa-Brodii etc. Până la urmă, Federația Rusă trebuie să accepte parteneriatul occidental și cooperarea marilor companii transnaționale și să renunțe la relațiile de pe poziții de forță cu statele din imediata sa vecinătate.

În tot acest joc, Ucraina are o poziție avantajoasă, folosind conducta Odessa-Brodii cu scopul de a obține avantaje din partea Federației Ruse și UE, transformându-se într-un fel de dispecer petrolier regional. Pe de o parte, Federația Rusă încearcă să blocheze accesul petrolului caspic pe această conductă, iar, pe de altă parte, UE a alocat fonduri pentru prelungirea sa spre Baltica. Totodată, de poziția Kievului depinde și transportul pe conductele ce unesc Ucraina de România și Bulgaria. Pentru a-și menține poziția de lider energetic al zonei și a reduce avantajele de poziție ale Ucrainei, Moscova stăruie în direcția proiectelor conductei Novorossiisk-Balcanii de Est și a gazoductul subacvatic din Marea Neagră, cu terminalul la Istanbul. O altă direcție de acțiune a Federației Ruse o reprezintă „ofensiva” companiilor energetice ruse în Europa de Est și Sud-Est, cu intenția de a „cumpăra tot ce se poate cumpăra”. Controlând o serie de complexe moderne de prelucrare în străinătate, rețele de benzinării și de transporturi de petrol și gaze, rușii s-ar putea adapta, în afara frontierelor proprii, la normele de activitate ale UE.

Un alt stat esențial pentru realizarea proiectelor de transport al petrolului și gazelor naturale dinspre Marea Caspică spre Europa, ocolind Rusia, este Turcia. Ankara este interesată de gestionarea tranzitului de petrol și gaze din Orientul Mijlociu, Caucaz și Marea Neagră. Astfel, începând cu 1994, Ankara a devenit unul dintre promotorii proiectului Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), intrat în funcțiune în acest an, ca alternativă la „Ruta Nordică”, propusă de Moscova. Competiția nu exclude, însă, și cooperarea, în anumite limite. Turcia importă masiv gaz natural din Federația Rusă, deși încearcă să-și diversifice sursele de aprovizionare (gazoductul „Nabucco”, dintre Iran, Balcani și Europa Centrală). La

scurt timp după inaugurare, Ankara a întrerupt livrările prin conducta „Blue Stream”, provocând pierderi companiei Gazprom (martie 2003). Negocierile s-au prelungit până în noiembrie, când Turcia și Rusia au încheiat un acord pentru reluarea livrărilor. Conductele Baku-Tbilisi-Ceyhan și Baku-Erzurum vor oferi Turciei o sursă energetică alternativă și vor spori importanța strategică a acesteia.

În toată această ecuație, România poate avea un important rol strategic în circuitele economice internaționale, atât pentru tranzitul de petrol din Federația Rusă sau bazinul Mării Baltice spre zona consumatoare din vestul Europei (de exemplu, proiectul Constanța-Belgrad-Trieste), cât și în calitate de exportator de electricitate și produse petroliere.

Câteva concluzii

Statele regiunii Mării Negre depind în mare măsură de asistența economică occidentală, esențială pentru stimularea proceselor de prefacere a bazei economico-sociale a acestor state și democratizarea lor accentuată. Majoritatea sunt membre ale Organizației Mondiale a Comerțului sau depun eforturi pentru a fi acceptate (Rusia, Ucraina) și colaborează cu FMI și Banca Mondială pentru realizarea unor obiective economice. Însă, vulnerabilitățile existente - nefinalizarea procesului de tranziție în domeniul economic al vieții societății și dependența de resursele energetice ale Federației Ruse - ar putea potența incapacitatea statelor respective de a coopera, cu efecte negative asupra procesului de integrare europeană și euro-atlantică. Restructurarea și liberalizarea sectorului energetic constituie condițiile necesare pentru a putea face față standardelor și cerințelor piețelor energetice internaționale.

Totodată, slaba guvernare, economia subterană, corupția și sărăcia constituie elemente ce împiedică asupra procesului de integrare a lor în instituțiile europene și euro-atlantice sau de menținere a influenței (Rusia). De asemenea, dezvoltarea inegală din punct de vedere economic a acestor state are efecte negative pe planul transformării acestora în parteneri economici credibili pentru investițiile din Occident.

Statele riverane la Marea Neagră prezintă o serie de „slăbiciuni

de structură”, ce decurg din: sărăcia relativă a solului și subsolului, cu excepția Rusiei; organizarea producției; infrastructura slab dezvoltată; lipsa capitalului necesar investițiilor etc. Investitorii străini se lovesc de nesiguranță în mediul de afaceri local, birocrație și de un cadru legal stufos și puțin eficient. De aceea, credem că se impune o accelerare a adaptării legislației și climatului investițional la rigorile economiei de piață, precum și o simplificare și o aplicare mai bună a reglementărilor din domeniul economic.

Având în vedere aceste aspecte, cooperarea multilaterală și internațională constituie șansa depășirii acestei perioade de tranziție politică, economică, socială și a menținerii stabilității și unității regiunii. În domeniul economic, este necesar ca statele regiunii să acorde atenție proiectelor comune care promovează liberalizarea și privatizarea piețelor și crearea unui mediu de investiții atractiv, precum Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), Comunitatea Energetică a Europei de Sud-Est³ etc.

Comunitatea internațională ar trebui să aibă ca prioritate, pe agenda de lucru, dezvoltarea economică și instituțională a țărilor din regiune, îmbunătățirea standardelor guvernării, sporirea cooperării economice în plan regional etc. Uniunea Europeană trebuie să acorde o atenție sporită *noului său instrument al vecinătății*, ce oferă țărilor de la noua frontieră lărgită a UE statutul de membre ale „Europei Extinse”, inclusiv Ucrainei. Nu în ultimul rând, OMC, OECD, BERD, FMI, Banca Mondială și alte organizații economice internaționale trebuie să acorde o asistență consistentă acestor state, pentru a putea depăși perioada de tranziție și a se putea, apoi, integra cu succes în procesele economice internaționale.

³ *Energy in South East Europe - Regional Policy for a Regional Market*, www.seerecon.org/infrastructure/sectors/energy și www.seerecon.org/infrastructure/sectors/energy/documents/briefing_notes_on_ecsee.pdf.

DEZBATERI ȘI COMENTARIU

Comandor Șener KIR (Ș.K.): Am un comentariu referitor la unul din punctele de vedere divergente asupra Mării Negre, exprimat în prezentarea domnului general Mihail Ionescu, cel care se referă la Convenția de la Montreux. S-a spus aici că, întrucâtva, această Convenție obstrucționează transformarea Mării Negre într-o mare internațională. Or, nu există reglementări care să obstrucționeze internaționalizarea Mării Negre. Există doar o regulă, referitoare la flotele militare internaționale. Din câte știu, Marea Neagră este o mare semiînchisă, nu una deschisă, potrivit reglementărilor ONU. Realizând o descriere diferită a Mării, nu vom ajunge la aceeași concluzie. Dacă este o mare semiînchisă, Convenția de la Montreux nu face decât să asigure stabilitate și securitate în această regiune. Dacă vom modifica sau înlocui Convenția, atunci trebuie să găsim ceva care să ofere aceleași oportunități, precum securitatea și stabilitatea.

Aș dori, de asemenea, să fac un comentariu referitor la prezentarea d-rei Sarcinschi. A menționat unele cifre cu referire la vocea politică, stabilitatea unor țări. Cred că cifrele provin din statisticile Băncii Mondiale, dar, după cum știți, a prezenta lucrurile sub forma rece a unor cifre nu înseamnă decât niște calcule greșite. Din câte știu, Turcia este un stat democratic încă de la început, și la fel sunt și alte câteva state. Afirmând că în acest an s-au întâmplat asta și asta, aceasta ar putea determina ajungerea la o concluzie greșită.

CS Alexandra SARCINSCHI (A.S.): Analiza a fost realizată pe baza datelor înregistrate, sper că în mod obiectiv, de o instituție internațională, respectiv Banca Mondială.

Într-adevăr, măsurătorile se fac de la an la an. Ar fi foarte utilă o analiză a tendințelor pe un deceniu sau poate chiar mai mult.

General-maior (r.) dr. Mihail IONESCU (M.I.): La comentariul dumneavoastră vă voi răspunde în felul următor. În comunicarea mea am evidențiat că, cel puțin în ultimele două secole, după Războiul

Crimeii, a existat o confruntare între două principii: principiul mării închise și principiul mării deschise, în ceea ce privește Marea Neagră. Convenția de la Montreux din 1936 a intervenit după înțelegerea de la Lausanne din 1923, care consacrase principiul mării deschise, în cazul Mării Negre, stipulând legal, lucru recunoscut de marile puteri ale vremii, modalitățile și cantitățile de forțe militare navale cu care actorii străini de arie, de areal, de acvatoriu pot pătrunde în Marea Neagră. Eu nu am spus că trebuie modificată Convenția de la Montreaux, am făcut o fotografie istorică asupra acestei probleme și chiar am subliniat dorința de inclusivitate a actorilor litoralului Mării Negre, aceasta într-o primă parte a răspunsului. În cea de-a doua parte, tot în comunicarea mea, arăt că, în condițiile dezvoltării chestiunii orientale, în prima parte a secolului al XIX-lea, a existat o tendință a Rusiei de a transforma Marea Neagră într-un lac rusesc. Cred că Convenția de la Unkiar Skelessi din 1833 și războiul Crimeii vă spun dumneavoastră foarte mult, din acest punct de vedere, iar Rusia și-a văzut visul cu ochii, ca să zic așa, în 1915, când Anglia și Franța au admis garnizoane rusești la Constantinopol, după sfârșitul războiului.

Revoluția bolșevică a făcut caducă această înțelegere. Stalin a reluat, în 1946-1947, vechiul design rusesc, ceea ce a dus la doctrina Truman. A existat, însă, în perioada post Primul Război Mondial (și am spus că este o puternică inerție astăzi) un parteneriat, o înțelegere ruso-turcă pentru limitarea pătrunderii navale militare ale altor actori în Marea Neagră. Deci, prin această fotografie istorică, am căutat să dezvolt care sunt punctele de vedere tradiționale, constrângerile, cum le-am numit eu, în privința bazinului Mării Negre și care este situația pe teren, pe care astăzi ne-au prezentat-o, cu deosebire, ceilalți.

Prof. univ. dr. Adrian POP (A.P.): Domnișoară Sarcinschi, cum vedeți impactul acestui deficit de securitate pe care l-ați evidențiat în partea nordică și estică a bazinului Mării Negre asupra modului de a construi un mecanism al securității prin cooperare, asupra lui cooperative security?

Am un comentariu referitor la prezentarea d-lui Alexandrescu. Una din principalele probleme cu care se confruntă zona Mării Negre se referă la o abordare concertată a organizațiilor internaționale și regionale

față de zonă. De aceea, aș dori să vă întreb cum vedeți abordarea concertată a NATO și UE față de zonă? Eu, personal, văd o legătură între abordarea NATO și cea a UE, cel puțin la nivelul abordării conceptuale a regiunii, vizibilă și la nivel conceptual. NATO vorbește de Orientul Mijlociu Lărgit și de Zona Extinsă a Mării Negre, iar UE vorbește de politica vecinătății. În al doilea rând, chiar state care fac parte din OCEMN au abordări diferite față de organizații. Unele și-ar dori să rămână mai aproape de componenta economică a securității, altele și-ar dori să-și extindă rolul, spre sarcini mai apropiate de domeniul securității. Deci, cum vedeți acest interjoc al organizațiilor internaționale și regionale în zonă?

A.S.: Cred că ar trebui să ne referim la deficitul de securitate nu ca la o problemă descoperită acum și la care acum căutăm soluții.

Din contra, eu cred că actualele mecanisme de securitate prin cooperare, securitate cooperativă sau orice altă formă de securitate la care ne referim sunt o soluție și un răspuns la acest deficit de securitate.

Pe viitor, bineînțeles, guvernarea și, în special, proasta guvernare pot avea implicații negative asupra cooperării internaționale, și cred că deja se lucrează la măsuri care să contracareze aceste efecte negative.

Col. (r.) CSI dr. Grigore ALEXANDRESCU (G.A.): Sunt dator cu un răspuns domnului general Ionescu, referitor la existența indicilor renaționalizării securității.

Rolul cercetării științifice și al cercetătorului este tocmai de a descoperi lucruri considerate mărunte și ne semnificative pentru alții și să le analizeze cu instrumentele specifice. Apoi, când situația impune, să tragă un semnal de alarmă, pentru a evita o gestionare întârziată și empirică a unor riscuri, pericole și amenințări emergente.

În presa internațională apar permanent referiri la poziția statelor din zonă față de securitatea spațiului.

În presa moscovită, cu aproximativ o lună de zile în urmă, se analiza interesul riveranilor față de securitatea zonei lor. Se afirma că toate statele din zona Mării Negre stau cu spatele la Marea Neagră (deci interesele lor nu converg către securitatea comună).

Au fost prezentate argumente pertinente referitoare la scopurile care determină politica de securitate și apărarea fiecărui stat.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Se concluziona că nu există un liant care să unească statele din zonă.

Aceasta era o viziune, de la Kremlin, care nu diferă mult de analizele unor specialiști occidentali.

Unele studii elaborate de instituții de renume ale unor state din zonă argumentează scăderea atracției statelor lor față de securitatea zonei, de creșterea interesului față de securitatea proprie. Astfel, în cadrul unui seminar internațional desfășurat la începutul lunii noiembrie a.c., un cercetător din R. Moldova afirma că interesul lor suprem constă în rezolvarea conflictului din Transnistria, fapt pentru care se dorește integrarea în NATO. Celelalte instituții de securitate sunt prea firave și prea neputincioase să satisfacă dezideratul.

M.I.: Dați-mi voie să răspund la întrebarea pusă în legătură cu modalitățile unei strategii comune NATO-UE. Actualmente, se constată că UE are o anumită rețineră de a merge la Est. Politica de vecinătate a UE din 2003-2004 are ca țintă, în bazinul Mării Negre, Ucraina și Moldova și lasă deoparte țările litoralului caucazian, Bulgaria și România urmând să fie membre în 2007-2008, iar cu Turcia negocierile de aderare fiind deja începute în octombrie trecut.

Deci, ca opinie generală, UE consideră bazinul Mării Negre ca nefiind o prioritate pentru sine și, în această perspectivă, pledează pentru utilizarea consolidării, fructificarea rețelei de instituții existente, începând cu zona de cooperare lărgită a Mării Negre și cu celelalte care au un cadru instituțional foarte puternic, nu numai economic, ci care-și asumă și chestiuni de securitate. În ceea ce privește NATO, am subliniat că, după summit-ul de la Istanbul, există un shift în ceea ce privește cadrul PfP din această zonă, și din această perspectivă, este clar că însuși rostul unor astfel de reuniuni consacrate zonei Mării Negre este de identificare a punctelor de armonizare a strategiilor între cei doi actori, UE și NATO, deopotrivă cu punctele de vedere ale țărilor riverane, pentru a se evita ceea ce, mi se pare, a spus aici colonelul Alexandrescu, cred, apariția unei linii de demarcație a unei zone a Mării Negre. Deci, există eforturi pentru armonizarea punctelor de vedere și clădirea unei strategii euro-atlantice în ceea ce privește această zonă, care este importantă atât din punct de vedere al securității, cât și din punct de vedere al transferurilor

de energie și al securității acestor transferuri de energie de la Est la Vest, interesul fiind atât al țărilor producătoare, cât și al celor consumatoare.

A.P.: Țările Caucazului de Sud au fost integrate în politica europeană de vecinătate, Comunicarea Comisiei Europene din mai 2004 extinde aria de acoperire a politicii europene de vecinătate și asupra celor trei țări ale Caucazului de Sud, politică acoperind actualmente 17 țări ale vecinătății imediate ale UE.

Când am ridicat această chestiune nu mă refeream la faptul că UE nu vrea să se extindă mai departe și nu vizează, spre exemplu, Caucazul de sud, și îl vizează; ci mă refeream la faptul că există o abordare diferită în ceea ce privește accentul pus pe cele două organizații. În vreme ce NATO, din conceptul de Greater Middle East, pune accentul pe zona strategică a Orientului Mijlociu, și zona Mării Negre este doar trambulină către această zonă, iar din conceptul de zonă a Mării Negre extinse pune accent pe legătura securității energetice dintre Marea Neagră și Marea Caspică, UE, prin conceptul de nouă vecinătate, de fapt, dorește făurirea în jurul său a unui cerc de state prietene, în care, mai mult sau mai puțin, valorile și standardele UE, să fie observate și respectate. Este o previziune comprehensibilă a UE pentru că merge de la aspectele securității economice până la aspectele de securitate, pur și simplu, dar există incongruențe în modul de abordare și în accentele de focalizare ale celor două organizații.

CSI dr. Nicolae DOLGHIN (N.D.): Domnule Profesor Stafford, ați afirmat că viitorul, cheia regiunii se află în Serbia. Cum va reacționa Serbia, pe viitor? Credeți că, într-un fel, Serbiei i se atribuie, în continuare, statut de țară învinsă și trebuie să plătească pentru tot ce s-a întâmplat în spațiul ex-iugoslav? Aici vreau să vă dau fapte concrete. UE a început negocieri cu Croația pentru aderare, dar Serbiei i s-a instituit un mecanism de consultații, fără să i se stabilească exact o dată a începerii negocierilor. Procesul Miloșevici durează de aproape trei ani, fără să i se vadă sfârșitul, proces început, într-un fel, după ce situația celorlalți doi actori din zonă, probabil la fel de vinovați ca și Miloșevici, a fost rezolvată prin grija naturii. Dacă credeți că, în continuare, Serbia va fi tratată la fel, acest lucru va putea șterge impresia că în spațiul ex-iugoslav problemele nu s-au rezolvat, ci au fost înghețate?

O altă întrebare referitoare la Kosovo: Ați afirmat că viitorul statul al provinciei este foarte important pentru securitatea regiunii. Eu aș spune că e foarte important pentru întregul bazin al Mării Negre și îmi bazez afirmația pe faptul că toate secesiunile din spațiul ex-sovietic, dar și kurzii din Turcia doresc modificarea statutului actual. Cum vor considera interpreta ele modificarea, nu o vor interpreta drept încurajare? Eu am intitulat asta „capcana Kosovo” pentru tot bazinul Mării Negre. Nu vor interpreta modificările drept încurajare a „secesiunilor”?

Prof. univ. dr. Roy STAFFORD (R.S.): După cum am încercat să precizez, scopurile Serbiei s-au diversificat de-a lungul timpului, de la înființarea unui stat în care să poată trăi în mod pașnic toți sârbii. Dacă extindem lucrurile, constatăm că sunt două posibilități prin care putem gândi viitorul Serbiei. Una ar fi o Serbie Mare - încercările eșuate ale guvernului Miloșevici din anii '90, cealaltă a fost de a pune bazele unei Iugoslavii care să includă o mare parte a populației slave, dar și albanezi. Ambele proiecte au eșuat. Acum, în privința Serbiei, cred că întrebarea este cum să definim, cum va arăta acel stat în viitor? Pot să vină încurajări de la UE, dar nu sunt sigur că ele se referă la aplicațiile Serbiei sau ale vecinilor săi pentru UE. E simplu de spus că, în privința viitorului pe termen îndelungat, scopul este acela de integrare în UE, dar dacă viitor înseamnă 10 ani sau mai mult, atunci problemele de astăzi se vor lovi de acea viziune. Ați menționat și chestiunea Kosovo. Va deschide alte zone înghețate din zonă? Potrivit dreptului internațional, un Kosovo independent ar însemna schimbarea granițelor, dar mai există și un alt principiu în dreptul internațional, legat de modul în care un stat își tratează cetățenii, dreptul la autodeterminare. În sens mai larg, provocarea suveranității în regiune. Ce va însemna acest lucru pentru kurzi? Cum va fi acest lucru legat de Constituția Irakului? Ce va însemna acest lucru pentru statele din Caucaz, între care există diferențe legate de Nagorno-Karabah și Osetia de Sud sau Abhazia? Cred că, în acest fel, se deschide o zonă cu un potențial ridicat de instabilitate, dar cred că și Kosovo este un exemplu în care se încearcă să se mențină granițele, o propunere care, pur și simplu, nu este susținută. Nu cred că NATO sau UE, sau o coalitie a statelor învecinate va fi dispusă să susțină nivelul de forțe necesar împiedicării statutului de provincie

independentă pentru Kosovo, iar acest lucru are implicații și pentru alte zone, precum Balcanii de Vest, iar, în sens mai larg, pentru zona Extinsă a Mării Negre, după cum ați precizat.

Comandor Cem GUNAYDIN (C.G.): Aș dori să fac câteva comentarii legate de prezentarea colegului meu polonez, în care se amintea despre deturnarea unui feribot. S-a vorbit despre teroriști, luptători pentru libertate sau luptători de gherilă. În trecut, existau teroriști care erau luptători pentru libertate pentru alții. Dar astăzi, teroriștii nu sunt decât teroriști, acesta este cel mai important lucru și acesta ar trebui să fie punctul de pornire al luptei împotriva terorismului.

Comandor as. univ. dr. Krzysztof KUBIAK (K.K.): Așa vedem noi lucrurile, dar nu e decât o idee. Vor fi întotdeauna dezbateri, dacă e vorba de gherilă, luptători pentru libertate sau teroriști. Datorită intereselor politice ale unor țări, discuția se va menține vie.

General-locotenent dr. ing. Sergiu-Tudor MEDAR (S.M.): După cum știți, nimeni nu a reușit să ofere o definiție a terorismului și a teroriștilor; totul depinde de unghiul din care vezi lucrurile. În Irak, de exemplu, e clar cine sunt insurgenții și cine sunt teroriștii, dar în alte zone este foarte, foarte dificil să spunem acest lucru, pentru că depinde de cine dă definiția. Aveți dreptate, teroriștii sunt teroriști, oriunde în lume.

C.G.: Mijloacele pe care le folosesc sunt foarte importante, mijloacele violente. Dacă acestea sunt mijloacele pe care le folosesc, atunci ei nu pot fi numiți luptători pentru libertate, evident. Aici nu vorbim de războiul clasic, dintre două armate; acesta poate fi ușor recunoscut. De aceea, aici e nevoie și de o definiție politică.

General de brigadă (r) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN (C.B.): Aș dori să fac o mică intervenție și, în același timp, să adresez și una sau două întrebări, pentru a ne edifica, și în acest cadru, asupra unor probleme de actualitate.

În primul rând, în legătură cu terorismul sunt circa 100 sau aproape 140 de definiții la nivel internațional și încă nu s-a căzut de acord asupra a ceea ce este terorismul, iar de aici trebuie să apară aceste întrebări firești și faptul că nu reușim să stopăm, să punem stavilă acestui flagel.

Recunoaștem însă că este cel mai mare pericol pentru societatea

umană, pentru prezent. Cert este că nici la cea de-a 60-a aniversare a Organizației Națiunilor Unite, din luna septembrie, nu s-a căzut de acord asupra acestei definiții.

Rămâne să vedem ce ne va oferi viața în continuare, însă tot mai mult vorbim despre terorism și vreau să vă spun că am fost foarte impresionat de prelegerea pe care domnul dr. Shahid din Pakistan ne-a făcut-o: ne-a atras atenția asupra unei noi forme de dimensiune de terorism, terorismul ecologic. Aș vrea însă să pun o întrebare: acum, când conștientizăm acest pericol și suntem de acord cu toții că trebuie să luăm niște măsuri de a-l preveni, de a-l stopa, de ce nu încercăm să vedem și să înțelegem foarte exact cauzele exacte ale terorismului și, pe această bază, să putem să acționăm în deplin acord, în deplin consens întreaga comunitate internațională.

În introducere s-a spus așa: terorismul este foarte vechi, a fost și va fi. Totuși, haideți să-l vedem și prin prisma cauzelor, chiar dacă nu am reușit la ora actuală să avem o definiție, unanim acceptată. Cunoaștem efectele, încercăm să diminuăm efectele, dar nu insistăm asupra cauzelor. Aș vrea, dacă se poate, să aud un punct de vedere al dumneavoastră, domnule general Medar, ca specialist în domeniu. De asemenea, s-a relevat aici importanța zonei Mării Negre și a zonei adiacente a acesteia. S-a vorbit foarte mult, foarte frumos, foarte interesant; cred că avem suficiente elemente acum să înțelegem profund acest caz. Am fost impresionat de modul în care au fost prezentate conflictele înghețate. Cred că le-am înțeles foarte bine, cu exemplificările care s-au făcut în zona extinsă a Mării Negre.

Întrebarea este: Chiar dacă din prezentarea făcută de moderatorul acestei secțiuni a rezultat că, pe termen scurt și mediu, nu întrezărim o rezolvare definitivă, considerați, totuși, că, într-un viitor, oricare ar fi el, este posibil să vorbim de soluționarea definitivă și completă a acestor conflicte înghețate? Mă refer la zona extinsă a Mării Negre, inclusiv zona Caucaz (Azerbaidjan, Armenia, Moldova etc.), și aș vrea să profit de prezența distinsului profesor Pop și să întreb care este misiunea sau opinia dânsului vizavi de această posibilitate și modalitatea de a transforma zona Mării Negre dintr-o zonă de confruntare sau potențiale confruntări într-o zonă de congruență.

Dr. Naeem SHAHID (N.S.): Sunt de acord că ar trebui să se găsească mai întâi cauzele terorismului și apoi să se urmărească rețelele teroriste. Din punctul meu de vedere, cauza reală a terorismului este legată de concepțiile greșite ale occidentalilor și musulmanilor. Extremiștii nu fac altceva decât să profite de cei care nu știu prea multe despre religie, să îi învețe că Vestul este inamicul. Să luăm exemplele Iranului și Israelului. Ei văd că occidentalii și americanii sunt împotriva musulmanilor, dar atunci când vine vorba de Israel, Occidentul închide ochii. Dacă vrem să subliniem cauzele terorismului, atunci trebuie să subliniem și să îmbunătățim comunicarea dintre Vest și Islam. Cred că aceasta este cea mai bună modalitate de înțelegere între noi.

S.M.: Tema secțiunii este riscuri și amenințări. Când vorbim despre Marea Neagră și despre conflictele înghețate, vorbim de riscuri, în primul rând. La ora actuală, Marea Neagră și zona adiacentă reprezintă o multitudine de riscuri, majoritatea dintre ele asimetrice. Dacă vorbim despre amenințări, atunci ne referim la Cecenia, care este la ora actuală o amenințare cu adevărat la securitatea națională. Celelalte prezintă factori de risc mai mari sau mai mici, dar deocamdată, nu amenințări, care pot deveni oricând amenințări.

Referitor la o rezolvare definitivă, m-aș feri să folosesc vreodată cuvântul „definitiv”. Rezolvarea definitivă, după părerea mea personală, poate fi numai atunci când statele se află într-o alianță; atunci, în mod sigur, ele și-au rezolvat definitiv problemele.

Deci, eu nu văd ca, într-o perioadă de timp previzibilă, cele patru entități (căci eu nu le pot numi state), Azerbaidjan, Transnistria, Osetia de Sud sau Nagorno-Karabah, să ajungă la o rezolvare definitivă. La o rezolvare, în mod sigur, vor ajunge, cel puțin trei dintre ele, Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud. În timp se va găsi o soluție. Este, însă, foarte greu de găsit o soluție la Nagorno-Karabah. De asemenea, pentru stabilizarea și transformarea Ceceniei dintr-un conflict armat într-un conflict înghețat, la fel, se va găsi o soluție, dar, mai mult decât atât, este greu de presupus.

C.B.: Am pus această întrebare, întrucât, săptămâna trecută, am participat la o conferință internațională organizată în Republica Moldova, la Chișinău, unde am discutat despre vecinătatea NATO și UE,

cu implicații asupra politicii R. Moldova și a aspirațiilor euro-atlantice. Au fost participări din toată zona extinsă a Mării Negre; printre altele, reprezentanți ai NATO, ai UE și ai OSCE. Legat de aceasta, au spus: „Întâi rezolvați aceste probleme legate de problemele înghețate și, după aceea, veți intra, probabil, în Alianță!” Asta a fost esența. Și având în vedere că avem un distins participant și speaker, aș dori să aflu, de la domnia sa, un punct de vedere cu privire la această problemă.

S.M.: Dumneavoastră ați folosit cuvântul definitiv, dar, dacă m-ați fi întrebat doar despre o rezolvare, v-aș fi răspuns afirmativ.

C.B.: M-am referit la faptul că, după cum știți, începând cu anul 2003, un grup de specialiști din Statele Unite, din Europa și din zona extinsă a Mării Negre, chiar la sugestia fostului ministru de Externe, Mircea Geoană, a încercat să proiecteze o posibilă strategie euro-atlantică pentru Marea Neagră. În cadrul colectivului au fost foarte mulți oameni de peste ocean, care au abordat inclusiv problema conflictului înghețat și, la un moment dat, chiar se puneau problema, și am găsit această expresie, a „rezolvării definitive”. Abia atunci am putea să spunem că sunt create toate condițiile pentru ca stabilitatea, securitatea, prosperitatea, așa cum le vedem materializate în centrul Europei, să poată ajunge și în acest spațiu și, de aici, probabil, mai departe.

A.P.: La întrebarea dacă există șanse pentru regiunea Mării Negre de a se transforma într-o zonă de congruență, desigur, nu se pot da răspunsuri foarte tranșante. Această perspectivă este în funcție de numeroși factori, dar aș pune pe primul plan, între acești factori, voința politică a actorilor mari geopolitici și instituționali.

Aș vrea să vă reamintesc că există o redescoperire de dată recentă din partea Occidentului a acestei zone, cu excepția Alianței Nord-Atlantice, care s-a implicat mai demult în zonă. UE, până de curând, a neglijat-o și a fost o regiune total periferică pentru interesele sale. O demonstrează lansarea recentă, în 2003-2004, a politicii de vecinătate, care, în sfârșit, atestă acest interes instituțional din partea UE. Din punctul meu de vedere, întrucât triumphiul strategic fundamental, instituțional îl reprezintă NATO-UE-SUA, am un semn de întrebare: în ce măsură regiunea Mării Negre reprezintă, într-adevăr, o zonă de maxim interes strategic pentru SUA, în momentul de față, mai ales în perspectiva de a

nu leza anumite sensibilități ale Federației Ruse. Am impresia Pentru că problema Mării Negre, am impresia, nu a intrat pe masa unor înțelegeri de ansamblu care se poartă la nivelul SUA și al Federației Ruse.

Am să vă dau un singur exemplu legat de voința politică de a se implica. Știm cu toții, și aici s-a evocat aceasta, că Transnistria a devenit un fel de gaură neagră a activității criminale. Mai știm, de asemenea, că crima organizată este elementul cel mai important facilitator al terorismului, și avem date de export de arme din Transnistria în diverse zone unde au loc astfel de înfruntări, mai mult sau mai puțin calde. Oportunitatea de după 2001, de a include Transnistria într-o zonă care să fie încadrată în lupta împotriva terorismului, a fost lăsată de-o parte. Nu a existat voința politică. Posibilitatea ar fi existat și am fi avut, poate, chiar o altă evoluție în preajma noastră, în Transnistria. Deci, problema voinței politice mi se pare foarte importantă.

Al doilea factor esențial este instituționalizarea cooperării între actorii geopolitici și instituționali.

Trebuie să nu uităm că, până de curând, nu a existat o formă instituționalizată de cooperare între UE și Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră. Nu a existat acest lucru. De-abia de curând avem un dialog instituționalizat. Or, instituționalizarea acestuia între actorii internaționali și locali mi se pare un lucru extraordinar de important, pentru a avea premisele unei transformări a zonei într-o zonă de confluență.

N.D.: Sigur că a vorbi despre Marea Neagră în curs de a deveni zonă de confluență nu este o noutate. Ea este zonă de confluență și acum, și a fost întotdeauna; nu trebuie să ne așteptăm la cine știe ce transformări radicale. Dar situația din Marea Neagră mi se pare că se află într-o etapă paradoxală. Toată lumea vorbește despre transformarea zonei Mării Negre, în același timp, fiecare actor dorește să-și păstreze cel puțin avantajele pe care le are la Marea Neagră. Nimeni nu încearcă să cedeze din avantajele pe care le are, de dragul unei soluții regionale, al unei concordii ipotetice.

Turcia nu va dori să renunțe la statutul ei regional față de strâmtori și, probabil, pe bună dreptate, cum nici România, probabil, nu va accepta să renunțe la statutul ei la Gurile Dunării. Aici mi se pare că se află

întreaga dificultate a găsirii unei soluții politice. Soluția pentru Marea Neagră ar fi pași mici, ale căror efecte să se acumuleze și să estompeze percepția că unii câștigă ceea ce alții pierd. Bineînțeles, ar trebui, în primul rând, o strategie transparentă, acceptată sau mai puțin acceptată de toți actorii, dar o strategie de care toți actorii să fie interesați și să încerce să contribuie la realizarea ei.

Ziua a II-a

C.G.: Am văzut în prezentarea comandorului Vâlsan că unul dintre viitoarele proiecte ale Marinei Române se referă la un sistem de supraveghere numit COMAR. În NATO și CCMAR, prin folosirea inițiativelor locale, putem îmbunătăți avertizarea maritimă. Facem deja acest lucru cu Italia, suntem în discuții cu Turcia. Scopul de viitor este acela de a avea un sistem maritim de avertizare, la fel cum există un sistem aerian de avertizare, pentru că acestea sunt bine definite și bine controlate, se pot obține toate informațiile. Pentru noi, informațiile sunt legate de inițiativele naționale. Este posibil ca, în viitor, să avem o contribuție a României în acest domeniu, prin conectarea sistemului național de supraveghere la cel al NATO, pentru a avea un schimb de informații pe probleme globale?

Comandor Nicolae VÂLSAN (N.V.): Intenția Marinei Române este de a proiecta acest sistem național de avertizare și supraveghere, care va fi conectat cu sistemul pe care îl folosim în prezent. Noi dorim să contribuim la imaginea maritimă a zonei Mării Negre, pentru a îmbunătăți mediul de securitate regional. Acest sistem va fi unul deschis, cu informații nu doar de la radarele de coastă, și va analiza și procesa informațiile venite de la vasele de patrulă. Sperăm să avem sprijinul tehnologic al SUA, pentru că acest proiect se face în colaborare cu guvernul Statelor Unite. De asemenea, intenția noastră este de a avea și o componentă aeriană în acest sistem, conectată la CCMAR Napoli.

C.G.: Aș dori să adaug un lucru care nu a fost menționat în prezentarea mea de ieri. Avem legături cu BLACK SEA HARMONY, dar acestea sunt limitate la o anumită zonă, nu trec dincolo de Strâmători. Ceea ce avem în intenție, la CCMAR, este de a stabili contacte cu diferite agenții care transmit informații la Garda de Coastă, noi le trecem în

revistă și le trimitem către BLACK SEA HARMONY. Dar, atunci când aceste vase intră în apele voastre teritoriale și, apoi, în porturile voastre, informațiile se pierd. Ne-am dori ca Bulgaria și România, în calitatea lor de state NATO, să ne ajute cu informații legate de porturile voastre, astfel încât să putem completa imaginea finală.

N.V.: Sistemul nostru nu este doar unul naval: va fi un sistem național de supraveghere, care va fi pus la punct prin eforturile Ministerului Administrației și Internelor (Poliția de Frontieră) și Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului.

General fl. aer. dr. Ion-Aurel STANCIU (I.S.): Acest sistem este doar la început. Probabil că vor fi necesari patru-cinci ani până când va fi pe deplin integrat. Sunt sigur că vom putea împărtăși informațiile, atunci când sistemul va deveni operațional.

C.G.: Comandorul Mîrșu a susținut în prezentarea sa că, în viitor, ne vom confrunța cu două tendințe: să o menținem și, cea de a doua, să includem aspectul maritim de securitate în această misiune. Din câte știu, în urma întâlnirii de la Kiev din 2005, s-a căzut de acord asupra lărgirii acestui punct.

Comandor Alexandru MÎRȘU (A.M.): Deși subconceptul a fost definitivat și s-a căzut întrucâtva de acord, dar nu de la început, pentru că de la ultima întâlnire au lipsit unele state și a fost nevoie și de acordul lor, a fost ulterior transmis Comitetului Reprezentanților Speciali, care vor aproba și implementa acest document. Am precizat ca BLACKSEAFOR ar putea fi angajată sau nu, depinde de consensul părților. Pentru principalele misiuni, BLACKSEAFOR își conduce activitățile, pentru a-și îndeplini scopul.

G.A: Domnule profesor Baev, considerați că Marea Neagră se află sau nu în zona de responsabilitate a NATO?

Prof. univ. dr. Jordan Baev (J.B.): De fapt, după 11 septembrie au existat unele afirmații potrivit cărora regiunea Mării Negre, într-un anumit sens, este un loc interzis organizațiilor regionale de securitate euro-atlantică. În lucrarea mea, ofer câteva exemple în acest caz, care nu sunt în totalitate adevărate, în parte și pentru că Marea Neagră, ca regiune, precum și cea a Balcanilor nu s-au bucurat de o atenție specială, în ultimul deceniu al secolului XX, din partea NATO și a comunității

europene. Cu toate acestea, din anii '90, au existat unele cercetări și informații care au estimat importanța strategică a regiunii Mării Negre și a globalizării procesului de globalizare în diferite zone învecinate comunității euro-atlantice. Evident, după 11 septembrie au apărut o nouă dimensiune a terorismului internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, așa-numitele state eșuate, conceptul de proastă guvernare ș.a.m.d. Din punct de vedere științific, aș putea spune că, în prezent, unul din scopurile NATO și UE este acela de a crea, în detaliu, strategii pe termen lung în această regiune, văzută ca o zonă situată în epicentrul coridorului de securitate și de furnizare a energiilor necesare țărilor europene. De aceea, s-a subliniat rolul dual al zonei Mării Negre – Caucazului – Caspicii, ca furnizor de energie și alte resurse, pentru Europa, Uniunea Europeană și NATO, și ca furnizor de securitate al acestei regiuni. Cred că în viitorul concept strategic al NATO, poate în 2008 sau 2009 - încă sunt discuții legate de lansarea acestui concept strategic - , va exista o explicație doctrinară detaliată a importanței acestor regiuni, la fel cum declarația de la Istanbul a cuprins informații legate de bazinul mediteranean. Din punctul meu de vedere, aceste regiuni (Mediterană – Balcanii – Marea Neagră) sunt întrucâtva legate și nu pot fi divizate.

General de brigadă CSI dr. Gheorghe Văduva (G.V.): Aș vrea să continui să comentez puțin câteva idei formulate ieri și astăzi. La drept vorbind, Marea Neagră nu interesează pe nimeni. Cel puțin până în acest moment. Există atâtea mari probleme, unele dintre ele extrem de grave, în această lume, încât lumea nu se poate apleca în mod direct și prioritar asupra Mării Negre. Există probleme privind stabilizarea Orientului Mijlociu, problema faliilor strategice din Cașmir, Zona Kurdă și din alte zone din lume. Dar Marea Neagră, analizată cu foarte mare grijă, are și poate avea o importanță cu totul deosebită pentru stabilizarea spațiului eurasiatic. Și iată de ce:

În afară de faptul că, în acest spațiu, se întâlnesc religii, culturi diferite, dispuse pe o veche falie între continentul asiatic și continentul european, aici, în această zonă, s-au întâlnit trei mari imperii, cu toate problemele lor. Această zonă nu a fost niciodată, pe deplin, nici lac turcesc, nici lac rusesc, ci o zonă de falie și de confluență, o permanentă și

eternă dispută. Turcia și Rusia și-au disputat Marea Neagră, în realitate - spațiul de confluență. Marea Neagră este, de fapt, pentru toate țările de aici, o ieșire spre lume. În secolul al XIX-lea, după descoperirea căilor maritime, era de fapt singura ieșire spre lume a țărilor din zona aceasta. Stabilizarea regiunilor întinse se poate realiza prin mai multe moduri, primul dintre acestea fiind acțiunea organizațiilor și organismelor internaționale, acțiunea legii. Trebuie legi pentru așa ceva, acorduri, înțelegeri.

A doua modalitate a anunțat-o domnul general Mureșan: parteneriatele strategice. Acum este timpul lor. Există parteneriate strategice aproape între toate țările din lume. Ele se dezvoltă impetuos.

A treia modalitate este extinderea entităților de stabilitate și securitate, în special NATO și UE. Marea Neagră este limes NATO și va fi, în scurt timp, limes european. În momentul în care Ucraina și țările caucaziene vor intra în NATO și UE, pentru că acesta le este viitorul, atunci Marea Neagră va deveni un terminal, va deveni un spațiu de confluență, va deveni un spațiu de stabilitate, aici, în această zonă de confluență.

Altă modalitate este ca toate statele din zona respectivă să adopte principii și legi democratice, să-și armonizeze interesele, sistemele de valori, în așa fel încât să realizeze ipso facto o unitate. Cealaltă modalitate este transformarea zonelor de confruntare, a zonelor de impact, a zonelor de confluență, de odinioară, a zonelor tampon de odinioară în zone de confluență, în entități stabile și entități puternice. Aceasta este, cred, strategia care ar putea să ducă la transformarea acestui spațiu într-un pilon de securitate și stabilitate de valoare eurasiatică. Acest lucru nu se poate realiza decât prin voința politică și strategică a țărilor din zonă, în primul rând, iar în al doilea rând, prin aderarea la această voință a marilor entități euro-atlantice. Este vorba de NATO și UE, dar și de marile puteri (Rusia și China), și de toate celelalte țări care se află aici în zonă. Eu văd că Marea Neagră prezintă și alte importanțe. Aici se află depozitate mărturii probabil integrale ale unor vechi civilizații. Marea Neagră, mă rog, faptul că în adâncul ei stratul oxic nu ajunge decât la 150 de metri, și sub 150 metri nu există viață, nu există nici oxigen, ar putea să conserve civilizația de odinioară, s-ar putea continua cercetările lui

Grigore Antipa (există o lucrare excepțională a acestui cercetător asupra Mării Negre și una a lui Brătianu) și s-ar putea descoperi foarte multe lucruri în acest spațiu, în situația în care se găsesc resursele necesare.

Deci, eu văd în acest spațiu, în zona extinsă a Mării Negre (noi am numit cândva Marea Neagră un fel de sinapsă strategică, în sensul că ea optimizează toate coridoarele strategice care au tangență și cu Marea Neagră, ea optimizează relațiile dintre ele, tocmai pentru că Marea Neagră nu a fost o zonă atât de conflictuală precum Orientul Mijlociu, precum Golful Persic), unul dintre pilonii de stabilitate și de securitate ai spațiului eurasiatic, pentru că Europa fără Asia nu are nici o șansă sub semnul duratei, iar Asia fără Europa ar rămâne cramponată în sloganele de odinioară. Așadar, este vorba de o construcție care abia acum începe, și dacă toată lumea își va da mâna și va participa, această construcție va fi o reușită.

R.S.: Mai întâi, aș dori să vă mulțumesc tuturor pentru prezentările excelente. Cel puțin, din punctul meu de vedere, acest ultim panel a fost extrem de interesant. Una dintre temele comune s-a referit la lipsa unei strategii euro-atlantice față de regiunea Mării Negre, mai ales față de malurile sale estic și nordic. Eu consider că respingerea Constituției Europene reprezintă unul dintre motivele pentru care Uniunea Europeană își va încetini extinderea și, probabil, nu se va largi după ducerea la îndeplinire a actualelor angajamente. În același mod, probabil că NATO nu va avea un rol cu adevărat activ în această regiune, în termenii integrării. Ce structuri pot fi înființate pentru a substitui, într-un sens, lipsa unei strategii euro-atlantice în regiune?

General-maior Cornel DOBRIȚOIU (C.D.): Aș dori să încerc să ofer cel puțin o parte de răspuns la această întrebare. Anterior, în prezentarea mea, mă îndoiam că țările riverane au capacități adecvate, și nu doar expertiză. Realitățile dovedesc că, chiar dacă unele țări au capacități, este nevoie de expertiză pentru a face față cu succes marilor provocări la adresa securității, precum lupta împotriva terorismului sau operațiunile contrateroriste. Rușii au reușit să facă față terorismului folosindu-se de cultura lor binecunoscută. Este aceasta modalitatea în care vrem să rezolvăm lucrurile? Avem vreo șansă să facem schimb de lecții identificate de-a lungul experienței noastre operaționale?

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Putem să instituționalizăm un schimb de dialog pentru a ne îmbunătăți capacitățile și, în special, mentalitățile legate de abordarea acestor provocări?

Aș promova activ provocările de securitate din zona Mării Negre, la nivel internațional, pentru a face comunitatea internațională să fie conștientă de faptul că, în această zonă, unele lucruri s-ar putea să nu meargă cum trebuie. Cooperarea nu rănește pe nimeni; prin schimburi active în domeniul cooperării devenim mai înțelepți, învățăm să împărtășim experiențe, învățăm să ne respectăm unii pe alții. Acestea sunt deficiențele culturale de care suferă această regiune. De aceea, România ar dori să urmeze orice formă de cooperare, dar acesta este motivul real care ne determină să menținem zona deschisă la noi idei, la noi experiențe, care vor contribui la îmbunătățirea abordării noastre filosofice, a riscurilor asimetrice. Generalul Mureșan vorbea despre Dunăre, despre conflictele înghețate, Balcani, colegul meu, domnul Dolghin, vorbea despre „capcana Kosovo”, așa că, din moment ce avem o mulțime de chestiuni de securitate nerezolvate, atunci trebuie să recunoaștem că toate țările din regiune trebuie să își schimbe mentalitățile și să dezvolte o nouă abordare culturală a cooperării. De aceea, trebuie să discutăm, de aceea este nevoie de experiențele țărilor membre NATO și UE, de aceea, trebuie să lăsăm deschisă zona Mării Negre. De aceea, UE trebuie să dezvolte strategii clare, pentru că provocările la adresa securității ar putea ajunge în inima Europei prin coridorul danubian. De aceea, trebuie să ne împărtășim experiențele legate de lupta internațională împotriva terorismului, incluzând și experiențele țărilor implicate în PSI, pentru că ele se luptă cu aspecte juridice internaționale legate de angajarea vaselor în ape internaționale, din momentul în care țara respectivă are informații cum că acea navă ar putea reprezenta o amenințare la adresa securității. Credem cu tărie că nu există o altă modalitate de accelerare a procesului de la Bologna. Mai există o altă modalitate – să ținem Marea Neagră închisă, dar presupunem că vor exista provocări suplimentare cărora nu vom putea să le facem față cum trebuie, nu vom putea să ne apărăm interesele strategice comune.

Avem nevoie de un dialog extins cu NATO și UE, avem nevoie de experiența Statelor Unite. Statele Unite depun toate eforturile pentru

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

a combate activitățile teroriste, există țări care au, de departe, o mai mare experiență decât țările riverane. Trebuie să vorbim.

N.D.: Este evident că Marea Neagră poate fi închisă. După cum evoluează lucrurile, nu ar fi în interesul nimănui. Deci, șansa Mării Negre se află în ea însăși. Poate că n-ar fi lipsit de interes să se folosească experiența Organizației pentru Cooperare Economică la Marea Neagră. Această organizație a debutat prin a-și propune lucruri foarte generoase: cale ferată circulară, șosele circulare, diferite obiective economice. Cred că acestea ar fi cele mai bune răspunsuri. Dacă asemenea inițiative s-ar materializa, s-ar găsi rezolvarea la multe dintre riscurile și amenințările care se manifestă în Marea Neagră. La acele inițiative inițiale, toate țările membre ale acestei organizații au aderat și le-au sprijinit. Sigur că da, pentru materializarea lor ar fi foarte important sprijinul UE, al SUA. SUA au interese mari în zona Mării Negre, îndeosebi păstrarea stabilității, SUA sunt interesate în tulburarea ei. NATO ar putea interveni cu potențialul de care dispune pentru transformarea zonei Mării Negre într-o zonă de viitor. Poate că ar fi bine să se revină la valorile inițiale care au dus la înființarea OCEMN și poate că aici s-ar găsi soluții, cu participarea mai largă a tuturor actorilor interesați în această zonă.

C.B.: Aș vrea, încă o dată, să mulțumesc organizatorilor pentru invitația de a participa la o adevărată dezbatere științifică prin tradiționala sesiune de comunicări a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Nu am să repet nimic din cele spuse ieri, dar aș vrea să preiau o idee care a fost enunțată astăzi în intervenția rectorului universității, și completată, într-o manieră deosebită, de către domnul general Văduva. Este vorba de o nouă arhitectură la Marea Neagră, în zona Mării Negre sau în zona extinsă a Mării Negre. Ce am înțeles! Care sunt factorii favorizanți care ar permite în viitor o astfel de construcție. Am înțeles însă, că în primul rând, este vorba de o construcție din interior, adică să fie sensibilizate și conștientizate, în primul rând, țările care fac parte din zona extinsă a Mării Negre, Moldova și cu cele trei țări din Caucaz, unde știm că sunt încă conflicte înghețate.

Ele ar trebui, în primul rând, să-și armonizeze și să înceapă această construcție, din interior, la care, într-o sinergie deplină, să se alătore

construcția din exterior, atât prin extinderea celor două organizații de securitate, NATO, în primul rând, și UE, care vine și cu un model de organizare economică și dezvoltare economică, dar, în același timp, și ca o participare directă din partea marilor puteri sau marilor actori nonstatali care sunt implicați în zonă.

Cu alte cuvinte, în această construcție de securitate în zona extinsă a Mării Negre, trebuie să vorbim atât de un palier sau participare locală, cât și de un palier exterior, la nivelul euro-atlantic sau al alianțelor, al celor două alianțe și al marilor puteri. Probabil că, în felul acesta, privind spre viitor, putem să realizăm această zonă de confluență de care s-a vorbit aici, după cum putem să transformăm o zonă de conflict sau de potențial conflict într-o zonă de confluență și așa aminti aici, deși lucrul nu este de loc ușor, exemplele pe care ni le pot oferi ca model Afghanistanul, Irakul, Orientul Mijlociu.

Contraamiral fl. (r.) prof. univ. dr. Marius HANGANU (M.H.): Pentru că s-a vorbit aici de zona extinsă, de zona lărgită a Mării Negre, cred că ar trebui făcute niște comentarii, spre a lămuri noțiunea.

Zona extinsă, în general, e percepută ca zona țărilor adiacente Mării Negre, deci nu riverane, unde sunt acele conflicte înghețate, care au fost enumerate până acum. Noi însă trebuie să vedem problemele din punct de vedere al intereselor noastre. Sunt două mari instituții interesate în securitate în zona extinsă a Mării Negre (NATO și UE). NATO privește zona lărgită sau zona extinsă a Mării Negre dincolo de Marea Caspică, cu interese în zona asiatică (Iran, Irak, Afghanistan), în ideea de a fi stabilitate în acest spațiu, pentru a-și crea baze sau zone sigure, în vederea respectării noii strategii în aceste spații. UE poate privi zona extinsă a Mării Negre așa cum o înțelegem noi, în sensul că Marea Neagră este o zonă de graniță, iar în vecinătatea granițelor este bine să fie securitate. Adică, țările caucaziene, Moldova și alte state trebuie să prezinte siguranță, ca state din zona noastră de graniță. Noțiunea de zonă extinsă a Mării Negre poate avea, prin urmare, două valențe. Depinde cum o abordăm: în principal, noi o privim, repet, ca zona în care sunt statele adiacente Mării Negre care nu sunt riverane.

SECURITATE ȘI STABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE

Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”

Bun de tipar: 19.12.2005

Hârtie: A3

Format: A5

Coli de tipar: 22.375

Coli editură: 11.1875

Lucrarea conține 358 de pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49

Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro

Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

141/2067/05

C 388/2005